

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

JAPONYA KAMU DİPLOMASİSİNDE YUMUŞAK GÜÇ
KULLANIMI VE BİR ÖRNEK: ANİMEDE SİBER UZAY OLGUSU

Eliz Yüksel

2501170343

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MELTEM BOSTANCI

İSTANBUL – 2021

ÖZ

JAPONYA KAMU DİPLOMASİSİNDE YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI VE BİR ÖRNEK: ANİMEDE SİBER UZAY OLGUSU

Eliz YÜKSEL

Siyasal iletişim ve güç tanımlamalarının doğası, yirmi birinci yüzyılda teknolojik birikim ve küreselleşme süreçlerinin de etkisiyle değişmeye başlamıştır. Joseph Nye’in ortaya attığı yumuşak güç kavramı, gücün kapsamına cazibe kaynağı araçları da katmıştır. Diplomasinin ilgi alanları, yeni güç tanımlamaları gibi genişlemiş, yeni aktör ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Kamu diplomasisi, kamuları uluslararası politika yapımında hedef kitle konumuna almaktadır. İstikrarlı ve iyi planlanmış kamu diplomasisi uygulamaları, devletlerin uluslararası arenada imajının istenilen yönde şekillendirilmesine katkı sağlayarak yumuşak güç kazanımına yardımcı olacaktır. Tarihsel ve kültürel nedenlerle marjinalleşen Japonya, İkinci Dünya Savaşı sonrasında askeri gücünün sınırlandırılması nedeniyle gücünü ekonomi ve kültürde yoğunlaştırma yönelimi izlemiştir. Japonya’nın kültürel öğelerindeki renklilik ve çeşitliliği avantaj haline getirmeye yönelik kamu diplomasisi uygulamalarında, kültür endüstrisi ürünlerine önem verilmektedir. Anime olarak adlandırılan Japon animasyon yapımları, denizaşırı ülke tanıtımında aktif olarak kullanılmaktadır.

Çalışmada Japonya’nın kamu diplomasisi, tarihsel süreçte yaklaşımlara göre dönemleri, aktörleri ve araçları yönünden açıklanmıştır. Japon animasyonlarına, kamu diplomasisi bağlamında hangi politikalar ve icraatlar yoluyla başvurulduğu ve bu yapımlarda mesajların ne şekilde ortaya çıktığı incelenmiştir. Japon animasyon yapımlarının yumuşak güç kazanımına katkısının araştırılması amacıyla “Summer Wars” filminde siber uzay olgusu Eleştirel Söylem Analizi yöntemiyle izlenmiştir. Anime olay örgüsü, mekan, müzik ve çizim tekniklerinin yanında söyleyiş özellikleri yönünden de “biz” olarak verilen Japon aile ve toplum yapısının siber

uzayda yumuşak g alanında kazanım sağlayacak yönleriyle sunulduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, Japonya, Anime, Eleştirel Söylem Analizi

ABSTRACT

SOFT POWER UTILISATION IN JAPANESE PUBLIC DIPLOMACY AND AN EXAMPLE: CYBERSPACE PHENOMENON IN ANIME

Eliz YÜKSEL

The nature of political communication and power specifications has started to change with technological accumulation and the globalisation process in the 21st century. The soft power concept of Joseph Nye added the tools of the attraction into the definition of power. The interest fields of diplomacy have broadened and new power specifications, new actors, and implementations have emerged. Public diplomacy places the public as the target group during international policymaking. Consistent and well-planned public diplomacy implementations will shape the image in the international arena at will, which provides support to obtain soft power. Being marginalised due to historical and cultural reasons, Japan changed their focus of power to economy and culture, following the limitation of its military power after World War II. Cultural industry products are given importance in the public diplomacy practices of Japan with the aim of making the colourfulness and diversity of Japanese cultural elements an advantage. Japanese animation productions, namely anime, are actively used in the overseas promotion of the country.

This study assesses Japan's public diplomacy through approaches in the historical process, actors, and tools. The examination focuses on which policies and actions are applied to Japanese animations in the context of public diplomacy and how messages emerge in these productions. To research the contributions of Japanese animation productions to the acquisition of soft power, the cyberspace phenomenon in the film "Summer Wars" is evaluated through the Critical Discourse Analysis method. It has been observed that the Japanese family and society structure, which is given as "we" in terms of utterance characteristics, as well as plot, space, music and drawing techniques in the anime, are presented with aspects that will provide gains in the field of soft power in cyberspace.

Keywords: Public Diplomacy, Soft Power, Japan, Anime, Critical Discourse
Analysis

ÖNSÖZ

Yirmi birinci yüzyıl, insanlık tarihinde bilim ve teknolojiye bir sıçramayı ifade ederken; dış politika yapımında geçtiğimiz yüzyıla görece barışçıl “görünen” bir atmosferde seyretmektedir. Gücün ve diplomasinin tanımlarının yeniden düşünüldüğü bu yüzyıl, eski kavramların yerine yenilerinin getirilmesi gerekliliğini doğurmuştur.

Kişisel olan her şeyin politika konusu edilebildiği, boş zamanımızı doldurmak için tercih ettiğimiz eylemlerin bize diploması aktörü olarak yer verebildiği bu yeni sistemde siber uzay da önemli bir kamusal alan olarak öne çıkmaktadır. Yeni aktör, koşul ve araçlar yardımıyla biçimlenen siyasal iletişimin farklı boyutlarının incelenmesi coşku verici bir gereklilik haline gelmektedir.

Kültür endüstrilerinin, silah endüstrileri kadar tartışılır olmaya başladığı bu yeni sistemde, politika artık hiç olmadığı kadar “havalı” araçlar edinmektedir. Tez konum üzerine düşünürken bana en çok eğlendiğim konu neyse onu çalışmamı salık vermiş olan değerli danışman hocamın önerisini göz önünde bulundurarak, bu çalışmada eğlence aracı olarak gördüğümüz ürünlerin bize sunabileceği mesajları sorgulamaya çalıştım. Bu çalışmayı mümkün hale getiren tez danışmanım, rol modelim ve teorik üstadam Prof. Dr. Meltem Bostancı’ya, tüm tez çalışması süreci boyunca her yönden klavuz olduğu için sonsuz müteşekkirim.

İstanbul Üniveristesi’nde, yepyeni bir disiplinin kapılarını aralayarak beni yeni bakış açılarına yönlendiren saygıdeğer hocalarım; Prof. Dr. Murat Özgen, Prof. Dr. Ali Murat Vural ve Prof. Dr. Suat Gezgin başta olmak üzere tüm hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Pandemi karmaşası içerisinde sonu gelmez sorularına her zaman hızlı çözümler sunan Sayın Meltem Kaşıkçı ve İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü’nün varlığının, bu olağanüstü koşulları benim için oldukça kolaylaştırdığını belirtmek isterim.

Ve son olarak; sevgili aileme, hayallerimi gerçekleştirmem için koşulsuz sağladığı destek ve sevgi için çok şanslı olduğumu ifade eder ve teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ	II
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
TABLolar LİSTESİ	XIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DİPLOMASİNİN DEĞİŞEN ÇEHRESİ

1.1. Diplomasi Kavramı Üzerine.....	10
1.1.1. Soğuk Savaş Öncesi Diplomasi Faaliyetleri.....	13
1.1.2. Soğuk Savaş Dönemi Diplomasi Faaliyetleri.....	17
1.1.2.1. Soğuk Savaş Döneminde Güç ve Gücün Kullanımı	20
1.1.3. Soğuk Savaş Sonrası Değişen Diplomasi Anlayışı.....	25
1.2. Kamu Diplomasisi Kavramı Üzerine.....	31
1.2.1. Kamu Diplomasisi Nedir?.....	31
1.2.2. Kamu Diplomasisi Modelleri.....	34
1.2.3. Kamu Diplomasisi Aktörleri.....	36
1.2.4. Kamu Diplomasisi Araç ve Teknikleri.....	39
1.2.5. Kamu Diplomasisi Türleri.....	43
1.3. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç Arasındaki İlişki.....	47
1.3.1. Yumuşak Güç Nedir?.....	49
1.3.2. Yumuşak Gücün Kaynakları.....	52
1.3.3. Yumuşak Güç Kullanımının Sınırlılıkları.....	54
1.4. 2000 Sonrası Kamu Diplomasisinin Değişen Çehresi.....	56

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMALARI BAKIMINDAN JAPONYA

2.1. Japonya’da Kamu Diplomasinin Gelişimi.....	65
2.2. Japon Kamu Diplomasisinde Öne Çıkan Aktörler.....	74
2.2.1. MOFA.....	75
2.2.2. Japonya Vakfı	77
2.2.3. ACA.....	79
2.3. Japonya’nın Yumuşak Güç Unsurları.....	80
2.3.1. Ekonomi ve Dış Yardımlar.....	83
2.3.2. Kültür Diplomasisi.....	89
2.3.2.1. Cool Japonya.....	95
2.3.3. Spor Diplomasisi ve Tokyo 2020.....	98
2.3.4. Bilim ve Teknoloji.....	100
2.4. Japonya’da Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Sınırlılıkları.....	103

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

JAPON ANİMASYON YAPIMLARININ YUMUŞAK GÜÇ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Yumuşak Güç Aracı Olarak Anime.....	106
3.1.1. Animasyon Yapımlarının Japon Kültüründeki Yeri.....	112
3.1.2. Japon Animasyon Yapımlarında Siber Ortam.....	119
3.2. Japonya’nın Animasyon Yapımlarında Siber Ortama Dair Eleştirel Söylem Analizi.....	122
3.2.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi.....	122
3.2.1.1. Eleştirel Söylem Analizi.....	125
3.2.2. Summer Wars Animasyon filmi ve Yumuşak Güç	130
Kapsamında Analizi.....	
3.2.2.1. Filmin Künyesi.....	131
3.2.2.2. Makro Yapı.....	132
3.2.2.2.1. Olay Örgüsü.....	132
3.2.2.2.2. Mekan Sunumu.....	133

3.2.2.2.3. Kültürel ve Toplumsal Bağlam.....	137
3.2.2.3. Mikro Yapı.....	139
3.2.2.3.1. Çizim ve Animasyon Teknikleri.....	139
3.2.2.3.2. Müzik ve Seslendirme.....	142
3.2.2.3.3. Diyaloglar.....	143
SONUÇ.....	150
BİBLİYOGRAFYA.....	153

KISALTMALAR LİSTESİ

2D	: 2 Dimensional (İki Boyutlu)
5S-Kaizen,	: Seiri (sıralama), Seiton (düzeltme), Seiso (fırçalama), Seiketsu (sistematize etme), Shitsuke (standartlaştırma)
A.g.e.	: Adı Geçen Eser
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACA	: Agency for Cultural Affairs (Kültür İşleri Dairesi)
Akiba	: Akihabara
ASEAN	: Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği
AVCon	: Anime and Video Games Convention
BM	: Birleşmiş Milletler
CERN	: Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire
CGP	: The Japan Foundation Center for Global Partnership
CIA	: Central Intelligence Agency
Comiket	: Comic Market
Cosplay	: Costume-play
COVID-19	: Corona Virus Disease 2019
CY	: Calendar Year
DATA	: Debt, Aids, Trade, Africa (Borç, AIDS, Ticaret, Afrika)
DNA	: Deoxyribonucleic Acid
DOS	: Disk Operating System
Fansub	: Fan-subtitled (Hayran-altyazı)
FY	: Fiscal Year (Mali yıl)
G20	: Group of Twenty
GPS	: The Global Positioning System
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HIV	: Human Immunodeficiency Virus
AIDS	: Acquired Immunodeficiency Syndrome
Inc	: Incorporated

JAMCO	: Japan Media Communication Center (Japonya Medya İletişim Merkezi)
JET	: The Japan Exchange and Teaching Programme (Japonya Mübadele ve Eğitim Programı)
JICA Derneği	: Japan International Cooperation Agency (Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı)
KBS	: Kokusai Bunka Shinkō-kai (Uluslararası Kültürel İlişkiler Topluluğu)
M.Ö.	: Milattan Önce
MEXT	: The Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology
MOFA	: Ministry of Foreign Affairs of Japan (Japonya Dışişleri Bakanlığı)
NATO	: The North Atlantic Treaty Organization
ODA	: Official Development Assistance (Resmi Kalkınma Yardımı)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
SARS-Cov-2	: Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2
SB	: Sovyetler Birliği
SCADA	: Supervisory Control and Data Acquisition
SDP	: Sport for Development and Peace (Kalkınma ve Barış için Spor)
SFT	: Sports for Tomorrow
SSRC	: Social Science Research Council
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
UNESCO	: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USIA	: United States Information Agency (Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı)

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1.: Nye’ın The Future of Power kitabında yer alan “Siber Gücün Fiziksel ve Sanal Boyutları” tablosu.....	58
Tablo 3.1.: van Dijk’ın Söylem Analizi Sistematiği.....	129

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1.: Fizik Kulübü odası.....	134
Şekil 3.2.: Jinnouchi ailesinin evi.....	134
Şekil 3.3.: Kazuma'nın bilgisayarıyla vakit geçirdiği oda.....	135
Şekil 3.4.: Jinnouchi ailesinin evinin salonu.....	135
Şekil 3.5.: Jinnouchi ailesinin salonunda televizyon oyuna başlanmak için kullanılıyor.....	136
Şekil 3.6.: Oz oyununun merkezi.....	137
Şekil 3.7.: Oyunun merkezi Japon mimarisine dönüşüyor.....	137
Şekil 3.8.: Kenji'nin fotoğrafı ve avatarı televizyonda haberlerde yanyana verilmektedir. Kenji'nin avatarı (solda) ve fiziksel uzaydaki fotoğrafı (sağda).....	140
Şekil 3.9.: Oyunla ilgili çevrimiçi yazışmalar bilgisayar ekranından veriliyor.....	141
Şekil 3.10.: Oyunun içerisindeki yazışmalar, oyun evreninde avatarların başında konuşma balonu içerisinde veriliyor.....	141
Şekil 3.11.: Natsuki'nin avatarı Japon mitolojisi ve geleneksel giyimi ile yeniden dizayn ediliyor.....	142
Şekil 3.12.: Natsuki'nin Aşk Makinesi'ne karşı düellosu.....	142

GİRİŞ

Dış politikanın yürütölme biçimine ilişkin kuralları ifade eden diplomasi, iletişim çalışmalarını da bünyesine alan multi-disipliner bir bilim dalıdır. Tarihsel süreç içerisinde, dönemin teknik birikimi ve ihtiyaçlarına dayalı olarak gelişmekte ve değişmekte olan diplomasi pratikleri için Soğuk Savaş dönemi bir kırılma noktası olmuştur. İdeolojik rekabet ve kitle iletişimindeki yeniliklerin etkisiyle kamuların dış politika süreçlerinde önemi artmıştır. Kutupların sistemde üstünlük sağlamak için yalnızca ekonomik ve askeri nitelikli sert güç kaynaklarına başvurusu yeterli olmamış, kamuoyunu yanına almak isteyen devletler algı yönetimi, ikna, propaganda ve kamu diplomasisi gibi tekniklere başvurmuştur.

Soğuk Savaş sonrasında küreselleşmenin ivme kazandığı ortamda, politikanın iletişim yönü öne çıkmaya başlamıştır. Diplomaside yeni aktörlerin rolü görölmeye başlamış ve gelişmelerden daha hızlı haberdar olan kamuların hükümetler üzerinde etki kapasitesi artmıştır. Yirmi birinci yüzyılda 11 Eylül saldırıları sonrasında, uluslararası sistemde hegemon olmadığının bilincine varan Amerika Birleşik Devletleri, dış politika alanında hedeflerine ulaşmak için yalnızca çatışmaları değil, kalpleri de kazanması gerektiğinin bilincine varmıştır. Joseph Nye'in öne sürdüğü yumuşak güç kavramı, gücün kapsamını genişleterek somut kaynaklarla birlikte fikri değerleri de dikkate almaktadır. Yumuşak güce dair politikaların geliştirildiği kurumlar, hükümetlerde kamu diplomasisi adı altında yer almaktadır. Kamu diplomasisi uygulamalarının hedefleri arasında yumuşak güç kazanımı da bulunmaktadır.

Kapitalizmin dünya sistemi üzerinde hakimiyetini kurmasıyla birlikte, kültür metalaşarak bir endüstri formuna gelmiştir. Kültür endüstrisi ürünleri yeni kamu diplomasisi ve yumuşak güç hedefleri bağlamında araçlar olarak öne çıkmıştır. Sinema, müzik, moda gibi alanların yanında "Asya Kapitalizmi"nin bir ürünü olan animeler de kamu diplomasisi kampanyalarının bünyesinde yer almıştır. Japon

animasyon yapımları, ÷lkeye dair değerlerin istenilen yönde yansıtılabilmesine ve ÷lke markasının tanıtımına imkan vermektedir. Tarihsel nedenlerle kazanmış olduğu olumsuz imajları değiştirmek ve pasifist yönelimi nedeniyle sahip olmadığı gç alanlarını daha yumuşak olanlarla ikame etmek amacıyla Japonya, kamu ve kültür diplomasisine başvurmaktadır.

Çalışmada, Japon kamu diplomasisi uygulamalarında, Japon animasyon yapımlarının yumuşak güç aracı olarak kullanımı incelenmiştir. Japon animasyonları kültür endüstrisi içerisinde değerlendirildiğinde, sisteme dair ve politik imajları kaçınılmaz olarak içeriğine alacağını da kabul etmek gerekmektedir. Bu imajların bilinçli olarak hükümet politikaları ile uyum içerisinde yürütülmesi animeyi bir yumuşak güç aracı haline getirmiştir. Japonya, popüler kültür ürünlerinin dış politika kapsamında kullanımı konusunda ne çıkan bir Doğu Asya lkesi olarak, batılı olmayan diğer orta büyüklükteki devletlere de örnek teşkil etmektedir. Bu araştırma konusunun incelenmesinin başlıca nedenlerinden biri, Japonya kamu diplomasisinde Japon animasyon yapımlarının kullanımına dair Türkçe çalışmaların azlığıdır.

Japonya kamu diplomasisinin gelişimi, araçları ve aktörlerinin incelendiği bu çalışmada; animenin yumuşak güç aracı olarak nasıl kaynak sunabileceği irdelenmiştir. Japonya kamu diplomasisi ve yumuşak güç kaynakları, dönemlere göre açıklanmıştır. Japon popüler kültür ürünlerinden Japon animasyon yapımlarının denizaşırı cazibe ve destek arayışında katkısının nasıl gelişebileceği, Japonya'ya dair istenilen yönde bir algı oluşturmak üzere animelerde imaj sunumunun nasıl yapıldığı incelenmiştir. Japonya'ya dair mesajlar içerisinde, siber uzay olgusu üzerinde durulmuş, teknolojik birikimi ile öne çıkan ve siber teknolojilerde yaygın kullanımda olan aygıtların üretici ve dağıtıcısı olarak bu pazarda önemli pay sahibi olan Japonya'nın, kültür endüstrisi aracılığıyla siber uzaya dair algılamaları nasıl inşa ettiği aranmıştır.

Çalışmada, animasyon filmelerinin kamu diplomasisi kapsamında yumuşak güç aracı olarak kullanımı, "Summer Wars" filmi üzerinden analiz edilerek örneklendirilmiştir. Örneklem amaçlı olarak seçilmiş; filmin Cool Japonya sürecine girildikten sonra 2009 yılında yayınlanması, içeriğinde siber uzay olgusunun önemli

yer tutması, Japon geleneksel toplum yapısı ve kentli karakterlerin bir arada bulunmasıyla toplumun çok yönlü olarak tanıtımına imkan sağlaması “Summer Wars” filminin araştırma kapsamına alınmasına neden olmuştur.

Summer Wars filminin analizinde eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmış, filmin siber uzaya dair mesajlar içeren sekansları üzerinde yapılan derinlemesine inceleme ile animede yumuşak güç bağlamında geri dönüşleri olabilecek mesajların sunumu araştırılmıştır.

Araştırmada tüme varım amaçlanmamış, Summer Wars filmi örneği üzerinde yapılan analiz yoluyla, animasyon yapımlarının kamu diplomasisi programlarına katkısının hangi söylemlerle şekillenebileceği sorgulanmıştır. Disiplinlerarası konularda analizlere müsait oluşu ve sosyo-politik bağlamıyla söylemi inceleme imkanı tanıyan eleştirel söylem analizi, bir medya ürünü üzerinde kamu diplomasisi ve yumuşak güç ile bağlantılı söylemlerin arandığı bu çalışmada yöntem olarak belirlenmiştir.

Summer Wars animasyon filmi üzerinde yapılan eleştirel söylem analiziyle, film makro ve mikro yapı boyutuyla derinlemesine incelenmiştir. Film içeriğinde kamu diplomasisi hedeflerine de hizmet edebilecek yöndeki mesajların sunumu analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİPLOMASİNİN DEĞİŞEN ÇEHRESİ

Uluslararası ilişkiler disiplinde yakın zamana kadar hakim paradigma, devletlerin askeri ve ekonomik unsurlarıyla tanımlanan güç politikalarına yer verilen realizm olmuştur. Bunun temel nedenlerinden biri, diplomatik kültürün emsal yönelimli olması¹ ve pratikte ağırlıklı uygulamaların da bu realist güç tanımlamalarıyla oluşturulmasıdır. Sosyal değişimler ve teknolojik gelişmelerin karşılıklı etkileşimlerinin sonucu olarak siyasal iletişim alanında da bu değişimin etkileri yeni yöntem ve tanımlamalar yapılması gerekliliğini doğurmuştur. Teori ve pratikler, hakim paradigmanın içerisinde tanımlamalar ve açıklamalar kazanmaktadır. Sosyal bilimlerde 1970’li yıllarda barış, insan hakları, cinsiyetsizlik ve kişisel alanda bireysel özgürlük arayışı gibi konular da siyasetin konusu olarak öncelikli olan ekonomik büyüme, askeri güvenlik gibi konuların yanında gündeme gelmiştir. Siyasete yeni konuların girişi ile yeni aktörlerin de sahneye çıkışı eş zamanlı gerçekleşmiştir. Grup olarak hareket eden sosyo-ekonomik temelli grupların yerini, grup gibi davranmayan hedefe yönelik bir araya gelen insan toplulukları almış, merkezi otorite karşısında bireyin bireysel özgürlüğü maddi değerlerin önüne çıkmıştır. Bu bağlamda diplomaside yeni yöntemler ve güç tanımlamalarında yeni yaklaşımlar kaçınılmaz bir sonuç olarak kendini göstermiştir. Devletlerin bu yeni ortamda bahsi geçen yeni tanımlamaları iyi anlayarak yeni siyasal iletişim süreçlerine uyum sağlaması, başarılı politikalar yürütebilmeleri için bir gereklilik halini almıştır.

Dönem koşullarına bağlı olarak yeni aktör ve uygulamaları bünyesine katan diplomasinin ilk ortaya çıkışı, toplumsal örgütlenmelerin varlığıyla ve toplumlararası

¹ Jan Melissen, “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”, **New Public Diplomacy: Soft Power In International Relations**, Ed. Jan Melissen, New York, Palgrave Macmillan, 2005, s. 5, (Çevrimiçi) <https://www.palgrave.com/gp/book/9781403945167>, 6 Ocak 2020.

ilişkilerin gereklilik göstermesi ile oluşmuştur². Farklı insan topluluklarının varlığı, bu toplulukların yaşamlarını sürdürdükleri alanda kaynakların paylaşımı, birbirlerine yaşamsal tehdit oluşturmaları veya malzeme değiş tokuşu gibi durumlar doğurmuştur. Bu durumlar da ilkel düzeyde diplomatik temaslara neden olmuştur.

Eski dönemlerdeki diplomasi uygulamalarında öne çıkan bir özellik Ad Hoc diplomasinin yaygın kullanımıdır. Sürekli elçiliklerden ziyade, görevini tamamlayıp en kısa zamanda hükümdarına geri dönmeye çalışan elçiler söz konusudur³. Zaman içerisinde karşılıklı diplomasi faaliyetlerine düzenli ihtiyaç duyulmasıyla sürekli elçilikler kurulmaya başlanmış ve diplomasinin kuralları ayrıntılarla biçimlenmeye başlamıştır. 1455'te İtalya topraklarında ilk kez bir sürekli elçi atanmış⁴, diplomatik misyonların kurumlaşmasının temelleri böylece atılmıştır. Eski dönem diplomatik temaların önemli özelliklerinden biri de, diplomatik misyonlarda görev alan elçilerin genellikle saraylı asiller tarafından seçilmesidir. Saray diplomasisi, gerek süreç, gerek sonuç aşamalarında tamamen dışa kapalı işlemektedir⁵. Modern diplomaside, alanında eğitim almış uzman kurum ve elçilerin kullanımı tercih edilmeye başlayacaktır.

Klasik diplomasi, on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda Fransızlar tarafından, ayrıntılı törenler, kademeli profesyonelleşme ve gizlilik ile karakterize edilerek ilerleme göstermiştir. Bilgi toplama ve koruma konusundaki endişeler, müzakerelerin gizli yürütülmesine teşvik etmiştir⁶. Gizli diplomasi yaklaşımı, diplomasi pratiklerinde tarihsel süreçte yakın yıllara kadar aktif bir şekilde devam etmiştir. On sekizinci yüzyılın gizli diplomasileri, 1790'larda kurulan sözleşmelerin reddi ve devrimci

² Cihan Daban, "Uluslararası İlişkilerde Siyasal Aktörler, Bürokrasi ve Jeopolitik Bağlamında Diplomasi: Türkiye Cumhuriyeti Örneği", **Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi**, Vol. II, No: 2, 2017, s. 23, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/309703>, 24 Haziran 2020.

³ Black, **A History of Diplomacy**, Londra, Reaktion Books, 2011, s. 45

⁴ Gönlübol, **Uluslararası Politika: İlkeler-Kavramlar-Kurumlar**, Ankara, Attila Kitabevi, 4. Bs., 1993, s. 117.

⁵ Meltem Ü. Erzen, **Kamu Diplomasisi**, İstanbul, Derin Yayınları, 2012, s. 39.

⁶ Christer Jönsson, Martin Hall, **Essence of Diplomacy**, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2005, s. 11, (Çevrimiçi) https://www.researchgate.net/publication/268051590_The_Essence_of_Diplomacy, 29 Ocak 2020.

eleştirilere yol açarak Batı’da diplomasi hakkında önemli tartışmaları gündeme getirmiştir⁷.

Farklı yönetimlerin temsilcilerinin bir araya geldiği diplomatik görüşmelerde, kültür ve usul farklılıkları tarafların olumsuz algılamalarına neden olabilmekteydi. Bunun üzerine; 1813 Viyana Kongresi’nde karara bağlanan diplomatik protokol kurallarıyla diplomatik temaslarda yanlış anlaşılmanın önlenmesi amaçlanmıştır⁸. On dokuzuncu yüzyılda böylelikle profesyoneller aracılığıyla yürütülen, kuralları belirli ve resmi düzeyde gerçekleştirilen, “gizli” bir diplomasi biçimi şekillenmeye başlamıştır.

On dokuzuncu yüzyıl diplomasi anlayışında, tarih boyunca görüldüğü gibi, iletişim ve ulaşım araçlarının gelişiminin etkileri kendini göstermiştir. Bu etkilerin başlıca alanı iletişimin hızıdır. On dokuzuncu yüzyılda buharlı gemiler ve demiryolları ortaya çıkmış, telgraf icat edilmiştir. Bu yeni gelişmelerle hükümetler arasında diplomatların hareketliliği artmış, hızlı ve doğrudan iletişim sağlanmaya başlamıştır⁹. Mesajların sözlü veya yazılı olarak, ulaşımın sağladığı imkanlar elverdiğince iletebildiği bir ortamda; dedikodu ile beslenen yanlış bilginin yayılması olasılığının arttığı kadar, gelişmeler üzerine olaylar güncelliğini korurken konu hakkında tavır alınabilmesi şansı azalır. Yönetim birimleri arasındaki iletişimin sekteye uğrayışı, diplomasinin dış politikada etkisini sınırlamaktadır. Resmi temaslardan bağımsız olarak, halkların da politik gelişmeler konusunda yaklaşımı iletişim ve haberleşme hızından doğrudan etkilenmektedir fakat kamuların diplomasi süreçlerindeki rolünün önem kazanması bilim, teknoloji ve sosyolojik gelişmelerin etkisiyle yirminci yüzyılla birlikte öne çıkacaktır.

Diplomasinin bilim ve teknoloji ile doğrudan ilişkili iki önemli gelişmesinden söz edilebilmektedir. Bunların ilki, ulaştırma alanında görülmüştür. Buhar makinesinin icadından sonra bu yeni enerji üretimi yöntemi trenler ve gemilerde kullanılmaya başlanmıştır. Demiryollarının artışı dünya üzerinde ülkeleri birbirine bağlayarak sadece ulaşımı değil, iletişimi de hızlandırmıştır. İkinci önemli gelişme ise,

⁷ Black, **a.g.e.**, s. 109.

⁸ Gönlübol, **a.g.e.**, s. 120.

⁹ Jönsson, Hall, **a.g.e.**, s. 91.

Newton mekaniğinin politik sisteme yansıtılması ve politik aritmetik kavramının ortaya çıkması ile güçler dengesi sisteminin oluşturulmasıdır¹⁰. Rönesans Avrupa'sında kullanılmaya başlamış olan bu sistem, uluslararası sistemdeki büyük güçlerin emperyalist iddialarına karşı bir koruma olarak gelişmiş ve uluslararası politikaya denge kavramını sokmuştur. Görüldüğü üzere; bilim ve teknoloji tarih boyunca faaliyet gösterdiği ortamlara ve uygulandıkları süreç ve koşullara bağlı olarak farklı etkiler göstermektedir¹¹. Bu açıdan iletişim, gerçekleştirildiği bağlama göre özellikler taşımaktadır. Tarihsel materyalizm okumasına göre¹², medeniyetler tarih boyunca sosyal örgütlenmelerini geliştirme ve daha ileriye götürme eğilimine sahiptir. Aynı şekilde, ilerleme gösteren teknoloji, yeni üretim araçlarını geliştirir ve yeni üretim araçları yeni ekonomik sistemleri temellendirir. Tarihsel süreçte teknolojik birikimler özelinde diplomasi uygulamalarında görülen gelişmelerin anlaşılması, büyük oranda teknoloji ürünleriyle şekillenen yirmi birinci yüzyıl siyasal iletişiminin açıklanmasında önem taşımaktadır.

Yirmi birinci yüzyılda diplomasiye giren yenilikler öncelikle dönemin teknolojik imkanları ve küreselleşme olgusuyla bağıntılıdır. Teknik ve sosyal alanlarda gerçekleşen değişimlerin bir arada yorumlanması, bir sosyal bilim disiplini olan diplomasinin geldiği noktanın anlaşılmasında faydalı olacaktır. Bostancı, iletişimin modernleşmesi ve toplumsal dönüşüm arasındaki ilişkinin, çoğunlukla modernleşmenin iletişime etkisi ihmal edilerek tek yönlü tanımlandığını dile getirmektedir¹³. İndirgemeci bir bakış açısından kaçınmak adına, teknolojinin sosyoloji alanına yansımaları kadar, sosyal değişimlerin teknolojinin ilerleyişindeki itici gücü de gözden kaçırılmamalıdır. İletişim teknolojileri ile bu yeni teknolojilerin varlığının mümkün kıldığı sistemsel koşullar arasında iki yönlü bir bağıntı vardır.

¹⁰ Black, **a.g.e.** , s. 81.

¹¹ Brian Hocking, Jan Melissen, **Diplomacy in the Digital Age**, Clingendael, Netherlands Institute of International Relations, 2015, s. 10, (Çevrimiçi) <https://www.clingendael.org/publication/diplomacy-digital-age-0>, 5 Mayıs 2020.

¹² Vladimir İ. Lenin, **Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması**, Çev.: Cemal Süreya, 9. bs, Ankara, Sol Yayınları, 2013.

¹³ Meltem Bostancı, “Yeni Uluslararası İletişim Düzeni ve Kapitalizmin Yeniden Yapılanması Sürecinde Uluslararası İletişim Politikalarının Değişim ve Dönüşümü”, **Uluslararası İletişimin Ekonomi-Politigi**, Ed. Meltem Bostancı, İstanbul, Chiviyazıları Yayınevi, 2013, s. 71.

Egemen ekonomik sistemin, hedeflerine hizmet edebilecek yeni teknolojileri geliştirmekte, yeni teknolojiler de toplumsal hayatın dönüşmesine neden olmaktadır.

Buhar makinesi ile başlayan endüstri toplumuna geçiş süreci, telgraf, uydu yayınlar ve nihayetinde 1989 yılında World Wide Web'in gelişmesi ile eş zamanlı bilgi paylaşımının mümkün hale gelmesi ve kullanımının yayılması ile yeni toplumsal yapılara geçişten söz edilmeye başlanmıştır. Yeni iletişim teknolojileri, yeni politika yöntemlerini doğurmuştur. Geleneksel diplomasi, belirlenmiş kitlelere göre iletilen mesajın değiştirilebilmesine ve kontrol edilmesine dayanmaktaydı. Bir örnekle karşılaştırmak gerekirse; kitle iletişim araçlarından televizyon, kamuoyuna yönelik ve mesajların hedef kitleye göre farklılaşmasına izin vermemektedir. Televizyon ile birlikte diplomatik iletişimde kontrolsüz değişimler meydana gelmiş olsa da, devlet adamları ve diplomatlar için yeni medya iletişim kurabilecekleri yeni bir mecra olmuş ve “medya diplomasisi” kullanımı artış göstermiştir. Gazetecilerin resmi haber kaynakları olarak yöneldiği hükümetler, haber yönetimi üzerindeki belirleyicilikleri ile medyayı dış ilişkiler konusunda önemli bir alan olarak kullanabilmektedirler¹⁴.

Yeni politika araçları, yeni aktörleri de beraberinde getirerek kamunun diplomasideki rolünü arttırmaktadır. Kitle iletişim araçlarının yeni teknolojik buluşlar doğrultusunda çeşitlenmesi, daha fazla insan tarafından kullanılabilirliğinin mümkün kılınması ve iletişimin kurulma hızının artmasının etkisi siyasal iletişim alanında da kendini göstermektedir. Küreselleşmeyle birlikte küresel bir köye dönen yeni dünyada kamuoyunun arzuları, eski dünyada devlet yönetim kadroları tarafından belirlenen ve diplomasinin temel hedeflerinden olan ulusal çıkarları şekillendirir olmuştur. Bu bağlamda; kamuoyunun tepki ve istekleri dış politikada kurulan ilişkileri de şekillendirmeye başlamıştır.

Diplomasinin gelişimi kronolojik olarak incelendiğinde, ilk uygulamalarından bu yana önce profesyoneller tarafından yürütülmesi ve diplomatik protokol kurallarının belirlenmesiyle sınırları netleşirken, yirminci yüzyılla birlikte daha uygulamalar çeşitli aktör ve ortamlara genişlemiştir.

¹⁴ Black, **a.g.e.**, s. 95

Özetlemek gerekirse; güncel akademik literatürde diplomasi dört bölüme ayrılmaktadır: diplomasi 1.0 olarak adlandırılan klasik diplomasi; diplomasi 2.0 kamu diplomasisi; diplomasi 3.0 dijital diplomasi; diplomasi 4.0 nesneler arası diplomasi. Diplomasi 1.0 olarak adlandırılan klasik diplomasi, devlet egemenliğinin esas olduğu, ulusal çıkarları koruma hedefi güdülen iki veya çok taraflı diplomasi pratiğidir¹⁵. Klasik diplomasi resmi devlet temsilcileri arasında yürütülür, askeri ve ekonomik gücün öne çıktığı geleneksel politika anlayışına dayanmaktadır ve egemen devletler arasında yürütülen temaslarla sağlanan yöntemler ve protokoller bütünüdür.

Diplomasi 2.0, kamu diplomasisi hedef kitlesi yabancı toplumlar olması nedeniyle devlet-toplum ilişkisine dayanmaktadır¹⁶. Kullanımı İkinci Dünya Savaşı ile başlayan kamu diplomasisi, işleyiş mekanizması açısından propaganda ile ortaklıklar gösterse de, Nazi Almanyası ve Sovyetler Birliği'ndeki uygulamaları nedeniyle Batı'da olumsuz anlamlar yüklenmiş olan "propaganda" yerine geliştirilmiş bir kavramdır. Erken dönem uygulamaları propagandadan belirgin bir ayrışma göstermeyen kamu diplomasisi, Berlin Duvarı'nın yıkılması ile işlevselliğini kaybetmeye başlamıştır. Yeni politik koşullar içerisinde, yumuşak gücün teorik zemininde geliştirilen "kamu diplomasisi 2.0" olarak da adlandırılan yeni kamu diplomasisi, faaliyetleri bakımından propaganda ve kamu diplomasisinin çerçevesini genişleterek, dış politikada kamuoyunun rolünü aktif katılıma dönüştürmüştür. Kamu diplomasisini geleneksel diplomasiden ayıran temel farklılık, geleneksel diplomaside devlet temsilcileri ve diğer uluslararası aktörler üzerinden yürütülen diplomatik temasların esas olmasıyken; kamu diplomasisinde yabancı insan toplulukları, gayri resmi gruplar, kuruluşlar ve bireylerin hedef alınmasıdır¹⁷.

Diplomasi 3.0, dijital alanda yürütülen diplomasiyi ifade eder ve kamu diplomasisine bağlı olarak gelişmiştir¹⁸. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler diğer disiplinlere de yansyarak dijitalleşme süreçlerini gündeme getirmiştir. Küreselleşme

¹⁵ Gökhan Yücel, "Dijital Diplomasi", **TRT Akademi**, No:2, 2016, s. 748-749 (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/trta/issue/23620/252179>, 5 Şubat 2020.

¹⁶ Sevdâ Korhan, "Dijital Diplomasi Aracılığıyla Tanınma Çabası: Kosova Örneği", **Cyberpolitik Journal**, Vol. III, No:6, 2018, s. 270, (Çevrimiçi) <http://cyberpolitikjournal.org/index.php/main/issue/view/4/4>, 10 Nisan 2020.

¹⁷ Melissen, **a.g.e.**, s. 5.

¹⁸ Yücel, **a.g.e.**, s. 748-749.

ve teknolojik gelişmeler dijitalleşmenin ortaya çıkışına ortam hazırlamış, dijitalleşme de küreselleşmenin hızını arttırmıştır. Çok sayıda kişinin aynı platform üzerinde zaman ve mekanı aşan etkileşimleri, World Wide Web ile sağlanmaktadır¹⁹. Dijital ortamda devletler ve bireylerin temsilinin mümkün hale gelişi ile diplomatik süreçlerde zamansal ve mekansal faktörlerin neden olduğu sınırlılıklar azalmıştır. Bilgisayar ve internet teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması ile, siber uzayın politikada yeri artmaktadır. İletişimin hedef kitlesi, dijital ortamda genişleyerek belirsizleşmiş, Westphalia sisteminin egemen devletler arası sınırların hükmü kalmamıştır. Endüstri 4.0'ın gündeme gelmesiyle ise, diplomasi 4.0 tabiri doğmuştur. Şeyler arasındaki etkileşime bağlı uber (üst) diplomasiyi temsil eden bu tanımlama oldukça yeni bir yaklaşımdır ve uygulamada karşılığı henüz yaygınlaşmamıştır²⁰.

Japonya'nın yirmi birinci yüzyıl kamu diplomasisi, yeni kamu diplomasisi olarak da adlandırılan kamu diplomasisi 2.0 kapsamına girmektedir. Diplomasinin tarihsel süreçte evrimiyle kamu diplomasisi gelişmiş, Japonya kamu diplomasisi de yirminci yüzyıl gelişmeleri etkisinde yeni yönelimler kazanmıştır. Japonya'nın yeni kamu diplomasisi pratiklerine geçmeden tarihsel ve teorik arka planın bir arada verilmesi, güncel pratiklerin anlaşılmasında faydalı olacaktır. Kamu diplomasisinin gelişiminde Soğuk Savaş önemli kırılma noktası olarak öne çıkmaktadır. İki dünya savaşı döneminde başvurulan propaganda teknikleri Soğuk Savaş rekabet ortamında kamu diplomasisi kavramını ortaya çıkarmıştır. İlk dönemlerinde tek taraflı, hükümetten halka bir iletişim modeli gösteren kamu diplomasisi uygulamaları, zaman içerisinde dijital diplomasi, vatandaş diplomasisi gibi kamulara diplomatik süreçlerde daha aktif katılım sağlayan diplomasi türleriyle birlikte gelişim göstererek kapsamını genişletmiş ve propaganda uygulamalarından ayrılmaya başlamıştır.

1.1. Diplomasi Kavramı Üzerine

¹⁹ Gözde Kurt, **Dijital Diplomasi**, Ankara, Akademisyen Kitabevi, 2018, s. 145.

²⁰ Korhan, **a.g.e.**, s. 270.

Diplomasi, dış politikaya dair bir kavramdır. Uluslararası ilişkilerin alt dallarından biri olarak kabul edilen dış politika, bir devletin uluslararası alana karşı işlediği, diğer bir deyişle sınırları dışında uyguladığı politikalar²¹. Diplomasi temel olarak uluslararası politikanın yürütülme biçimi ile ilgili kuralları ifade eder.

Diplomasi uygulamaları tarih boyunca, farklı yönetim birimleri var olduğu sürece, bu yönetim birimleri arasındaki ilişkiler olarak ele alındığında kendini göstermiştir. Diplomasi terimi ilk kez kullanımı ise; İngiliz devlet adamı Edmund Burke tarafından 1796 yılında uluslararası ilişkilerin icrası anlamında kullanılmıştır²². Geniş bir pratikler yelpazesini içeren diplomasiğin tanımlamalarında da fikir ayrılıkları görülmektedir. Tanımlamalar, temelde diplomasiğin bir sanat mı yoksa bir bilim mi olduğu konusu üzerinde ayrılmaktadır.

Gönlübol, ikisinin de yeri varken; sanat yönünün daha ağır bastığını ileri sürer. Ona göre, diplomasi devlet yetkilileri arasındaki görüşmelerle yürütülmesi bakımından bir “görüşme sanatı”dır²³. Gönlübol’un yaklaşımında diplomasiğin geleneksel yürütülme tekniklerine göre yorumlandığı görülmektedir. Diplomasi yirmi birinci yüzyılda devlet yetkililerinin tekelinden çıkarak çeşitli aktörler yoluyla gerçekleştirilebilmeye başlamıştır. Vatandaş diplomasisi, dijital diplomasi gibi kavramların gelişmesiyle diplomasi protokolün dışarısına çıkmaktadır.

Erzen, diplomasiyi tarih ve hukuk disiplinleriyle bağı nedeniyle bilim olarak; menfaatler doğrultusunda kimin, neyi, neyle ve ne zaman yapacağını tespit edilmesini içerdiği için de sanat olarak ele almaktadır²⁴. Diplomasiyi kamu diplomasisi kapsamında inceleyen Bostancı ise; diplomasiyi iletişim teknikleri, stratejik iletişim, ekonomik güç ve sosyal disiplinlerin harmanlandığı bir bilim dalı olarak nitelendirmektedir²⁵.

²¹ Ömer Kürkçüoğlu, “Dış Politika Nedir? Türkiye'deki Dünü ve Bugünü”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Vol. XXXV, No: 1, 1980, s. 311, (Çevrimiçi) https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001394, 15 Mayıs 2020.

²² Vedat Demir, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2012, s. 9.

²³ Gönlübol, **a.g.e.**, s. 116.

²⁴ Erzen, **a.g.e.**, s. 7.

²⁵ Meltem Bostancı, “Soğuk Savaş’tan Günümüze Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Kültür Diplomasisi”, **Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler**, Ed. Oğuz Göksu, Konya, Literatürk Academia, 2019, s. 57.

Jönsson ve Hall, uluslararası ilişkiler teorisyenleri ve diplomasi tarihçilerinin, disiplinler arası diyalog kurmakta başarısız olduklarından söz etmektedir. Akademik alanda gelişen bu bağ kurma problemi nedeniyle, bu iki disiplin çapraz gelişim gösterememiştir²⁶. Diplomasiye getirilen çeşitli tanımların temelinde, tanımlamanın yapıldığı disiplin ve tarih aralığının da etkisi görülmektedir. Çalışmada diplomasi progresif tanımlamalar kapsamında ele alınarak, devlet dışı aktörlerin de resmi protokoller gerçekleştirilmeden katılım gösterdiği dış politika yapma biçimini inceleyen bilim dalı olarak kabul edilmektedir.

Uluslararası anlaşmazlıkların çözümü için kullanılan başlıca yöntemler savaş, ekonomik yaptırımlar ve diplomasi. Diplomasi barışçıl yollar ile çözüme ulaşmayı sağlamaktadır ve “barış zamanında savaş” olarak nitelendirilmektedir²⁷. Burada bahsi geçen savaş durumu psikolojik nitelik taşımaktadır. Diplomasinin çağrıştırdığı en temel karşılık, uluslararası aktörler arasındaki anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü hedefi taşıyan ve resmi düzeyde ilerleyen temaslardır. Klasik diplomasi anlayışında uluslararası aktörler devletler olarak kabul edilmekte ve diplomatik temaslar devlet temsilcileri arasında ilerlemektedir. Uluslararası sistemin tarihsel süreçte sosyal değişimlerden etkilenmesiyle devletler uluslararası alanda tek aktör olma konumundan çıkmış olsalar da baş aktör olarak kabul edilmekte ve bunun yansımaları pratikte gözlemlenebilmektedir. Erken dönem diplomasi anlayışında öne çıkan özelliklerle birlikte tarihsel süreçte gelişimiyle diplomasi geleneğinin şekillenışı anlamak, yirmi birinci yüzyılda diplomasinin çağa uygun yöntem ve yaklaşımlar aracılığıyla kullanımının neden gerekli olduğunun da anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Diplomasi tarihsel süreç içerisinde dönemin siyasi, kültürel ve teknik gelişmelerine bağlı olarak gelişmiştir. Diplomasi yöntem ve yaklaşımları üzerindeki etkisi itibariyle önemli kırılma noktası Soğuk Savaş dönemidir. Diplomasinin aktör, araç ve teknikleri on dokuzuncu yüzyıl sonrasında teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin etkisiyle çeşitlenecektir.

²⁶ Jönsson, Hall, **a.g.e.**, s. 10.

²⁷ Demir, **a.g.e.**, s. 7.

1.1.1. Soğuk Savaş Öncesi Diplomasi Faaliyetleri

Diplomasi yöntemleri, uluslararası arenadaki gelişmeler ile birlikte ve dönemin güç tanımlamalarına uygun olarak gelişmektedir. Birinci Dünya Savaşı, iki dünya savaşı arası dönem ve İkinci Dünya Savaşı'yla dünya haritası değişmiş ve Soğuk Savaş'a temel olan ideoloji çatışmaları doğmaya başlamıştır. Yirminci yüzyılın temel hatlarıyla analizi sert ve yumuşak güç tanımlarının önem kazandığı ve kamuların diplomasi süreçlerinde rolünün arttığı çağın anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Yirminci yüzyılda iletişim kolaylığı sağlayan teknolojik gelişmeler başlıca hava yolculuğu ve bilgi teknolojisinin geliştirilmesi olmuştur. Buna karşın İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna dek iletişim çoğunlukla deniz yolu ile taşınmaya devam etmiştir. Bilgi teknolojisi devriminin diplomasi alanındaki etkilerine değinmek gerekirse, öncelikle diplomasi devletler arasında temasların ana kolaylaştırıcısı olma konumunu kaybetmiştir ve talimatların iletilmesinin kolaylaşması diplomatların eylemlerini sınırlamıştır. İletişim hızının diplomatların diplomasideki rolünü kısıtlaması dışındaki bir diğer etkisi ise, liderlerin hızlı iletişim ortamında geleneksel diplomatik kanalları es geçerek hızlı davranmaya zorlaması olmuştur²⁸. Zirve diplomasisi adı verilen, en yüksek devlet temsilcileri düzeyinde yürütülen diplomasi türüne yirminci yüzyıl ve sonrasında artık daha sık rastlanılacaktır.

İki dünya savaşı geniş coğrafyalara yayılan ittifaklar ve savaş sonrası tarafların bir araya geldiği konferans ve görüşmelerle diplomasiye de yoğun başvurma gerekliliğe geldi dönemler olmuştur. Birinci Dünya Savaşı; güç dengelerinin yeniden şekillenmesi, imparatorlukların dağılarak yerini ulus devletlere bırakması, ekonomik çöküntü içerisinde yeni ideolojilerin yükselmesi gibi sonuçlarıyla tarihe damgasını vurmuştur. Diplomasi alanında ise, savaş sonrası gerçekleşen barış görüşmeleri ve konferanslar, tartışılan konular ve planlanan yeni uluslararası organizasyonlar ile yeni

²⁸ Jönsson, Hall, **a.g.e.**, s. 91-93.

diplomasi yaklaşımlarının habercisi olmuştur. “Klasik”, “eski” diye anılan gizli diplomatik sistem Birinci Dünya Savaşı’nda ağır eleştirilere maruz kalmış ve savaşın patlak vermesini önleyememekten sorumlu tutulmuştur²⁹. Bu dönemde savaşın getirdiği yıkımlar, diplomasinin silahlı mücadeleye başvurmadan barışın sağlanması için nasıl başarılı sonuçlara ulaştırabilecek şekilde kullanılabileceğinin sorgulanmasına neden olmuştur. Yeni diplomasi tekniklerinin ve kurumlarının geliştirilmesi gündeme gelmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası barış anlaşmalarının içerdiği önemli bir diplomatik gelişme ise Milletler Cemiyeti’nin 1919’da kurulmasıdır³⁰. Ortak güvenlik, ortak fayda, sorunların askeri yöntemlere başvurulmadan çözülmesi anlayışının Avrupa diplomasisinde öne çıkmaya başlamasının göstergesi olan Milletler Cemiyeti beklentileri karşılayamamış olsa da uluslararası ilişkiler alanında önemli bir gelişme olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle gerçekleşen barış görüşmeleri, diplomasi adına önemli konuların gündeme gelişine örnek olmuştur. Savaşın bitimiyle gerçekleştirilen Paris Barış Konferansı’nda gözlemlenen yeniliklerden biri de, görüşmelerde kamuoyu etkisinin daha önce görülmemiş ölçüde oluşudur³¹. Görüşmelerde bulunan temsilciler gerek kendi siyasi kariyerlerinin devamlılığını gerek vatandaşlarının memnuniyetini göz önünde bulundurarak hareket etmek durumunda kalmışlardır. Yirminci yüzyılda ulaşım ve haberleşme alanlarında görülen yenilikler, medya kanallarıyla kamuoylarının diplomatik süreçleri daha yakından takip etmesine olanak tanımıştır.

Kamuların yeni haberleşme imkanlarının da yardımıyla diplomatik görüşmelerle ilgili daha kolay bilgi almasının yanında, bu görüşmelerin şeffaf ilerlemesi fikri de yine bu dönemde gelişecektir. Birinci Dünya Savaşı sonrasının pasifist yaklaşımlarının etkisiyle hakim diplomasi anlayışı eleştirilmeye başlamıştır. Wilson’ın 14 Nokta’sında

²⁹ Jönsson, Hall, **a.g.e.**, s. 11.

³⁰ Black, **a.g.e.**, s. 190.

³¹ Ali Erhan Ertan ve Tevfik Orçun Özgün, “1. Dünya Savaşı’nın Ardından Yeni Dünya Düzenine Doğru: 1919 Paris Barış Konferansı”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. XX, No. 3, 2016, s. 556. (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsadergisi/issue/31706/347467> , 5 Mayıs 2021.

(1918) dile getirilen iki önemli diplomatik konu; diplomasinin halkların gözü önünde ilerlemesi gerektiğini öne sürmesiyle açık diplomasi ve Avrupa halklarının kendi geleceklerini tayin hakkına sahip olmasını ifade etmesiyle de self determinasyon olmuştur³². Birinci Dünya Savaşı sonrası gündeme gelen açık diplomasi faaliyetleri yeni bir diplomasi döneminin habercisi olarak, yeni koşullar altındaki dünyanın yeni ihtiyaçlarından doğmuştur. Bunlar Bostancı tarafından, sınırları giderek genişleyen katılımcı demokrasi ve halkın hükümetlerini denetleme ihtiyacı olarak özetlenmiştir³³.

1920’li yıllarda radyonun bulunmasıyla, yabancı kamuların bilgilendirilmesine yönelik faaliyetlerin önü açılmıştır³⁴. Bu dönemden sonra devletlerin kamuoyunu yanlarına almaya yönelik girişimlerinde artış olmuştur.

İki savaş arası dönemde İkinci Dünya Savaşı’na zemin oluşturan önemli güç mücadelesi alanı ekonomik güç olmuştur. Savaş boyunca ABD’ye borçlanan İngiltere savaş sonrasında dünya finansal sistemindeki merkezi konumu kaybetmiş, Osmanlı Devleti’ni savaş dışı bırakma amacıyla girilen Çanakkale ve İstanbul boğazlarını ele geçirme çabaları sonuçsuz kalınca Çarlık Rusya’nın ikmal yollarının kapanması Ekim devrimine ortam hazırlamış, Versailles Antlaşması Almanya’yı büyük borç altında bırakmıştır³⁵. Sömürgecilik yarışı ve pazar arayışı içerisinde geride kalan Almanya’nın giriştiği savaştan büyük ekonomik yaptırımlarla cezalandırılarak çıkması 1945’e giden süreçte uluslararası arenada belirleyici olacaktır. Ekonomik buhran, halkların ideolojik yönelimlerinde de etkin olmuş, faşizm ve sosyalizm eğilimleri artış göstermeye başlamıştır.

Savaş sonrası Locarno Antlaşması, önemli çok taraflı diplomasi faaliyetlerinden biri olmuştur. Locarno’yla Batı Avrupa sınırları güvence altına alınırken, doğuda Çekoslovakya ve Polonya’nın güvenliğini korumaya yönelik karar alınmamıştır³⁶.

³² Black, **a.g.e.**, s. 188.

³³ Bostancı, **Soğuk Savaş’tan...**, s. 58.

³⁴ Bostancı, **a.g.e.**, s. 61.

³⁵ Erdiñ Tokgöz, “Birinci dünya savaşı Sonrasında Dünya Ekonomisinde Değişen Dengeler”, **Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. VII, No. 13, 2018, s. 16,18,21. (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/ufuksbedergi/issue/57468/815044> , 20 Mayıs 2021.

³⁶ Ahmet Nazmi Üste, “Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Avrupa’da Güç Dengesi ve Hitler’in Güç Dengesi Politikası”, **Aydın İktisat Fakültesi Dergisi**, C. III, 2018, s. 74. (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/aifd/issue/42001/497909> , 1 Haziran 2021.

Birinci Dünya Savaşı sonrası barış antlaşmaları ve ilişkilerin normalleşmesine yönelik çabaların sağlam zeminde kurulmadığı görülmektedir. Galip devletler kendi çıkarlarını gözetme ve Almanya'yı cezalandırma yoluna gitmişlerdir. Almanya ve Rusya'da yükselen ideolojiler bu durumdan etkilenmişlerdir. Savaş boyu yıkımlar ve sonrasındaki ekonomik çöküş, gelişen iletişim teknolojilerinin de yardımıyla halkların politika sahnesinde daha belirgin rol üstlenmeye başlamasında etkili olacaktır.

Büyük yıkımlara yol açan İkinci Dünya Savaşı sonrasında devlet temsilcilerinin barışı temin etmek için diplomasiye yöneldiği görülmektedir. Almanya'ya karşı, ideolojik olarak hasım olan kapitalist batı devletleri ve Sosyalist Sovyetler Birliği bir araya gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise Milletler Cemiyeti yerine Birleşmiş Milletler kurulmuştur. İki topluluk da savaşın galipleri tarafından kurulmuş ve savaş sonrası uluslararası statükoyu koruma amacı gütmüştür³⁷. Statükoyu korumak isteyen grup ve kaynakların, dolayısıyla gücün yeniden paylaşımını arzu eden grup arasında yapılan iki savaşın ortaya çıkışının emperyalist güdülere dayandığı göz önünde bulundurulursa; savaş galiplerinin tesis ettiği düzeni korumak amacıyla kurulan toplulukların başarısızlığının nedeni anlaşılabilir. Buna karşın, Milletler Cemiyeti uluslararası ilişkiler alanında kolektif hareketi vurgulaması açısından teorik ve pratik açıdan önemli bir gelişme olarak kabul edilmektedir.

Birleşmiş Milletler 1945'te, İkinci dünya savaşı müttefik devletlerin arasında kurulmuş ve beş daimi üye ABD, Sovyetler birliği, Britanya, Fransa ve Çin olmuştur³⁸. Uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası etkinliği olan bireylerin de uluslararası sistemde aktör olarak öne çıkması, İkinci Dünya Savaşı sonrasında diplomaside gerçekleşen köklü değişimlerin kaynakları arasındadır³⁹. Bununla birlikte, ideolojik rekabet savaş sonrası dönemde devam etmiştir.

Yirminci yüzyıla damgasını vuran ideolojik hareketler, dış politika tekniklerinde de yeni yönelimlere neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında propaganda

³⁷ Demir, **a.g.e.**, s. 10.

³⁸ Black, **a.g.e.**, s. 211.

³⁹ Meltem Bostancı, **Kamu Diplomasisinde...**, s. 31.

alışmalarına büyük önem verilmiştir. Propaganda, diplomasideki gibi çıkarların manipülasyonuna veya savaşta olduğu gibi zora başvurulmadan, doğrudan düşüncelerin biçimlendirilmeye çalışıldığı bir politika yntemidir⁴⁰. Öncelikli olarak Sovyetler Birliği ve Nazi Almanyası tarafından yoğun kullanımına rastlanan propaganda teknikleri, Soğuk Savaşı ideolojik ikiliğinde önem kazanacak, yabancı halkların kalplerini kazanmak dış işlerinde başvurulan bir yöntem olarak öne çıkacaktır.

1.1.2. Soğuk Savaş Dönemi Diplomasi Faaliyetleri

Yirminci yüzyılın başlarında, Ekim Devrimi sonrasında Sovyet sistematiiğinin kurulmasıyla, halihazırda gelişmekte olan kapitalist sistemle birlikte iki kutuplu ortam oluşmaya başlamıştı. İkinci Dünya Savaşı döneminde Almanya tehdidine karşı bir araya gelmiş olan bu iki kutbun temsilcileri, savaş sonrasında doğal rakipler olarak sistem üzerinde mücadele etmeye devam etmişlerdir. 1945- 1990 yılları arasındaki bu çift kutuplu sistemin hakim olduğu dönem Soğuk Savaş olarak adlandırılmaktadır⁴¹. İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği ve Soğuk Savaş'ın başladığı 1945 yılı itibariyle, uluslararası sitemin yapısı değişmeye başlamış ve gelişen bu yeni yapıda başvurulan dış politika araçları da çeşitlenmiştir.

Soğuk Savaş döneminde diplomasideki yeniliklere bakıldığında başlıca üç nedenden kaynaklığı görülmektedir: İletişim teknolojilerindeki gelişmeler, hakimiyet mücadelesinin ideolojik boyutu ve sıcak savaşın getireceği yıkımlar. Birincisi; modern teknoloji, kitlelere mesajların iletimini kolaylaştırarak propaganda tekniklerinin kullanımını kolaylaştırmış, yaygınlığını arttırmıştır. Sovyetler Birliği ve Nazi Almanya'sı tarafından soğuk Savaş öncesinde kullanılmış olan propagandanın, Batılı devletler tarafından kullanılmaya başlanması İkinci Dünya Savaşı sonrasında

⁴⁰ Gönlübol, **a.g.e.** s. 138.

⁴¹ Bostancı, **Soğuk Savaş'tan...**, s. 75,77.

gerçekleşmiştir⁴². İkincisi ise; iki farklı ideolojiden beslenen ve iki farklı sistemi temsil eden kutupların rekabetidir. İki blok arasındaki mücadele sert güç alanında tehdit, caydırıcılık ve işgal girişimleriyle açığa çıkarken, rekabetin ideolojik boyutu ise yabancı kamulara yönelik cazibe kazanma girişimlerine ve propaganda uygulamalarına yol açmıştır. Üçüncüsü ise; iki büyük dünya savaşından çıkan ülkeler, olabildiğince üçüncü bir dünya savaşından kaçınmıştır.

Soğuk Savaş döneminde başvurulmuş diplomasi yöntemlerinin, dönemin konjonktürü içerisinde doğan ihtiyaçlara yönelik politikalarla şekillendiği görülmektedir. Daha önce, Birinci Dünya Savaşı sonrası öne sürülmüş olan açık diplomasi fikriyle birlikte, dönemin ideolojik temelli kutuplar arasındaki hakimiyet mücadelesiyle şekillenen yapısı, kamuların dış politika süreçlerindeki rolünü arttırmıştır. Aynı zamanda, blok liderleri doğrudan karşı karşıya gelecekleri bir sıcak savaştan mümkün olduğunda kaçınmış olsalar da, savaş tehdidinin varlığı ilişkilerde kendini göstermeye devam etmiştir. Bu dönemde U2 Casus Uçak Krizi, Füze Krizi, Küba Krizi, nükleer savaş tehdidi önemli sorunlar olmuştur⁴³. Sert gücü temsil eden kriz ve tehditlerin varlığıyla, bloklar arası gerilim açığa çıkmıştır. Gergin ortamda savaştan kaçınarak üstünlük elde etmek için kamu diplomasisi bir zorunluluk haline gelmiştir. Uzun vadeli yürütülen kamu diplomasisi çalışmaları, Soğuk Savaş dönemindeki örnekleri gibi krizlerin ortaya çıkışını önleyici olacaktır. Kamulara yönelik diplomasi uygulamalarının da yayılımında iletişim teknolojileri kolaylık sağlamıştır.

Teknolojik gelişmeler diplomaside köklü yeniliklere neden olmuştur. Bilginin üretimi ve paylaşımını kapsayan sürenin kısalmasıyla uluslararası arenaya yeni aktörler girmiştir⁴⁴. Resmi devlet yetkililerinin yanında yabancı kamular da siyasi iletişimde alıcı konumuna gelmiş, radyo ve televizyon gibi halklara doğrudan ulaşmayı mümkün kılan kanallar propaganda ve bilgilendirme çalışmaları için kullanılan yeni ortamlar olmuşlardır. Bu dönemde diplomasiye giren yeni aktör, kurum ve yöntemler kamu diplomasisinin gelişimine fırsat tanımıştır.

⁴² Gönlübol, **a.g.e.**, s. 140.

⁴³ Bostancı, **a.g.e.**, s. 75

⁴⁴ Bostancı, **a.g.e.**, s. 59.

Kamu diplomasisi kısaca, “bir hükümetin, başka bir ulusun halkını ve aydınlarını, bu ulusun politikalarını kendi avantajına döndürmek amacıyla etkilemeye çalışmasıdır”⁴⁵. Temelleri Birinci Dünya Savaşı dönemine dayanıyor olsa da, kamu diplomasinin yıldızı Soğuk Savaş döneminde parlamıştır. Kamu diplomasisinin gelişmesinin nedenleri, otoriter devletlerin yerini demokrasilere bırakışı, teknolojik ilerlemelerin bilgiyi büyük güç haline getirmesi, ekonomik ve askeri güç ile elde edilemeyen hedeflerde avantaj sağlamasıdır. İkinci Dünya Savaşı döneminde, savaş cepheden sivillere yönelmiş ve savaş sonrasında da yorgun düşen devletler uluslararası güvenliğin sağlanması için anlaşmalara varmak istemiştir. Tüm bu süreçler, kamu diplomasisinin önemini arttırmıştır⁴⁶.

Kamu diplomasisi ABD üzerinde ortaya çıkmış ve gelişmiş bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın ABD’de rağbet görmüş olmasının yine bulunduğu dönemin koşulları ile bağlantılı nedenleri vardır. Öncelikle, Sovyetler Birliği ile sistemsal bir mücadele içerisinde olan ABD, Sovyet enformasyon politikalarından propagandanın öne çıkması üzerine, bu politikalar ile arasına bir mesafe koymak istemiş ve kendi politikalarını “kamu diplomasisi” şemsiyesi altında yürürlüğe koymuştur. Burada esas, benzer içeriklere sahip olsa da daha pozitif algı oluşturabilecek bir terim olmasıdır. İkincisi, ABD’nin istihbarat bürokrasisini oluşturan United States Information Agency (USIA, Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı), kamu diplomasisi altında diplomat statüsü kazanmış olacaktır. Üçüncüsü, devletin uluslararası kamuoyuna yaklaşımının merkezileştirilmesi adına; USIA, Voice of Amerika (Amerika’nın Sesi Radyosu) gibi merkezleri bir araya getirerek devlete tek bir mekanizma altında hakimiyet işlevi sunmaktadır⁴⁷.

1980-1990’lı yıllarda, Soğuk Savaş’ın sonlarına doğru kamu diplomasisi faaliyetlerinde seyrekleşme olmuş, daha çok ideoloji yaymak konusunda yoğunlaşmıştır⁴⁸. Diplomasi anlayışında yeniliklerle geleneksel diplomasi yaklaşımının değişmesinde İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemi

⁴⁵ Bostancı, **Kamu Diplomasisinde...**, s. 37.

⁴⁶ Erzen, **a.g.e.**, s. 53.

⁴⁷ Demir, **a.g.e.**, s. 15.

⁴⁸ Bostancı, **Soğuk Savaş’tan...**, s. 62.

politikalarının etkisi büyüktür. İki kutuplu askeri ve politik yapı, küreselleşme, nükleer güç, ideoloji kavramının güvenlik ve savunma kavramlarıyla birlikte kullanılmaya başlanması, ekonomik kalkınma konusunun askeri konulardan daha önemli hale gelmesi ve uzay boyutunun da eklenmesiyle güvenlik kavramındaki genişleme diplomasi yaklaşım ve uygulamalarında da değişimlere yol açmıştır. Bu koşullar altında kamu diplomasisi bir tercihten ziyade, gereklilik halini almıştır. Soğuk Savaş döneminde uygulanan kamu diplomasisi “fikirlerin resmi makamlarca aktarımı” şeklinde gelişmiştir. Bu dönemde kamu diplomasisi, sert gücün yardımcısı niteliğinde, resmi makamlar tarafından gerçekleştirilen tek yönlü iletişim halindedir⁵⁶. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı dönemlerinde propaganda faaliyetleri ile benzer nitelik gösteren kamu diplomasisi kavramı, Soğuk Savaş döneminin sona erişiyile yeni uygulamaları bünyesine katarak yeni tanımlamalar bulmuştur.

Kutup liderleri arasındaki güç odaklı rekabetle şekillenen Soğuk Savaş döneminde güç kullanımı değil, varlığına dair algıyla da dış politikada belirleyici olmuştur. Büyük güçlerin sıcak savaştan kaçınması, sert güç alanındaki yatırım ve faaliyetlerini engellememiştir. Askeri ve ekonomik güç, gerek tehdit olarak gerek de farklı topraklarda gelişen sıcak çatışmalara verilen destek ve yardımlar halinde dönemin ilişkilerinde önemli rol oynamıştır.

1.1.2.1. Soğuk Savaş Döneminde Güç ve Gücün Kullanımı

Güç çok yönlü ve dinamik bir olgudur ve güce dair tanımlamalar, siyasal sistemdeki paradigma değişimleri ile birlikte yeni açılar kazanmıştır. Bu durum her yeni paradigmanın, yeni güç araçları geliştirmesi ile bağıntı göstermektedir. Güç en temel haliyle, bir şeyi yapabilme kapasitesidir. Güç göreceli bir anlam taşıdığı ve seviyesi diğerleri ile karşılaştırılması halinde belirlenebildiği için bir şeyi yapabilmeden kasıt başkalarının davranışlarını etkileme becerisidir ki; bu beceri tehdit, teşvik ve cezabetme yöntemlerinde yoğunlaşmaktadır. Tehdit ve emir verme,

zorlamanın söz konusu olduğu güç açıklamalarını karşılarken, teşvikte karşılığını ödeme vardır. Cezbetme, siyaset biliminde halen tartışmalara konu olan boyuttur ve hedef öznenin istediklerini istemesine ikna olması gibi dolaylı ve karmaşık bir etki sürecini ifade etmektedir⁴⁹.

Modern sosyal bilimlerde güç davranışları üç yüzü ile ele alınmaktadır. Gücün boyutlarında ilk yüzü Robert Dahl tarafından 1950’lerde açıklanmıştır. Dahl’ın açıklaması “A’nın B’ye aksi halde yapmayacak olduğu bir şeyi yaptırabilmesi” şeklindedir. Bu yaptırım odaklı tanımlama günümüzde de yaygın olarak kullanılmakla birlikte gücün yalnızca bir boyutunu ele almaktadır⁵⁰. Bu tanımlamada doğrudan yaptırım gücüne odaklanılmıştır ve sert güç unsurlarının ağırlığından bahsedilebilir. Askeri ve/veya ekonomik gücü bakımından üstün olan devlet, görece güçsüz olana istediğini yaptırabilmektedir çünkü aksi halde görece güçsüz olan B’ye, A tarafından yaptırım uygulanabilir.

1960’lı yıllarda Peter Bachrach ve Morton Baratz, Dahl’ın tanımlamasını eksik bulmuş ve gücün ikinci yüzünü görmezden geldiğini öne sürmüşlerdir. Gücün ikinci yüzü olarak geliştirilen yeni bir açılım; “A’nın B’nin karar verme ortamındaki şartları şekillendirebilmesi” bağlamındadır. Bu tanımlamada A, B’nin sahip olduğu koşulları istediği çerçeve ile sınırlandırabilmekte ve gündemi belirleyebilmektedir⁵¹. Bachrach ve Baratz’ın bu tanımlaması yumuşak güç kullanımında gözlemlenebilmektedir.

Gücün üçüncü boyutu Steven Lukes tarafından ortaya atılmıştır. 1970’lerde Lukes, aynı zamanda inanç ve değerlerin de güç kavramında yer ettiğini öne sürmüştür. Lukes’a göre inanç ve fikirler, diğerlerinin tercihlerini belirlemek konusunda etkilidir. “A’nın B’nin nasıl düşüneceğini belirleyebilmesi” olan üçüncü

⁴⁹ Joseph Nye, **Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları**, Ankara, BB101 Yayınları, 2017, s. 20.

⁵⁰ Joseph Nye, **Cyber Power**, Harvard Kennedy School Belfer Center for Science and International Affairs, 2010: s. 2, (Çevrimiçi) <https://www.belfercenter.org/publication/cyber-power>, 25 Haziran 2020.

⁵¹ Peter Bachrach, Morton s. Baratz, “Two Faces of Power”, **The American Political Science Review**, Vol. LVI, No: 4, Aralık 1962, s. 950, (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/1952796>, 17 Mayıs 2020.

yüz, teknolojinin doğurduğu küreselleşen dünyada değerlerin ön plana çıkışı ile önem kazanmıştır⁵².

Güç tanımlamaları ve gücün teoride konumlandırılışı yaklaşımlara göre farklılık göstermektedir. Tanıma dair farklı yaklaşımlar, yorumlayanların ilgi alanlarını yansıtmaktadır. Gücün unsurları coğrafya, nüfus, doğal kaynaklar, askeri kapasite ve diplomasi gibi çeşitlenmektedir. Devletler bu kaynakları dış politikada öne çıkararak üstünlük elde etme çabasıdadır⁵³. Devletlerin, döneme dair politikalarına veya uluslararası sistemin paradigma yönelimlerine bağlı olarak hangi unsurun öne çıkartılması yönünde çabalar göstereceği değişir.

Realist teori gücü merkeze alır ve gücü politikanın hedefi olarak kabul eder. Morgenthau'nun başlıca temsilcileri arasında olduğu bu yaklaşımda güç, nitel unsurları ifade etmektedir. Askeri kapasite, nüfus, doğal kaynaklar, coğrafya gibi çeşitlendirilebilecek bu unsurlar bir araya gelerek gücü ifade etmektedir⁵⁴. Sert güç olarak ifade edilen bu nitel güç unsurlarını kapsayan güç tanımlamaları Soğuk Savaş sonuna dek ağırlıklı olarak başvurulmuş yaklaşımdır.

Sert güç temel anlamıyla “aktörün istediğini elde etme kapasitesi” olarak ifade edilir. Bu kapasite, ekonomik ve askeri gücü ifade etmektedir. Sert güç düşünüldüğünde yalnızca savaşlar ve ambargoların bu kapsamda değerlendirilmemesi gerekir. Sert güç etkin olması için kullanılmaya gerek duymamaktadır. Uluslararası ilişkilerde sert güç, masada pazarlık şansı verir ve sağladığı caydırıcılıkla krizlerin başlamasına engel olabilmektedir⁵⁵. Yirminci yüzyılda sert güç odaklı mücadeleler yoğunlukla görülürken, yirmi birinci yüzyılda yumuşak gücün önemi artmaya başlamıştır.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında, bu dünya savaşlarının meydana getirdiği maddi ve manevi yıkım, çoğu devletin Soğuk Savaş döneminde sert güç kullanımından kaçınmasına neden olmuştur⁵⁶. Bu dönemlerde güç üstünlüğü

⁵² Nye, **Cyber Power**, s. 2.

⁵³ Bostancı, **Soğuk Savaş'tan...**, s. 61.

⁵⁴ Üste, **a.g.e.**, s. 70.

⁵⁵ Bostancı, **Soğuk Savaş'tan...**, s. 61, 78.

⁵⁶ Bostancı, **Soğuk Savaş'tan...**, s. 64.

mücadeleleri devam etmiş olsa da, devletler gücün doğrudan kullanımından gelebilecek yıkımlardan endişe duymuşlardır. Dehşet dengesi nedeniyle Soğuk Savaş'ta güç mücadelelerinin, kapasitenin varlığının sağlayacağı caydırıcılık ve süper güçlerin doğrudan karşı karşıya gelmeyeceği bölgesel çatışmalar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir⁵⁷.

Keohane ve Nye ise gücün sadece nicel yönden ele alınmasının, devletler arasındaki güç kullanımını açıklamakta yetersiz olduğunu öne sürmüştür. Karşılıklı bağımlılık teorisi olarak adlandırılan bu yaklaşım, iki devlet arasında güçlü olanın zayıf olana karşı herhangi bir konu hakkında bağımlı olması halinde elindeki nicel güç kapasitesini kullanma şansını kaybedişini ifade eder. Bu bağımlılık durumu önemli bir ürünün o devletten alınması veya rekabet içerisinde görece gücü az olan devleti bir başka güçlü devletin etkisine bırakmama isteği olabilir⁵⁸. Karşılıklı bağımlılık teorisi yumuşak güce temel oluşturmaktadır. Daha sonra Nye bu yaklaşımı geliştirerek yumuşak güç teorisini öne sürecektir. Yumuşak güç, cazibe ve rıza üzerine kurulu bir güç yaklaşımıdır. Yumuşak güç kavramının ortaya çıkışı ve gelişimi Nye tarafından, ABD'nin zayıfladığı yönündeki iddialarına karşı olmuştur. Nye bu teoriyle, ABD'nin askeri ve ekonomik yönden gücünün görece azalmasının genel olarak sahip olduğu gücünün de azalmış olduğu anlamına gelmeyeceğini açıklamıştır. ABD'nin yaşam tarzı, kurumları, değerleri, kültürü ve ideolojisinin cazibesini korumasının bilgi çağında önemli bir güç kaynağı olacağını açıklar⁵⁹.

Soğuk Savaş'ın başlarında, ABD'nin Sovyetler Birliği'ne yönelik sınırlandırma politikası içerisindeki savunma hattı odağında Avrupa'yı bulundurmaktaydı. Kore Savaşı'nın ideolojik doğası, Asya'nın komünistleşmesine gidecek bir sonuç potansiyelini barındırmaktaydı. Kuzey Kore ve onu destekleyen Sovyetler Birliği'ne karşı, ABD Güney Kore'ye askeri destekte bulundu⁶⁰. Kore Savaşı'yla, Soğuk Savaş'ın ilk sıcak çatışmaları gerçekleşmiş ve taraflar arasındaki temaslar

⁵⁷ Hüsamettin İnaç, Betül Yazıcı, "Soğuk Savaş, Bölgesel Sorunlar Ve Türkiye-ABS İlişkileri", **UPA Strategic Affairs**, C. II, 2021, s.32. (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/upa/issue/60728/899016> , 13 Haziran 2021.

⁵⁸ Üste, **a.g.e.**, s. 70.

⁵⁹ Bostancı, **Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler**, s. 65.

⁶⁰ Henry Kissinger, **Diplomasi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Bs, 2000, s. 525.

diplomasinin ötesine geçerek sert güç mücadelesi niteliğini ortaya çıkarmıştır. Kissinger, Kore Savaşı dönemi ABD polştikasını değerlendirirken elinde nükleer silah barındıran tek güç olmasına dayanan caydırıcılıktan vaktiyle faydalanılmamış olmasına değinir⁶¹. Nükleerin oluşturabileceğı psikolojik etki ve ABD'nin askeri açıdan gösterebileceğı kendine güvenin, sınırlandırma politikasına göre daha kısa sürede sonuç verebileceğı tartışılmaktadır.

Güce dair önemli bir konu, gücün kullanımının değil, gücün varlığının meydana getirdiğı caydırıcılığıyla da önem taşımasıdır. Bu bağlamda Soğuk Savaş dönemi güç mücadelelerine bakıldığında sert güç odaklı yaklaşımların dönemi domine ettiğı görölmektedir. Süper güçlerin sert güç kapasitelerinin dengelendiğı durumda, devletler sert gücün doğrudan kullanımından kaçınmış olsalar da bu alandaki yatırımlarına devam etmişlerdir. Soğuk Savaş döneminde sert güç odaklı mücadelelere bakıldığında, 1960'larda yoğunlaşma görölmektedir. Bu dönemde Küba devrimi, U2 Casus Uçağı, Füze Krizi, Vietnam Savaşı gibi olaylar meydana gelmiştir. Füze Krizi, dönemin sert güç alanındaki geriliminin tepe noktası denilebilecek olayı olmuştur. ABD ve SB'nin karşılıklı restleştiğı bu kriz, sonunda tarafların mutabakata varmasıyla sonuçlanmıştır. Füze Krizi, iki tarafın doğrudan mücadele içerisine girmekten kaçınarak, müttefikleri aracılığıyla yürüttükleri dolaylı bir rekabeti seçmelerinde etkili olarak yumuşama döneminin temellerini atmıştır⁶². Yumuşama dönemi, tarafların bir seçimden ziyade, zorunluluk nedeniyle yöneldiğı bir yaklaşım olmuştur. Gündemde, sıcak çatışmaların yerini ekonomik ve kültürel diyalog alacaktır.

Soğuk Savaş'ın ideolojik boyutu ve gelişen iletişim teknolojilerinin de etkisiyle gücün nitel unsurları ve kamu diplomasisi de önem kazanmaya başlamıştır. Bu durum sert güç yaklaşımının merkezi konumunda bir değışiklik meydana getirmemiş, yeni yaklaşımlarında kullanımına devam edilmekte olan geleneksel diplomasi yöntemleri ve sert güç politikalarına ek olarak kullanımını söz konusu olmuştur. Diplomasi alanında görölen yenilikler içerisinde, yumuşak gücü temsil eden kamu diplomasisinin önem kazanmaya başlaması önemli bir gelişmedir. Soğuk Savaş döneminde kamu diplomasisi uygulamaları sert gücün yardımcısı niteliğinde, resmi makamlar

⁶¹ Kissinger, **a.g.e.**, s. 539.

⁶² Bostancı, **Soğuk Savaş'tan...**, s. 77, 78.

tarafından gerçekleştirilen tek yönlü iletişim halindedir. Kamu diplomasisinin bir alt dalı olan kültür diplomasisine Soğuk Savaş boyunca yoğun olarak başvurulmuş olması, savaşın üçüncü bir dünya savaşına dönüşmesini engellediği gibi sonunda ABD'nin liderliğini üstlendiği Batı bloğunun kültürel ve sistemsel üstünlüğünün tesisine yardımcı olmuştur⁶³. Soğuk Savaş'ın bitimiyle gündeme gelen küreselleşme tartışmalarının da etkisiyle kültür diplomasisi faaliyetleri, kamu diplomasisi türü olarak ileride yumuşak güç olarak tanımlanan yeni bir güç yaklaşımının aracı olarak kabul edilecektir.

1.1.3. Soğuk Savaş Sonrası Değişen Diplomasi Anlayışı

Yirminci yüzyıl sonlarına damgasını vuran olgu kapitalizm ve sosyalizmi temsil eden bloklar arasındaki Soğuk Savaş olmuştur. 1991 yılında Sovyet Birliği'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş sonlanmış ve uluslararası sisteme yeni bir sistem hakim olmaya başlamıştır. Bu yeni sistemin öne çıkan özellikleri arasında, küreselleşmenin hızlanması, homojenize olan bir diplomasi sistemi⁶⁴ ve sistem içerisinde etki kapasitesine sahip olmaya başlayan hükümet dışı organizasyonlardan söz edilebilir. Devletlerle birlikte uluslararası politikada yönlendirme ve etki kapasitesi artarak süren hükümet dışı organizasyonlar arasında, ekonomik finansal örgütler özellikle Soğuk Savaş sonrası dünyada önem taşımaktadır. Bunun yanında kimlik siyaseti ve ekoloji hareketleri gibi konular da sivil toplum kuruluşlarıyla dış politikanın gündemine girmiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemin öne çıkan özelliği küreselleşme kavramına yönelik tartışmalardır. Küreselleşme süreci Soğuk Savaş sonrası dünyada belirgin hale gelmiş olsa da temelleri coğrafi keşiflere dek dayandırılabilir. Yaygın modern anlamda küreselleşme teriminin kullanımı ise ilk kez 1962 yılında, akademik anlamda ise 1983 yılında olmuştur. Kavramsal açıdan küreselleşme; sermaye, mallar, hizmetler ve kültür varlıklarının, bilim ve kültür olanaklarının sınırlarını aşan süreçler topluluğunu ifade etmektedir. Wallerstein, küreselleşmeyi, kapitalist sosyo-ekonomik

⁶³ Bostancı, *Soğuk Savaş'tan...*, s. 55, 79.

⁶⁴ Black, *a.g.e.*, s. 224.

ilişkiler ağının baskın olduğu bir dünya-sistem süreci olarak yorumlamaktadır⁶⁵. SB'nin dağılmasıyla güçlü bir alternatifi bulunmayan kapitalist ekonomi ve liberal değerler yayılmaya devam ederek hakim ideoloji olarak öne çıkmıştır.

Küreselleşme ve bilgi teknolojilerinin etkisi ile siyaset, ekonomik ve askeri sahalarla (sphere) kısıtlı kalmayarak, “infosphere” ve “noosphere” üzerinde de ulusal çıkarlar gözetilmeye başlamıştır. Infosphere, proaktif uluslararası iletişimin devlet kurumları tarafından ciddiye alınmasını ve bu iletişim doğasının doğru ve tarafsız bilgiye dayanmasını ifade etmektedir. Noosphere ise, fikir, norm, değer ve etğin ifadesinde, bilgiye bağlı yumuşak gücün rolünü vurgulamaktadır⁶⁶. Bilgi ve dolaşımı, evrensel değerlerin oluşturulması, ortak akıl yaratılması gibi konularla ilişkili bir strateji ve diplomasi yaklaşımı olan neopolitik, küreselleşmenin bir teori değil de artık gerçeklik halini aldığı dünyada gerekli teknolojik ve düşünsel alt yapının da hazırlanması ile gelişmektedir. Neopolitik, gücü devletçi ifadelerle değil, daha çok toplumu kapsayan ifadelerle tanımlamaktadır. Bu bağlamda yumuşak güce değinmekte, değerler, normlar, bilgi ve etiklerin bu devlet merkezci yaklaşımın ulusal çıkar tanımlamalarının yerine devlet aktörlerinin ve devlet dışı aktörlerin ortak çalışması ile şekillenmesini vurgulamaktadır. Küreselleşme ile gücün yapısında da bir dönüşme gerçekleşmiş, güç dengeleri değişmiş, devletlerarası güç sistemlerinin yerine, uluslararası sivil aktörler, siyaset üstü kurumlar güç tanımlamalarında kendine yer bulmuştur. Ekonomik ve teknolojik gelişmelerin uluslararası alanda sınırları kaldırması ile güç dengesi ve uluslararası dinamikler değişmiş, entegrasyon ve dayanışma artmıştır. Küreselleşmeyi meydana getiren değişimler, küreselleşme süreçlerinin de hızlanarak etki alanının artışına neden olmuştur⁶⁷. Küreselleşmenin ekonomik, siyasal ve kültürel boyutları vardır. Bu boyutların her birindeki değişimler, diplomasiye de yansımaktadır. Evrensel değerler ve uluslararası basın, kamu diplomasisi hedeflerine ulaşmak için kullanılabilmekte⁶⁸, küreselleşme ile gücün yapısındaki dönüşme yumuşak güç kazanımının önemini arttırmaktadır. Diplomasi

⁶⁵ Bilal Karabulut, **Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek**, Ankara, Barış Kitap, 2015, s. 91-93.

⁶⁶ Demir, **a.g.e.**, s. 24.

⁶⁷ Erzen, **a.g.e.**, s. 116-119.

⁶⁸ Erzen, **a.g.e.**, s. 118.

üzerinde küreselleşmenin etkisi, aktör düzeyinde yeniliklerin yanında, yeni iletişim teknolojilerinin sunduğu araçlar ile politik tartışmaların, aktörlerin katılımı ve kamuoyu oluşumuna etkileri de önemli yer tutmaktadır⁶⁹.

Küreselleşme olgusu, iletişim üzerinde yapısal bir dönüşüm gerçekleştirmiş ve bu dönüşümü medya üzerinden gerçekleştirerek siyasal iletişim alanında da değişmelere yol açmıştır. Bu noktada Bostancı ve Akmeraner medya sahipliği olgusu üzerinde bahsi geçen dönüşümü açıklamaktadır. İki kutuplu ekonomik ve siyasal sistemin rekabet ortamında ABD, uydu haberleşme ağı ile dünyayı çevrelemeyi hedeflemiş ve bu hedefin gerçekleştirilebilmesi amacıyla maliyetlerin karşılanabilmesi için arz yönlü ekonomiye geçiş gündeme gelmiş, 80'li yıllar serbestleşme politikalarına sahne olmuştur. Dünyayı çevreleyen bir uydu ağı oluşturulabilmesi hedefiyle, uydu haberleşmesi özel tüketime açılmıştır. Uydu haberleşme ağının özelleşmesi ile kamusal yayıncılık yerini vatandaşları müşteri konumuna getirmiştir. Bireylerin tüketici konumuna geldiği bu yayıncılık zemininde, medya neoliberal bir yeniden yapılanma dalgasına girerek, medya sahiplerinin güdümünde eleştirel yönünü kaybetmeye başlamış ve popüler kültür etkisi altına girmiştir. Popüler kültür etki alanına giren, özelleşmiş, müşterilere yayın yapan ve medya sahipleri tarafından dezenformasyon ve propagandaya daha açık bir hal alan küresel medya, iletişimi bir endüstri haline getirmiştir⁷⁰.

Küreselleşme olgusunun, iletişim arenasının neoliberal yeniden yapılandırılması ile sonuçlanan süreçleri, bireyin medya sahiplerinin gözünde yurttaş değil, tüketici olarak görülmesine neden olmuştur. Tüketim ilişkilerinin ön plana çıktığı bu düzlemde iletişim metalaşarak popüler kültürün etkisi altına girmiş ve endüstrileşmiştir⁷¹. İletişimin doğasında görülen bu değişim, siyasal iletişim alanına da yansımaktadır. Yabancı kamulara yönelik politika ve kampanyalar ile ülkelerin markalaşması söz konusu olmuş, halkla ilişkiler ve pazarlama teknikleri diplomasi

⁶⁹ Gaye A. Sancar, "Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler", **Yeni Kamu Diplomasisi**, Ed. Gaye A. Sancar, İstanbul, Beta, 2016, s. 15.

⁷⁰ Meltem Bostancı, Yeşim Akmeraner, "Neoliberal Politikaların Tahribata Uğrattığı İletişim Arenasını Doğru Analiz Edebilmenin Yolu: Eleştirel Medya Okuryazarlığı", **Eleştirel Medya Çalışmaları**, Ed. Meltem Bostancı, İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2016, s. 168-179.

⁷¹ Bostancı, Akmeraner, **a.g.e.**, s. 168-170.

uygulamalarında yer almaya başlamıştır. Turizm ve ithalat gibi kısa vadeli nitel hedeflere hizmet edebilen bu kampanyalar uzun vadede olumlu yönde algı oluşmasında rol oynayarak nicel kazanımlara yönelik hedeflere de hizmet etmektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Keohane ve Nye'in vurgu yaptığı nicel nitelikli güç yaklaşımı destek kazanmaya başlamıştır. Yumuşak güç, herhangi bir yaptırımı veya somut bir müdahaleyi içermeyen bir hakimiyet yöntemidir. Etkilenen birey ve toplumlar kendi rızaları dahilinde bu etkiye izin vermektedirler. Kültür emperyalizminin, emperyal için sağladığı başlıca güç bu rızaya dayanan doğasından kaynaklanmaktadır. Liderin temsil ettiği değerler, başkalarının benimsemeyi arzuladığı değer haline gelirse, liderliğin maliyeti azalacaktır⁷². Askeri gücü merkeze koyan realist paradigmanın savunucularından olan Niccolo Machiavelli, Prens kitabında, bir hükümdarın halkının birlik ve beraberliği koruyabildiği ve sadakatini elinde tutabildiği sürece acımasız olarak nitelendirilmekten korkmaması gerektiğini salık vermektedir⁷³. Değişen politik arenada ise rızaya dayalı hakimiyet stratejilerinin de önemi artmış, kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramları öne çıkmaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrasında değişen sistemde, yalnızca askeri ve ekonomik güç olarak karşılık bulan sert güç kaynaklarına bel bağlanmaması gerekmektedir.

Soğuk Savaş'ın bitimiyle ABD'nin tek süper güç olarak algılandığı 1990'lı ve 2000'li yıllarda kamu diplomasisi faaliyetlerinde seyrekleşme görülmektedir. Kamu diplomasisi çalışmalarına bu dönemde daha az önem verilmiş olmasının, bahsedilen durumun rehabetiyle bağlantılı olduğu tartışılmaktadır⁷⁴.

Kamu diplomasisinin tekrar önem kazanması, 11 Eylül sonrasında olmuştur. 11 Eylül'ün askeri müdahaleler ve tek yönlü iletişim yaklaşımları gibi geçmişteki politikaların bir sonucu olarak gelişen önyargılar, kültürel çatışmalar ve göçmen sorunları gibi konulardan kaynaklandığı düşünülmüştür. 11 Eylül ABD dış politikasında bir dönem noktasıdır. Tek yönlü girişimlerin yetersiz kaldığı görülmüş, çift yönlü etkileşime dayalı iletişim modellerinin kullanımının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunlar birlikte, kamu diplomasisi uygulamalarıyla yumuşak güç kazanımı

⁷² Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 25.

⁷³ Niccolo Machiavelli, **Hükümdar**, Çev.: Mehmet Özey, 4. Bs, İstanbul, Şule Yayınları, 2005, s. 88.

⁷⁴ Bostancı, **Soğuk Savaş'tan...**, s. 67.

çabaları devam etse de Ortadoğu’da sert güç kullanımı devam etmiştir. 11 Eylül sonrasında diplomasideki yenilikler geleneksel diplomasi yöntemlerinin kullanımının bırakılmasıyla sonuçlanmamış, geleneksel ve yeni diplomasi uygulamaları bir arada yürütülerek yeni diplomasi anlayışına geçiş hızlanmıştır⁷⁵. Nye, 11 Eylül’ün engellenememesini Vietnam Savaşı’yla benzer şekilde, ABD’nin hasmından kaynakları bakımından daha güçlüğ olmasına rağmen yenilgiye uğrayışı olarak görmektedir⁷⁶. Vietnam Savaşı da ABD’nin sert gücü ile yumuşak gücünün çakıştığı bir dönemi göstermekteydi. 11 Eylül, ABD’ye sert güce dayalı politikaların kendi başına yeterli güvenliği sağlayamadığını hatırlatmıştır. Halkların kalbini kazanmak da, askeri kapasite ve resmi makamlar arası diplomatik görüşme masalarındaki dengeler gibi, dış politikada göz önünde bulundurulması gereken bir hedef olarak öne çıkmıştır.

Kamuoyunun öneminin kabul edilmesiyle, yeni diplomasi yaklaşımı özünde aktörleri bakımından, geleneksel diplomasiden ayrılmaya başlamıştır. Geleneksel diplomaside devletlerarası görüşmeler dışişleri personeli ve uluslararası politika uzmanları tarafından, resmi düzeyde gerçekleşmekteydi⁷⁷. Halkların bu süreçler içerisinde aktif katılımı beklenmemekte, kamular kısmen bilgilendirilen taraf olarak yer almaktaydı. Soğuk Savaş sonrasında, toplumsal ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle dış politikada daha proaktif yaklaşımların gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kamu diplomasisi de bu ortamda evrilmiştir.

Kamuların diplomasi süreçlerinde aktif katılım göstermeye başlaması, gerek hedef olarak gerek de kaynak olarak yer alması ile kamu diplomasisi önem kazanmaya başlamıştır. Kamu diplomasini geleneksel diplomasiden ayıran unsurların varlığı, geleneksel diplomasi ve kamu diplomasisinin bir arada kullanımına engel teşkil etmemektedir⁷⁸. Küreselleşen dünyanın, realist paradigmanın materyal güç kaynakları ve egemen ulus devletler üzerine kurulan sistemine göre farklılaştığı bir gerçeklik halini almış olsa da, devletler diplomaside temel aktör olma ve ülkelerin kaynaklarının nasıl kullanılacağına karar verme yetkisini ellerinde bulundurmaya devam

⁷⁵ Bostancı, *Soğuk Savaş’tan...*, s. 68, 59.

⁷⁶ Nye, *Yumuşak Güç...*, s. 22.

⁷⁷ Bostancı, *Soğuk Savaş’tan..*, s. 57.

⁷⁸ Erzen, *a.g.e.*, s. 101.

etmektedirler. Bunun yanında, demokratik yönetimlerin sayısı artmış olsa da, otoriter rejimler varlığını sürdürmektedir. Uluslararası alanda her coğrafyanın homojenize, tek kültür ve tek yönetim şekli ile yönetilmediği göz önünde bulundurulmalıdır. Tüm bu nedenler, geleneksel diplomasi ile kamu diplomasisinin entegre olarak bir arada kullanımına neden olmaktadır.

Soğuk Savaş dönemi kamu diplomasisi ve Soğuk Savaş sonrası kamu diplomasisi yaklaşımları arasında farklılıklar vardır. Soğuk Savaş döneminde ikna odaklı, katı yaklaşım olarak da adlandırılan tek yönlü iletişim ve propaganda yöntemleri uygulanmıştır. Yeni koşulların etkisiyle kamu diplomasisinin niteliği değişmeye başlayarak resmi temsilcilerden kamuya yönelik tek yönlü mesajlara yerine, kamudan kamuya yatay yönlü etkileşimler görülmeye başlanmıştır. Yeni diplomasi anlayışında propagandanın yerini pazarlama ve ulus markalama gibi kavramlar almış, kamu diplomasisi terminolojisi gelişerek yumuşak güç gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Kültürel programlar ve bilgilendirme çalışmalarının uzun dönem amaçlara yönelik avantaj sağlayarak dış politika hedeflerine katkısı olacağını ifade eden esnek yaklaşım önem kazanmıştır⁷⁹.

Kamu diplomasisi ABD’de de ortaya çıkmış ve ABD politikalarına bağlı olarak gelişmiş olsa da Soğuk Savaş sonrasında Doğu ve Orta Doğu devletleri kamu diplomasisine önem vermeye başlamıştır. Kamu diplomasisi yardımıyla AB, NATO gibi birliklere üye olmak, ülke tanıtımları ve uluslararası alanda saygınlık kazanmak gibi hedeflere ulaşmaya çalışmışlardır⁸⁰. Soğuk Savaş sonrası küreselleşen dünyada, iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin ivme kazanmasının da yardımıyla diplomasi aktörleri, araçları, teknikleri ve hedefleri köklü değişikliğe uğramıştır. Diplomaside rol alan yeni aktörler, uzun vadeli hedeflere hizmet edecek yeni diplomatik uygulamaları beraberinde getirmiştir. Kamu diplomasisi, nükleer kapasiteler de değerlendirildiğinde, topyekun savaşların gerçekleşmesinden kaçınılan dünyada emperyalist hedeflere ulaşmanın daha az maliyetli alternatifi olmuştur. Kitle

⁷⁹ Bostancı **Soğuk Savaş’tan...**, s. 62,60,63.

⁸⁰ Bostancı, **Soğuk Savaş’tan...**, s. 67.

iletişimin hızlanması ve yaygınlaşması, hakimiyet yarışında kamu diplomasisini bir seçim olmanın ötesinde, gereklilik haline getirmiştir.

1.2. Kamu Diplomasisi Kavramı Üzerine

Bir sosyal kurum olarak diplomasi, yürütüldüğü siyasal ortamdaki iç ve dış değişikliklere karşılık vermektedir. Bahsedilen iç ve dış değişiklikler başlıca devlet olmak üzere otoritenin toplandığı merkezlerdeki ve toplumun karakterindeki değişimler olabilir. Yirmi birinci yüzyılda görülen toplumsal dönüşümler ile diplomaside meydana gelen değişimler, öncesinde elitlerin otoritelerinin daha az sorgulandığı döneme göre daha belirgin bir haldedir⁸¹. Bu bağlamda geleneksel diplomasiye yeni unsurlar katmanın ötesinde, yepyeni bir diplomasi anlayışına yönelimlerin hızlandığı söylenebilir.

Kamu diplomasisi ortaya çıkışından bu yana, dönemin ihtiyaç ve imkanlarına karşılık verecek şekilde, farklı paradigmalara dair terimler ile tanımlanmış ve farklı araç ve tekniklerle uygulanmıştır. Uygulanma biçimi nasıl olursa olsun, kamu diplomasisinin özünde yabancı kamulara yönelik oluşu ve bu hedef kitle üzerinde etki oluşturabilme kapasitesine ulaşmayı hedeflemesi baki kalan unsurları olmuştur.

1.2.1. Kamu Diplomasisi Nedir?

Bir devletin hükümetinin, yabancı halklara yönelik kurduğu diplomatik ilişkiler kamu diplomasi alanına girmektedir. Resmi aktörler arasında ilerleyen diplomatik süreçlere kamu ve kamuoyu kavramının önem kazanarak girişiyle şekillenen kamu diplomasisi, tarihsel süreçte iletişim teknolojileri ve küreselleşmenin etkileri ile popülerliğini arttırmıştır.

Kamu diplomasisinin ortaya çıkışında kamuoyu algısı ve kitleler üzerinde yaratılan olumlu imajın uluslararası ilişkilerde artan önemi büyük rol oynamaktadır⁸². Devletlerin politika yapımında dikkate almak zorunda olduğu kamuoyunu hedefler

⁸¹ Hocking, Melissen, **a.g.e.**, s. 9.

⁸² Hasan Kocabıyık, “Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye”, **Avrasya Etüdleri**, Vol: XXV, No: 55, 2019, s. 165, (Çevrimiçi) <http://www.avrasyaetudleri.com/> 13 Mayıs 2020.

doğrultusunda yönlendirebilmeye yönelik faaliyetler kamu diplomasisi kapsamında yürütülmektedir.

Kamu diplomasisi farklı tarihsel ve kültürel özelliklerden beslenen farklı tanımlamalara dayanmaktadır. Bir devletin kamu diplomasisini nasıl tanımladığı, kamu diplomasisi pratiklerinde de farklılığa yol açacaktır⁸³. Kamu diplomasisi tanımlarında farklılığa yol açan bir diğer etken ise, bu tanımlamaların yapılmış olduğu tarihlerdir. Kamu diplomasisi Soğuk Savaş sonrası gelişmesinden bu yana değişerek yeni içerikleri bünyesinde toplamıştır. Tarihsel bağlamda kamu diplomasisi tanımlarında görülen değişiklikler Szondi tarafından davranışsal hedeflerin yerini bilişsel hedeflerin alışı, tek taraflı bilgi aktarımından karşılıklı iletişime yöneliş, ilişki inşası amacıyla iknadan toplumların birbirleriyle etkileşiminin yönetimine geçiş gibi örneklendirilebilmektedir⁸⁴.

Yumuşak güç uygulamaları henüz adının konulmasından önce, Soğuk Savaş döneminde örneklerini göstermiştir⁸⁵. Yumuşak gücün kurumsal zeminini oluşturan, ülkelelerin tanıtımı ve politikalarının ülke dışarısında destek bulmasını hedefleyen kamu diplomasisi terimi on dokuzuncu yüzyılın ortalarına dek takip edilebiliyor olsa da 1960'la yeni bir anlam kazanarak gelişmiştir. Edmund Gullion, kamu diplomasisini dış politikanın yürütülmesi üzerinde kamu tutumlarının etkisi olarak açıklamıştır. Bu açıklama bir Murrow Center broşüründe ele alınarak; geleneksel diplomasiinin ötesinde bir uluslararası ilişkiler boyutuna işaret edilmiş, kamu tutumu ve özel grupların birbirleri ilişkileriyle birlikte kültürlerarası iletişimin de bu kapsama girdiğinden bahsedilmiştir⁸⁶.

Amerika Dışişleri Bakanlığı kamu diplomasisini diğer ülkelerin kamularını etkilemek ve bilgilendirmek amacıyla yapılan hükümet destekli programlar olarak tanımlamaktadır. Guillon da, kamu diplomasisinin temel olarak dış politika yapımında

⁸³ Gyorgy Szondi, **Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences**, Clingendael, 2008, s. 9, (Çevrimiçi) <http://www.jstor.com/stable/resrep05374> 7 Mayıs 2020.

⁸⁴ Szondi, **a.g.e.** s. 9.

⁸⁵ Haluk Karadağ, **Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi**, 2. Bs, Ankara, Nobel Yayın, 2020, s. 9.

⁸⁶ Szondi, **a.g.e.**, s. 2.

kamuların tavırlarını etkilemekle ilgilendiğini belirtmiş, bu süreçte yabancı kamulara yöneltilen bilgi ve fikirlerle, geleneksel diplomasinin boyutlarını aşıldığını dile getirmiştir⁸⁷.

Wolf ve Rasen kamu diplomasisi ve “resmi diplomasi” olarak da nitelendirdikleri geleneksel diplomasi arasındaki ayrımın anlaşılabilmesinin, kamu diplomasisini daha doğru tanımlamada yardımcı olacağını önermektedir. Birincisi, kamu diplomasisi şeffaf ilerlerken resmi diplomasi doğrudan temsilciler arasında ve daha kapalı ilerlemektedir. İkincisi, kamu diplomasisi kamuları hedef alırken geleneksel diplomasi hükümetler arasında yürütülmektedir. Üçüncü olarak ise, kamu diplomasisinin konuları kamuların tavırlarına odaklanırken resmi diplomasi hükümetlerin davranış ve politikalarına odaklanmaktadır⁸⁸.

Kamu diplomasisinin hedef kitlesinin yabancı kamular olduğu konusunda hem fikir olunurken, iletiyi yönelten taraf konusundaki yaklaşımlar farklılık göstermektedir. Ayhan, “The Boundaries of Public Diplomacy and Nonstate Actors: A Taxonomy of Perspectives” çalışmasında bu konudaki yaklaşımların beş grupta toplandığını açıklamaktadır. Bunlar; devlet merkezci perspektif, yeni-devletçi (neo-statist) perspektif, gelenekçi olmayan perspektif, toplum-merkezci perspektif ve uzlaşmacı perspektiflerdir. Devlet-merkezci yaklaşım, devlet dışı aktörlerin diplomasideki rolünü reddetmektedirler. Yeni-devletçi yaklaşım, kamu diplomasisini devlet aktörlerinin faaliyetleriyle sınırlı tutarken, devlet dışı aktörlerin faaliyetlerini sosyal diplomasi gibi farklı kavramlarla açıklamaktadırlar. Geleneksel olmayan yaklaşımlara göre ise önemli olan aktörün statüsü değil kabiliyetleridir. Bazı devlet dışı aktörlerin kamu diplomasisi uygulamaları sayılacak ölçüde etki kabiliyeti bulunmaktadır. Toplum-merkezci yaklaşım, kamuyu küresel kamu alanındaki insanlar olarak ele almakta ve devlet dışı aktörlerin diplomaside varlığını kabul etmektedir.

⁸⁷ Charles Wolf, Jr., Brian Rose, **Public Diplomacy: How to Think About and Improve It**, Santa Monica, RAND Corporation, 2004, s. 3. (Çevrimiçi) https://www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP134.html, 2 Haziran 2021.

⁸⁸ Wolf, Rosen, **a.g.e**, s. 4.

Uzlaşmacı yaklaşımlar belli koşullar altında devlet dışı aktörlerin faaliyetlerinin de kamu diplomasisi olabileceğini savunur⁸⁹.

Kamu diplomasisine yönelik erken dönem tanımlamalar hedef ulusun üzerinde etki oluşturarak bu ulusun kendi hükümetinin politikaları üzerinde baskı oluşturabilmesinden bahsederken, yeni tanımlamalarda hedef ulusların hükümetlerine pek yer verilmemektedir⁹⁰. Szondi, kamu diplomasisini geleneksel olarak yabancı kamuların kalplerinde ve fikirlerinde değişim meydana getirmeye yönelik hükümet iletişimi olarak tanımlamaktadır⁹¹.

Kamu diplomasisi tanımlamalarında dikkat çeken bir unsur, çoğu tanımlamanın kamu diplomasisinin ne olduğundan ziyade, ne olmadığı üzerine yoğunlaşmasıdır. Gelişmekte olan bir kavram olarak kamu diplomasisinin sınırlarının belirtilmesi çabaları devam etmektedir. Her tanımlama içerisinde ortak olan unsurlar ise mesajların alıcısı konumunda yabancı kamuların bulunması ve uygulamaların temel hedefinin verici konumdaki ülkenin yararına olacak şekilde sonuçlar alınmasıdır.

1.2.2. Kamu Diplomasisi Modelleri

Geniş uygulama alanı ve literatürde yeniliği ile tartışmalara konu olmaya devam eden kamu diplomasisine yönelik çeşitli modellemeler yapılmaktadır. Amaç, teknik ve aktör bakımından özelliklerine göre geliştirilen çeşitli yaklaşımlar kamu diplomasisi farklı modellerle sınıflandırarak sistematize etmektedir.

Cowan ve Arsenault'un monolog, diyalog ve işbirliği olmak üzere üç aşamada incelediği kamu diplomasisi modelinde, kademeler ihtiyaçlar ve şartlar doğrultusunda belirlenmektedir. Monolog kademesinin amacı iknadır. Demeç verme, basın açıklamaları ve söylev aracılığıyla kurulan tek yönlü iletişim akışı esastır. Diyalog kademesi ise bilgi ve fikir değişimini amaçlamaktadır. Çift yönlü iletişim, karşılıklı

⁸⁹ Kadir Jun Ayhan, "The Boundaries of Public Diplomacy and Nonstate Actors: A Taxonomy of Perspectives", **International Studies Perspectives**, C. XX, 2019, s. 64. (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1093/isp/eky010> , 6 Haziran 2021.

⁹⁰ Szondi, a.g.e., s. 7.

⁹¹ Szondi, a.g.e., s. 6.

konuşma ve tartışma platformları ile sağlanmaktadır. İşbirliği kademesi ise, ilişki geliştirmeyi hedef almaktadır ve ortaklaşa yürütülen projeler yoluyla çift veya çok yönlü akış vardır⁹².

Golan'ın entegre kamu diplomasisi modelinde kamu diplomasisi üç bölüme ayrılmaktadır. Birinci boyut günlük konularda iletişimidir ve diplomasiyi haber akışıyla uyumlu hale getirmektedir. İkinci boyut stratejik iletişimidir ve kişinin ülkesinin genel algılarını yönetir. Üçüncü boyut ise kilit kişilerle kurulan kalıcı ilişkilerin uzun vadeli gelişimidir ki bunlar burslar, seminerler ve değişim programları gibi yollarla sağlanmaktadır⁹³. Aracılı kamu diplomasisi kısa-orta vadeli, ulus markalama ve ülke itibarı yaklaşımı orta-uzun vadeli ve yumuşak güç temelinde gerçekleşen, ilişkiye dayalı kamu diplomasisi uzun vadelidir. Hükümetler arası ilişkiye odaklanan klasik diplomasiye ve hükümetten kamuya yönelik ilişkilere dayanan yumuşak güce karşın, entegre kamu diplomasisi global medyanın entegre ettiği hükümetten kamuya yönelik iletişime odaklanmaktadır. Her üç bölümde de uzun vadeli olumlu ilişkileri hedefleyen bu model, ortak temel değerlere odaklanılmasını gerekli görmektedir⁹⁴.

Reaktif ve proaktif kamu diplomasisi yaklaşımı olası krizlerin önlenmesi ve olan krizlerin en efektif şekilde çözülmesine yönelik yaklaşımlardır. Zaman aralığına bağlı olarak belirlenen bir modeldir. Proaktif kamu diplomasisi olası krizleri henüz oluşmadan önlemeye yöneliktir. Proaktif yaklaşımda, kalıcı ilişki geliştirmeye ve olası sorunları önlemeye yönelik uzun vadeli sonuçlar gözeterek kurulan diyalog ve ilişki geliştirme yoluyla hareket edilir. Bu önleyici stratejik iletişim kalkınma yardımları, eğitim yardımları, kültürel yardımlar ve iş becerisi kursları gibi yöntemlerle kurulmaktadır. Reaktif kamu diplomasisinde ise var olan krizlerin en kısa sürede ve en efektif şekilde çözülmesi hedeflenmektedir. Acil insani yardımlar ve basın açıklamaları gibi kısa vadeli, monolog veya diyaloga dayanan yöntemler ile

⁹² Serhan Koyuncu, "Temel Dinamikleri Bakımından Kamu Diplomasisi Yaklaşımları: Türkiye ve ABD", **Harsiyât - İlmî, Harsî ve İctimaî Araştırmalar Dergisi**, Vol. II, No: 3, 2018, s. 16, (Çevrimiçi) <https://gazi.academia.edu/SerhanKoyuncu>, 4 Haziran 2020.

⁹³ Jönsson, Hall, **a.g.e.**, s. 90.

⁹⁴ Koyuncu, **a.g.e.**, s. 17.

krizlerin çözülmesi veya olumsuz etkilerinin minimize edilmesine yönelik çabalardır⁹⁵.

Diebel ve Roberts, kamu diplomasisinde esnek ve katı yaklaşımlı iki okuldan söz eder. Esnek yaklaşımlı okul uzun vadeli sonuçları hedefleyen ve değişim programları, kültürel programlar, sinema filmleri gibi karşılıklı anlayışa dayanan yöntemleri kullanır. Katı yaklaşımlı okul ise, kısa vadeli sonuçlar almak adına kitle ikna, propaganda gibi yollara başvurur ve radyo, televizyon, yazılı basın gibi mecraları kullanır⁹⁶.

İşbirlikçi ve rekabetçi kamu diplomasisi ayrımında ise, işbirlikçi yaklaşım daha çok gelişmekte olan ülkeleri hedeflerken, rekabetçi yaklaşım ise daha çok G20 ülkeleri, NATO, BM güvenlik konseyi daimi üyeleri gibi daha gelişmiş ülkeleri hedeflemektedir. İşbirlikçi yaklaşımda çok ulusluluk yani ok taraflı çalışmalar esastır ve demokrasiye teşvik, insan hakları, bölgesel istikrar gibi konularla ilgilenir. Rekabetçi yaklaşım ise, ikili veya çok taraflı faaliyetler ile politik etki, askeri işbirliği, yatırım, turizm, hükümetler arası işbirliği gibi konuları konu etmektedir⁹⁷.

Kamu diplomasinin modellerinde, amaca yönelik tercih edilecek yaklaşım belirlenebilmektedir. Amaç ve gereklilikler doğrultusunda modellemeler çeşitlenmiş, iletişimin kurulduğu ortam ve kullanılan tekniklerle biçimlenmiştir. Kurulan temasların amacının yanında, hedef alınan veya iletişimi gerçekleştiren aktörler benimsenen modele göre farklılık göstermektedir. Kamu diplomasisinde aktörlerin kimler olduğu konusunda fikir birliği sağlanmamış olmakla birlikte, tarihsel süreçte yeni aktörlerin bu uygulamalara katılım göstermeye başladığı görülmektedir.

1.2.3. Kamu Diplomasisi Aktörleri

Küreselleşme, iletişim teknolojileri ve bu olguların ortaya çıkardığı yeni toplum yapısının etkisi ile diplomaside resmi devlet temsilcileri gibi geleneksel aktörlerin yanında yeni aktörler de rol almaya başlamıştır. Diplomaside rol alan yeni aktörler; birey ve toplum, kanaat önderleri, medya ajansları, üniversiteler ve okullar,

⁹⁵ Koyuncu, **a.g.e.**, s. 18-19

⁹⁶ Koyuncu, **a.g.e.**, s. 20.

⁹⁷ Koyuncu, **a.g.e.**, s. 20-21.

diasporalar, özel sektör ve küresel işletmeler, teknoloji şirketleri, baskı grupları ve uluslararası örgütler gibi çeşitlendirilebilmektedir. Hükümetler küresel sahnenin en güçlü aktörleri olmaya devam ederken, sahnenin daha kalabalıklaşmasına değinen Nye, bu yeni aktörlerin çoğunun rekabetlerinin yumuşak güç alanında gerçekleşeceğini belirtir⁹⁸.

Ayhan kamu diplomasisi yaklaşımlarının devletin aktör olarak konumu bakımından beş grupta toplandığını söylemektedir. Devlet merkezci perspektif, yeni-devletçi(neo-statist) perspektif, gelenekçi olmayan perspektif, toplum-merkezci perspektif ve uzlaşmacı perspektifler olarak açıklanan bu beş grupta, devlet dışı aktörlerin rolü çeşitli şekillerde konumlandırılmaktadır⁹⁹.

Uluslararası ilişkilerde, uluslararası sistemde birey ve devletlerin etkisine dair görüşler, yorumların yapıldığı paradigmaya yönelik teorilere göre farklılık göstermektedir. Realistler, devletleri uluslararası sistemin nihai aktörü olarak görürken, liberaller devletin merkezi rolünü kabul etmekle birlikte, devlet dışı aktörlerin de sistem üzerinde belirleyici etkisi olduğunu savunur. İnşacılar ise, birey ve devlet dışı aktörlerin uluslararası sistemde rolüne önem verirler. Bu aktörlerin, inançları, normları ve fikirlerin yeniden inşasını etkilediğini ve dolayısıyla da devletlerin çıkarları üzerinde etki sahibi olduğunu öne sürerler¹⁰⁰.

Soğuk Savaş sonrasında realist paradigma hakimiyeti etkisini kaybetmeye başlamış, küreselleşme ve Bilgi Çağı'nın getirdiği yeni paradigma ile uluslararası ilişkilerde toplum temelinde politika yaklaşımına geçiş sürecine girilmiştir¹⁰¹. Kamu diplomasisinin hedef kitlesi olarak yer alan yabancı halklar, birey ve toplumu resmi görevler üstlenmeden diplomasinin aktörleri haline getirmiştir. Vatandaşlar, diğer ülkelerin vatandaşları ile kurdukları en basit iletişim etkinliklerinde dahi bir kültür alışverişi gerçekleştirmekte, kendi ülkelerine dair oluşan algıyı olumlu veya olumsuz etkilemekte ve bu yönüyle bir elçi konumunda yer almaktadırlar.

⁹⁸ Nye, **The Information...**, s. 19-22

⁹⁹ Ayhan, **a.g.e.**, s. 64.

¹⁰⁰ Ayhan, **a.g.e.**, s. 65-66.

¹⁰¹ Muharrem Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2. Bs., 2018, s. 24.

Keohane ve Nye, yeni gelişmelerle birlikte yüksek kültür ve aşağı kültür arasında geçişkenliğin ortaya çıktığını öne sürerler¹⁰². Yüksek kültür alanında kabul edilebilecek dünya siyaseti, bu geçişkenliğin sonucu olarak daha geniş kitlelerin etkisine açık hale gelmiştir. Kamuların tek yönlü mesajları alan taraf olmaktan çıkarak, resmi devlet temaslarından bağımsız bir şekilde doğrudan yabancı kamularla etkileşiminin önü açılmıştır.

Yeni medya kullanıcısı her birey aslında uluslararası siyasette belirleyici rol oynamaktadır. Şöhret sahibi bireylerin ise kanaat oluşturmak ve yönlendirme kapasitesinin daha fazla olduğu varsayılabilir. Bu yaklaşım ünlü diplomasisi (celebrity diplomacy) kavramını ortaya çıkarmıştır. Cooper, Celebrity Diplomacy çalışmasında diplomasiğin ortaya çıkan meşruiyet sorununa değinmekte ve postmodern bir sıçrama yapılarak herkesin gerçek bir diplomat olma potansiyeline sahip olduğunun benimsenmesinde görmektedir ve geleneksel devlet merkezci diplomasiğin normatif iddialarının bu şekilde aşınabileceğini öne sürmektedir. Bu bağlamda ünlülerin yürüttüğü diplomatik faaliyetleri ele almaktadır. Şöhret sahibi insanların küresel sahnedeki faaliyetlerinin diplomasiğin uyum sağlama kabiliyetini ortaya koyduğu gibi, devlet merkezciyetçi Vestfalya sisteminin de çatlaklarını ortaya koyduğunu belirten Cooper, ünlü diplomasisinin problem çözme ve ihtiyaç duyulduğu yerde etkinlik için küresel erişimi vurguladığını ve bunun da büyükelçilik(ambassador) kelimesinin latince kökeni misyona gitmek(ambactre) terimiyle uyuştüğundan bahsetmektedir. Ünlü kültürünün ortaya çıkardığı duygusal etkilerin sonucu olarak, ünlüler kendi faaliyet alanları dışında da güvenilirlik taşımaktadır. Bu sebeple ünlüler halkla ilişkiler kampanyalarının bir parçası olarak ürün satışı gerçekleştirebilmekteleridir. Materyal ürün satışlarında başarılı olan bir ünlünün, fikir satışında da bu başarıyı gösterebileceği öngörülmektedir. U2 grubunun baş vokalisti Bono, DATA'nın (Borç, AIDS, Ticaret, Afrika) kurucu ortağıdır. Bono, bir arketip ünlü diplomat olmanın ötesinde, Hollywood ile kurumlar arasında köprü kurmaktadır. Bu noktada diplomasiğin

¹⁰² Ayhan, **a.g.e.**, s. 66.

Bonolaştırılması (Bonoization of diplomacy) olarak isimlendirilebilecek bir diplomasi projesi ortaya konmaktadır¹⁰³.

Dijital alanda kamu diplomasisinin gelişimiyle, uluslararası ilişkiler alanında aktör konumuna gelen yeni aktörlerden, teknoloji şirketlerini ele alırsak; bu şirketlere sahip olan ülkelerin sanal kamusal alanda özerk bölgelere sahip olduğu görülmektedir. Şirketlerin rolü, dijital alandaki mesajları şekillendirmede söz sahibi olmalarından gelmektedir¹⁰⁴. Teknoloji şirketlerinin rolünden yola çıkılarak, yeni aktörlerin rollerinin dolaylı olduğu ve sahip oldukları yumuşak güce bağlı olarak diplomaside konumlandırılacakları sonucuna varılabilir. Öte yandan; sivil toplum kuruluşları, kamu diplomasisinde kültürel diyalogu geliştiren bir köprü görevi görmesi nedeniyle önem taşır. Baskı gruplarının, yabancı kamuoyunu etkileme ve uluslararası arenada politik hedeflere yönelik işbirlikleri sağlama becerileri vardır¹⁰⁵. Uluslararası politikayı ilgilendiren bir konu üzerinde doğrudan faaliyet yürütebilen, kamuoyu oluşturabilen ve hükümetler üzerinde denetim ve yönlendirme hedefleri taşıyan baskı gruplarının ise rolü teknoloji şirketlerine göre daha doğrudan, kamuoyunun hükümetler üzerinde etkisini kullanması bakımından geleneksel aktörlere göre daha dolaylı olduğu görülmektedir.

Dönemin koşullarına göre kamu diplomasisinde rol oynayan aktörlerin çeşitlendiği görülmektedir. Küreselleşme ve iletişim teknolojilerin geldiği boyutta, devlet dışı aktörler yabancı kamular üzerinde bilgi verme, cazibe oluşturma veya ilişki kurma alanlarında çeşitlenebilecek uygulamalarda yer almaktadır. Kamu diplomasisinde zamanla görülen değişimlerle, kimin kime ne kadar ve ne yönlerle etki edebileceğinin sınırlarını koymak zorlaşmıştır. İletişimi hız ve mekan engellerinden kurtaran internetin gelişimi, eski kavram, araç ve tekniklerin yeniden düşünülmesi gerekliliğini doğurmuştur.

1.2.4. Kamu Diplomasisi Araç ve Teknikleri

¹⁰³ Andrew F. Cooper, **Celebrity Diplomacy**, Londra, Taylor & Francis Ltd., 2016, s. 3,10. (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/43133740>, 29 Ocak 2020.

¹⁰⁴ Gözde Kurt, **Dijital Diplomasi**, Ankara, Akademisyen Kitabevi, 2018, s. 99.

¹⁰⁵ Erzen, **a.g.e.**, s. 58.

Temel hedefi yabancı ülke kamularına ulaşmak ve onlar üzerinde istenilen yönde etki kurabilmek olan kamu diplomasisinin araç ve teknikleri, erişim imkanı bulunan teknolojiler ve kurulmak istenilen iletişimin doğasına göre çeşitlenmektedir. Küreselleşmenin hızlanması ve kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşmasıyla kamulara ulaşmanın yolları da çeşitlenmektedir.

Kamu diplomasisinin merkezinde kamu ve kamuoyu kavramları vardır. Kimi kaynaklarda olgu, kimi kaynaklarda süreç olarak yer alan “kamuoyu” kavramı ve gerçekleştirilecek faaliyetlerde zaman ve emek kaybı olmaksızın istenilen kitleye ulaşılması açısından önem kazanan “hedef kitle”, kamu diplomasisi literatüründe önemli yer tutmaktadır. Hedef kitle ve kamuoyu gibi kavramların kamu diplomasisi içerisindeki konumlandırılışını daha iyi anlayabilmek, öncelikle halkla ilişkiler modellerinden bahsedilmesini gerektirmektedir. Kamu diplomasisinde halkla ilişkiler teknikleri sıkça kullanılmaktadır. “Kamuoyunun kalbini kazanmak” hedefini merkeze alan bu teknikler, olumlu algının yönetilmesinde diğer baskı tekniklerinden daha etkilidir. Bu noktada önemli olan, kamu diplomasisinde algı oluşturulması değil, algının politik avantaj sağlayacak yönde yönetimidir¹⁰⁶.

Halkla ilişkiler tekniklerinin diplomaside kullanımını pratiğe sokan kamu diplomasisi tekniklerinin işleyişi, öncelikle halkla ilişkiler modellerinin iyi anlaşılmasını gerekli hale getirmektedir. Grunig’in “dört model”i, ilişkileri iletişim şekline göre sınıflandırmaktadır. Bunlar; basın ajanlığı modeli, kamusal bilgi modeli, çift yönlü asimetrik model ve çift yönlü simetrik modeldir. Tanıtım modeli olarak da bilinen basın ajanlığı modeli tek yönlüdür ve bu modelde karşılıklı anlayış ve doğruculuk önem taşımamakta, medyada bulunan yere göre ölçülen başarı söz konusu olmaktadır. Yine tek yönlü olan kamusal bilgi modeli ise, alıcıya doğru bilgiyi ulaştırmaya yöneliktir. Çift yönlü asimetrik ve çift yönlü simetrik modeller kamu diplomasisi teorisinde öne çıkmaktadır. Çift yönlü asimetrik modelde alıcının konumu önem kazanmaktadır. Halkın tavrını anlamak ve bu tavır üzerinde değişiklikler meydana getirmek amacıyla feedback toplanması ve araştırmaların yürütülmesi ile ikna edici iletişimin gerçekleşmesi esastır. Çift yönlü simetrik model ise çift yönlü

¹⁰⁶ Erzen, **a.g.e.**, s. 54,106,123.

etkileşimi bir üst seviyeye çıkartarak, kitle ikna yerine karşılıklı anlayışı koymaktadır. İdeal bir model olarak görülen ve uygulamada karşılığı bulunmayan bu model, karşılıklı fedakarlıklar ile ortak hareket etmeyi kapsamına almaktadır¹⁰⁷.

Halkla ilişkilerde hedef, bir organizasyon ile o organizasyonun başarısının dayandığı kamu arasındaki karşılıklı ilişkilerin inşasıdır. Kamu diplomasisinde ise, hükümet ve yabancı halklar arasında benzer bir ilişki inşası söz konusudur. Halkla ilişkiler, kamu diplomasisi ile ortak veya benzer hedefler, fonksiyonlar ve teknikler kullanmaktadır. Bu ortaklık Birinci Dünya Savaşı'nın etkileri ve sonraki süreçlerde kamuoyu etkisinin artışına bağlı olarak gelişmiştir. Belagat, retorik, hitabet, müzakere, arabuluculuk, kriz idaresi gibi fonksiyonlar diplomasinin özünde ilk örneklerinden itibaren barınmıştır¹⁰⁸.

Kamu diplomasisinde başvuru olan bir diğer teknik ise ulus markalamadır. Ulus markalama, kamu diplomasisi gibi kullanımının akademik literatüre girişinden çok daha öncesinden bu yana uygulanmaktadır ve kullanımı Fransız Devrimi ile başlamıştır. Bir ulusun markalaşması marka ihracı, dış ülkelere direkt yatırım ve turizm yolları ile gerçekleşmektedir. Ulus markalamasının özünde, imaj oluşturma vardır ve bu aynı zamanda kamu diplomasisi teknikleri arasında da yer almaktadır¹⁰⁹. Zeybek ulus markalamayı, ülkelerin uluslararası alanda etki yaratmak için şirketlerin markalaşma stratejilerini uygulaması olarak tanımlamaktadır¹¹⁰.

Yabancıların zihninde oluşan devlete dair algı, o devletin markasını ifade eder. Bu algıları şekillendiren konular o devletin insanları, tarihi, mekanları, ulusal mutfağı, modası, tanınmış kişileri veya ünlü markaları olabilir. Simon Anholt'un "Ülke Markalaması Altıgeni"; turizm, toplum, kültür ve miras, ihracat, yönetim, yatırım ve güç olmak üzere altı alanda başarılı olan ülkelerin markalaşabileceğini öne sürmektedir¹¹¹. Burada esas olan, yabancı kamuların gözünde başarılı olduğuna dair

¹⁰⁷ Demir, **a.g.e.** s. 28.

¹⁰⁸ Demir, **a.g.e.**, s. 31-34.

¹⁰⁹ Erzen, **a.g.e.**, s. 111-113.

¹¹⁰ Burcu Zeybek, "Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Ülke Markalama", **Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler**, Ed. Oğuz Göksu, Konya, Literatürk Academia, 2019, s. 89.

¹¹¹ Zeybek, **a.g.e.**, s. 94-95.

algının oluşturulabilmesidir. Algının istenilen yönetimi için çeşitli araçlardan faydalanılabilmektedir.

Kamu diplomasi faaliyetleriyle, ülkenin dışarıdaki itibarına katkı sağlayacak unsurlar ekonomik gücü, iletişim kanalları ve kültürel zenginlikleri gibi çeşitlenmektedir. Bostancı, kültürel alanda yapılan faaliyetlerin kamu diplomasisinin en önemli aracı olduğuna vurgu yapmaktadır¹¹². Kültürel faaliyetlerin içeriği, gerçekleştiği dönemlerin imkanlarına göre biçimlenmektedir. İletişim teknolojileri, hızla değişim gösteren popüler kültür trendlerinin yayılımında rol oynamaktadır. Karadağ, popüler kültürün kamu diplomasisinde rolünün dolaylı olduğunu belirtmektedir¹¹³. Popüler kültür yayılcılığında öne çıkan ülkelerden biri olan ABD, kültüre kamu diplomasisi faaliyetlerinde sıkça başvurmaktadır. ABD, kültüründen kaynaklı cazibeyi Soğuk Savaş'ta kullanmış ve başarılı sonuçlar almıştır. ABD'nin müzik, sinema endüstrisi, markaları ve değerleri ona avantaj sağlamaktadır. Avrupa Birliği ise, dış politikasındaki ılımlı ve uyumlu duruşu İnsan hakları ve demokrasiye yaptığı vurgu ile itibar görmektedir¹¹⁴. ABD ve AB'nin de yansıttığı değerler evrensel nitelikli olduğu için farklı ülkelerin kamularına ulaşabilmekte ve kamu diplomasisinde avantaj sağlamaktadır.

Bir ülkenin ekonomik gücü de uluslararası alanda itibar kazandırmaktadır. Tanınmış markalara ve yabancı ülkelerde istihdam sağlayan şirketlere sahip olmak, yabancı kamular üzerinde ve uluslararası arenada itibar kazandırmaktadır. Ülkeler kitle iletişim araçları vasıtasıyla sosyal siyasal ve kültürel değerlerini pazarlama imkanı bulmaktadırlar. Bu medya araçları; gazete, radyo, televizyon, mitingler, açık hava reklamları, broşürler, internet reklamları, kitap, telefon, pankart, bayrak gibi çeşitlendirilebilmektedir¹¹⁵. Kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi ve yaygınlaşması ile kamu diplomasisinin gelişimi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Devletlerin doğru iletişim kanallarına hakim olması ve kamu diplomasisi adına yürüten projeye uygun iletişim araçları üzerinden hedef kitleye ulaşması, bilgi toplumunda önem

¹¹² Bostancı, **Kamu Diplomasisinde...**, s. 56.

¹¹³ Karadağ, **a.g.e.**, s. 91.

¹¹⁴ Bostancı, **Kamu Diplomasisinde...**, s. 55.

¹¹⁵ Bostancı, **Kamu Diplomasisinde...**, s. 57-60.

taşımaktadır. Broşür, kitap, pankart, gazete gibi tek yönlü iletişim araçlarının yanında, ağ teknolojilerinden faydalanılması kamularla çift yönlü bir iletişimi mümkün kılacaktır.

Görüldüğü üzere, kamu diplomasisi içerisinde pek çok farklı disipline dair yöntemleri bir arada taşımaktadır. Kamu diplomasisini, Soğuk Savaş sonrası yorumuyla, propaganda veya ulus markalamayla bir tutmak değil, bütün bu politikalara dair yöntemleri bünyesinde barındıran çok yönlü bir yaklaşım olarak görmek daha doğru gözükmetedir. Çağdaş yazarlar, yirmi birinci yüzyılda itibarsızlaşan propagandayı kamu diplomasisinden ayrı tutmaya dikkat etmektedirler. İkisinin ortak yönü, devletlerarası direkt iletişimdense, kamuoyu aracılığıyla kurulan dolaylı iletişime dayanmasıdır¹¹⁶. Kamu diplomasisinde yeni yaklaşımlar değerlendirilirken, tek yönlü bilgilendirme ve propaganda gibi geleneksel yöntemlerin kullanımına da devam edilmektedir. Devletlerin başarıya ulaşmaları için yeni teknoloji ve trendleri takip ederek, hedef kitlelere uygun program ve kampanyalar belirlemesi önem kazanmaktadır.

1.2.5. Kamu Diplomasisi Türleri

Kamu diplomasisi, farklı ortamlarda ve farklı araçların kullanımıyla uygulanabilmektedir. Kamu diplomasisi literatürde kültür diplomasisi, turizm diplomasisi spor diplomasisi, eğitim diplomasisi, medya diplomasisi, sağlık diplomasisi, insan hakları diplomasisi, yangın diplomasisi, deprem diplomasisi, bilim diplomasisi, dijital diplomasi gibi çeşitli türlere ayrılabilir¹¹⁷. Sağlık, turizm, yemek kültürü gibi çeşitlenebilecek alanlarda kamuların hedef alındığı veya kamuların etkinliğinin diplomatik süreçlerde gözlemlenebildiği diplomasi türleri kamu diplomasisi uygulamaları kapsamına girebilmektedir.

Dijital diplomasi: Dijital diplomasi, iletişim alanındaki gelişmelerin diplomasi faaliyetleri üzerindeki doğrudan etkileriyle ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerden biri de sosyal medyanın yükselişidir. Diplomatik kültür dışındaki

¹¹⁶ Jönsson, Hall, **a.g.e.**, s. 90.

¹¹⁷ Metin Kaya, “Eğitim Diplomasisi: Kavramsal Bir Çerçeve”, **Türkiye Eğitim Dergisi**, Vol. IV, 2019, s. 4.

insanlar gibi, diplomasi uygulayıcıları da bu yeni bilgi alanında seslerini duyurma sürecine girmiştir. Yeni koşullara uyum sağlamak zaman alsa da, e-diplomasi, dijital diplomasi, twiplomacy (twitter üzerinden yürütülen diplomasi), siber diplomasi gibi yeni terimler “yeni devlet idaresi”nin habercisi olmaktadır¹¹⁸. İletişim teknolojilerinin geldiği boyut, küreselleşme süreçlerine hız kazandırmıştır. Bilgisayar ve internet teknolojilerinden faydalanan insan sayısının artışı ile sınırların ortadan kalktığı dijital alan, birey ve devletlerin temsili için önemli bir platform haline gelmiştir.

Dijital alanın politika süreçlerine dahil olması, geleneksel yöntemlerin reddi anlamına gelmemektedir. Aksine; çevrimiçi ve çevrimdışı alanın bir arada kullanımı söz konusudur. Hocking ve Melissen, dijital çağda çevrimiçi ve çevrimdışının entegrasyonuna dair üç varsayımdan bahsetmektedir. Birincisi, dijital çağın araçları yeni sorunlar ve yeni rutinler yaratır, var olan sorunlarıysa yeniden tanımlar. Örneğin, diplomatik misyonların ev sahibi ülke toplumlarına yönelik faaliyetleri yeni bir olgudur. Buna karşın, bu faaliyetler çevrimiçi platformlar aracılığıyla, çevrimdışı koşullarda ulaşamayacağı kadar geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Çin’de twitter erişimi olmamasına karşın, ülke dışında elçiliklerinin bu platformu olabildiğince aktif kullanmaları teşvik edilmektedir. İkinci olarak, mevcut medya ve diplomatik ortamlarda hibrit bir yapı vardır. Mevcut iletişim şekilleri yeni teknolojilerin çıkışına uyum sağlamaktadır. Geleneksel kanallar, yeni çevrimiçi yollarla bilgi paylaşma ve görselleştirme yöntemlerine adapte olarak bu hibrit medya ortamlarını geliştirmektedir. Üçüncü olarak, dijital teknolojilerin varlığı, çevrimiçi ve çevrimdışı ortamların entegrasyonunun idaresi için yeni stratejileri gerekli hale getirecektir¹¹⁹. Hocking ve Melissen’in yaklaşımı analog ve dijital ortamlara yönelik ayrı stratejiler belirlenmesi ve izlenmesinden; iki ortamın entegre olduğu stratejilerin daha etkin olduğu yönelimindedir. Dijital diplomasi uygulamaları, geleneksel yöntemlerin kullanımını durdurmamış, yapılan görüşmelerin halka duyurulabileceği sosyal medya gibi yeni platformların kullanımını süreçlere dahil etmiştir. Konsolosluklar web siteleri ve e-postalarla dijital alanda bireylerle doğrudan iletişime geçmeye başlamış, kamu diplomasisi kampanyaları çevrimiçi ortamlarda yürütülebilir hale gelmiştir.

¹¹⁸ Hocking, Melissen, **a.g.e.**, s. 9.

¹¹⁹ Hocking, Melissen, **a.g.e.**, s. 9.

Kültür diplomasisi: Kültür diplomasisi, kültürün yayılımı ve değiş tokuşunu konu eden diplomatik faaliyetlerdir. Touraine’e göre toplumsal hayat, toplumsal çatışmalar merkezinde örgütlenmiştir¹²⁰. En önemli çatışmalar kültürel alandadır. Touraine, sanayi ötesi toplumu “programlı toplum” olarak nitelendirir. Programlı toplumda demir-çelik gibi sektörlerin yerini eğitim, kitle iletişiminin yerini üretim ve dağıtım gibi konular alır¹²¹. Dolayısıyla programlı toplumda güç ve egemenlik, kültürel üretim düzeyinde şekillenir.

Gramsci, hegemonik iktidarın devletlerin siyasal baskı araçlarının yanında kültürü de kullanmasıyla ortaya çıkışından bahseder¹²². ABD-Sovyet arasındaki ideolojik yarış kültürel emperyalizm ve kültürel diplomasi alanında da hakimiyet mücadelesi olarak yansımıştır. Bunun bir sonucu olarak medyanın ve sinema, roman gibi kurgu yapımlarının alt metin olarak ideoloji yayma aracı olarak kullanıldığı bir dönem başlamıştır. Kamu diplomasisi ve propaganda faaliyetlerinde kültür ihracı hedeflenmiştir.

Kültürel çekim yöntemine, kamu diplomasisinde sıkça başvurulmaktadır. Bu yöntem bir yumuşak güç yöntemidir¹²³. Kültürün yabancı toplumlar arasında anlayış ve çekicilik oluşturmaya, kültürü kamu diplomasisinin verimli bir aracı haline getirmektedir. Kültürün diplomaside kullanımı uzun vadeli ve dağınık avantajlar sağlamaktadır ve kontrolünün hükümetler tarafından sağlanmasının zordur. Bu durum kültürün, vatandaş diplomasisi denilen, vatandaşların kendi aralarındaki ilişkilerinin diplomatik yönü üzerinde etki göstermesine neden olmaktadır. İyi planlanmış uzun vadeli politikalar ile hükümetlerin de bu yumuşak gücü uluslararası arenada avantajlarına kullanma şansları vardır. Eğitim alanında değişim programları, online platformlarda devlet destekli ülke tanıtım içerikleri ve konsolosluklara bağlı geliştirilen faaliyetler devletlerin resmi politikaları ile gerçekleştirebilecekleri kültürel çekim çalışmalarına örnektir.

¹²⁰ Tuncay Önder, **Ekoloji, Toplum ve Siyaset**, Ankara, Odak Yayın Evi Tic. Ltd. Şti., 2003, s. 59.

¹²¹ Alain Touraine, **The Post-Industrial Society**, New York, Random House, 1971, (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/23261574>, 19 Haziran 2020.

¹²² Meltem Bostancı, **Uluslararası İletişim Uluslararası Politika**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2020, s. 19.

¹²³ Erzen, **a.g.e.**, s. 54.

Sağlık diplomasisi: Sağlık diplomasisi, kamu diplomasisi hedeflerine hizmet eden bir diğer diplomasi türüdür. Yabancı toplumlara yönelik sağlık hizmetleri aracılığıyla hedef toplumların problemlerine kayıtsız kalmamak, hizmetleri sunan ülkenin itibarına olumlu yönde katkı sağlar. Sağlık diplomasisi konusu aynı zamanda evrensel insan haklarını destekler nitelikte olduğu için ve aynı zamanda küresel müzakereler, Birleşmiş Milletler ve Dünya Sağlık Örgütü gibi kuruluşların da rolüyle uluslararası işbirliği ve diyaloglara ortam sağlaması açısından yumuşak güç getirisi olan bir alandır¹²⁴.

İnsani diplomasi: İnsani diplomasi, iç ve dış çatışmalarla ortaya çıkan insani sorunların önlenmesi veya çözümlenmesi adı karar alıcı organlar ve kanaat önderlerinin girişimleriyle gerçekleştirilen diyalog ve müzakereleri konu alır. İnsani diplomaside hedef çatışmalar nedeniyle ortaya çıkan maduriyetlerin önlenmesi, kişi haklarının savunulması ve kimyasal silahlar gibi alanlarda bilinçlendirme gibi faaliyetlerdir¹²⁵. Küreselleşmeyle birlikte mülteci sorunlarının da ortaya çıkmasıyla devletler, uluslararası ve ulus üstü organizasyonlarla birlikte yürüttükleri projelerle güven ve itibar kazanma arayışındalardır.

Çevre diplomasisi: Çevre diplomasisi, çevresel sorunları inceleyen ve sürdürülebilir kalkınmayı teorik çerçeveden pratiklere geçirme çabasıyla yürütülen uluslararası temasları konu etmektedir¹²⁶. Uluslararası konferanslar ve bildirilerle uygulanan çevre diplomasisinde kanaat önderleri ve baskı grupları da aktif rol oynayabilmektedir.

Eğitim diplomasisi: Eğitim diplomasisi, vatandaşların diplomatlara dönüştüğü kamu diplomasisi süreçlerinde eğitim aktörlerinin de eğitim diplomatları olarak yer almasıyla ortaya çıkan, çok boyutlu ve çok düzeyli bir eğitim yöntemi

¹²⁴ Nida Kahraman, Melda Cinman, “Kamu Diplomasisinin Uygulama Alanı Olarak Sağlık Diplomasisi”, **Muhakeme Dergisi**, Vol. II, 2019, s. 61, (Çevrimiçi) www.dergipark.gov.tr/muhakeme 5 Mayıs 2020.

¹²⁵ Beyül Çatal, Mustafa Doğan, “Yeni Diplomatik Yöntemler: Çevre Diplomasisi”, **Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Der.**, No: 40, 2018, s. 20-21, (Çevrimiçi) <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/1339> 10 Mayıs 2020.

¹²⁶ Çatal, Doğan, **a.g.e.**, s. 17.

stratejisidir¹²⁷. Bir devletin temsilcilerinin ve eğitimcilerinin, yabancı bir devletin vatandaşlarına yönelik yürüttüğü eğitim faaliyetleri eğitim diplomasisinin konusudur.

Gastrodiplomasi: Kültür diplomasisinin alt başlığı olarak ortaya çıkan gastrodiplomasi, kuliner diplomasi ve yiyecek diplomasisi kavramları yemek veya mutfak ile ilgili çalışmaları kapsamına almaktadır. Yiyecek diplomasisi, zor durumda bulunan bir ülkeye yapılan yiyecek yardımlarının sağlayacağı olumlu imaj ile ilgilidir. Kuliner diplomasi, resmi devlet kurumlarının mutfak kültürünü diplomatik amaçlara yönelik kullanmasıdır. Gastrodiplomasi ise, yumuşak güç ve ulus markalaşmasını temele almakta, ulusal mutfağın diplomatik güç olarak kullanılmasını ifade etmektedir¹²⁸.

Kamu diplomasisi türleri, kamuların uluslararası ilişkilerde rolünün artışıyla çeşitlenmeye devam etmektedir. Konularına ve iletişimin gerçekleştiği ortama göre farklı alt dallarda ele alınabilen kamu diplomasisi, devletin kültürel ve siyasal değerlerinin tanıtımına, ekonomisine ve dış politikasına katkı sağlamaktadır. Bu katkılar aynı zamanda devletlerin yumuşak güç kaynaklarını da ifade ettiği için, kamu diplomasisi özünde yumuşak güç kazanımıyla paralel ilerlemektedir.

1.3. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç Arasındaki İlişki

Küreselleşme ve iletişim teknolojilerinin sağladığı ilerlemelerle Soğuk Savaş sonrası paradigmada sosyal hayatın her alanında meydana gelen değişimler politika süreçlerine de yansımaktadır. Post-endüstriyel toplum yapısına geçilirken, birey ve toplum siyasal hayatın merkezine gelmiş, ortaya çıkan zaman ve mekan kırılması nedeniyle haberleşme resmi aktörlerin kontrolünden çıkmaya başlamış ve kamu diplomasisi faaliyetleri önem kazanmıştır. İknaya dayalı politikaların öne çıktığı, hükümet politikalarının meşru zeminini kamuoyu desteğinden almaya başladığı düzlemde yeni güç tanımlamaları önem kazanmaktadır. Nye, yumuşak güçten ilk kez

¹²⁷ Kaya, a.g.e., s. 2,5.

¹²⁸ Turgay Bucak, Serkan Yiğit, “Gastromilliyetçilik ve Gastrodiplomasi Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme“, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Vol. XXI, No. 4, 2019, s. 1311-1312, (Çevrimiçi) <http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.570526> 10 Mayıs 2020.

1990 tarihli “Bound to Lead” kitabında bahsetmektedir. Bu teori, kamu diplomasisinin de esasını teşkil etmektedir¹²⁹. Nye’in 2005 tarihli “Yumuşak Güç” kitabıyla derinlemesine şekillenen bu dış politika stratejisi, şiddete veya ekonomik yaptırımlara dayanmayan güç yaklaşımını inceler. Kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramları doğrudan ilişki içerisindedir ve yumuşak güç kullanımı ile ilgili faaliyetler kamu diplomasisi adı altında kurumlarla yürütülmektedir yani yumuşak güce kıyasla kamu diplomasisi daha somut ve dar kapsamlıdır¹³⁰.

Popüler kültürün ve yeni medyanın yumuşak güç açısından etkisi görece yeni sayılabilecek bir yaklaşım olmasına rağmen, mevcut dünya düzeninde silahsız güç yarışlarının kamu diplomasisini yönlendirerek rıza yoluyla üstünlük sağlaması tercih edilir hale gelmiştir. Yumuşak gücün enstrümanları, olası sonuçları ve kazanımlarına dair çalışmalar literatürde yerini almış ve her geçen gün araştırma sahasını genişletmektedir.

Nye, kamu diplomasisini yumuşak gücün kullanım alanı olarak ele almaktadır. Demokrasilerde halkın ve meclisin üzerinde bırakılacak izlenimin liderlerin de etkinliğini kısıtlayacağını öne sürmektedir¹³¹. Kamu diplomasisinin yumuşak güç ile temel ilişkisine bakıldığında, sert ve yumuşak gücün sınırlılıklarının varlığının kabul edilmesi ile birlikte, yumuşak güç kanallarının öneminin altının çizilmesi yaklaşımı kamu diplomasisinin de önemini vurgulamaktadır. Yumuşak güç kendi başına kamu diplomasisine biçim vermemekte fakat yumuşak güç kaynakları kamu diplomasisi stratejileri içerisinde konumlandırılarak avantaj sağlayabilmektedir.

Hocking, Nye’in yumuşak güç teorisinin ifade ettiği cazibe politikasının kendi başına yeterli olmayışı nedeniyle, daha geniş bir bağlamı kapsamına alan kamu diplomasisine ihtiyaç doğduğunu savunmaktadır¹³². Kamu diplomasisinin kendi başına yeni bir paradigma kurmadığını ve kendi başına bir yumuşak güç ifadesi

¹²⁹ Demir, **a.g.e.**, s. 21.

¹³⁰ Bostancı, **Uluslararası İletişim...**, s. 10.

¹³¹ Kocabıyık, **a.g.e.**, s. 166.

¹³² Brian Hocking, “Public Diplomacy and Power: Hard, Soft and Sticky”, **New Public Diplomacy: Soft Power In International Relations**, Ed. Jan Melissen, New York, Palgrave Macmillan, 2005, s. 35, (Çevrimiçi) <https://www.palgrave.com/gp/book/9781403945167>, 6 Ocak 2020.

olmadığını dile getirmektedir. Bunun yerine sert ve yumuşak güç kamu diplomasisi bulunmaktadır¹³³.

Szondi genellikle yumuşak güç konseptinin kamu diplomasisinin kavramsallaştırılmasında temele alınmasına şüpheci yaklaşmakta, yumuşak güç ve kamu diplomasisi arasındaki ilişkinin belirsiz ve tartışmalı olduğunu dile getirmektedir. Szondi, Nye'in yumuşak güç konseptini ulus markalamaya daha yakın bulmaktadır. Batora, kamu diplomasisini yumuşak gücün teşviki olarak ele alır. Melissen ise, kamu diplomasisini yumuşak gücün temel araçları arasında görmektedir¹³⁴. Farklı yaklaşımlar kamu diplomasisi ve yumuşak güç ilişkisinin kapsamını farklı büyüklüklerde algılıyor olsa da, aralarındaki bağ yadsınmamaktadır. Yumuşak güç, kamu diplomasisinin önemini destekleyen bir teoridir ve kamu diplomasisi uygulamalarında yumuşak güç kaynaklarından faydalanılmaktadır.

1.3.1. Yumuşak Güç Nedir?

Küresel bilgi çağında güç, insana dair diğer kavramlar gibi, bir dönüşüm süreci içerisine girmiştir. Bu dönüşümün tetikleyicileri aynı zamanda sınırlılıklarını da ortaya koymaktadır. Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle hızlanan halkların demokratikleşmesi ve politika yapımı süreçlerinde aktif rol almaya başlaması, dış politikalarda meşruiyet arayışı ile iknaya dayalı politikaların öne çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Gücün dönüşümünün gerçekleşmesi için öncelikli koşul yönetimin demokrasi yönüdür ve Nye, gücün gelişmiş demokrasilerde daha soyut olduğunu ve bütün dünya demokratik rejimlerle yönetilmediği sürece gücün küresel olarak dönüşümünden bahsetmenin mümkün olmadığını belirtir¹³⁵.

Yüksel ve Ateş, Nietzsche'nin güç istenci düşüncesini uluslararası ilişkilerde realist paradigma çerçevesinde tartıştığı çalışmasında, epistemolojik açıdan güç kavramının yeniden tanımlanmasını gerekli görmüştür. Dinamik ilişki setleri

¹³³ Hocking, **a.g.e.**, s. 34.

¹³⁴ Szondi, **a.g.e.**, s. 8.

¹³⁵ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 55.

tarafından yönlendirilen holistik yaklaşımlar mevcut paradigmanın yerini almaya başlamış, ekonomistlerin paradigma kaymasına işaret ettikleri 2000’lerde baş gösteren küresel krizler bütün değerlerin yeniden değerlendirilmesini gerekli hale getirmiştir¹³⁶.

Soğuk savaş sonrasında değişen sistemde, yalnızca askeri ve ekonomik güç olarak karşılık bulan sert güç kaynaklarına bel bağlanmaması gerekmektedir. Yumuşak gücün kuramsal arka planı ise Robert Keohane ve Nye’in 1977 tarihli karşılıklı bağımlılık kavramıdır. Nye, karşılıklı bağımlılık teorisini geliştirmiş, yumuşak gücün öneminin artışı bilgi çağına bağlamıştır¹³⁷.

Yumuşak güç, Joseph Nye’in 1990 tarihli Bound to Lead makalesi ile ortaya çıkmış ve yine Nye tarafından 2005 yılında Yumuşak Güç kitabıyla derinleştirilmiştir. Bu dış politika stratejisinin çıkış noktası, hakimiyetin şiddet veya ekonomik teşvik gibi yöntemler dışında, rıza yoluyla da kurulabileceği yaklaşımıdır. Küresel enformasyon toplumunda, güç artık toprağa, askeri güce ve doğal kaynaklara daha az bağlıdır¹³⁸. Demokratik davranışlara yatkınlığı gittikçe artış gösteren siyasal sistemlerde kamuoyunun memnuniyeti de önem kazanmaktadır. halklara güvensizlik algısı ve korku veren sert güç politikalarının yerini bu nedenle yumuşak güç politikaları almaya başlamıştır. Yumuşak güç, herhangi bir yaptırım veya somut bir müdahaleyi içermeyen bir hakimiyet yöntemidir.

Dünya siyasetini üç boyutlu bir satranç oyununa benzeten Nye, en üst tahtada klasik politika yaklaşımına dair bir olgu olan devletlerarası askeri konuları konumlandırmaktadır. Ortadaki tahtada ekonomik konular yine devletlerarası düzeyde yer alırken en alt tahta devlet dışı aktörlerin de devletlere birlikte varlık gösterdiği yeni konuları taşımaktadır. Örneğin, ABD en üstteki tahtada bir süper güç olarak görülebilirken, ortadaki tahtada Japonya, Çin gibi devletlerle mütabakata varmadan başarıya ulaşması mümkün değildir. En alttaki tahtada ise bulaşıcı hastalıklar, iklim değişikliği gibi konular yer alır ve uluslararası düzeyde, devlet dışı aktörlerle birlikte ve kolektif çalışma gerektirir. Siyasi liderler bu üç boyutlu satrançta tek boyutlu

¹³⁶ Ufuk S. Yüksel, Ahmet E. Ateş, “Nietzsche ve Realizm: Nietzsche’de Güç İstenci Kavramı ve Realist Paradigma”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Vol XXI, Ek Sayı, 2019, s. 229.

¹³⁷ Bostancı, **Soğuk Savaş’tan...**, s. 66.

¹³⁸ Demir, **a.g.e.**, s. 23.

oyuncular olarak yer aldıklarında, özellikle en alttaki tahtada istenilen sonuçları alamayacaktır¹³⁹.

“Hepimiz, sert güce aşinayız. Askeri ve iktisadi kudretin, çoğu zaman diğerlerinin tutumlarını değiştirmesini sağladığını biliyoruz. Sert güç, teşvik (havuç) veya tehdide (sopa) dayanabilir. Fakat bazen istenilen sonuçlar, somut bir tehdit ya da ödül söz konusu olmadan da elde edilebilir. İstediklerinizi elde etmenin dolaylı yolu, kimi zaman “gücün ikinci yüzü” olarak adlandırılır. Bir ülke, değerlerine hayran olan, kendisini örnek alan, refah seviyesine ve her şeye açık olmasına özenen diğer ülkeler kendisini takip etmek istediğinde de dünya siyasetinde istediği sonuçları elde edebilir. Bu açıdan, sadece askeri güç ya da ekonomik güç yaptırım tehdidiyle diğerlerini değiştirmeye zorlamak değil, dünya siyasetinde gündemi belirlemek ve diğerlerini cezbedebilmek de önemlidir. Böylesi bir yumuşak güç, yani diğerlerinin sizin istediğiniz sonuçları istemelerini sağlamak, insanları zorlamak yerine ikna eder.”¹⁴⁰

Nye, sert gücü havuç-sopa alegorisi ile açıklar. Birine bir şey yaptırmak için sopa gösterilebilir, tehdidi kullanabilir ya da havuç verilebilir ki bu teşviktir. Bunun yanında güç dolaylı yoldan, yani gücün ikinci yüzü kullanılarak da elde edilebilir ki bu; zorlama yerine iknanın söz konusu olmasıdır¹⁴¹. Yumuşak güç, diğerlerinin tercihlerini şekillendirebilme becerisiyle elde edilir. Burada söz konusu olan teşvik ile ikna etmek değil, hedef alınan tarafın cezbedilmesi gereklidir.

Yumuşak gücün amacı, sert güçte olduğu gibi istediğin şeyi yaptırma yeteneğine sahip olmaktır. Yumuşak gücün sert güçten farkı etki kurmak için başvurulacak yolun zorunda bırakmak değil, rıza ile kabul edilmesini sağlamak esastır. Nye’a göre diğerlerinin yaptıklarını değiştirme yeteneği şiddet veya tehdide dayanırken, diğerlerinin isteklerini şekillendirebilme yeteneği yumuşak güç ile kazanılmaktadır¹⁴².

¹³⁹ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 23-24.

¹⁴⁰ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 24.

¹⁴¹ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 24.

¹⁴² Bkz: Nye, **Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları**, Ankara, BB101 Yayınları, 2017.

Yumuşak gücün maliyeti, sert güç kaynaklarının kazanımına göre daha azdır¹⁴³. Bir devletin kendine dair kültürel öğelerini pazarlaması, iletişimin maliyetinin azaldığı bilgi toplumunda oldukça kolaylaşmıştır. Savaşlar ve ekonomik yaptırımlar gibi gerek nicelik gerekse nitelik anlamda maliyeti yüksek olacak tedbirler yerine kitle iletişim araçlarının efektif kullanımıyla itibar kazanmak daha tercih edilen bir yöntem olarak öne çıkmıştır.

Bir ülkenin yumuşak gücü temel olarak; kültüre, siyasal değerlere ve dış politikaya bağlıdır¹⁴⁴. Bu unsurlar ülkeye uluslararası arena itibar kazandıracak, ittifaklar kurmasında ve politikalarına destek bulmasında yardımcı olacaktır. Kültür ve değerlerini başarılı kamu diplomasisi uygulamalarıyla cazip kılan ve yaygınlaştıran devletler, hakim paradigmanın kendi kültür ve değerlerine göre şekillenmesini sağlayabilecektir.

İkna ve talebe dayanan yumuşak güç politikaları içerisinde kültür emperyalizminin önemi artmaya başlamıştır. Etkilenen birey ve topluluklar kendi rızaları dahilinde bu etkiye izin vermektedirler. Kültür emperyalizminin, emperyalist ülke için sağladığı başlıca güç bu rızaya dayanan doğasından kaynaklanmaktadır. Liderin temsil ettiği değerler, başkalarının benimsemeyi arzuladığı değer haline gelirse, liderliğin maliyeti azalacaktır¹⁴⁵. Askeri gücü merkeze koyan realist paradigmanın savunucularından olan Niccolo Machiavelli, Prens kitabında, bir hükümdarın halkının birlik ve beraberliği koruyabildiği ve sadakatini elinde tutabildiği sürece acımasız olarak nitelendirilmekten korkmaması gerektiğini salık vermektedir¹⁴⁶. Değişen politik arenada ise rızaya dayalı hakimiyet stratejilerinin daha kalıcı sonuçlar doğurduğu gözlemlenmiştir.

1.3.2. Yumuşak Gücün Kaynakları

Gücün kaynakları, bağlamına bağlı olarak değişiklik gösterir. Nye, modern bilgi çağında gücü hem yatay hem de dikey oynanarak kazanılabilecek üç boyutlu bir

¹⁴³ Bostancı, *Soğuk Savaş'tan...*, s. 66.

¹⁴⁴ Bostancı, *Soğuk Savaş'tan...*, s. 73.

¹⁴⁵ Nye, *Yumuşak Güç...*, s. 25.

¹⁴⁶ Niccolo Machiavelli, *Hükümdar*, Çev.: Mehmet Özay, 4. Bs, İstanbul, Şule Yayınları, 2005, s. 88.

satranç tahtasına benzetmektedir. En üstteki tahtada, devletler arası klasik askeri konular yer alırken orta tahta ekonomik konularla ilgilidir. En alt tahta devlet ve devlet dışı aktörler arasında karmaşık şekilde düzenlenmiş konuları içerir. En alt tahtada; bulaşıcı hastalıklar, iklim değişikliği gibi konular yer almakta ve devletler, bireyler ve Sivil Toplum Kuruluşları gibi pek çok farklı aktörün ortak ve uyumlu çalışmasını gerektirmektedir. Üç boyutlu oyunda tek boyutlu oyuncu olarak kalmak özellikle en alt tahtadaki konularda kaybettirecektir¹⁴⁷.

Güç kaynaklarını bağlamı içerisinde değerlendirmek gerekmektedir ve bilgi çağının güç kaynakları konularına göre değişiklik göstermektedir¹⁴⁸. Sert ve yumuşak güç özünde başkalarının davranışlarını istenilen yönde etkileyebilme yeteneğidir. Oluşturulan etki için kullanılan yöntemler ve kaynaklar açısından ise sert ve yumuşak güç arasındaki ayrım ortaya çıkmaktadır. Yumuşak gücün sert güçten ayrı kendine has kaynakları olabilmekle birlikte, sert güç kaynakları da devlet için yumuşak gücünü artırıcı unsur olabilmektedir. Gücün unsurları incelenirken kurulan ilişkilerin ortamı ve yönü bu nedenle önem kazanmaktadır.

Yumuşak gücün kaynakları genel itibariyle tehdit veya karşılık olmadan cazibe oluşturan değerlerdir. Bir unsurun yumuşak güce kaynak olup olmadığını anket ve odak gruplar yoluyla tespit etmek mümkündür¹⁴⁹. Uluslararası güç yarışının düzlemi bilgi çağında askeri güçten. teknolojik güce taşınmıştır. Teknik birikim doğrultusunda askeri ve ekonomik altyapıların güçlendirilebilmesi kadar sosyal kültür birikiminin taşınabilmesi de stratejik bir avantaj haline gelmiştir. Tehdide dayanan yaptırım yerini talebe dayanan iknaya bırakmıştır. İknanın tahsisinde kitle iletişimin geldiği boyutun rolü büyüktür.

Yumuşak güç kaynakları olarak siyasi değerler ve dış politikalar birbirinden bağımsız düşünmemelidir. Dış politikaların yumuşak güç üretebilmesi için öncelikle bu politikaların iç politikalarla ve temsil ettiği siyasi değerler ile bağıntısı olmalıdır. Hükümet politikaları yumuşak güç üzerinde, kültür ve değerler kadar belirleyici değildir. Yumuşak güç ise, hükümete sert güç kadar bağlı değildir. Bu ilişkiler

¹⁴⁷ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 23.

¹⁴⁸ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 23.

¹⁴⁹ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 26.

içerisinde, devletin dış politikadaki güç ilişkilerinde öncelikle iç tutarlılığı ve meşruiyeti önem kazanmaktadır. Popüler kültürü açısından etki kapasitesi yüksek olan ABD, Vietnam Savaşı ile hem iç hem de dışarıdan muhalefet kazanmıştır. ABD'nin popüler kültürünün cazibesi savaşı meşrulaştırmamış olduğu gibi, savaşın varlığı da ABD popüler kültürü cazibesine olumsuz yönde etki etmemiştir. Amerikan hükümetinin amaçları ve Amerikan kültürü birbirine doğrudan bağımlı olmayan iki unsur olarak etki alanına sahip olmuştur. Yumuşak gücü bağlamında ele almak her durumda önem taşımaktadır¹⁵⁰.

1.3.3. Yumuşak Güç Kullanımının Sınırlılıkları

Güç denklemlerine materyal olmayan unsurların da katılımı, güç ilişkilerinin kurulduğu koşullar içerisinde incelenmesini gerekli kılmaktadır. Gücün keskinlik içermeyen doğası özellikle yumuşak güç söz konusu olduğunda belirginliğini arttırmaktadır. Gücün bağlamına göre değişmesi, farklı yumuşak güç yaklaşımlarını doğurmakta ve yumuşak gücün sınırlılıklarının ortaya çıkışında en belirgin faktördür.

Yumuşak güç, gücün doğası gereği, kesinlik içermeyen bir teoridir ve bu teoriye karşı çıkan yaklaşımlar da öne sürülmüştür. Yumuşak güce dair şüpheci yaklaşımlar gücün klasik uygulama şekli olan aktif kontrol ve komutlara dayanmayan doğasını kabul etmemek, devlet kontrolünün dışında olgulara dayanması ve ölçülebilirliği gibi konulara odaklanmaktadır¹⁵¹.

Güç denklemlerine cazibenin girişi ve bu cazibenin taklit edilme isteği oluşturmaları üzerinden kurulabilecek emperyal genişleme fikri kimi yorumcular tarafından şüphe ile yaklaşılmaktadır. Bu şüpheciler, cazibenin güç kaynağı olduğu görüşüne katılmazlar ve taklit edilmenin avantaj sağlamak yerine zarar verebileceğini öne sürerler. Örneğin, askeri taktiklerin taklit edilmesi, bu taktikleri işlevsizleştirmektedir¹⁵². Bu doğru bir ihtimaldir fakat bağlamıyla anlam kazanan

¹⁵⁰ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 35.

¹⁵¹ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 37-40.

¹⁵² Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 37-40

doğası ile gücü uzun vadeli ilişkilerini göz önünde bulundurmadan tek bir yönüyle ele almak hatalı bir yaklaşım olacaktır.

Soyut bir kavram olan cazibe, dağınık ve belirsizlikleri bünyesinde barındıran bir olgu olarak görülebilir. Algılara hitap eden bir yaklaşımın, kaynaklarını tespit etmek ve etkilerini kontrol etmek zordur. Cazibenin hükümetlerin tam kontrolü altında olmayışı, ulusal çıkarlar yolunda kullanımının şüpheyile karşılanmasına neden olmaktadır. Algıyı yönetmek adına hükümetlerin yapabileceği en etkili yöntem cazibe kaynaklarını iyi tespit ederek başarılı kamu diplomasisi uygulanmasıdır. Yaygın cazibe kaynağı olarak kabul edilen popüler kültürün, güç ilişkilerindeki konumunu yönetmek için devlet tarafından belirli projelere fon sağlanması gibi yöntemler izlenebilir. Hükümetler, yumuşak güç kaynakları arasında çıkarlarına uygun olarak hangisini öne çıkaracaklarına karar verebilirler. Bu kaynakların halklar üzerindeki uzun dönem sonuçları ise kendiliğinden gelişen bir süreçtir.

Kamu diplomasisi, kamulara yöneliktir ve hedeflenen sonuçlara dolaylı olarak kamuoyu desteği üzerinden ilerlenmesini temele alır. Klasik devlet merkezci politika yaklaşımlarında kamuoyuna büyük alan tanınmamaktadır. Halklar bir kontrol mekanizması ve siyaset yapıcı olarak değil, direktiflerin yönlendirildiği ve tahakkümün kurulduğu gruplardır. Küreselleşmenin, iletişim teknolojilerinin ve demokratik eğilimlerin artış göstermekte olduğu teorize edilen Soğuk Savaş sonrası dünyada halkların tam kontrol altında tutulabilecek kaynaklar olarak görülmesi hatalı bir yaklaşım olacaktır. Yumuşak güç politikaları belirlenirken hükümetlerin yapması gereken tam kontrol sağlama beklentisinde olmak değil, aksine öncelikle topluma hitap edecek tutarlı politikaların takip edilmesidir.

Sayısal verilerle hesaplanabilir ordudaki asker sayısı, gayrisafi milli hasıla, füzelerin miktarı ve sahip olunan silah teknolojisi gibi güç kaynaklarından farklı olarak, yumuşak güç kaynakları aynı toplum içerisindeki bireylere göre farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Yumuşak gücü arttırmaya yönelik politikaların toplumun hangi kesiminde ne derecede bir etki oluşturduğu, farklı politikaların arasında tutarlılık olup olmadığı, kısa ve uzun vadeli sonuçların yeterli olup olmadığı gibi soruların cevapları ancak anket yöntemi le veya odak gruplar gibi saha araştırmaları ile aranabilmektedir.

Anket yönteminin bilimsel veriye ulaşmak ve elde edilen verilerin hatasız analizi doğrultusunda güvenilir bilgi kaynakları olup olmadıkları tartışılmaktadır. Konuya getirilen eleştiriler, anket sonuçlarının soruların nasıl sorulduğuna göre değişiklik gösterebileceği ve yapılan anket çalışmalarının ancak anlık tavırlar hakkında bilgi vereceği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Nye, yine de anketlerin üretilecek politikaların sonuçlarına dair ön tahmin için verimli olduğunu ve yapılacak analizlerin süreklilik içermesi açısından belli aralıklarla, aynı araştırmaların tekrarlanarak incelenebileceğini önermektedir¹⁵³.

Yumuşak güç, sınırlılıklarına rağmen, politika arenasında önemi artarak özellikle bölgesel veya küresel süper güçlerin konumlarını korumasında ve yarış içerisindeki orta büyüklükteki devletlerin bölgesel güç konumu kazanmasında gerekli bir araç haline gelmektedir. Japonya'nın karşılaştığı tarihsel nedenlerden kaynaklı olumsuz duygular, farklılıkları ile öne çıkan zengin kültürü, pasifist politikaları ve ekonomik güç olarak konumunu koruma çabaları doğrultusunda çizilen dış politika yaklaşımlarında kamu diplomasisinin tuttuğu yer genişlemektedir.

1.4. 2000 Sonrası Kamu Diplomasisinin Değişen Çehresi

Yirmi birinci yüzyılda kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramlarının gelişimine küreselleşme, iletişim teknolojileri ve 11 Eylül damgasını vurmuştur. Küreselleşmenin bir gerçeklik olarak belirginleşmesiyle ve iletişimin hızlanmasıyla halkların uluslararası politika yapımında görünürlüğü artmıştır. Baskı gruplarının seslerinin duyurmalarının kolaylaşmasıyla Kamuoyu oluşturmak önem kazanmıştır. Küreselleşmeden kaynaklı olarak kültürlerin geçişkenliğinin artışıyla birlikte mülteciler, uyum sorunları ve terörizm gibi sonuçlar doğmuştur. Sert güç kaynaklarının kullanımıyla başarıya ulaşmanın mümkün olmadığı bu yeni sorunlar,

¹⁵³ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 41.

yumuşak güç arayışını gündeme getirmiştir. Kamu diplomasisi uygulanırken daha geniş aktör ve araç skalasına başvurulması gereği ortaya çıkmıştır.

Yumuşak gücün artan önemi, sert gücün geçerliliğini ortadan kaldırmamıştır. Sert güç ve yumuşak gücün birbirini destekleyecek şekilde bir arada kullanımı akıllı güç olarak adlandırılır. Demir'in "yumuşatılan sert güç ve yumuşak gücün dinamik bir terkihi"¹⁵⁴ olarak tanımladığı akıllı güç, 2003 yılında, ABD'nin Irak işgali sonrasında imajında meydana gelen negatif algılara çözüm için ortaya atılmıştır.

Çok boyutlu yapısı gereği gücün pekiştirilmesi için, gücün boyutlarından yalnız birine odaklanmak, diğer boyutların görece zayıflığı ile sonuçlanacak ve hedeflere ulaşılmasını zorlaştıracaktır. İşbirliği ve ittifaklara yapılacak yatırımlar, askeri gücün varlığı ile desteklenmelidir. Demir, Nye'in satranç tahtası benzetmesi gücün boyutlarında, devletler ve devletlerarası düzeyde bağımlılıkları da göz önüne getirmektedir¹⁵⁵. Askeri güç ve yumuşak güç etkileşim içerisindedir ve birbirlerini destekleyebildikleri gibi engellemeleri de mümkündür¹⁵⁶.

Bilgi devrimiyle, bilgi iletimi maliyetleri ihmal edilebilir hale gelmiş ve iletebilecek bilginin sınırlarını ortadan kaldırmıştır. Bilgisayarların, telefonların ve diğer taşınabilir cihazların yaygınlaşması ile bilgi devriminin distopik sonuçlara varacağı öngörülerini yersiz çıkmış, iletişim teknolojilerin sunduğu imkanlar merkezileştirme sağlamamış, aksine merkezileşimi engeller nitelik bulmuştur¹⁵⁷.

Bilgi kaynakları temelli güç yeni bir yaklaşım olmamakla birlikte, elektronik ve bilgisayar temelli aktivitelerle ilişkili siber güç kavramı oldukça yenidir. Siber alan, çok katmanlı bir konsept olarak görülebilmekte olan, fiziksel ve siber mekanın bir arada var olduğu bir rejimdir. Fiziksel dünyanın siber alan üzerindeki varlığı, siber uzay dışındaki ekonomik ve siyasal koşulların dijital alanda yansımalarıyla kendini

¹⁵⁴ Demir, **a.g.e.**, s. 24.

¹⁵⁵ Demir, **a.g.e.**, s. 24.

¹⁵⁶ Nye, **Yumuşak Güç...**, s. 49.

¹⁵⁷ Nye, **The Information...**, s. 19-22.

göstermektedir¹⁵⁸. Analog ve dijitalin bir araya geldiği siber güç olgusu, sert ve yumuşak güce dair özellikleri de bir arada kapsamında taşımaktadır.

	Siberalan içi	Siberalan dışı
Bilgi araçları:	Sert: DOS saldırıları Yumuşak: norm ve standartların belirlenmesi	SERT: SCADA sistemlerine saldırı Yumuşak: görüşleri yönlendirmek için kamu diplomasisi kampanyası
Fiziksel araçlar:	Sert: şirketlerin devlet kontrolü Yumuşak: insan hakları aktivistlerine yardım eden yazılım	Sert: Bomba yönlendiricileri veya kablo kesme Yumuşak: Siber sağlayıcıları ifşa etmeye yönelik protestolar

Tablo 1.1.: Nye’in The Future of Power kitabında yer alan “Siber Gücün Fiziksel ve Sanal Boyutları” tablosu¹⁵⁹, siber gücün çok yönlü ve çok katmanlı özelliklerini özetlemektedir.

Nye, siber alanda gücün üç yüzünü kategorize ederek, üç boyutuyla da siber gücün yumuşak ve sert nitelikli güç olarak nasıl yer alabileceğini göstermiştir. Gücün birinci yüzü “A’nın B’ye normalde yapmayacağı bir şeyi yaptırması” konusunda bloggerların tutuklanması sert güç, hackerların tercihlerini değiştiren bir bilgi kampanyası ise yumuşak güç sınıflamasına girmektedir. Gücün ikinci yüzü olan “A’nın B’nin stratejilerini devre dışı bırakarak B’nin seçimini engellemesi” adına ise, filtrelemeler sert güç, genel kabul görmüş yazılım standartları ise yumuşak güce örnek

¹⁵⁸ Joseph Nye, **The Future of Power**, New York, Public Affairs, 2011, s. 122-123.

¹⁵⁹ Nye, **The Future...**, s. 127.

faaliyetlerdir. Gücün üçüncü yüzü olan, “A’nın B’nin tercihlerini şekillendirerek kimi stratejilerin söz konusu bile edilmemesini sağlaması” olgusuna dair ise, bloggerları eğer sansür altındaki materyalleri yayarlarsa cezalandırmakla tehdit etmek sert güç, vatansever hackerların ve milliyetçiliğin teşviki gibi, tercihleri meydana getiren bilgiler yumuşak güç uygulaması örnekleri verilebilmektedir¹⁶⁰.

Güç tanımlamalarının yeniden gözden geçirildiği ve yeni aktörlerin siyasal iletişimde etkinleşmeye başladığı uluslararası sistemde, kamulara ulaşmanın yöntemleri de çeşitlilik kazanmıştır. Bilim ve teknik gelişmeler doğrultusunda iletişimin yaygınlaşması ve hız kazanması, halkların siyasal iletişim süreçlerinde farkındalık ve katılımını arttırmıştır. Kamuoyunun devletlerin karar alma mekanizmalarında etkinliğinin artması ile yeni ortam yeni kamu diplomasisi yaklaşımını doğurmuştur. Karşılıklı anlayış ile ülkelerin olumlu imajını ve saygınlığı arttırarak uluslararası kamuoyunda cazibe merkezi ve sözüne itibar edilen bir ülke olmak amacı kamu diplomasisinin temelini oluşturmaktadır¹⁶¹.

Geleneksel kamu diplomasisi İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemlerinin iki kutuplu sisteminde, iki farklı ideolojinin çatıştığı koşullarda, propaganda terimine alternatif olarak ortaya çıkmıştı. Berlin Duvarı’nın yıkılması ile sona eren ideolojik rekabet ortamında gerekliliği azalmış, iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler ile farkındalığı artan toplumların devletten kamuya icra edilen tek yönlü iletişime ilgisi ve güveni azalmıştır. Devlet üstü kuruluşların devletleri denetler hale gelmesiyle, devletlerin kamuoyu oluşturma ihtiyacı artmıştır. Devletler ve kamular arasında çift yönlü ilişkiyi esas alan yeni kamu diplomasisi yaklaşımı, birey ve toplumun dış politika süreçlerine doğrudan katılımı ile şekillenmiştir. Yeni kamu diplomasisinin başlıca retorikleri alıntı; ilişki inşa etme, dinleme, karşılıklı anlayış ve dahil etmedir. Bu retorikler yeni kamu diplomasisi ve propaganda arasındaki ayrımı ortaya koymaktadır¹⁶².

¹⁶⁰ Nye, **The Future...**, s. 130

¹⁶¹ Bostancı, **Soğuk Savaş’tan...**, s. 65.

¹⁶² Sancar, **a.g.e.**, s. 12-13,18.

Yeni kamu diplomasisinin gelişmesinde etken olan değişimler siyasi hayat, uluslararası ilişkiler ve iletişim teknolojileri başlıkları altında toplanabilir. Berlin Duvarı'nın yıkılması ile iki kutuplu sistem ve dolayısıyla bu sistem içerisindeki rekabete dayalı propaganda faaliyetlerinin gerekliliğinin azalması siyasi hayata dair değişiklikleri içermektedir. İletişim teknolojileri, Web 2.0 ile yeni bir boyut kazanmış, resmi aktörlerin yanında bireyleri de kamu diplomasi süreçlerine kaynak olarak dahil etmiştir. Geleneksel diplomaside uluslararası ilişkilerin başlıca aktörü olan devlet, devlet-üstü kuruluşların da öneminin artması ile bu kuruluşları devleti denetler konuma getirmiştir. Bu üç ana değişimde de sonuç kamuoyu oluşturma gerekliliğini gündeme getirmiştir¹⁶³.

Kamu diplomasisi 2.0 olarak da adlandırılan yeni kamu diplomasisinin Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı'na girişi 2008 yılındaki “Kamu Diplomasisi Stratejisi Programı” ile olmuştur. Yeni teknolojilerin kamu diplomasisi uygulamalarına sokulduğu bu alan, ABD hükümetinin çevrimiçi sosyal iletişim ağı kurma programında çeşitli yeni medya ortamlarında hedefler taşımaktadır. Youtube paylaşım ağına kültürlerarası diyalogun canlandırılması ve gençlerin demokrasi araç ve anlamlarını keşfetmesi hedefiyle videoların yüklenmesi kararlaştırılmıştır. Yine gençlere yönelik bir diğer faaliyet, Amerika'da eğitim imkanları hakkında bilgilendirme yapmak adına bir internet sitesi oluşturulması ve gençlerin bu siteler üzerinden belirli kişilerle iletişime geçmesinin sağlanmasıdır. Kamu Diplomasisinden Sorumlu Devlet Bakanı'na doğrudan mesaj iletmenin ve soru yöneltmenin mümkün hale geleceği blog formlarının oluşturulması da programda bahsi geçen faaliyetlerden biridir¹⁶⁴. Programda açıklanan faaliyetlerin bürokrasinin basamaklarını aradan kaldırarak halkın yetkililere doğrudan ulaşması ve resmi yetkililerin de hedef kitleye doğrudan mesaj iletmesini mümkün kılışı dikkat çekmekte ve bu durum yeni kamu diplomasisi ve geleneksel diplomasi arasındaki en önemli ayrımlardan birini teşkil etmektedir.

Kamu diplomasisi 2.0. Stratejisi Programı ile dijital alanda icra edilen diplomasinin devletin kontrolü dahilinde yürütülmesi ve devlet politikalarının yeni

¹⁶³ Sancar, **a.g.e.**, s. 13.

¹⁶⁴ Erzen, **a.g.e.**, s. 68.

koşullara uyum sağlaması çabası olarak görülebilir. Twitter’da dış politikaya dair konuların, resmi makamlar tarafında dile getirilmesi gibi yöntemler ile halklar diplomasi süreçlerine dahil edilebilmekte ve kamuoyu desteğinin sağlayacağı meşruiyet aranmaktadır. Hükümetler tarafında atılan bu tür adımlara rağmen, uygulamada dijital ortamda yürütülen yeni kamu diplomasisi faaliyetlerinin yabancı halklar karşısında gerçekleştiği görülmektedir. Birey ve toplumu, klasik kamu diplomasisine oranla daha doğrudan dış politika süreçlerinde aktör haline getiren yeni kamu diplomasisi yaklaşımında, hükümetlerin yabancı toplumlardan önce kendi vatandaşlarının onayını alması gerekli hale gelmektedir. Güven olgusunun önem kazandığı yeni kamu diplomasisinde iç ve dış politika stratejilerinin uyumlu yönetilmesi gerekmektedir. Kendi vatandaşlarına benimsetemediği fikirleri dışarıda pazarlamaya çalışacak bir devlet, güvensizlikle karşılaşacaktır.

Yeni iletişim teknolojilerinin siyasal hayata aktif olarak girişi geleneksel kamu diplomasisi ve yeni kamu diplomasisi ayrımını belirginleştirmiştir. Geleneksel kamu diplomasisinde mesajlar geniş kitlelere yönelikken, yeni kamu diplomasisinde spesifik olarak belirlenmiş niş kitlelere yöneliktir. Geleneksel diplomaside kitle iletişim araçları yoluyla iletişim kurulurken, yeni kamu diplomasisinde yeni teknolojiler ile gelen yeni medya araç ve platformları kullanılmaktadır. Geleneksel diplomaside hedefe yönelik kısa süreli faaliyetler söz konusu iken, yeni kamu diplomasisinde uzun vadeli hedefler göz önünde bulundurulmaktadır. Geleneksel kamu diplomasisi hükümetten kitleye doğru kurulan iletişim söz konusu iken, yeni kamu diplomasisinden uluslardan uluslara kurulan bağlar önem kazanmaktadır. Sosyal medyanın varlığı ile diplomasi iki yönlü bir hal almıştır. Soğuk savaş döneminde kullanılan devlet-ulus iletişimi temelli kamu diplomasisinin yerini kişilerarası iletişim temelli yaklaşım almıştır¹⁶⁵.

Yeni kamu diplomasisi yaklaşımının ortaya çıkışıyla birlikte, kamu diplomasisinin sınırları belirsizleşmeye başlamış ve kültür endüstrisi çıktılarının dünyaya dağıtımının önemi artmıştır. Kültür ürünlerinin dağıtımının maliyeti, getirileriyle birlikte ele alındığında gerek ekonomik gerek kamu diplomasisi hedefleri

¹⁶⁵ Sancar, **a.g.e.**, s. 16.

bağlamında göz ardı edilebilir orandadır. İnternet tabanlı platformların erişilebilirlik kolaylığı sağlaması, popüler kültürün şekillenmesi ve yayılımı üzerinde kolaylık sağlamaktadır. Soğuk savaş döneminde sinema endüstrisiyle avantaj sağlayan ABD'nin kültür diplomasisi başarısı, günümüzde farklılıklarıyla öne çıkan Uzakdoğu devletlerinin de kendilerini anlatması ve ülkelerini cazip kılması için örnek teşkil etmiştir. Japonya, kamu diplomasisinin bir alt dalı olan kültür diplomasisine verdiği öncelikle bu bağlamda öne çıkmakta, Japonya'ya dair unsurlar barındıran animasyon yapımlarını ülke tanıtımı için kullanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMALARI BAKIMINDAN JAPONYA

Yumuşak gücün öneminin yirmi birinci yüzyılda gittikçe artış göstermesi, İkinci Dünya Savaşı sonrası girdiği pasifist duruşu nedeniyle Japonya'ya uluslararası rekabet ve işbirliği ortamında fırsat sağlamaktadır. Japonya'nın, gücünü ekonomi dışındaki kaynaklarla da desteklemek istemesi, hükümeti kamu diplomasisine yönelmeye itmiştir. Tarihsel olarak tecrit ve emperyalizm gibi olgulardan etkilenen imajının olumlu yönde yönetimi adına Japonya, kamu diplomasisi faaliyetlerinin önemini kabul etmekte ve çok sayıda yumuşak güç kaynağından faydalanmayı hedeflemektedir.

Japon teori ve pratiğinde kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi genellikle birlikte algılanmaktadır. Terminolojik olarak Japoncada “kōhō bunka gaikō 広報文化 外交”(kamu ve kültür diplomasisi) olarak adlandırılmakta, “kōhō” kamu, “bunka” ise kültürü karşılamaktadır¹⁶⁶. Japonya Dışişleri Bakanlığı tarafından kamu diplomasisi, doğrudan yabancı halklara yöneltilecek etkili bir tanıtım yoluyla, Japonya'nın çeşitli konulardaki duruşunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacak diplomatik bir strateji olarak ele alınmaktadır¹⁶⁷. Japon kamu diplomasisinde, kendini en doğru şekilde tanıtabilmek esas olmuştur. Önyargılarla beslenen Japonya imajını, çeşitlilik içeren cazibe merkezi bir ülke olarak değiştirmek hedeflenmektedir.

Japonya Dışişleri Bakanlığı (Ministry of Foreign Affairs of Japan, MOFA) stratejik iletişim uygulamaları üç temele dayanmaktadır. Birincisi, Japonya'nın doğru

¹⁶⁶ Aurelijus Zykas, “Traditional and Popular Cultural Discourses Within the Post-War Development of Japan's Cultural Diplomacy”, *Acta Orientalia Vilnensia*, V. XII, No: 1, 2011, s. 105, (Çevrimiçi) <https://www.journals.vu.lt/> 23 Haziran 2020.

¹⁶⁷ Koichi Iwabuchi, “Pop-culture Diplomacy in Japan: Soft Power, Nation Branding and the Question of ‘International Cultural Exchange’”, *International Journal of Cultural Policy*, C. XXI, No: 4, 2015, s. 419, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1042469> 23 Haziran 2020.

imajı da dahil olmak üzere, Japonya'nın politika ve girişimlerini yaymak amacıyla daha fazla çaba sarf etmek; ikincisi, Japonya'nın zengin ve çeşitli kültürünü paylaşmak ve üçüncü olarak da kamu diplomasisinin ön saflarında yer alan denizaşırı misyonların yeteneklerini geliştirirken aynı zamanda Japonya'ya büyük yakınlık duyan veya bilgi sahibi olan insanların çemberini geliştirmektir¹⁶⁸.

Japonya'nın kamu diplomasisinde Birinci Dalga döneminde tanıtımı yapılan kültürel unsurların yüksek kültüre dair unsurlar olmasına rağmen, Kayıp On Yıl döneminde denizaşırı ülkelerde Japon popüler kültürünün ilgi görmesi dikkat çekici bir fenomen olmuştur. Japonya kendine has kültürü ve modern endüstrilerini bir arada harmanlayarak, kültürel ikiliğiyle öne çıkmaktadır. Japonya'nın kültürel çeşitliliği ve uluslararası alanda ilgi gören kendine dair unsurları, yumuşak güç alanında diğer Asya ülkelerine örnek teşkil etmektedir. Yumuşak güç teorisi ve kamu diplomasisi kavramı ABD menşelidir ve ABD dış politikasıyla bağlantılı olarak gelişmiştir. ABD'den çok uzak bir coğrafyada yumuşak güç konseptinin ihtiyaç ve taleplere uyumlu olarak nasıl geliştiğini gözlemlemek, kavramın günümüzde ifade ettiği kapsamın anlaşılması için önemli olacaktır.

Japonya kamu diplomasisi kurumsal düzeyde yürütülen resmi uygulamalara ek olarak, özel sektör ve medya yapımlarıyla desteklenmektedir. Japonya'nın animasyon yapımlarını resmen kamu diplomasisi programı içerisine alışı, yeni kamu diplomasisinin uygulamalarına örnek oluşturmaktadır. Japonya'ya benzer şekilde, popüler kültür ürünü dizileri kültürel anlamda ikilik barındıran Türkiye'nin de benzer yaklaşım içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Türkçe literatürde Japonya kamu diplomasisine dair çalışmaların gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kültür diplomasisini kurumsal düzeyde resmen yürütmeye başlayan Japonya, yirminci yüzyılda popüler kültür odaklı kamu diplomasisi uygulamalarına ağırlık vermektedir. Japonya kamu diplomasisinde MOFA, Japonya Vakfı ve Kültür İşleri Dairesi (Agency for Cultural Affairs, ACA) aracılığıyla program ve projelerini geliştirirken özel sektör ve hükümet ilişkisi

¹⁶⁸ Ministry of Foreign Affairs, Japan, **Diplomatic Bluebook 2020**, 2020, s. 298, (Çevrimiçi) <https://www.mofa.go.jp/index.html> 8 Kasım 2020.

içerisinde hareket etmektedir. Kültür diplomasisine ek olarak Japonya kamu diplomasisinde öne çıkan konular bilim ve teknoloji ve son yıllarda Tokyo 2020 Olimpiyatları etkisiyle spor diplomasisi olmuştur.

2.1. Japonya’da Kamu Diplomasisinin Gelişimi

Demokratik davranışlara yatkınlığı gittikçe artış gösteren siyasal sistemlerde kamuoyunun memnuniyeti de önem kazanmaktadır. Bireylere ve toplumlara güvensizlik algısı ve korku veren sert güç politikalarının yerini bu nedenle yumuşak güç politikaları almaya başlamıştır. İkna ve talebe dayanan yumuşak güç politikaları içerisinde kültür emperyalizminin önemi artmaya başlamıştır. Japonya özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerek ekonomik gerek sosyokültürel nedenlerle kamu diplomasisi alanında yoğunlaşmıştır. Japonya kamu diplomasisinde, ülkeyi çeşitliliği ile birlikte vererek asıl Japonya’nın tanıtılması¹⁶⁹ yaklaşımı öne çıkmaktadır. Japonya Uzakdoğu’da bir ada ülkesi olarak kültürel anlamda çeşitliliğini korumuş, modernleşme programlarıyla da teknik alanda Batı’ya dair unsurları bünyesine katmayı başarmıştır. Kültürel çeşitlilik, Japonya’nın öne çıkan bir özelliği olmuştur. Farklılığın verdiği önyargıları engellemek için kamu diplomasisi, Japonya’nın kendini en doğru şekilde anlatabilmesi gereğiyle zorunlu bir ihtiyaç halini almıştır.

Japonya’da kamu diplomasisi uygulamalarının izi sürüldüğünde, ilk örneklerin oldukça eskiye dayandığı görülmektedir. Japonya’da kamu diplomasisi ile ilgili diplomatik faaliyetler, modern ulus inşası sürecinin başladığı 1860’a kadar takip edilebilmektedir. Erken dönem kamu diplomasisi faaliyetleri, dünya sergilerine katılım ve Rus-Japon Savaşı sırasında Amerikan halkına yönelik halkla ilişkiler etkinlikleri olmuştur¹⁷⁰. 1904 Rus-Japon savaşı Japonya’nın kamu diplomasisi uygulamalarının başlangıcıdır. Savaş öncesinde Japonya hükümeti, Amerikan hükümeti ve halkının desteğini yanına alarak, Amerika’nın arabulucu olmasını sağlamak ve böylelikle savaşın uzamaması ile finansal yükü hafifletmek amacıyla kamu diplomasisi çalışmaları yürütmüştür¹⁷¹. Japonya hükümeti tarafından, yabancı

¹⁶⁹ Zykas, **a.g.e.**, s. 106.

¹⁷⁰ Meltem Ünal Erzen, **Kamu Diplomasisi**, İstanbul, Derin Yayınları, 2012, s. 87.

¹⁷¹ Meltem Bostancı, **Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü ve Önemi**, İstanbul, Anahtar Kitaplar, 2012, s. 80.

kamuların kendi hükümetinin politikaları üzerinde etki oluşturmaları amacıyla yapılan bu faaliyetler bir geleneksel kamu diplomasisi örneğidir. Zaman içerisinde Japon kamu diplomasisi kültür odaklı çalışmalar üzerine geçiş yapacaktır.

1904-05 yıllarında Japonya'nın Kore ve Güney Mançurya üzerinde Çarlık Rusyası ile girdiği savaşta kazandığı zafer, modern zamanlarda Asyalı bir devletin büyük güçlerden biri karşısında elde ettiği ilk zafer olmuştur. Japonya'nın zaferi Avrupa, ABD ve Asya ülkelerinde korku ve hayranlığı bir arada uyandırmıştır. Japonya'nın statükoya karşı meydan okuması, Asya ülkelerinde, özellikle Çin ve Hindistan'da milliyetçi çevreleri esinlendirmiştir. Pasifik Savaşı'na dek Japonya'nın hakimiyet kurma çabaları devam etmiştir ¹⁷². Japonya'nın imajı ve yumuşak gücü yirminci yüzyıl başlarından itibaren iki duygu çevresinde şekillenmeye devam etmiştir: korku ve hayranlık. Emperyalist hedeflere de hizmet edebilecek bu imajın olumlu yönde yönetimi için kamu diplomasisi uygulamaları önem taşımıştır.

Japonya'nın uluslararası arenadaki imajını geliştirmek amacıyla kültür ve medyayı kullanması tartışmaları 1920'ler ve 1930'lu yıllarda, yani yumuşak güç yaklaşımlarının dış politikada değer kazanmasından çok önce başlamıştır. Bu yıllarda Japonya'nın dış politikasında emperyalist hedeflerinin ve Avrupa'dakine eşdeğer sömürge gücüne erişme çabalarının etkileri görülmekteydi¹⁷³. Asya ülkeleri üzerinde hakimiyet kurma amacıyla Japonya, kültür diplomasisi faaliyetleri ile bölgeyi Japon değerlerine hazırlamaya çalışmıştır. Fethedilen ülkelerin Japon İmparatorluğu üstünlüğünü kabul etmesini kolaylaştırma amacından kaynaklı¹⁷⁴ faaliyetlerin özünde siyasal iktidara destek arayışı vardır.

Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Bilgi Departmanı 1920 yılında, Uluslararası Kültürel İlişkiler Topluluğu (Kokusai Bunka Shinkō-kai, kısaca KBS) ise 1934 yılında kurulmuştur. Japonya, Asya'da kültür diplomasisini kurumlaşmış düzeyde uygulayan ilk devlet olmuştur¹⁷⁵. Japonya modernleşme sürecinden, 1968 yılında dünyanın en

¹⁷² Anthony Best v.d., "Japonya, Çin ve Pasifik Savaşının Kökenleri 1914-41", **Uluslararası Siyasi Tarih: 20. Yüzyıl**, Çev. Taciser Ulaş Belge, İstanbul, Yayın Odası, 2006, s. 58.

¹⁷³ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 420.

¹⁷⁴ Zykas, **a.g.e.**, s 108

¹⁷⁵ Zykas, **a.g.e.**, s. 108.

büyük ikinci ekonomisi düzeyine çıkışı birkaç on yıllık¹⁷⁶, görece kısa bir sürede gerçekleşmiş, Asya ülkelerine örnek teşkil etmiştir. Japonya hükümeti kültürel çalışmaları kullanarak Asya halklarına üstünlüğünü kabul ettirmeye ve hayranlık duygusu pekiştirmeye çalışmıştır.

Japonya'nın kamu diplomasisine de yönelmesine neden olan emperyalist politikaları, ülkeyi İkinci Dünya Savaşı'na taşımıştır. Yenilgiyle sonuçlanan savaş sonrasında, savaş koşullarında Japonya'ya karşı gelişen düşmanlık algısının yıkılması için kültürel alanda kamu diplomasisi uygulamalarına geçilmiştir. Japonya kamu diplomasisinin İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemlerinin kategorileştirmesinde başlıca iki dalga ve bu dalgaları ayıran görece sakin dönemler sırasıyla; Vakum Dönemi, Birinci Dalga, Kayıp On Yıl ve İkinci Dalga'dır¹⁷⁷. Bu dönemler Japonya'nın yıllara göre dış politika yaklaşımları, ekonomisi ve uluslararası sisteme göre şekillenmiştir.

Vakum Dönemi, 1945-1972 yılları arasını kapsamaktadır. Vakum Dönemi'nde Japon hükümetinin İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş sırasında benimsediği propaganda ve kültürel diplomasi faaliyetleri azalmıştır. Hükümetin, kültürü kullanarak Japonya imajını kontrol etme ve negatif algıyla savaşıma çabaları azaldığı için sembolik olarak bu dönem vakum olarak adlandırılmaktadır¹⁷⁸. İkinci Dünya Savaşı yenilgisi ve ardından Amerika işgali nedeniyle Japonya'nın emperyalist hedeflerine ulaşma amacıyla kültürel yayılmayı kullanması fikirleri kesintiye uğramıştır¹⁷⁹. İkinci Dünya Savaşı öncesinde, Asya'da kurumsallaşmış bir kültürel diplomasi barındıran tek ülke olan Japonya'da, savaş sonrasında KBS'nin bütçesi büyük oranda azalmış ve işgal altındaki Japonya'da etkinliği neredeyse durmuştur. Kültür diplomasisinin yeniden canlanmaya başlaması Soğuk Savaş'ın başlaması ile söz konusu olacaktır¹⁸⁰.

¹⁷⁶ Koichi Hamada, "Japan 1968: A Reflection Point During the Era of the Economic Miracle", **Center Discussion Paper**, No: 764, 1996, s. 5, (Çevrimiçi) <http://hdl.handle.net/10419/160668> 25 Ağustos 2020.

¹⁷⁷ Zykas, **a.g.e.**, s. 107.

¹⁷⁸ Zykas, **a.g.e.**, s. 107.

¹⁷⁹ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 420.

¹⁸⁰ Zykas, **a.g.e.**, s. 108-109.

1972 ve 1989 yılları arasını kapsayan Birinci Dalga döneminde gerçekleştirilen kültür diplomasisi faaliyetlerinin hedefinde Batı ve Güneydoğu Asya bulunmuştur. Faaliyetlere konu olan kültürel öğeler, geleneksel kültürde yoğunlaşmaktadır. Japon çizgi romanı Manga ve Japon animasyon yapımları olan anime gibi medya kültürü ürünleri Japonların günlük hayatında yer tutmaya başlamış olsa da henüz hükümet desteği görülmemektedir¹⁸¹. Japonya tarihi, doğal ve mimari güzellikleri ve sanatının tanıtımı, Japonya’da gelişmeye başlayan Japon popüler kültürünün tanıtımına tercih edilmiştir.

Japon dış politikasında kültürün yumuşak güç bağlamında kullanımının göstergesi olarak Güzel, 1970’lerde değişen kültür politikalarıyla, Çin ve Kore haricindeki Doğu Asya ülkelerine yönelik kültürel değişim programlarıyla kurulacak diplomatik ilişkilere işaret etmektedir¹⁸². Japonya’nın 1970’li yıllarda diplomasisinde kültürel söyleme odaklanmasının nedenleri uluslararası arenada yeni gelişmeler doğrultusunda belirginleşen güvenlik sorunlarını ortadan kaldırmak ve önemli bir güç haline gelen ekonomisini kültürel alanda desteklemek olarak özetlenebilir. Önemli gelişmelere bakıldığında, Nixon skandalı ve petrol krizi Japonya’nın ABD ittifakına dayandığı yapay güvenlik mitine hasar vermiştir. ABD’nin güvenilir bir partner olmadığı görüşleri öne çıkmaya başlamış ve Japonya’nın kendi başının çaresine bakabilmesi gerekliliği doğmuştur¹⁸³. Güvenlik ve destek arayışı içerisindeki Japonya’da kültür, diğer ülkeler üzerinde İkinci Dünya Savaşı’na dair hatıraları canlandırmadan itibar kazanmanın yolu olarak görülmüştür.

Bostancı, Japonya’da kamu diplomasisi kullanılan ilk alanın ekonomi oluşuna dikkat çekmektedir¹⁸⁴. İkinci Dünya Savaşı’ndaki ağır yenilginin ardından kalkınan ve “Japon mucizesi” gerçekleştiren ülke, diğer gelişmekte olan ülkelere örnek olmuştur. Japonya’nın 1960’larda başlayan ekonomik başarısı ve Güneydoğu Asya’da yayılımı Japon karşıtı fikirleri yeniden ortaya çıkarmıştır. Japonya’nın 1970’lerde artan

¹⁸¹ Zykas, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁸² Süleyman Çağrı Güzel, “Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 30, No:2, 2016, s. 352, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/atauniiibd> 7 Eylül 2020.

¹⁸³ Zykas, **a.g.e.**, s. 109.

¹⁸⁴ Bostancı, **a.g.e.**, s. 80.

ekonomik nüfuzu, market rekabeti gibi konularda ABD ve Avrupa ülkeleri ile sürtüşmeye neden olmuştur. Güneydoğu Asya’da Japonya karşıtı duyguların da uyanmasıyla 1970’lerde Japonya’da yenilenmiş bir kültürel diplomasi uygulanmaya başlamıştır¹⁸⁵. Sert güç unsuru olan ekonomi boyutunda güç kazanmaya başlayan Japonya’nın, ülke imajını yumuşatma çabasıyla kamu diplomasisine yöneldiği görülmektedir.

1972 yılı Japonya’nın kültür diplomasisinin Birinci Dalga’sının sembolik başlangıç tarihi olarak alınmaktadır. 1972’de KBS feshedilmiş, eski KBS çalışanlarının büyük kısmının katılımı ile Japonya Vakfı kurulmuştur¹⁸⁶. Denizaşırı kültürel faaliyetler yürüten Japonya Vakfı, Japon kamu diplomasisinin başlıca kurumları arasında yer almaktadır.

Birinci Dalga döneminin öne çıkan özelliği, Japon ekonomisine görülen hızlı gelişim olmuştur. Tsutsui ve Mozzotta, daha sonra balon ekonomi olarak adlandırılacak bu fenomenin arkasındaki nedenleri; üretimde İkinci Dünya Savaşı öncesi modern endüstrileşme deneyimi ve savaş süresince yetişmiş becerikli emekçilere, uluslararası ticarete ise ABD’nin sponsorluğuna dayandırmaktadır¹⁸⁷. Japonya’nın ekonomik gücünün tehdit oluşturmaya başlamasında kaynaklı olarak gelişen Japonya karşıtı hareketlerin etkisiyle Japon hükümeti, Japonya’nın uluslararası alandaki imajının kültürel değişim programları aracılığıyla yumuşatılması yönünde adımlar atmaya başlamıştı. Bunlardan biri de Fukuda doktrini olmuştur¹⁸⁸. 1977’de Japon Başbakan Takeo Fukuda’nın doktrininde kültürel faaliyetlerle yumuşak güç kazanımı yoluyla jeopolitik hedeflere ulaşmaya yönelik bir yaklaşım söz konusudur. Fukuda doktrini, Japonya’nın Doğu Asya diyalogunu kültürel değişim yoluyla oluşturmayı, askeri güç arayışı içerisine girilmeden, Çin ve Kore’ye yönelik güvenlik politikasında etkin unsurun Doğu Asya’daki kültürel açılım olmasını kapsamaktadır¹⁸⁹. Japonya Vakfı yasası ile Japon dış politikasında kültürün kullanımı

¹⁸⁵ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 420.

¹⁸⁶ Zykas, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁸⁷ Tsutsui ve Mazzotta, “The Bubble Economy and the Lost Decade: Learning from the Japanese Economic Experience”, **Journal of Global Initiatives: Policy, Pedagogy, Perspective**, C. IX, 2015, s. 58, (Çevrimiçi) <https://digitalcommons.kennesaw.edu/jgi/vol9/iss1/6> 20 Ekim 2021.

¹⁸⁸ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 420.

¹⁸⁹ Güzel, **a.g.e.**, s. 353.

kurumsal zemine oturtulmuştur¹⁹⁰. Japonya Vakfı, Fukuda Doktrini'nin bir parçası olarak kurulmuştur. MOFA'ya bağlı bir organizasyon olan Japonya Vakfı'nın, Japon kültürünün denizaşırı sunumu ile uluslararası imajını geliştirmesi hedeflenmiştir. 1970'lerden 1880'li yılların sonuna dek çay seremonisi ve Kabuki gibi geleneksel kültür formları, dil eğitimi ve 1987'de kurulan JET (The Japan Exchange and Teaching Programme) olarak da bilinen Japonya Mübadele ve Eğitim Programı Japonya'nın kültür değiş tokuşu stratejisinin temellerini oluşturmuştur¹⁹¹. Katılımcı devlet hükümetlerinin işbirliği ile başlatılan JET, yabancı ülkelerdeki kolej ve üniversite mezunlarının Japonya'da yabancı dil eğitimi vermek üzere davet edilmelerini sağlamaktadır. JET'in Japonya Mübadele ve Eğitim Programı Mezunlar Birliği ile katılımcılarla mezuniyet sonrası irtibatı sürdürmesi, Japonya'yı destekleyecek bir nesil yetiştirmesine yardımcı olmaktadır¹⁹². JET aracılığıyla ülkeye gelecek eğitimcilerin ülkeyi tanınması amaçlanırken, programın bitiminden sonra kurulan bağların sürdürülmesi bu eğitimcileri birer kültür elçisi konumuna getirmektedir. Japonya kamu diplomasisinde girişimlerin süreklilik sağlayacak kurum ve stratejilerle desteklenmesi dikkat çekicidir.

1980'li yıllarda Japonya önemli bir güç haline gelmiş fakat bu konumunda askeri gücünden veya kendisine bağlı kukla rejimlerden değil, ekonomisinden beslenmiştir¹⁹³. Japon ekonomisindeki atılım Soğuk Savaş döneminin ekonomilerinde olduğu gibi ideolojik motivasyonlardan değil, yönetim teknikleri ve üretim metotlarından kaynaklanmıştır.

Ekonomik güç haline gelen Japonya'nın yaydığı korku ve güvensizlik ortamını yok etmek amacıyla, 1980'li yılların sonları ve 1990'ların başları Japon diplomasisi hedefi, uluslararası toplum ile uyum olmuştur. Dünyaya katkıda bulunmak isteğini göstermek amacıyla gerçekleştirdiği faaliyetlere örnek olarak 1989'da UNESCO bünyesinde Dünya Kültürel Mirasını Koruma İçin Japonya Sorumluluk Fonu (The

¹⁹⁰ Güzel, **a.g.e.**, s. 352.

¹⁹¹ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 420.

¹⁹² Vedat Demir, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2012, s. 150-151.

¹⁹³ Douglas McGray, "Japan s Gross National Cool", **Foreign Policy**, 2002, s. 46-47, (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/> 8 Temmuz 2020.

Japanese Trust Fund for the Preservation of the World Cultural Heritage) kuruluşu verilebilir¹⁹⁴.

Japonya'nın farklılıklarının vurgulanarak tanıtımında Japonya'da yaşamışın renkli olduğunu göstermek iki amaca hizmet etmektedir. Birincisi, böylelikle Japonya'nın ithalatı tercih etmeyeşine neden öne sürülmektedir. Kendine has kültürüyle Japonya'nın tercih ettiğı gıda, yapı malzemeleri gibi unsurlar Batı'da üretilenlerden farklıdır. Doğal olarak Japonlar kendi üretimi olan ürünleri tüketecektir. İkincisi ise, tek boyutlu ekonomik bir güç olarak görülen Japonya'nın "küçük alanlarda yaşayan işkolik robotlar" olduğu algısını yıkmaktır. 1980'li yıllarda bubble (balon) ekonominin de etkisiyle kültür diplomasisine ayrılabilen bütçe çok yükselmiş, Japon vakfının bütçesi üç katına çıkarılmıştır¹⁹⁵. 1990'lara kadar süren Birinci Dalga döneminin kamu diplomasisi politikalarına yön veren unsurlar, gelişen Japon ekonomisi ve bu ekonomik kalkınmanın yaratacağı tehdit algısının engellenmesi olmuştur. Japonya'nın henüz akıllı güç teorilerinin gündeme gelmesinden önce, dış politikasında yumuşak güç ile desteklenen sert güç politikalarına yöneldiğı görülmektedir.

Ekonomi balonunun patlamasıyla girilen süreç, Kayıp On Yıl olarak adlandırılmaktadır (tsutsui-mazzotto). Kayıp On Yıl dönemi 1989 ve 2001 yıllarını kapsamaktadır. Uluslararası ilişkiler alanında 1989 Berlin Duvarı'nın yıkılışı ile meydana gelen hengamenin, ekonomik yönden Japonya'nın ekonomi balonunun patlaması, iç işler alanında ise yeni imparatorun tahta çıkışı ile başlayan yeni dönemin oluşturduğu krizler Japonya'da 1990'lı yılların Kayıp On Yıl olarak anılmasına neden olmuştur¹⁹⁶.

1990'larda kültürel diplomasiye hükümet ilgisi azalmış, buna karşın Japon kültürünün popülerliğı artış göstermiştir. Bu dönemde, Birinci Dalga döneminde tanıtım faaliyetleri yapılmış olan Japon geleneksel kültürüne ilginin gözlemlenebilmesi beklenirken, popülerliğı artış gösteren Japon kültürü öğeleri devlet tarafından tanıtımı yapılmamış olan modern yönleri olmuştur. Bu dönemde Batı ve

¹⁹⁴ Demir, **a.g.e.**, s. 152.

¹⁹⁵ Zykas, **a.g.e.**, s. 110-111.

¹⁹⁶ Zykas, **a.g.e.**, s. 112.

Güneydoğu Asya'nın ilgi gösterdiği kültürel unsurlar tanıtımı yapılan yüksek kültür değil, Japonya'nın içerik endüstrisi ve yaşam tarzına dair ürünler olmuştur¹⁹⁷. Bu fenomen, gelecekte Japon yumuşak güç kazanımı faaliyetlerinde popüler kültürün aktif rol oynamasına temel oluşturacaktır.

1990'lı yıllarda ekonomik büyümenin etkisiyle Asya ülkelerinde, Japonya'daki popüler kültürün temsil ettiği modern yaşam tarzının, özellikle emperyalist dönemleri deneyimlememiş orta sınıf gençler üzerindeki potansiyeli dikkat çekmeye başlamıştır. MOFA'nın aylık dergisi Gaiko Forum bu konuyu incelemeye başlamıştır. 1980'lerin ekonomik gücü Japonya, 1990'larda yayılımını kültürel etki ile genişletmeye yönelmiştir. Geleneksel kültür, dil eğitimi ve değişim programları Japonya kamu diplomasisinde temel araçlar olarak yer alırken; 1990'lı yıllardan itibaren medya kültürünün kullanımı Japon dış politika yapıcıları arasında ilgi çekmeye başlamıştır. Takeshita hükümeti televizyon programlarının Asya ülkelerine ihracı yoluyla kültürel değişim üzerine tartışma paneli kurmuştur¹⁹⁸. Gücünü ekonomisinden alan Japonya'nın, ekonomik alandaki baskınlığının azalmasıyla birlikte kültür önemli bir alternatif olarak öne çıkmıştır. Kültür diplomasisi, bir ülkeye dair tanınmışlık ve itibar kazandırabileceği gibi ekonomik sonuçlar alınmasını da sağlayabilmektedir. Turizm ve pazarlar üzerinde doğrudan gözlemlenebilecek etkileriyle kültür diplomasisi Japonya'nın dış politika sorunlarına yanıt verecek niteliktedir.

2001 sonrasını ifade eden İkinci Dalga, Junichiro Koizumi'nin iktidarıyla başlamıştır¹⁹⁹. Döneme, kültür diplomasisine yeni kurumların katılımı ve popüler kültürü tanıtıma yönelik faaliyetlere geçiş damgasını vurmuştur. Thorstenn, Japonya'nın yirmi birinci yüzyılın başlarındaki odağının yeniden silahlanma ve yeniden markalaşma olduğundan bahseder²⁰⁰. Yeniden silahlanma ve yeni güvenlik politikaları sert güç yatırımlarına işaret ederken, yeniden markalaşma Japonya'nın

¹⁹⁷ Zykas, **a.g.e.**, s. 112-113.

¹⁹⁸ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 420-421.

¹⁹⁹ Zykas, **a.g.e.**, s. 113.

²⁰⁰ Marie Thorsten, "Soft-Hard Power Convergence and Democracy in Abe's Japan", **Power in Contemporary Japan**, Ed. Gill Steel, Palgrave Macmillan, New-York, 2016, s. 239, (Çevrimiçi) <https://www.researchgate.net/> 10 Eylül 2020.

modern ve geleneksel kültürünün tanıtımı ile yumuşak güç kazanımını hedeflemektedir.

Japonya kamu diplomasisinde MEXT (The Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology) ile ACA ve MOFA ile Japon Vakfı başlıca kurumlar olarak öne çıkmaktadır. 2001’de Uluslararası Kültürel Değişim Ofisi’nin kurulmasıyla ACA, kültür diplomasisinde Japon Vakfı’yla rekabet düzeyine gelmiştir. Kültür diplomasisi alanında kurumların sayısındaki artış ve birden fazla devlet aktörünün yer alması, yirmi birinci yüzyılda kültür diplomasisini çelişkilere açık hale getirmiş olsa da, aynı zamanda kamu diplomasisine verilen önemin artışına da işaret etmektedir²⁰¹.

Kayıp On Yıl döneminde Japon popüler kültürünün gördüğü ilgi ve McGray’in “Japan Gross National Cool” yazısının Japon hükümetinin dikkatini çekmesi, Japon kültürünün modern yönlerinin tanıtımının stratejik düzeyde değerlendirilmeye başlamasını sağlamıştır. 2003’te içerik endüstrisine kültür diplomasisi anlamında odaklanacak Task Force on Content (İçerik Görev Gücü) kurulmuştur. 2006’da Abe, Japon Diet’e Başbakan olarak yaptığı ilk konuşmada Japon kültür endüstrisini stratejik olarak tanıtmak ve global düzeyde yeniden markalama kampanyasından bahsetmiştir²⁰². Japonya’nın kültür diplomasisinde popüler kültüre geçişinde Japon başbakanlarının etkisi büyük olmuştur.

Japonya’da popüler kültürün kamu diplomasisi faaliyetlerinin konusu olmasında dört ana etken sayılmaktadır. Birincisi; Koizumi, Aso ve Abe manganın günlük hayatın bir parçası olduğu, İkinci Dünya Savaşı sonrası doğan jenerasyondan gelen başbakanlar olarak, kendileri de Japon popüler kültür hayranıdır. İkincisi, kültür endüstrisinin ülkeye en az 20 milyar gelir getirerek sağladığı ekonomik kazanç öne çıkmaktadır. Üçüncü olarak bölgesel anlamda ise; Kore’de yükselen Hallyu dalgası ile rekabet önem kazanmaktadır. Popüler kültür tanıtma faaliyetlerini hükümet desteği ile gerçekleştiren Güney Kore’nin kazanımları Japonya’ya örnek teşkil etmektedir²⁰³. Son

²⁰¹ Zykas, **a.g.e.**, s. 114-115.

²⁰² Zykas, **a.g.e.**, s. 116.

²⁰³ Zykas, **a.g.e.**, s. 116.

olarak ise; Cool Japan fenomeni, yabancılar üzerinde ilgi uyandıran Japon kültürü unsurlarının ağırlıklı olarak popüler kültürden geçtiğini göstermiştir.

MOFA, 2006 yılında resmi olarak pop kültür diplomasisini başlatmış, geleneksel kültür ve sanata ek olarak pop kültürün de Japonya'nın daha iyi anlaşılması ve güven kazanması amacıyla kültürel diplomasinin temel araçları arasında yer alacağını deklare etmiştir²⁰⁴. İkinci dalga boyunca Japon animasyon yapımlarının tanıtımı, pazarlanması ve animasyon karakterlerinin maskot olarak kamu diplomasisi faaliyetlerinde kullanılması devam etmiştir.

Japon kültür diplomasisi 2020 hedefi “kültürel açıdan yaratıcı bir ulus” olarak adlandırılmaktadır²⁰⁵. Japonya'nın dünyaya açılmasından yirmi birinci yüzyıla dek, imaj yönetimini kültürel unsurları üzerinden şekillendirme çabaları görülmektedir. Geçmişe dayanan olumsuz algıların silinerek; renkli, eğlenceli ve “cool” (havalı) bir ülke imajı yaratma çabaları devam etmiştir. “Cool Japonya” sloganı ve popüler kültür diplomasisi Japonya'nın kamu diplomasisinde genç kuşakları hedef aldığını göstermektedir. Geçmiş dönemlere dair hatıraları bulunmayan, bu nedenle oluşturulan imajın olumlu yönlerini daha kolay kabul edebilecek genç kuşaklar aynı zamanda Japonya'nın gelecek yıllarda itibarlı ve cazibe merkezi bir ülke olarak görülmesinin garantisi olacaktır. Uzun vadeli kamu diplomasisi hedefleriyle öne çıkan Japonya, bu hedefleri gerçekleştirmek için faaliyetlerini kurumsal zeminde çeşitli oluşumlarla desteklemektedir.

2.2. Japon Kamu Diplomasisinde Öne Çıkan Aktörler

MOFA ve Japonya Vakfı, Japonya kamu diplomasisinin ana aktörleri olarak kabul edilmektedir²⁰⁶. Japonya Vakfı'na ek olarak MEXT'e bağlı ACA, kültürel diplomasinin ilerletilmesinde önemli rol oynamaktadır. Yeni kamu diplomasisi yaklaşımlarının yükselişi ile kamu diplomasisinde devlet dışı aktörlerin önemi de artmaktadır. Japonya'ya dair bilgilere ulaşmayı mümkün kılan resmi çevrimiçi

²⁰⁴ Iwabuchi, **a.g.e.**, s.420.

²⁰⁵ Güzel, **a.g.e.**, s. 353.

²⁰⁶ Erzen, **a.g.e.**, s. 87.

ortamlar MOFA dışındaki aktörlerin de çalışmaları altında çeşitlendirilebileceği gibi, devlet-dışı aktörlerin de Japonya tanıtım faaliyetlerinde önemli rol oynadığı gözlemlenebilmektedir.

Japonya'nın popüler kültür üzerinde yoğunlaştığı İkinci Dalga kültür diplomasisi faaliyetleri, vatandaş diplomasisini de mümkün hale getirmektedir. Fandom adı verilen hayran grupları çevrimiçi ortamlarda fikir alışverişinde bulunmakta, hayranların gelir beklentisi olmadan Japon animasyonlar yapımlarını tercüme ettiği Fansub (Hayran-altıyazı) çalışmaları yapılmakta ve uluslararası hayran buluşmaları ve kostüm organizasyonları düzenlenmektedirler.

2.2.1. MOFA

Kısaca MOFA olarak adlandırılan Japonya Dışişleri Bakanlığı, Japonya'nın diplomasi stratejilerinde kamu diplomasisi ve yumuşak gücün artan önemi nedeniyle kültürel diplomasinin geliştirilmesini desteklemektedir²⁰⁷. Japon kamu diplomasisinin en önemli kurumu olarak öne çıkan MOFA, yabancı ülke vatandaşları ve yurt dışı medyasına yönelik halkla ilişkiler faaliyetlerini ve denizaşırı elçilikler yoluyla kültürel değişim programlarını yürütmenin yanında hükümet içinde kamu stratejilerini de tartışmak görevini taşımaktadır²⁰⁸.

MOFA, Japonya'ya olan ilgiyi arttırmak ve Japonya imajını geliştirmek amacıyla denizaşırı diplomatik kuruluşlar ve özel sektörle birlikte çalışmaktadır²⁰⁹. MOFA ve denizaşırı diplomatik misyonlar, Japon şirketlerini yurt dışında aktif olarak desteklemektedir. Şirketlere sağlanan destek, lobi çalışmaları, yerel hukuk sistemleri hakkında bilgilendirmeler gibi iş sorunlara yönelik olmasının yanında, Japon şirketlerinin ürünleri için “Japon Markası” (Japan Brand) tanıtımı, çeşitli etkinlik ve sergiler de Japon şirketlerine verilen desteğe örneklendirilebilmektedir²¹⁰.

²⁰⁷ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 419.

²⁰⁸ Erzen, **a.g.e.**, s. 87.

²⁰⁹ Peng Er Lam, “Japan's Quest for Soft Power: Attraction and Limitation”, **East Asia**, No: 24, 2007, s. 350, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1007/s12140-007-9028-6> 23 Haziran 2020.

²¹⁰ Ministry of Foreign Affairs, Japan, **Diplomatic Bluebook 2019**, 2019, s. 277, (Çevrimiçi) <https://www.mofa.go.jp/index.html> 22 Kasım 2020.

MOFA, kamu diplomasisi ve kültür alışverişi alanında çeşitli departmanlar üzerinden program ve projeler yürütmektedir. 1984 yılında MOFA tarafından Kültürel Mübadele Departmanı²¹¹ ve 1991 yılında Posta ve Telekomünikasyon Bakanlığının ortaklığıyla Japonya Medya İletişim Merkezi (Japan Media Communication Center, JAMCO) kurulmuştur. JAMCO'nun, Japon televizyon programlarını geliştirmekte olan ülkelere ithal eden sübvansiyonları sağlaması hedeflenmiştir²¹². Dışişleri Bakanlığı Planlama ve Geliştirme Departmanı; dış ülkelerle halkla ilişkiler, değişim programları, Japon kültürünün tanıtımı, Japonca öğretimi gibi çalışmaları teşvik ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği konularıyla ilgilenmektedir²¹³.

MOFA, Japan House (Japonya Evi) adıyla Brezilya'da São Paulo, ABD'de Los Angeles ve İngiltere'de Londra'da olmak üzere kurduğu iletişim merkezleri kurmuştur. Bu iletişim merkezlerinin amacı, öncesinde Japonya'ya özel bir ilgi duymayanlar da dahil olmak üzere denizaşırı ülkelerde Japonya'nın çekiciliğinin zenginliği ve çeşitliliğini tanıtmak, politika ve girişimlerini ileterek Japonya'ya dair bilgi ve ilgi sahibi insan tabanının genişletmektir²¹⁴. Japan House projesi; merkezi ve yerel yönetimler, özel sektörler ve diğer aktörlerin "All Japan" (Tamamen Japonya) çabaları aracılığıyla iletişim kurması, yerel toplulukların ihtiyaçlarını yansıtan sosyal erişimi teşvik etmesi ve Japonya ile ilgili çeşitli bilgilerin elde edilebilmesi konularında tek noktadan hizmet sağlamaktadır²¹⁵.

2020 Olimpiyat Oyunları'nın Tokyo'da gerçekleşmesinin kararlaştırılmasıyla, Japonya'nın spor alanındaki varlığının güçlenmesi ve tanıtımı adına bir fırsat doğmuştur. MOFA spor alanına yönelerek, Sport for Tomorrow (Yarın İçin Spor) programı dahilinde denizaşırı sporu destekleme projeleri girişimlerinde bulunmuş, Japon Vakfı ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (Japan International Cooperation Agency, kısaca JICA) gönüllü programı ile spor eğitmenleri göndermiştir. MOFA'nın spor alanındaki faaliyetleri eğitimle sınırlı kalmayarak, Cultural Grant Assistance (Kültürel Hibe Yardımı) yoluyla spor tesislerini iyileştirmiş ve spor malzemeleri

²¹¹ Demir, **a.g.e.**, s. 150.

²¹² Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 421.

²¹³ Demir, **a.g.e.**, s. 149.

²¹⁴ Ministry of Foreign Affairs, Japan, **Diplomatic Bluebook 2020**, s. 300

²¹⁵ Ministry of Foreign Affairs, Japan, **Diplomatic Bluebook 2019**, s. 292

göndermiştir. Spor alanındaki gelişmeler hakkında kamu ile doğrudan bilgi sağlayan MofaJapan x SPORTS (@MofaJp_Sports) twitter hesabı faaliyet göstermektedir. Tüm bu girişimler ile olimpiyatlara katılan ülkeler ile karşılıklı alışverişin teşvikini öngören Host Town Initiative²¹⁶ ile desteklenmektedir²¹⁷.

Japon dış politikası hakkında, Japonya dışındaki insanların desteğini kazanmak amacıyla MOFA, web siteleri ve sosyal medya aracılığıyla bilgi yaymaya çalışmaktadır²¹⁸. Japonya halkla ilişkiler ve kamu diplomasinin sosyal medya platformlarındaki ayağını MOFA tarafından yönetilen Web Japan hesapları oluşturmaktadır. Instagram’da “webjapan_mofajp”, Twitter’da Japonca @MofaJapan_jp ve İngilizce içerikleriyle @MofaJapan_en, YouTube’da 外務省 / MOFA kanalı başlıca hesaplardır.

2.2.2. Japonya Vakfı

Japonya Vakfı 1972 yılında, MOFA’ya bağlı olarak kurulmuştur. Fukuda doktrininin bir parçası olarak kurulan²¹⁹ vakfın kuruluş amacı “daha iyi bir mutabakat sağlayarak, dostluğu ve iyi niyeti bütün dünya insanlarına teşvik ederek, faal ve geniş şümullü milletlerarası kültürel mübadele faaliyetleri gerçekleştirip kültür ve diğer sahalarda dünyaya katkıda bulunarak daha iyi bir milli vasata zemin hazırlamak ve Japonya ile uyumlu yabancı münasebetler geliştirmek ve bunları muhafaza etmektir.”²²⁰

MOFA, Japonya’nın kültürel çekiminden yararlanmak amacıyla, Japonya Vakfı ile işbirliği halinde kültürel değişim programlarını yürürlüğe koyarak, Japon kültürünü yurtdışında tanıtmayı hedeflemektedir. MOFA ile koordineli çalışan Japonya Vakfı, hükümet, özel sektör ve sivil toplum arasında aracı rolü nedeniyle bakanlıktan özerklik almaktadır²²¹. Vakfın özerk yapıya sahip oluşu, hareket alanını arttırmakta ve diğer resmi ve özel kurumlar arasında köprü görevi görmesine yardımcı

²¹⁶ Host Town Initiative için ayrıntılı bilgi : https://www.kantei.go.jp/jp/singi/tokyo2020_suishin_honbu/hosttown_suisin/index_e.html

²¹⁷ Ministry of Foreign Affairs, Japan, **Diplomatic Bluebook 2020**, s. 303.

²¹⁸ Ministry of Foreign Affairs, Japan, **Diplomatic Bluebook 2019**, s. 295.

²¹⁹ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 420.

²²⁰ Demir, **a.g.e.**, s. 149.

²²¹ Demir, **a.g.e.**, s. 149.

olmaktadır. Japonya Vakfı, özel sektör kuruluşları ve bireylerin finansal desteği ile faaliyetlerini geliştirmekte, finansal durumu ve harcamalara dair detaylı bilgileri yıllık raporunda şeffaf bir şekilde sunmaktadır²²². Japonya Vakfı'nın kültürel çalışmalarla ilgilenmesi, özerk yapısı ve finansal konulardaki şeffaf tutumu, Japonya'nın kurumsal düzeyde de yeni kamu diplomasisine dair yaklaşımları göz ardı etmediğini göstermektedir.

Japonya Vakfı program ve faaliyetlerini kültür, dil ve diyalog olmak üzere üç alanda yürütmektedir. Kültür alanında sanat ve kültür alışverişi, dil alanında denizaşırı Japonca eğitimi, diyalog alanında ise Japon çalışmaları ve entelektüel değiş tokuş faaliyetleri yürütmektedir²²³. Japonya Vakfı kültür alışverişi alanındaki faaliyetlerini üç yönde geliştirmektedir: organizasyon, destek ve ağ, bilgi sağlamak. Vakıf; sergiler, sahne performansları ve uluslararası konferanslar organize etmekte, kültür değiş tokuşu ile ilgili gerekli araç, mekan ve fırsatları sağlayarak ödenekler oluşturmakta, kültürel değiş tokuşta aktif rol oynayan kişilere gerekli bilgi ve materyalleri toplamakta ve çevre oluşturmalarına yardımcı olmaktadır²²⁴.

Kültürel diplomasi adına, kültür alışverişi faaliyetlerinin ağırlık ve öncelik kazanması Japonya'da ekonomik gücün belirgin artış gösterdiği 1980'li yıllarla başlamıştır. 1989 yılında yapılan Milletlerarası Kültürel Mübadele Teşviki Konferansı ile kültür alışverişinin geniş sahada teşviki amaçlanmış ve hükümetin Japonya Vakfına Bağışlarında 5 milyar Japon yeni artış gerçekleşmiştir. 1990 yılında, kültür alışverişinin iki taraflı ve hiyerarşi içermeden yapılması idealiyle faaliyet gösteren Japonya Vakfı ASEAN Kültür Merkezi açılmış ve 1995 yılında Japonya Vakfı Asya Merkezi halini almıştır²²⁵. Japonya Vakfı Asya Merkezi, Japon dili eğitim, kültür ve sanat, spor ve entelektüel değiş tokuş alanlarında, başlıca ASEAN olmak üzere Asya ülkeleri ile işbirliği girişimlerinde bulunmaktadır. Asya Merkezi'nin hedefi Asya ülkeleri arasında birlik ve beraberliği geliştirmek üzere köprü oluşturmaktır²²⁶.

²²² The Japan Foundation, **The Japan Foundation Annual Report 2018 – 2019**, 2019, s. 33-35, (Çevrimiçi) <https://www.jpf.go.jp/e/about/index.html> 29 aralık 2020.

²²³ The Japan Foundation, **a.g.e.**, s. 33-35.

²²⁴ The Japan Foundation, **a.g.e.**, s.2.

²²⁵ Demir, **a.g.e.**, s. 151-152.

²²⁶ The Japan Foundation, **a.g.e.**, s. 22.

Japonya'nın çeşitliliğinin tanıtımı adına Japonya Vakfı'nın yürüttüğü WA Project, Japan 2019 ve Japon uluslararası Manga Ödülleri son yıllarda yapılan çalışmalar içinde öne çıkmaktadır.

1980'li yıllarda Japon diline olan ilgi artmakta olduğu için Japonya Vakfı yurt dışında dil eğitimini öncelik haline getirmiştir²²⁷. Japon dili eğitimine dair gerekli materyalleri sağlamak ve eğitim metotları hakkında bilgi vermek ve yeterlilik sınavı gibi faaliyetler ile Japon dili eğitimi desteklenmektedir. Japonya Vakfı'nın Japon Dili Yeterlilik Sınavı (Japanese-Language Proficiency Test) 1984 yılında başlatılmıştır ve dünyanın en popüler Japonca testi olarak ilgi görmektedir. Sınavın, 86 ülkede ve FY2018-2019²²⁸ itibariyle 296 şehirde test merkezleri bulunmaktadır²²⁹.

Diyalog geliştirmeye yönelik faaliyet ve programlarında ise Japonya Vakfı, denizaşırı Japon çalışmaları ve entelektüel değiş tokuş alanına yoğunlaşmaktadır. Uluslararası konferanslar, sempozyumlar ve entelektüellerin karşılıklı ziyaretleri yoluyla uzmanların küresel konular üzerinde diyalog geliştirmesi için fırsat oluşturulmaktadır. Uluslararası alanda entelektüel değişimi desteklemek amacıyla Abe Bursu (Abe Fellowship Program) ve Japan Outreach Initiative (Japonya Sosyal Yardım Girişimi) Programı öne çıkmaktadır. Abe Bursu, 1991'den itibaren The Japan Foundation Center for Global Partnership (CGP) ve ABD'nin Social Science Research Council (SSRC) ortak girişimiyle yürütülen araştırma bursu programıdır. Programın hedefi küresel politikalarla ilgilenen araştırmacı ve gazetecileri desteklemektir²³⁰.

2.2.3. ACA

15 Haziran 1968'de, Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Bürosu ve Kültür Varlıklarını Koruma Komisyonu'nun birleşmesiyle kurulan The Agency for Cultural

²²⁷ Demir, **a.g.e.**, s. 150.

²²⁸ Fiscal year (Mali yıl) 1 Nisan'da başlar sonraki yılın 31 Mart'ında biter.

²²⁹ The Japan Foundation, **a.g.e.**, s. 17.

²³⁰ The Japan Foundation, **a.g.e.**, s. s. 18-21.

Affairs (Kültür İşleri Dairesi), kültürü ve uluslararası kültürel alışverişi teşvik etmeye çalışmakta ve dini tüzel kişileri ilgilendiren konuları yönetmektedir²³¹.

ACA'nın çalışmaları arasında Japon geleneksel ve çağdaş kültür sanatını desteklemek ve tanıtmak, Japonya'daki yabancıların Japonca dil eğitimi, uluslararası alanda kültür alışverişi çabaları, yerel kültür ve sanat programları geliştirmek gibi faaliyetler bulunmaktadır. Kültür politikalarının halk tarafından daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak için başlıca internet olmak üzere çeşitli bilgilendirme platformları aracılığıyla bilgilendirme yapmaktadır. ACA, internet üzerinde resmi web sitesi²³² ile aktiviteleri hakkında bilgi vermesinin yanında 2017'de açılan resmi YouTube kanalı "bunkachannel"²³³ ile de Japon geleneksel kültürüne dair videolar yayınlamaktadır²³⁴.

ACA, Japonya'da gerçekleşmesi planlanan 2020 Olimpiyatları'nı, Japon kültür ve sanatının tanıtımı için bir avantaj olarak görmüştür. Bu amaçla kültürel programlar geliştirilmiş, yerel kültür ve sanat aktivitelerinin desteklenmesi gibi faaliyetlerde bulunulmuştur. Tokyo 2020 Olimpiyat ve Paralimpik Oyunlarına hazırlık olarak Tokyo Olimpiyat ve Paralimpik Oyunlarının Organizasyon Komitesi ve diğer ilgili kurumlar, Tokyo 2020 Cultural Olympiad (Tokyo 2020 Kültür Olimpiyatı) ve beyond2020 (2020ötesi) programı gibi kültürel programları başlatılmıştır²³⁵. Japon kültür mirasının dünya çapında tanınması olanağını sağlayacak olan Tokyo 2020 olimpiyatlarının, hazırlanan kültürel programlarla olimpiyatların sonrasında da kalıcı olarak etki sağlayabilecek olması ve Japon kültürünün gelecek nesillere aktarımında rol oynamasının beklendiği görülmektedir.

2.3. Japonya'nın Yumuşak Güç Unsurları

Modernleşmesinden İkinci Dünya Savaşı sonuna dek Japonya gücünü askeri ve ekonomik alanda yoğunlaştırmış ve kültürün maddi olmayan unsurlarına içe dönük

²³¹ Agency for Cultural Affairs, **FY 2018 Policy of Cultural Affairs in Japan**, Tokyo, Commissioner's Secretariat, 2018, s. 1, (Çevrimiçi) <https://www.bunka.go.jp/> 22 Kasım 2020.

²³² <http://www.bunka.go.jp/english/> 10 Aralık 2020.

²³³ <https://www.youtube.com/c/bunkachannel> 10 Aralık 2020.

²³⁴ Agency for Cultural Affairs, **a.g.e.**, s. 15.

²³⁵ Agency for Cultural Affairs, **a.g.e.**, s. 18.

kendine has kültürü nedeni ile yayılmacılık faaliyetlerinde bölgesel etkiyi aşacak şekilde başvurmamıştır. Japonya, özellikle Soğuk Savaş sonrası ortamla birlikte teknolojik birikiminin de yardımıyla, yerli kültürel ögesi olan Japon animasyon yapımları “anime” ve Japon çizgi roman sanatı “manga” endüstrisi üzerinden yayılmasını kültürel alana da taşımaktadır.

Nye, Asya’nın 1950’li yıllarda akıllara yoksulluk görüntüleriyle gelirken Japonya’nın ekonomik başarısı ile yeniden dirilişinden söz eder²³⁶. Japonya’nın Asya’nın bu yeniden dirilişindeki etkisi, belirli bir düzende uçan kazlar benzetmesi ile sembolize edilen ve Singapur, Kuzey Kore, Malezya gibi görece daha küçük ülkelerin Japonya’yı örnek alışı olarak kabul edilir. Japonya’nın diğer Asya ülkelerine örnek teşkil eden stratejilerini Nye, kalkınma için stratejik öneme sahip endüstrilerin hedef alınması, büyük projelerin finansmanı ile birlikte küçük sanayilerin korunması ve yoğun ihracat olarak özetlemektedir²³⁷.

Japonya’nın küresel egzotik kimliğinin kökleri tarihsel temellere dayanmaktadır. On dokuzuncu yüzyılda Avro-Amerikan perspektifte oryantalist yaklaşımla ilgi gören ülke, İkinci Dünya Savaşı ile çelişkili bir cazibe kazanmış ve zengin kültürünün yanında korku ile de karakterize edilen bir ülke haline gelmiştir. Yakın dönem Japonya’nın küresel imajı ise manevi gelenekler, emek, aile ahlakı ve gelişmiş tekno-kapitalist model doğrultusunda şekillenmektedir²³⁸. Otmazgin, yumuşak güç söz konusu olduğunda devletin iş benzeri yöntemlerle imaj tanıtımı gerçekleştirmesi yerine kültür ihracatının tüketicilerin kararına bırakılması gerektiğini söyler²³⁹. Devlet kurumlarının çalışmalarına kıyasla, merkezi bir kontrol mekanizmasından gelmeyecek faaliyetler popüler kültürün kullanımında tüketici üzerinde daha fazla etki bırakmaktadır. Tüketicide oluşacak olumlu imaj ve yakınlık

²³⁶ Joseph Nye, **Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları**, Ankara, BB101 Yayınları, 2017, s. 123.

²³⁷ Nye, **a.g.e.**, s 124.

²³⁸ Nicolle Lamerichs, “The Cultural Dynamic of Doujinshi and Cosplay: Local Anime Fandom in Japan, USA and Europe”, **Participations**, C. X, 201 s. 154.

²³⁹ Nissim Kadosh Otmazgin, “Japan Imagined: Popular Culture, Soft Power, and Japan’s Changing Image in Northeast and Southeast Asia”, **Contemporary Japan**, C. XXIV, 2012, s. 16, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1515/cj-2012-0001> 16 Temmuz 2020.

duygusu ise devletlerin siyasal iletişimde avantaj olarak kullanılarak uzun vadede diyalog geliştirmenin yolunu açmaktadır.

Doğu Asya’da, Japonya’nın geçmişte gerçekleştirdiği faaliyetler unutulmamış ve Japon hükümetine yaklaşım eleştirel olmaya devam etse de Japon animasyon yapımları, çizgi roman sanatı, pop müziği ve televizyon programlarına duyulan ilgi devam etmiştir. Otmazgin, popüler kültürün benzer kapsamda geliştiği Kore Dalgası’nı örnek vererek, politik kapsamın dışında Japon kültürünün oluşturduğu çekimin sıra dışı bir fenomen olmadığını savunmaktadır²⁴⁰. Japonya gibi bir Doğu Asya ülkesi olan ve kendine has kültürel unsurları ile modernleşen yaşam tarzını harmanlayan Güney Kore, Japonya ile birlikte popüler kültür kaynaklı yumuşak güç kazanımı çabalarına örnek oluşturmaktadır.

Otmazgin’in Japonya’nın Asya’da değişmekte olan imajına dair analizine göre, yumuşak güç aracı olarak popüler kültür kullanıldığında, tüketicilerin bu ürünlere dair algılayışları kişiye özgü gelişmektedir²⁴¹. Örneklendirmek gerekirse; yumuşak güç teorisine göre beklenti, Amerikan sinemasını izleyenlerin bireysellik, demokrasi ve liberalizm gibi Amerikan fikirlerini kazanacağı yönündedir. Otmazgin’in çalışması ise, popüler kültürün bir ulusa dair veya politikalara belirli bir içeriği aşılama olmamasını tartışır. Kültür ürünlerinin etkisinde imaja olumlu yönde katkılar sağlanabileceği gibi, olumlu ve olumsuz imaj bir arada bulunabilmektedir. Popüler kültürün tüketiciler üzerinde bıraktığı algılamalar öznel olduğu için dış politika üzerinde meydana getireceği sonuçlar dağınık ve tahmin edilemez niteliktedir. Bu durum, Cool Japonya fenomeni ile daha önce gözlemlenmiştir. Devletlerin yapması gereken yumuşak güç kaynağı olma potansiyeli olan konuları doğru belirleyerek faaliyetlerini şekillendirmesidir.

Nye, Japonya’nın diğer Asya ülkelerine kıyasla potansiyel yumuşak güç kaynaklarının daha fazla olduğunu söyler²⁴². Japonya yumuşak gücünün başlıca

²⁴⁰ Otmazgin, **a.g.e.**, s. 3.

²⁴¹ Bkz: Otmazgin, “Japan Imagined: Popular Culture, Soft Power, and Japan’s Changing Image in Northeast and Southeast Asia”, **Contemporary Japan**, C. XXIV, 2012, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1515/cj-2012-0001> 16 Temmuz 2020

²⁴² Nye, **a.g.e.**, s. 125.

tarihsel nedenlerini özetlemek gerekirse, İkinci Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğrayan Japonya'nın bu dönemden sonra kamu diplomasisi ve yumuşak güce dayalı dış politikalarını yoğun kullanmaya başladığı görülmektedir²⁴³. Bölgesel tehditlere karşı askeri gücünü kullanamayan Japonya'nın, başlıca Çin olmak üzere, savaş döneminde Japon birliklerinin muamelesini unutmayan Asya halklarına, kültürel çekim yoluyla nüfuz etme çabaları öne çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin kontrolü altına giren ve askeri savunması ABD ordusuna dayanan Japonya'nın, bölgedeki sosyalist Çin ve Kuzey Kore'ye karşı bölgesel hakimiyet mücadelesinde ABD hakim ideoloji ve ekonomik sistemine kültür endüstrisi ürünleri ile hizmet etmeye başlaması, ülkenin küresel çapta kültürel bağlamda gördüğü ilgiyi desteklemektedir.

Japonya'nın yumuşak gücünü besleyen başlıca faktörler ekonomisinden, geleneksel unsurlarla da beslenen popüler kültüründen, ulusal hedef ve değerlerinin yönlendirdiği doğrultuda iş ve çalışma ahlakıyla gelişme gösteren bilim ve teknoloji çalışmalarından ve spor, dış yardım, sürdürülebilirlik gibi alanlarda çeşitlilik gösteren uluslararası işbirlikleri kaynaklanmaktadır.

2.3.1. Ekonomi ve Dış Yardımlar

İkinci Dünya Savaşı'nda geliştirdiği modern endüstrileri ve İkinci dünya savaşı sonrası dış ticarete ABD'nin sağladığı sponsorluğun yardımıyla, savaş sonrası dönemde Japon ekonomisi hızla gelişmiştir (tsutsui-mozzotta sf 58). Japonya'nın İkinci dünya Savaşı sonrasında öne çıkan sert güç unsuru ekonomik gücü olmuştur. Savaştan ağır yenilgiyle çıkmasına rağmen hızla gerçekleştirdiği kalkınması “Japon mucizesi” olarak nitelendirilmiştir²⁴⁴. Sert güç kaynakları, yumuşak güç kaynağı olarak da işlev gösterebilmektedir. Japonya'nın ekonomik alandaki başarısı, ülkeye itibar kazandırmış ve diğer ülkelere örnek teşkil ettiği gibi, ülkedeki bolluk dış

²⁴³ Emine Akçadağ, “Yumuşak Güç Japonya'nın Sert Güç Arayışları”, **Bilge Strateji Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi**, C. II, No: 3, 2010, s. 2, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/bs> 19 Temmuz 2020.

²⁴⁴ Akçadağ, **a.g.e.**, s. 2.

yardımlara da bütçe ayrılmasına imkan tanıyarak kamu diplomasisi faaliyetlerinde de avantaj sağlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Japonya ekonomisini şekillendiren unsur, barış antlaşmaları ve ABD işgal güçlerinin nüfuzuyla yazılan anayasa olmuştur. Barış antlaşmalarının savunma harcamalarına gayrisafi milli hasılanın yüzde 1'inden fazlasını ayırmama şartı²⁴⁵ ve anayasanın Japonya'nın uluslararası çatışmalarda güç kullanımını sınırlayarak güvenliğini ABD ile kurulan güvenlik ittifakına dayandıran 9. Madde'si²⁴⁶ Japonya'nın ekonomisini geliştirmesine olanak tanımıştır. Güvenlik harcamalarının kısıtlanmasının önemli iki sonucu Japon mucizesini mümkün kılması ve dış politika aracı olarak ekonomiye ağırlık verilmesi olmuştur.

Soğuk Savaş döneminde, ABD'nin Asya'daki müttefiki olarak önem kazanan Japonya, dış politikasında Yoşida doktriniyi benimsemiştir. Yoşida doktrini, dönemin Japonya Başbakanı Yoşida tarafından belirlenmiş güvenlik stratejisidir ve ekonomik hedeflere ulaşmayı amaç edinmektedir. Japonya'nın güvenliğini ABD'ye dayandıran doktrin ile Japon halkının medeni devletler standardına erişebilmesi için deniz aşırı ticaret hacminin geliştirilmesi hedeflenmiştir²⁴⁷. Japonya'nın ekonomik ittifaklarını şekillendiren bir diğer doktrin ise Fukuda doktrini olmuştur. Fukuda doktrini ile Japon dış politikasında yeni yönelim; Güneydoğu Asya'nın bölgesel barış ve istikrarını sağlamak ve Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN)'ı bölgesel bir örgüt olarak kabul etmek olmuştur²⁴⁸. Güvenlik anlaşmaları ve bölgesel ittifaklarla konumunu sağlama alan Japonya'da üretime yönelme imkanı ortaya çıkmıştır.

Japonya'nın 1980'lerdeki üretim başarısı önemli yumuşak güç kaynağı olmuş, Amerikalı şirket yöneticileri Japonların yönetim tekniklerine ilgi duymaya başlamıştır²⁴⁹. Japonya'da iş hayatına yön veren başlıca unsur, toplum yapısı olmuştur. İşveren ile işçi arasında, yönetenle yönetilen arasında kurulan ilişki aile ilişkisine

²⁴⁵ Akçadağ, **a.g.e.**, s. 7.

²⁴⁶ Ali Balcı, Murat Yeşiltaş, "Bir Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımların Kullanılması: Japonya Örneği", **Uluslararası İlişkiler**, C. II, No: 8, 2005-2006, s. 169, (Çevrimiçi) <http://www.jstor.com/stable/43925982> 7 Eylül 2020.

²⁴⁷ Akçadağ, **a.g.e.**, s. 8.

²⁴⁸ Akçadağ, **a.g.e.**, s. 22.

²⁴⁹ Nye, **a.g.e.**, s. 126.

benzetilmektedir²⁵⁰. Japonca da Japon köylü ailesini ifade etmek için kullanılan “ie” (ev, geleneksel aile yapısı), güven ilişkisi üzerine kurulu bir kuruma benzetilmektedir. “İe” aile özelinden çıkartılarak, bir grup içerisindeki bireylerin ilişkilerine dair bir olgu olarak da görülebilmektedir. Düşey Toplum Kuramı bağlamında, Japon çalışma kültürünü inceleyen Aca, kırsaldan kente göç eden Japonların, iş kurumlarında kentte yeniden örgütlenerek kırsaldaki büyük ailelere dair özellikleri iş hayatında da sürdürdüklerin bahsetmektedir. Sony’nin mucitlerinden biri olan Morita’ya göre, başarılı Japon şirketlerinin başarılarının ardında aile bağına benzer bağlar kuran çalışanlar ve çalışanlara karşı baba rolüne bürünerek onlarla ilgilenen, gösterdiği ilgiye karşılık bağlılık gören yöneticiler yatmaktadır²⁵¹. Japonya’da, toplumun geleneksel değerlerinin modernleşme süreçleri içerisinde kaybolmaması, pek çok alanda olduğu gibi ekonomik alanda da başarıya neden olmuştur.

Japon çalışma hayatıyla ilgili bir diğer önemli kavram ise Kaizen’dir. 5S-Kaizen, Japon çalışma stilinden gelen bir çalışma disiplini hareketidir. 5S adını; Seiri (sıralama), Seiton (düzeltme), Seiso (fırçalama), Seiketsu (sistemize etme) ve Shitsuke (standartlaştıma) olmak üzere daha iyi bir çalışma ortamının yaratılması için müdahalelerden almaktadır. Uzun yıllardır Toyota Motor Corporation tarafından uygulanan bu üretim sistemi, gelişmekte olan ülkelerde ilgi görmüştür²⁵².

2000’li yıllarla birlikte Japonya’da vatandaşların politika uygulamalarına katılımı artış göstermekte, kamu politikalarına bakış değişmektedir. Dış yardıma yönelik, Resmi Kalkınma Yardımı (Official Development Assistance, ODA) miktarının artışı Ashitate tarafından bu duruma örnek gösterilmektedir²⁵³. JICA’nın Türkiye’deki derneği olan JICA Derneği resmi web sayfasında yer alan tüzüğe göre derneğin adı Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı’nın “Japan International Cooperation

²⁵⁰ Zeynep Aca, “Düşey Toplum Kuramı Yaklaşımıyla Japon Çalışma Kültürünü Anlamak”, **Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi**, C.IV, No:2, 2012, s. 229.

²⁵¹ Aca, **a.g.e.**, s. 231.

²⁵² Takuo Iwata, “Japan’s Soft Power in Africa”, **The International Studies Association of Ritsumeikan University: Ritsumeikan Annual Review of International Studies**, C. XII, 2013, s. 109, (Çevrimiçi) <http://www.ritsumei.ac.jp/ir/isaru/assets/file/raris/raris-12-Iwata.pdf> 23 Haziran 2020.

²⁵³ Hideaki Ashitate, “Foreign Aid (ODA) as a Public Policy”, **Interdisciplinary Information Sciences**, C. XIII, 2007, s. 129, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.4036/iis.2007.129> 19 ağustos 2020.

Agency” olan İngilizce adının kısaltılmasından gelmektedir²⁵⁴. JICA, ODA’nın yürütme kurumu olarak gelişmekte olan ülkelere yardım ve destek sağlamaktadır²⁵⁵.

Başka bağışçı ülkelerle işbirliği içerisinde yardım ve destek programlarında bulunan JICA, örneğin Afganistan’da Afgan hükümet yetkililerine idari eğitim sağlayan kapasite geliştirme yardımı alanında Güney Kore, Rusya, Singapur, İran ve Türkiye gibi devletler ile birlikte işbirliği göstermiştir. JICA, Kore Uluslararası İşbirliği Ajansı ile birlikte, Kabil’de Kore’nin finansörlüğünde kurulan mesleki eğitim merkezinde Afgan yetkililerin eğitim programları üzerinde işbirliği yapmış, Sivas’taki Türk polis eğitim merkezinde ise, Afgan polis memurları için altı aylık bir eğitim programı için mali destek sağlamıştır²⁵⁶. JICA, Japonya’nın farklı coğrafyalarda işbirlikleriyle köprüler kurmasına olanak sağlayarak, Japon kamu diplomasisinin ekonomik boyutunu desteklemektedir.

Japonya’nın yumuşak güç politikaları genelde Asya ülkelerine odaklanıyor olsa da, özellikle popüler kültüre bağlı olmayan yumuşak güç kaynaklarının dünyanın farklı coğrafyalarında hükümet politikaları bağlamında kullanımı görülmektedir. Iwata, Japon hükümetinin Afrika’ya yönelik dış politika stratejisinde yumuşak güç kazanımını barındırmadığı, ekonomik hedeflere bağlı motivasyonlarla hareket ettiğini söyler²⁵⁷. Altında ekonomik hedefler yatıyor olsa da, Japonya’nın Afrika’da kurduğu iyi ilişkiler, Japonya’ya dair imajı olumlu yönde şekillendirmektedir. Ekonomik faaliyetler, sert güç kapsamına girmektedir. Japonya’nın Afrika’da sağladığı yumuşak gücü, kaynağını sert güçten alan yumuşak güç kazanımı özelliği gösterir. Kaynağını sert güce dayandıran yumuşak güç ise, uzun süreli korunabilmesi zordur ve Japonya

²⁵⁴ Jica Derneği, **Tüzük**, 2005, (Çevrimiçi) <http://www.jicadernegi.org.tr/tr/sabitMetinler.aspx?kod=TZ> 1 Temmuz 2020.

²⁵⁵ Tetsuya Kamijo, Guangwei Huang, “Improving the Quality of Environmental Impacts Assessment Reports: Effectiveness of Alternatives Analysis and Public Involvement in JICA Supported Projects”, **Impact Assessment and Project Appraisal**, C. XXXIV, No:2, 2016, s. 143, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/14615517.2016.1176402> 18 Ağustos 2020.

²⁵⁶ Kuniko Ashizawa, “Japanese Assistance in Afghanistan: Helping the United States, Acting Globally, and Making a Friend”, **Asia Policy**, No:17, 2014, s. 63, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1353/asp.2014.0011> 19 Ağustos 2020.

²⁵⁷ Iwata, **a.g.e.**, s. 112.

bu bölgede kamu yönetimi çalışmalarını çeşitlendirmemesi halinde diğer Asya ülkelerinin Afrika üzerindeki etkisi ile rekabet etmekte zorlanacaktır.

Japon kamu diplomasisi faaliyetlerinin önemli bir bölümünü Afrika ülkelerine yapılan kalkınma yardımları ve Afrika ülkeleri ile yardım yoluyla kurulan ticari bağlar oluşturmaktadır²⁵⁸. Iwata, “Japan’s Soft Power in Africa” çalışmasında; Human Security (İnsan Güvenliği), One Village One Product (Bir Köy Bir Ürün) ve Kaizen’i Japonya’nın Afrika’daki yumuşak gücünün karakteristik yapı taşları olarak ele almaktadır²⁵⁹.

Human Security kavramının kökeni Brandt Komisyonu, Brundtland Komisyonu ve Küresel Yönetişim Komisyonu'na kadar takip edilebilse de, 1994 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme Raporu'nda Sadako Ogata (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği) ve Amartya Sen (Nobel Ekonomi Ödülü sahibi) tarafından yeniden tanımlanmıştır. Kavram; insan hakları, İyi yönetim, ekonomik fırsatlara, eğitime ve sağlık hizmetlerine erişimi içeren bir kavramdır. Japonya’da temellendirilmiş olmasa da, Japonya bu konseptin özellikle Afrika’da destekleyici ve tanıtıcı aktörü olarak öne çıkmıştır. JICA, 2007-2010 yılları arasında Nijer’de “Support to the Improvement of School Management through Community Participation (Minna no Gakko, Herkes İçin Okul)”, 2003-2006 yılları arasında ise Zambia ve Kenya’da ise “HIV/AIDS Control in Africa with a Special Focus on People’s Movements” projelerini yürütmüştür²⁶⁰.

Sürdürülebilirlik sorununa yönelik oluşturulan sosyal politika ve organizasyonlar 1980’li yıllardan itibaren görülmekte ve özellikle One Village One Product önem taşımaktadır. Oita Viyaleti’nde ortaya çıkan hareket, köylerin kendine özgü bir ürün ile öne çıkarak kalkındırılmasını hedeflemektedir²⁶¹. One Village One Product hareketi, 1960’larda Japonya’nın Oita elayesinde, ürünlerinin değerini arttırmak için

²⁵⁸ Hasan Kocabıyık, “Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye”, **Avrasya Etüdleri**, C. , No: 55, 2019, s. 183, (Çevrimiçi) <http://www.avrasyaetudleri.com/uploads/articles/55/7.pdf> 7 Eylül 2020.

²⁵⁹ Iwata, **a.g.e.**, s. 103-114.

²⁶⁰ Iwata, **a.g.e.**, s. 105-106.

²⁶¹ Tolga Özşen, “Robot Krallığı Japonya’nın Görünmeyen Yüzü: Dünden Bugüne Japon Kırsalı”, **Sosyoloji Derneği Türkiye Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, C. XIV, No. 2, 2011, s. 79, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/sosars/issue/11400/136120> 5 Eylül 2020.

mücadele eden çiftçilerin etkisiyle başlayan toplum merkezli bölgesel bir ekonomik kalkınma yaklaşımıdır. 1979 yılında Oita Eyaleti Valisi Dr. Morihiko Hiramatsu, köy ve kasaba sakinlerini ulusal ve küresel pazarlarda satmak için cazip ürünler seçmeye ve üretmeye teşvik etmiştir²⁶².

One Village One Product'ın yurtdışında tanıtımı ise 1983 yılında gerçekleşmiştir. 1990'lerden itibaren Oita, Malavi hükümet yetkilileri ve One Village One Product heyetleri arasında karşılıklı ziyaretler gerçekleşmiş, JICA temsilcilerin proje kapsamında eğitimi gibi yardım destekleri sunmuştur. Malavi Devlet Başkanı Bakili Muluzi, Tokyo Uluslararası Kalkınma Konferansı'nın ardından One Village One Product'ı ülkesinde tanıtmaya karar vermesiyle, Malavi bu projeyi sunan ilk Sahra Altı Afrika ülkesi olmuş, 2008 yılında 40 Afrika ülkesi Japonya hükümetinin bu programına başvurmuştur. One Village One Product projesi, Oita'da ticaretin tanıtımı için önemli bir yerel diplomasi aracı görevi görmüştür. Proje, tamamen insancıl motivasyonlardan kaynaklanmamakta ve proje kapsamında geliştirilen faaliyetler bölgenin iç ve uluslararası çıkarlarına da hizmet etmektedir. One Village One Product projesinin başarısı, Oita'nın yeni yatırımlar almasına yardımcı olmuştur²⁶³.

1990'larda on yıllık ekonomik gerileme dönemine giren Japonya'nın ekonomik başarısına dair ünü zedelenmiş olsa da, gerileme yumuşak güç kaynaklarını ortadan kaldırmamış ve özellikle popüler kültürü potansiyel yumuşak güç kaynaklarını üretmeye devam etmiştir²⁶⁴. Ekonomik gücü ise, gerilemeye rağmen kayda değer öneme sahiptir. Japonya'nın güncel ekonomik kapasitesine bakıldığında, Japonya, nominal gayri safi yurt içi hasılasına göre dünyanın üçüncü büyük ekonomisidir²⁶⁵. Japonya'nın 2019 Ulusal Hesaplar Yıllık Raporu Özeti verilerine göre, nominal GSYİH 2019 mali yılında % 0,5 artarak art arda yedinci kez büyürken, reel GSYİH beş yılda ilk kez % 0,3 azalmıştır²⁶⁶. Japonya'nın kişi başına nominal GSYİH'si

²⁶² Iwata, **a.g.e.**, s. 107.

²⁶³ Iwata, **a.g.e.**, s. 107-108.

²⁶⁴ Nye, **a.g.e.**, s. 126.

²⁶⁵ JAPANGOV, 2020, (Çevrimiçi) <https://www.japan.go.jp/japan/> , 29 Aralık 2020.

²⁶⁶ Cabinet Office, **Annual Report on National Accounts for 2019 (Benchmark Year Revision of 2015) Summary (Flow Accounts)**, Department of National Accounts Economic and Social Research Institute, Government of Japan, 2020, s. 1, (Çevrimiçi) https://www.esri.cao.go.jp/en/sna/data/kakuhou/files/2019/pdf/point_flow_en20201224.pdf, 29 Aralık 2020.

CY2019'da cari ABD doları ile 40,8 bin dolar olarak OECD üyesi ülkeler arasında 19. sırada yer almıştır²⁶⁷.

İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı'na bağlı İstatistik Bürosu verilerine göre, 1 Nisan 2020 nüfus tahmini 125,929,817'dir²⁶⁸. Yirminci yüzyıl başında her 10 kişiden 8'inin kırsalda yaşadığı ve geçimin ağırlıklı olarak tarım ve ormancılık ile sağlandığı²⁶⁹ Japonya'da, 2020 yılı itibariyle otomobil, tüketici elektroniği, bilgisayarlar, diğer elektronik cihazlar endüstrileri öne çıkmaktadır²⁷⁰. Teknoloji alanındaki yatırımlarıyla vatandaşlarına şehirlerde istihdam imkanları yaratan Japonya, ülke dışında ise ürettiği ürünlerin ihracatıyla varlığını göstermektedir. Sony ve Toyota gibi markalarıyla kazandığı itibar, yumuşak gücüne destek vermektedir.

2.3.2. Kültür Diplomasisi

Devletlerin yumuşak gücü kültürü, siyasal değerleri ve ekonomisi gibi çeşitli alanlara dayandırılabilir. Anayasasının 9. Madde'si nedeniyle askeri alanda yatırımları kısıtlanan ve 1980'lerdeki ekonomi balonunun patlamasıyla ekonomik büyümesi yavaşlayan Japonya uluslararası arenada itibar kazanmak için kültür alanına yönelmiştir. MOFA, Japonya'nın cazibesinin büyük oranda kültüründen kaynaklandığını belirtmektedir²⁷¹. Kültürünü itibarını arttırmak ve ekonomisini hareketlendirmek için kullanmayı seçen Japonya, kamu diplomasisi faaliyetlerinde yirmi birinci yüzyılda öncelikli olarak kültürel konulara başvurmaktadır.

Japon hükümetinin ulus markalama çabaları Meiji hükümetine dek götürülebilmektedir. Yirminci yüzyıl başlarında Japonya markalaşması; Japon modernleşmesi, teknoloji, gelişen askeri ve politik gücüne odaklanmaya başlasa da, Japonya'ya olan ilgi geleneksel unsurlarda yoğunlaşmaya devam etmiştir²⁷². Londra'da gerçekleşen Dünya Fuarı'nda ilk kez 1863'te yer alan Japonya, fuar

²⁶⁷ Cabinet Office, **a.g.e.**, s. 17.

²⁶⁸ JAPANGOV, **a.g.e.**

²⁶⁹ Özşen, **a.g.e.**, s. 62.

²⁷⁰ JAPANGOV, **a.g.e.**

²⁷¹ Ministry of Foreign Affairs, Japan, **Diplomatic Bluebook 2019**, s. 302.

²⁷² Katja Valaskivi, "A Brand New Future? Cool Japan and the Social Imaginary of the Branded Nation", **Japan Forum**, C. XXV, No: 4, 2013, s. 488, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/09555803.2012.756538> 23 Haziran 2020.

boyunca sumo güreşi, Japon köyler ve ağaçlar gibi Japonya'nın nadir sanat formlarına yer vermiştir²⁷³.

Bazı kaynaklar, Japon kültürünü geleneksel kültür ve modern kültür olmak üzere iki ayrı kültür seti içerisinde incelemektedir. Geleneksel kültürden anlaşılan, tarihten gelen kültür formlarıdır. Modern kültür ile kastedilen ise, popüler kültür olarak da anılan, Japon kültürünün Batılılaşmış yönleridir²⁷⁴. Binark, Japonya'nın iki kutuplu bir Doğu-Batı algılaması üzerinden ötekileştirildiğini öne sürmektedir. Ekonomik gelişmesine duyulan hayranlık ve Batı'nın karşısında alternatif Doğu modeli olarak anılması ile olumlanan ötekiyen, aynı zamanda Batılı gibi olmadığı belirtiliyor oluşu ile olumsuzlanan öteki konumundadır. Binark, Japonya'nın kültürünü muhafaza ederek geliştiği söylemini mit olarak adlandırmakta, bu olumlamayla Japon modernleşmesinin, Batı modeline karşı geçmişe ait olanın korunması anlamında bir alternatif oluşturduğunu; kültürü toplumdan, siyasal ve ekonomik değişimlerden kopardığını belirtmektedir²⁷⁵. Japon kültürüne dair algılamalarda bu ikilik tartışmalarını avantaja dönüştürmek iyi planlanmış kamu diplomasisi uygulamalarıyla mümkün olacaktır.

Japonya'nın kamu diplomasisinde, çeşitliliği vurgulayarak geleneksel olan ile popüler olanı birlikte sunuşuna karşın; geleneksel kültür modern bağlamda yeniden tanımlanmaktadır. Hedefin yabancı kamular olduğu kamu diplomasisinde, yabancıların algılayışının önem kazanması nedeniyle geleneksel kültürün de popüler kültüre eklenmiş ortamlar aracılığıyla tanıtılması söz konusudur. McGray'in de altını çizdiği gibi modern Japonya'nın popüler kültürünün cazibesinin altında "Japonluk" yatmakta, yabancıların perspektifinde geleneksel-modern Japonya ayrımının çizgilerinin belirsizleştiği gözlemlenmektedir. Örneklendirmek gerekirse, Japonya araba endüstrileri geleneksel Japon yeteneklerinden etkilenmiş olduğu gibi,

²⁷³ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 187.

²⁷⁴ Zykas, **a.g.e.**, s. 106.

²⁷⁵ Mutlu Binark, "Oryantalist Söylem ve Japonya: Meiji Dönemi (1868-1912) Japon Kadın Hareketi Tarihini Okumak", **kültür ve iletişim**, 1998, s. 67, (Çevrimiçi) https://www.academia.edu/36537991/Mutlu_Binark_Oryantalist_S%C3%B6ylem_ve_Japonya 24 Temmuz 2020.

Japon animasyon yapımları ve dijital oyunları da içeriğinde geleneksel unsurları barındırmaktadır²⁷⁶. Bu koşullar altında, bu çalışmada geleneksel ve popüler kültür birbirinden bağımsız ele alınmayıp, kültür endüstrisi kapsamında incelenmiştir.

Tarih boyunca kültür ithalatına başvuran Japonlar, Çin kültürü etkisi altında olsalar da kendi özgün yaşantıları ile harmanladıkları kültürel değerler ortaya çıkarmışlar ve bu nedenle bir kopya olmanın ötesine geçmişlerdir²⁷⁷. Modernleşme hareketi sonrasında da Batı kültürel değerlerini ithal etmeye başlayan Japonya'nın, düşünülenin aksine tamamıyla içe kapalı bir toplum olmayışını doğrular nitelikteki Çin kültürü izleri, Japon modernleşmesinin ve post-modern Japonya'nın kültür endüstrisi ürünlerinin yorumlanmasında göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur.

McGray, Japonya'nın kültürel ikiliğinden bahseder. Japonya, Amerikan kültürünü kabul etmekle birlikte, kendine has Japon esintilerini de taşımaktadır. McGray, Japonların, kendi gelenek ve değerlerinin ülke dışındaki etkisine dair farkındalıklarının azlığından ve aksine; modern Japonya'da Batı kültürü etkisinin ne kadar fazla olduğu ile gurur duyduklarından bahseder. Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana postmodern eklektizm etkileri göstermekte olan Japonya'nın, postmodernite henüz trend olmadan önce de postmodern olduğunu öne sürer²⁷⁸.

McGray, Japon popüler kültür ürünlerinin eklektik doğasını Hello Kitty örneğiyle açıklamaktadır. Hello Kitty'nin soyadı İngilizce bir ad olan "White" olarak açıklanmıştır ve yabancı kimliği ile Japon tüketicilere yönelik piyasaya çıkartılmıştır. Maskotun zaman içerisinde popülaritesinin artışı ile ülke dışında da satışı başlamıştır. Farklı milletlerin satın alma tercihlerinin farklılığı göz önünde bulundurularak, içeride ve dışarıda satışa sunulmak üzere iki farklı üretim gerçekleştirilmiştir. 1990'larda Tayvan ve Hong Kong'ta satılmak üzere üretilen ve yerli aksesuarlar taşıyan Hello

²⁷⁶ Zykas, **a.g.e.**, s. 106.

²⁷⁷ Merve Balcıoğlu, "Japonya'da Kamu Yönetimi ve Japon Siyasal Kültürünün Özgün Yanları", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.11, No:56, 2018, s. 710, (Çevrimiçi) <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185639042> 11 Ağustos 2020.

²⁷⁸ McGray, **a.g.e.**, s. 48.

Kitty rağbet görmemiş ve maskotun çekiminin Japon oluşundan geldiğinin farkına varılmıştır²⁷⁹.

Hello Kitty'yi, Japon popüler kültür ürünlerinin cazibe potansiyelini değerlendirirken önemli bir örnek haline getiren, ürünün Japonya'da yabancı olduğu için ilgi çekiyorken; yabancı ülkelerde ise Japon olduğu için ilgi görüyor oluşudur. Hello Kitty'nin zamanla değişen pazarlama stratejisinin müzik, çizgi roman, çizgi film, moda ve mimari gibi alanlarda izlenmesinin başarılı sonuçlar vereceği öngörülmüştür.

McGray'in Japonya'nın kültür endüstrisine ilgi artışına getirdiği bir diğer sebep ise, azalan doğum oranlarıdır. Tek çocuklu ailelerin ve evlenmeyi reddeden gençliğin etkisi ile çocuk ve ergen nüfusun, yetişkin nüfusuna oranı azalmaktadır. Japonya'da çocukların nadirleşmesi, çocukların kendilerini daha özel hissetmelerine ve aileler tarafından şımartılmalarına neden olmaktadır. Bu şımartılma hali, maddi olarak isteklerin artışı ve isteklerin aileler tarafından karşılanması ile sonuçlanarak Japonya'da büyük bir tüketici grubunu meydana getirmektedir. McGray bu tüketim eğilimini, Louis Vuitton'un Paris'teki dükkanlarına göre yüzde elli fiyat artışıyla satış yapmasına rağmen Japonya'daki mağazalarından elde ettiği gelirin dünyanın diğer ülkelerindeki gelirinden daha fazla olmasıyla örneklemektedir²⁸⁰. Japon gençlerin harcama yapmaktan çekinmeden takip ettiği trendler, ülkede müzik, elektronik, moda gibi çeşitli alanlardaki üretime yansımakta ve endüstrileri aktif tutmaktadır.

Otmazgin, Japonya'nın popüler kültür etkisinin bölgenin kültürel pazarlarını şekillendirmede yattığından bahsetmektedir²⁸¹. Japon hükümetinin Japon kültürünün popüleritesini kendi diplomatik amaçları için kullanma girişimlerine rağmen, Japon animasyon yapımlarının yayılmasının aslında pazar ve tüketici odaklı bir süreç olduğunu öne sürmektedir²⁸². Hong Kong, Bangkok ve Seul'dan olman üzere 239 sosyal bilimler öğrencisi üzerinde yapılan anket çalışması göstermiştir ki, Doğu Asya gençleri üzerinde Japonya popüler kültürü Japonya'ya dair fikirlerinde olumlu yönde

²⁷⁹ McGray, **a.g.e.**, s. 49-50.

²⁸⁰ McGray, **a.g.e.**, s. 52.

²⁸¹ Otmazgin, **a.g.e.**, s. 5.

²⁸² Otmazgin, **a.g.e.**, s. 7.

bir etki oluşturmaktadır. Bu etkiyi Otmazgin, bir kültürel emperyalizm biçiminde yorumlamamaktadır²⁸³. Ülkenin milliyetçi değil arkadaş canlısı ve pozitif yönünün öne çıktığı ve kalkınmış, gelişmiş ve modern bir imajın tüketicilere aktarıldığı görülmektedir. Popüler kültür ile kazanılan olumlu imaj, tarihsel algının tümüyle unutulmasına yol açmamakta fakat ülkeye dair olumlu fikirlerin de kazanılmasını sağlamaktadır.

Japonya, denizaşırı kültürel faaliyetlerini kurumsal düzeyde yasa ve politikalarla desteklemektedir. 2001 tarihli Kültür ve Sanatın Teşvik Edilmesine İlişkin Temel Yasa (the Basic Act on the Promotion of Culture and the Arts), 2016 yılında Kültür ve Sanat Temel Yasası (The Basic Act on Culture and the Arts) adı altında revize edilmiştir. Aradaki 16 yıl içerisinde doğum oranlarının azalması, toplumun yaşlanması ve küreselleşme gibi sosyal değişmelerin yanında hem spor hem de kültür festivali olarak kabul edilen 2020 Tokyo Olimpiyatları ve Paralimpik Oyunları da Japon kültür ve sanatının uluslararası alanda yayılması için önemli bir fırsat doğurmuştur. Bu gelişmelerin etkisiyle, kültür ve sanata vurgu yapan bir ulus vizyonu ile turizm ve şehir gelişimi yoluyla yeni kültür ve sanat değerleri yaratmak üzere revize edilmiştir. Kültür ve Sanat Temel Yasası, kültür ve sanatla ilgili politikaları kapsamlı ve sistematik bir şekilde teşvik etmek için tasarlanmıştır. Kültür ve sanatın teşviki ile ekonomi ve toplumun refahına katkıda bulunmak hedeflenmektedir²⁸⁴. Kültür ve sanatın devlet tarafından teşviki, ekonomi ve refaha sağlayacağı katkının yanında ülkenin uluslararası itibarını da arttıracaktır.

Kültür ve Sanatın Desteklenmesine İlişkin Temel Politika (The Basic Policy on the Promotion of Culture and the Arts), Kültür ve Sanat Temel Yasasına uygun olarak ve ulaşılması hedeflenen dört vizyon temele alınarak tasarlanmıştır. Birinci vizyon, kültür ve sanatın oluşumu, gelişimi ve ardıllığını sağlanması hedefiyle verilecek eğitimler ile kültüre katılım fırsatları sağlanmasını içermektedir. İkinci vizyon, kültür ve sanata yatırımların yapıldığı, inovasyonların doğduğu, kültür ve sanatın uluslararası alışverişi ve yaygınlaştırılması yoluyla Japonya ulusal markasına katkı sağladığı yaratıcı bir toplum inşa edilmesidir. Üçüncü vizyon, herkesin kültür ve

²⁸³ Otmazgin, **a.g.e.**, s. 15. (5,7,15)

²⁸⁴ Agency for Cultural Affairs, **a.g.e.**, s. 4.

sanat yoluyla katılım gösterebileceği ruhen zengin bir toplum inşa edilerek, karşılıklı anlayışı yaymak ve çeşitli değer sistemlerine saygıyı kolaylaştırmak olarak belirlenmiştir. Dördüncü vizyon ise, Japonya’da bölgesel kültür ve sanatın teşviki için, kuruluşlar ve kurumlar ile işbirliği içerisinde bölgesel platformların oluşturulmasıdır²⁸⁵.

Kültür ve Sanatın Desteklenmesine İlişkin Temel Politika, FY2018 - FY2022 yıllarını kapsamak üzere beş yıllık sürede dört vizyona ulaşmak üzere altı strateji belirlemektedir: 1)Kültür ve sanatın yaratılışı, gelişimi ve devamlılığı ve kültür ve sanat alanında kapsamlı eğitimin, 2) Kültür ve sanata etkin yatırım ve inovasyonların gerçekleştirilmesi, 3) Uluslararası kültür alışverişi ve işbirliğinin teşviki, kültür ve sanat yoluyla karşılıklı anlayış ve ulus markalamaya katkı, 4) Çeşitli değerler ve kapsayıcı bir ortam oluşturmak için tanıtım yoluyla sosyal değerlerin güçlendirilmesi, 5) Çeşitli ve yüksek nitelikli profesyonelleri güvence altına almak ve teşvik etmek 6) Bölgesel işbirliğini teşvik eden platformların kurulması²⁸⁶.

Iwabuchi, kültürel diplomasinin, kültürel varlıklarla yumuşak güç kazanımına dair hükümet stratejilerine işaret ediyor olduğundan ve kamu diplomasisindeki yeni trendlerin etkisiyle, kültürel diplomasinin kapsamının genişlemesiyle karşılıklı kültür alışverişine daha fazla önem verilmeye başlanmasından söz eder²⁸⁷. Hükümetlerce yeni kamu diploması yaklaşımının kabulündeki artış ve kültürel diploması süreçlerinde devlet dışı aktörlerin etkinliğinin belirginleşmesi nedeniyle yumuşak güç kazanımına dair stratejiler de bu yeni koşullara uyum sağlamaya başlamaktadır. Soğuk Savaş’ın propaganda ve stratejik iletişim taktiklerinin yerini daha kendiliğinden görünümlü faaliyetlerle uygulanan algı yönetimi almaya başlamaktadır. Buna karşın, Japonya ve diğer Doğu Asya ülkelerinde, belirli bir ulus imajını yansıtmak hedefiyle televizyon programları, sinema, moda, popüler müzik gibi kültür ürünlerinin ihracından faydalanılmaya devam edilmektedir.

²⁸⁵ Agency for Cultural Affairs, **a.g.e.**, s. 5-6

²⁸⁶ Agency for Cultural Affairs, **a.g.e.**, s. 6-7.

²⁸⁷ Iwabuchi, **a.g.e.**,s. 419.

Japonya'nın Doğu Asya ülkeleriyle arasındaki ilişkide bir tür çatallanma söz konusudur. İlişkilerin tarihsel temellerinden kaynaklanan bir olumsuzluk ve Japonya'nın kültürel çekiminden kaynaklanan cazibe bir arada yer alır. Bu yönüyle Japonya'nın bölgesel yumuşak gücünün Vietnam Savaşı dönemi Amerika ile benzerlikler taşıdığını söylemek mümkündür. Japonya'nın bölgesel dış politikasında yönlendirici olan bu ikilem, popüler kültüre dayalı kamu diplomasisi faaliyetlerine yönelmesinin sebeplerinden biri olmuştur. Doğu Asya'da karaoke, manga, anime, j-pop, Nintendo ve Sony PlaySation gibi oyun konsolları, TV programları, J-moda gibi popüler kültür unsurları ile birlikte, Japon geleneksel kültürüne dayanan Japon kaya bahçesi, zen esintili mimari, suşi gibi değerler de ilgi görmektedir. Japon popüler kültürünün kültür diplomasisi çalışmalarının teması olarak belirlenmesi, "Cool Japonya" sloganıyla duyurulmuştur.

2.3.2.1. Cool Japonya

Japonya'nın kültür diplomasi faaliyetleri İkinci Dalga'sında popüler kültür üzerinde yoğunlaşmaktadır. Japon animasyon yapımları olan anime ve Japon çizgi roman sanatı manganın tanıtımı yönünde etkinlikleri kapsamına alan Cool Japonya, Japonya'nın ülke markalama stratejisidir²⁸⁸. Cool Japonya konseptinin temelleri Douglas McGray'in 2002 de Foreign Policy'de yayınlanan "Japan's Gross National Cool"²⁸⁹ çalışmasına dayandırılabilir. Cool Japonya kampanyası, Japonya'nın yirmi birinci yüzyılda ülke imajını yeniden inşa etme ve cazibe kaynağı bir ülke markalaması geliştirme amacına hizmet etmektedir.

Ulusal bir imaj inşası amacıyla bilinçli olarak geliştirilen uygulamalar dizisi olarak ulus markalama, ticari pazarlama ve halkla ilişkilerin metot ve araçlarından faydalanır. Ulus markalama motivasyonunu rekabet ideolojisinden almaktadır. Rekabet ideolojisi, dünyayı milletler ve bölgeler arasında, tüketicilerin, turistlerin, yatırımcıların, öğrencilerin, girişimcilerin, farklı küresel ölçekli etkinliklerin ve uluslararası medyanın, diğer hükümetlerin ve diğer ülkelerdeki diğer insanların ilgisi

²⁸⁸ Burcu Zeybek, "Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Ülke Markalama", **Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler**, Ed. Oğuz Göksu, Konya, Literatürk Academia, 2019, s. 103.

²⁸⁹ Bkz: McGray, "Japan s Gross National Cool", **Foreign Policy**, 2002, (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/> 8 Temmuz 2020.

ve saygısı için rekabetine sahne olan küreselleşmiş bir pazar olarak algılamaktadır²⁹⁰. Markalama, bu rekabet ortamı içerisinde ulusların imajını ticari alana dair yaklaşımlarla öne çıkarması çabalarıdır.

1980’li yılların sonuna dek, kültür diplomasisinin Birinci Dalga döneminde tanıtımı yapılmış olan yüksek kültür unsurlarındansa, 1990’lara gelindiğinde ülke dışında ilgi gören ürünler anime ve manga gibi popüler kültüre dair unsurlar olmuştur. Bunun üzerine, Japonya’da medya kültürünün potansiyelini gözden geçirilmiş, özellikle Asya ülkelerinde Japon popüler kültür ürünlerinin ilgi görmesi ile Japon medya kültürünün uluslararası alanda Japonya’nın itibarını arttırabileceği fikri rağbet görmeye başlamıştır²⁹¹. Japon popüler kültürünün yakaladığı ilgi beklenti dışında gerçekleşmesi nedeniyle, kültür diplomasisi yaklaşımlarının yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur. Bu fenomen Cool Japonya olarak adlandırılmıştır.

Potansiyel yumuşak gücün, devletin güç kaynaklarına dönüşme sürecinde hükümetlerin doğrudan kontrolü söz konusu değildir. Yumuşak güç, zamana yayılan ve etkileri dağınık olarak ortaya çıkan bir konsepttir ve bu doğası yumuşak güç kullanımını sınırlamaktadır. Japonya’nın yumuşak gücü için de durum farklı değildir. Otmazgin, Japonya’nın çağdaş toplum ve kültürüne dair yönlerinin toplayabileceği hayranlığın hükümetin bilinçli girişimlerinden ziyade tüketicinin özgür seçimlerine dayandığına değinmektedir²⁹². Kültürel ürünlere dair tüketimin nasıl algılanacağına yönelik devletin yönlendirme kapasitesi limitlidir. Japon kültür endüstrisinin yumuşak gücündeki beklenti dışı ve tüketici özneline meydana getirdiği etki, popüler kültürün henüz hükümet politikalarında yer almadığı dönemlerde toplamış olduğu popülerite ile de gözlemlenmiştir.

1990’larda Japonya’nın Kayıp On Yıl dönemi yaşanmış, yaşlı nüfusun artışı ve gençlerde artış gösteren işsizlik, eğitimsizlik gibi sorunlar baş göstermiştir. Japon toplumu kendi iç sorunları ile yüzleşirken, dışarıda Japonya’ya özgü ürünler “havalı”

²⁹⁰ Valaskivi, **a.g.e.**, s. 141.

²⁹¹ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 420.

²⁹² Otmazgin, **a.g.e.**, s. 7.

(cool) olduğu algısı pekişmeye devam etmiştir²⁹³. Cool Japonya yaklaşımı böyle bir ortamda gelişmiştir

McGray çalışmasında Japonya'nın popüler kültür ürünlerine olan talebin artışının başlıca nedenlerine değinmekte, bu ürünlerdeki "Japonluk" durumunu irdelemektedir. McGray, Japon popüler kültürüne ilginin artışında Japonya'nın postmodern yapısıyla birlikte, kendine has gelenek ve değerlerinin yansımalarının yabancılar tarafından cazibe unsuru olduğu ve cool (havalı) karşılandığını açıklar²⁹⁴. Ekonomik açıdan fayda gösteren bu kültürel endüstrilerin yumuşak güç potansiyelinden bahseder ve araçların taşıdığı mesajların da artış göstereceğini öngördüğünü belirtir. Japonya ekonomisinde, ülkenin cool imajının sağlayacağı olumlu etkinin önemi konusu ileri araştırmalara ve tartışmalara açık olsa da kimi araştırmacılar²⁹⁵, daha cool bir Japonya imajının özellikle Asya-Pasifik'te, bölgesel marketleri üzerindeki etkisini kayda değer bulmaktadır.

Asya-Pasifik'te, Japonya'ya dair imajlar geçmiş yılların emperyalist politikaları ile olumsuz algıları bünyesinde barındırır. Savaşa dair hatıraları olmayan genç kesime ulaşmak daha yazlı jenerasyonlara göre daha kolay olacaktır. Statejinin isimlendirilmesinde "cool" sözcüğünün seçimi, hedef kitlenin gençler olduğunu göstermektedir²⁹⁶. İçerik olarak da popüler kültür ürünlerinin sunumuna odaklanılması, gençlerin kalplerinin fethedilerek ileriye yönelik bir Japonya imajı için çalışıldığı fikrini desteklemektedir.

Japonya markalama stratejisinin ve Cool Japonya'nın remi olarak kabulü ve kurumsal düzeyde desteklenmesi 2000'li yıllar sonrasında olmuştur. 2002 yılında Intellectual Property Strategic Programme (Fikri Mülkiyet Strateji Programı) başlatılmış, ilk kez 2004 yılında tanıtılan Japan Brand Strategy (Japonya Marka Stratejisi) ise bu programa yapılan yıllık geliştirmelerin bünyesinde ortaya çıkmıştır.

²⁹³ Valaskivi, **a.g.e.**, s. 488.

²⁹⁴Bkz: McGray, "Japan s Gross National Cool", **Foreign Policy**, 2002, (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/> 8 Temmuz 2020.

²⁹⁵ Elizabeth Agyeiwaah, Wantanee Suntikul, Li Yee Shan Carmen, "'Cool Japan': Anime, soft power and Hong Kong generation Y travel to Japan", **Journal of China Tourism Research**, C. XV, No. 2, 2019, s. 128, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/19388160.2018.1540373> 5 Haziran 2020.

²⁹⁶ Zeybek, **a.g.e.**, s. 103.

Japon hükümetinin “Cool Japonya” sloganını bir ulus markalama projesi olarak öne sürmesi 2005 yılında gerçekleşmiştir. Cool Japan Advisory Council, Japonya markasının gelişimi üzerine çalışmaya ve öneriler getirmeye 2010 yılında başlamıştır. 11 Mart 2011’de Japonya’yı vuran depremin ardından yayınlanan ulus markalama teklifi, markalaşma çabalarını toparlanma ve yeniden inşaya bağlamıştır²⁹⁷.

Japonya’nın ulus markalamasında yaratıcılık ve Japonya’ya özgülüğe büyük yer verildiği görülmektedir. Erken dönem ulus markalama çabaları geleneksel Japon kültür unsurlarına daha fazla yer verirken, yakın dönemlere dayanan çalışmalar kültür endüstrilerine yönelik içerikler sunmaktadır. Valaskivi, Cool Japonya markalamasının, ulusun daha önceki dönemlerde görülen temsilleri ile benzerlik gösterdiğini öne sürmüştür²⁹⁸. Cool Japonya çabalarıyla ulusun, ulus ötesi düzeyde markalaması ile birlikte iç politik süreçlere dair amaçlar da taşımaktadır. Deprem felaketinin yıkıcılığının ardından gelişim gösteren Cool Japonya ile içerik endüstrileri, sanatçılar ve yapımcılar yumuşak güç bağlamında önemli aktörler haline gelmektedir.

Son dönem Japonya kamu diplomasisine yoğunlaşmanın, büyük maddi ve manevi yıkıma neden olan deprem olduğu görülmektedir. 2011 sonrasında ülke markalama faaliyetleri, Japonya’nın yeniden dirilerek yaralarını sarması amacını gütmektedir. 2020 Olimpiyat Oyunları’na ev sahibi yapacak ülke olarak Japonya’nın belirlenmesi, bu yeniden diriliş kampanyası için büyük bir fırsat olmuştur.

2.3.3. Spor Diplomasisi ve Tokyo 2020

2020 Yaz Olimpiyat Oyunları’nın Tokyo’da yapılmasının 2013’te kararlaştırılması²⁹⁹, ülkenin yürüteceği kamu diplomasisi çalışmalarında, spor alanındaki faaliyetlerden yararlanma fırsatı sağlamıştır. 2011 yılında büyük deprem, tsunami ve Fukushima nükleer reaktörünün erimesi felaketlerinin gerçekleşmesinin ardından, Japonya’nın Tokyo 2020 Olimpiyatları ile atlatmış olduğu üçlü felaketin üstesinden geldiğini gösterme şansı elde etmiş olması, olimpiyatlara daha fazla önem

²⁹⁷ Valaskivi, **a.g.e.**, s. 187, 485.

²⁹⁸ Valaskivi, **a.g.e.**, s. 141.

²⁹⁹ Chiaki Okada, Twenty Years of “Sport for Development and Peace” in International Society: Towards the Development of “Sport for Tomorrow” in Japan”, **Human Sciences**, C.II, 2016, s. 86, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.18910/56904> 2 Ekim 2020.

kazandırmaktadır. Bununla birlikte, olimpiyatlar dünyanın en büyük uluslararası çoklu spor etkinliği olarak önem taşımaktadır³⁰⁰. Olimpiyatlar ev sahibi ülkeye yalnızca spor diplomasisi alanında yardımcı olmakla kalmayarak; turizm, kültürel tanıtım, eğitim değişim programları gibi çeşitli konularda olanaklar sunmaktadır. Bu olanaklardan faydasını maksimize etmeyi hedefleyen Japonya hükümeti, geliştirdiği program ve stratejilerle 2020'ye giden süreci değerlendirmiştir.

Sports for Tomorrow programının ana hatları dönemin Başbakanı Shinzo Abe'nin konuşmasında verilmiştir. Abe, SFT ile daha fazla Japon gencin dünyaya açılacağını, okullar inşa edeceklerini, spor ekipmanlarını temin edeceklerini ve spor eğitimi programları oluşturacaklarını planladıklarını açıklamıştır. Böylelikle; 2020 yılına gelindiğinde yüzden fazla ülkede milyonlarca insanla spor üzerinden bağ kurulmuş olacaktır. SFT planı üç temel üzerine dayanmaktadır. Birincisi spor yoluyla uluslararası karşılıklı dayanışma ve değişim, ikincisi Academy for Tomorrow's Leaders in Sport (Geleceğin Spor Liderleri için Akademi) ve üçüncü olarak küresel anti-doping faaliyetlerini güçlendirerek spor entegrasyonu geliştirmeyi amaçlayan "Play True 2020" (Doğru Oyna 2020) programıdır³⁰¹.

Takip eden süreçte, 2014 yılında Kalkınma ve Barış için Spor (Sport for Development and Peace, SDP) alanında adımlar atılmaya başlanmıştır. Yeni kurulan spor ajansları ve spor komisyonları, JICA, Japonya Olimpiyat Komitesi (the Japan Olympic Committee), üniversiteler, STK'lar ve diğer spor kuruluşlarından oluşan bir konsorsiyum tarafından yürütülecek fiziksel aktiviteler ve spor etkinlikleri ihracatına odaklanan projeler olimpiyatlara dek süren yedi yıllık süreç için planlanmıştır. SDP kısa sürede önemli gelişmeler göstermiştir. Okada, bunun nedenleri arasında, çeşitli paydaşların ve politika yapıcılarının, BM ile bağıntılı organizasyonların, ulusal hükümetlerin ve STK'ların çabalarının etkisi olduğu belirtmektedir³⁰². SDP, spor

³⁰⁰ Zameer Shervani, Intazam Khan, Umair Yaqub Qazi, "SARS-Cov-2 Delayed Tokyo 2020 Olympics: Very Recent Advances in COVID-19 Detection, Treatment, and Vaccine Development Useful Conducting the Games in 2021", **Advances in Infectious Diseases**, C. X, 2020, s. 57, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.4236/aid.2020.103007> 1 Aralık 2020.

³⁰¹ Okada, **a.g.e.**, s. 86.

³⁰² Okada, **a.g.e.**, s. 86-87.

yoluyla uluslararası kalkınma için yeni bir platform niteliği taşıyarak dikkat çekmektedir.

2020 yılına gelindiğinde beklenmeyen bir gelişme ile olimpiyat planlarında köklü bir değişiklik gerçekleşmiştir. COVID-19 pandemisinin bulaş hızının etkisiyle enfekte bireylerin sayısının hızla artışı, yayılımı olabildiğince yavaşlatma amacıyla spor faaliyetlerinin iptalini gündeme getirmiştir. Şubat 2020’de Japon hükümeti konserler, tiyatrolar ve spor etkinlikleri dahil olmak üzere her türlü eğlence programının ertelenme veya iptali kararını duyurmuştur. The Tokyo Organizing Committee of the Olympic and Paralympic Games (Olimpiyat ve Paralimpik Oyunlar Tokyo Organizasyon Komitesi), planlandığı gibi etkinliğin gerçekleştirilmesi taraftarı olsa da, hükümetin 7 Nisan 2020’de olağanüstü hal ilan etmesi ile tüm spor faaliyetlerinin erteleme veya iptal hareketi de başlamış oldu³⁰³. Söz konusu erteleme, Japonya’nın yıllarca hazırlık yaptığı spor diplomasisi gelişmelerine balta vurmuştur.

24 Temmuz 2020’de gerçekleşmesi planlanan oyunların ertelenmesi fikri öncelikle katılımcı ülkelerin baskılarının etkileri ile gündeme gelmiştir. Kanada, Avustralya ve ABD oyunlardan çekilme kararlarını açıklamış ve pek çok ülkeden de erteleme önerileri gelmeye başlamıştır. Katılımcı ülkelerin endişelerinin yanında, ev sahibi ülke Japonya’nın sağlık yetkilileri de pandeminin Japonya’da yaygınlaşmasından endişe duymuş ve hali hazırda ülkedeki spor aktiviteleri zaten ertelenmiş veya iptal edilmiştir. 24 Mart 2020’de Japon Başbakan Shinzo Abe ve International Olympic Committee (Uluslararası Olimpiyat Komitesi) Başkanı Thomas Bach, atletleri, seyircileri ve organizörleri pandemide korumak için bir yıl ertelenmesi kararını almışlardır. Tüm bu gelişmelerin ışığında, Tokyo 2020 Olimpiyatları tarihte barış döneminde ertelenen ilk olimpiyat olmuştur³⁰⁴.

2.3.4. Bilim ve Teknoloji

³⁰³ Shintaro Sato v.d., “The COVID-19 Outbreak and Public Perceptions of Sport Events in Japan”, **Managing Sport and Leisure**, 2020, s. 1-2, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/23750472.2020.1773301> 21 Kasım 2020.

³⁰⁴ Shervani, **a.g.e.**, s. 57-58.

Meiji Restorasyonu'nun en önemli özelliklerinden biri sosyal ve ekonomik kalkınmasında yabancılardan teknik yardım almakla birlikte yerli sermayeye dayanmış olmasıdır. Japonya zaman içerisinde teknik açıdan kendi uzmanlarını yetiştirmiştir. Meiji Dönemi'nde feodal sosyo-ekonomik kurumların yerine kapitalist kurumların kurulması ile oligarşinin temelleri atılmıştır³⁰⁵. Bu hamle Japonya'nın günümüzde teknoloji yarışında önem kazanmasının çıkmasının temelidir.

Disiplinli bir programla ilerlemek için çalışmış olan Japonya 2018 Bloomberg İnovasyon İndeksi'nin verilerine göre 6. sırada yer almaktadır³⁰⁶. Bilim ve teknoloji alanında öne çıkan devletler yalnız itibar kazanmakla kalmayıp, ekonomik alanda da ödüllendirilecektir. Başarılı markalaşma kampanyaları farklı coğrafyalardan tüketicilerinin güven kazanmış devletlerin ürünlerini tercih etmelerine yardım olacaktır.

MOFA Diplomatik Bluebook³⁰⁷ ile de kabul edildiği üzere, bilim ve teknoloji sosyoekonomik gelişmeyi desteklemektedir³⁰⁸. Bilim ve teknoloji güvenlik alanında hayati bir rol oynamakta dolayısıyla barış ve refah için temel unsurları oluşturmaktadır. Japonya'nın bilim ve teknoloji düzeyi, uluslararası ilgi çekmektedir.

Bilim diplomasisi teknoloji ile kesişmeler göstermekte, tekno-bilimler kavramı, bilimsel faaliyetlerin tüm alanlarının teknoloji ile bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır³⁰⁹. Bilim ve teknoloji diplomasisi konsepti, 2008'de Bilim ve Teknoloji Politikası Konseyi'nin (Council for Science and Technology Policy) "Bilim ve Teknoloji Diplomasisinin Güçlendirilmesine Doğru" raporu ile kamuoyuna açıklanmıştır. Raporda bilim ve teknoloji diplomasisi; karşılıklı gelişimlerini sağlamak

³⁰⁵ Binark, **a.g.e.**, s. 74.

³⁰⁶ Michelle Jamrisko, Wei Lu, Bloomberg Innovation Index, 23 Ocak 2018, (Çevrimiçi) <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-22/south-korea-tops-global-innovation-ranking-again-as-u-s-falls>, 18 Nisan 2019.

³⁰⁷ Japonya dış politikasının yıllık raporu.

³⁰⁸ Ministry of Foreign Affairs, Japan, **Diplomatic Bluebook 2018**, 2018, s. 273, (Çevrimiçi) <https://www.mofa.go.jp/index.html> 22 Kasım 2020.

³⁰⁹ Pascal Griset, "Innovation Diplomacy: A New Concept for Ancient Practices?", **The Hague Journal of Diplomacy**, C. XV, 2020, s. 384, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1163/1871191X-BJA10036> 13 Aralık 2020.

için bilim ve teknolojiyi dış politika ile ilişkilendirmek için atılan adımlar, bilim ve teknolojinin daha da geliştirilmesi için diplomasiden yararlanmak ve bilim ve teknolojiyi diplomatik amaçla kullanma çabalarını teşvik etmek olarak tanımlanmaktadır. Bilim, teknoloji ve inovasyon üzerine beş yıllık bir ulusal strateji olan 2011 tarihli dördüncü Bilim ve Teknoloji Temel Planı, bilim ve teknoloji diplomasisini ulusal öneme sahip bir konu olarak tanımlayan ilk plan olmuştur³¹⁰.

Bilim ve teknolojinin söz konusu olduğu algılamalarda inovasyon da öne çıkmaktadır. Griset, inovasyon diplomasisi teriminin uluslararası alanda devletlerin kendini öne çıkarmasına izin veren bir iletişim unsuru olarak yumuşak güçle bağlantı kurduğunu belirtmektedir. İnovasyon kelimesi pozitif bir algı geliştirmekte, genç, reaktif ve modern olmaya işaret etmekte ve gelecekteki zorluklara uyum içim yaratıcı bir yeteneği iddia etmektedir. İnovasyon söyleminin Japon diplomasi çalışmalarının bir parçası olarak benimsenmesi, sömürgecilikten kurtulma ve değişen güç ilişkileri içerisinde gelişmiş, Japonya, inovasyonu ticari yayılma aracı olarak görmüştür³¹¹. İnovasyon kavramı, Japonya'nın ülke dışında oluşturmaya çalıştığı "havalı" imajı da desteklemektedir.

Bilim ve Teknoloji Politikası Konseyi üyesi Taizo Yakushiji, 2009 tarihli açıklamasında Japonya'nın bilim ve teknoloji anlaşmalarının yalnızca %16.7'sinin geliştirmekte olan ülkeleri kapsadığını ve anlaşmaların ağırlıklı olarak kendisi gibi endüstrileşmiş ülkelerle yapıldığından bahseder. Buna karşın Japon ODA'nın yardımları geliştirmekte olan ülkelere yönlendirilmektedir. Yakushiji, Asya ve Afrika'daki geliştirmekte olan ülkelere sunulacak katkıların, Japonya'nın bilim ve teknoloji yeteneklerinin yumuşak güç aracı olarak kullanmasına ve böylelikle uluslararası alanda liderlik göstermesine yardımcı olacağını öne sürmektedir³¹². Japon bilim birikiminin yardım anlamında kullanılabilmesi için ilk kez Çin'in Hubei eyaletindeki Wuhan şehrinde 2019 Aralık'ta rapor edilen Novel koronavirüs SARS-

³¹⁰ Griset, **a.g.e.**, s. 392.

³¹¹ Griset, **a.g.e.**, s. 386,392.

³¹² Taizo Yakushiji, "Why Japan Needs Science and Technology Diplomacy", **AJISS-Commentary The Association of Japanese Institutes of Strategic Studies**, No: 70, 2009, s.1-2, (Çevrimiçi) <http://www.iips.org/en/publications/2009/06/30145349.html> 13 Aralık 2020.

Cov-2³¹³, bir fırsat olmuştur. Pandemi koşullarında ülkeler dikkatlerini aşı ve tedavi geliştirme çabalarına yöneltmiştir. Uluslararası dayanışma ve yardımlar önem kazanmıştır.

Aşı üretiminde Japonya teknik ve maddi destekten kaçınmamıştır. Abe, gelişmekte olan ülkelere aşı için 300 milyon dolar yardım yapılacağını açıklamıştır. Bir uluslararası aşı olan ittifakı Gavi'ye 2016-2020 periyodunda 95 milyon dolar düzeyinde bir finansal destekte bulunan Japonya, Gavi'ye desteğini 2021-2026 yılları arasına da uzatmıştır. The Fujifilm Holdings Corp.'un ürettiği anti-grip ilacı Avigan'ın SARS-Cov-2 virüsü tedavisinde etkili olduğunun görülmesi ile şirket üretimi artırma kararı almıştır. Fujifilm, ilacın deniz aşırı üretiminde uluslararası şirketlerle işbirliği içerisinde çalışmıştır. Uluslararası işbirliği yalnızca üretim değil, test ve dağıtım alanlarında da yürütülmektedir. Japonya Avigan'ı 38 ülkeye bedava vereceğini açıklamıştır. Rusya, Avigan'ın modifiye edilmiş versiyonunun SARS-Cov-2 hastalarında %65 oranında 4 gün içerisinde iyileşme gösterdiğini belirtmiştir. Takeda Pharmaceutical Co., plazma tedavisi üzerinde çalışmalar yürütmüştür. AnGes Inc. ve Osaka Üniversitesi DNA temelli aşı üretmiştir³¹⁴. Aşı diplomasisi kavramının önem kazandığı pandemi koşullarında Japonya hem bilimsel çalışmalarını dünyaya duyurabilmiş hem de bu alanda yardım faaliyetlerinde yer almıştır.

2.4. Japonya'da Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Sınırlılıkları

Kalplerin fethedilmesi hedefini temele alan ve bu nedenle subjektif değişkenlerden etkilenen yumuşak güç politikaları, uygulayan ülke ve hedef kitleye bağlı olarak farklı sonuçlar doğurmaktadır. Bir ülke için potansiyel yumuşak güç kaynağı olan unsurlar diğeri için olumsuz hisler uyandırmaya müsaittir. Yumuşak gücü sınırlayan nedenleri incelemek ve bunları ortadan kaldırmak uzun dönemde yararlı sonuçlar verecektir.

³¹³ Shervani v.d., **a.g.e.**, s. 57.

³¹⁴ Shervani v.d., **a.g.e.**, s. 61-63.

Japonya'nın yumuşak gücünün sınırlılıklarının başlıca tarihsel ve kültürel olmak üzere iki konu üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Japonya kültür diplomasisi ile geliştirmeyi hedeflediği yumuşak gücün temelinde, imparatorluk dönemi Japonya'sına dair algıyı yıkmak vardır³¹⁵. Japonya yumuşak gücünün başlıca sınırlılığını da ifade eden militer emperyalist Japonya algısını yıkma hedefi nedeniyle kültürel tanıtım faaliyetlerinde hükümet etkisinin açıkça göz önünde olmamasına çabalanmaktadır.

Japonya'nın yirmi birinci yüzyıl dış ve iç siyaseti, geçmiş savaşlarından kaynaklı handikaplarla şekil almaktadır. Bunların en önemlileri İkinci Dünya Savaşı'nda gerçekleşen Pearl Harbour saldırısı ve ardından yenilgisiyle, Kore ve Çin'de Japon ordusunun gerçekleştirdiği savaş suçlarıdır. Müttefiki Almanya, Avrupa Birliği çerçevesinde komşularıyla uzlaşırken Japonya 1930'lu yıllarda gösterdiği yabancı düşmanlığı sicilini kabullenememiş ve Çin ve Kore gibi ülkelerle ilişkilerde geçmişin izleri görülmeye devam etmiştir³¹⁶. Çin ve Kore ile arasındaki bölgesel sorunlar ve bu sorunların uluslararası kamuoyunda yansımaları Japonya ülke imajında olumsuz algılamalara neden olmaktadır³¹⁷.

Kocabıyık, Japonya'nın kültürel olarak Batı'ya kıyasla içe dönük ve sınırları keskin yapısını kültürün dünyaya tanıtımında dezavantaj olarak değerlendirmektedir³¹⁸. Japon kültürü Batı kültürüne kıyasla daha içe dönüktür ve bu yapısı kültürün emperyalizm aracı olarak kullanımını zorlaştırmaktadır³¹⁹.

Japon kültürünün içe dönük oluşu, kültürel çekim konusunun ötesinde, ekonomiye doğrudan yansıyan engeller de oluşturmaktadır. Japonya'nın nüfus tehdidi önemli bir sorun haline gelmektedir. Tarih boyunca göçe direnmiş olan Japonya'nın göçmen ihtiyacı doğmuştur. Japoncanın yaygın konuşulan bir dil olmamasının yanında, Japonların İngilizce konuşma becerilerinin sıkıntılı oluşu göç konusunda önemli handikap oluşturmaktadır. Japonya'da dil sorunu, eğitim alanında da kendini

³¹⁵ Güzel, **a.g.e.**, s. 352.

³¹⁶ Nye, **a.g.e.**, s. 127.

³¹⁷ Kocabıyık, **a.g.e.**, s. 183.

³¹⁸ Kocabıyık, **a.g.e.**, s. 183.

³¹⁹ Nye, **a.g.e.**, s. 128

göstermektedir. Üniversite düzeyinde İngilizce dilinin yeterli kullanılamadığı algısı, üniversitelere ilgiyi zorlaştırmaktadır³²⁰.

Japonya yönetimi yumuşak gücünü sınırlayan etmenlerin üstesinden gelmeyi hedefliyor görülmektedir ki; Japonya'nın yirminci yüzyıl hedefleri için kurulan başbakanlık komisyonu tarafından Japonya'nın yeniden icadı çağrısında bulunulmuştur. Nye, değişimin kolay olmayacağını belirtmekle birlikte, Japonya'nın kendini on dokuzuncu yüzyıl Meiji döneminden sonra ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra olmak üzere kendini yeniden icat etmiş olduğunu belirtmektedir³²¹.

Tarihsel olaylara dayanan olumsuz duygular kamu diplomasi uygulamaları ile aşılması veya etkisinin azalması mümkün olmasına rağmen, özellikle İkinci Dünya Savaşı'na dair hatıralara yönelik Almanya'nın gösterdiği gibi bir tutum ile suçların kabullenilme ve yaraların sarılması adına çabaların yeterli düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır.

Japon kültürünün içe dönük ve kendine özgü niteliği, yabancılaşma oluşturabildiği gibi, çekim de yaratabilmektedir. Kültürün özellikle Batı kültüründen farklılık gösterdiği yönleri, popüler kültür ürünleri içerisinde tanıtılarak yabancılığın azami düzeye indirilmesi yine Japonya menşeli popüler kültür yapımlarının dünyaya yayılımı düzeyinde mümkündür. Japon popüler kültürünün öne çıkan ürünlerinden Japon animasyon yapımlarının dış politika hedefleri kapsamında kullanımı bu bağlamda önem kazanmaktadır.

³²⁰ Nye, **a.g.e.**, s. 127-128.

³²¹ Nye, **a.g.e.**, s. 128

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

JAPON ANİMASYON YAPIMLARININ YUMUŞAK GÜÇ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Japon animasyon yapımları, 2005 yılında Cool Japonya kampanyasının kabulü³²² ile hükümet teşvikiyle uluslararası alanda Japonya'nın tanıtımına dahil edilmiştir. Yalnızca bir eğlence aracı olmanın ötesinde Japon animasyonu, yan ürünleriyle birlikte bir endüstri haline gelerek hem ekonomik hem de kültür diplomasisi alanında Japonya'nın ulusal hedeflerine hizmet etmektedir. Bir kültür endüstrisi olarak animasyon yapımları, yumuşak güç aracı özelliği göstermektedir.

3.1. Yumuşak Güç Aracı Olarak Anime

Anime yapımları, çizim teknikleri manga eserlerine dayanır ve pek çok anime popüler olan manga eserlerinden uyarlanmaktadır. Anime, mangadan doğmuştur. 1960'lı yılların öncesinde manga bir yer altı sanat formuyken, 1959'da editörlerin yöneticiliğindeki dergilerle ticarileşmesiyle, özellikle 1990'lı yılların Soğuk Savaş sonrası ortamında devlet organlarının ve ulusal kurumların da desteğinin de etkisiyle yeni bir kültür formuna dönüşmüştür³²³. Çağdaş kültür unsurları olan çizgi roman ve animasyon çizgi filmler geniş kitlelere hitap ettikleri için internet erişiminin de artmasıyla kültürlerarası etkileşim alanında etkin yere sahiptir. Japonya'da ortaya çıkan bir çizim ve hikaye anlatım tekniği olan manga, Japon çizgi romanıdır. Prensipte manga çizim tekniğini kullanması ve kendine has evren kuralları içeren anime de Batı menşeli animasyon film yapımlarından ayrılmaktadır.

³²² Katja Valaskivi, "A Brand New Future? Cool Japan and the Social Imaginary of the Branded Nation", **Japan Forum**, C. XXV, No: 4, 2013, s. 485, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/09555803.2012.756538> 23 Haziran 2020.

³²³ Sharon Kinsella, **Adult Manga: Culture and Power in Contemporary Japanese Society**, Honolulu, University of Hawai'i Press, 2000, s. 1.

Manga ve animenin Soğuk Savaş sonrası ortamda gördüğü ilginin büyük çapta olmasının belirgin nedenleri vardır. Öncelikle görsel ağırlıklı, rahatlıkla ulaşılabilir ve kolay anlaşılır olan bu hafif eğlence aracı aşağı kültür ile ilişkilendirilmiştir. Batı kültüründen ithal edilmiş bir sanat formu değil, yerli ve Japonlara özgüdür. Çizim teknikleri ve seiyou adı verilen anime seslendirme sanatçılarının seslendirmelerinin de desteği ile savaş sonrası dünyanın insanına, taşıdığı yoğun duyguları dışa vurma imkanı vermiştir. Geniş tür ve tema yelpazesi içerisinde çeşitli konuların dile getirilebilme özgürlüğünü sunarak tabuları yıkmıştır³²⁴. Animenin gelişiminde savaş sonrası dönemin dinamiklerinin doğrudan etkisi görülmektedir. Bu etkilerin temelinde ise anime endüstrisinin devamlılığının ve finanse edilmesinin nedeni olan, talep yer almaktadır.

Animenin öncelikle Japonya’da sonra da uluslararası alanda gördüğü ilginin Soğuk Savaş’ın son dönemleri ve sonrasına tekabül etmesi, bu sürecin rastlantısal olmadığını düşündürmektedir. İdeolojilerin mücadelesi içerisinde geçen yılların ardından, renkli ve günlük hayatın gerçekliğinden uzak animasyon yapımları, kapitalizmin küresel sistemde ağırlığını göstermeye başlamasıyla birlikte ilgi odağı olmuştur. Geniş faaliyet ve ürün yelpazesiyle anime endüstrisi, bir kültür endüstrisi olarak gelişerek, içerisinde geliştiği ideolojiyi yumuşak bir şekilde temsil etmiş ve beslemiştir. Animenin kalplere hitap edişi yani kaynak olduğu gücün yumuşak yönü Japonya dış politikasındaki ihtiyaç ve hedeflere de karşılık vermiştir.

Iwabuchi, 1980’li yılların sonu Japonya’ında, kültürel diplomaside medya kültürünün potansiyellerinin dikkat çekmeye başlamasından ve bunun nedenlerinden söz etmektedir. Japon televizyon programlarının popülaritesi Asya ülkelerinde artmaya başlamış, Japonya’nın kamu yumuşak gücünü sınırlayan tarihsel arka planının, Japon popüler kültürünün parçası olan pop idollerinin veya televizyon programlarının tüketimine engel olmadığı ortaya çıkmıştır³²⁵. Bu durum; Japonya kamu diplomasisi stratejisinde popüler kültür ve medyanın konumu açısından

³²⁴ Kinsella, **a.gçe.**, s. 5.

³²⁵ Koichi Iwabuchi, “Pop-culture Diplomacy in Japan: Soft Power, Nation Branding and the Question of ‘International Cultural Exchange’”, **International Journal of Cultural Policy**, C. XXI, No: 4, 2005, s. 420, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1042469> 23 Haziran 2020.

açıklayıcı niteliktedir. Popüler kültürün yarattığı çekimle, sert güç politikalarının potansiyel olumsuz algılarının aynı anda birbirinden bağımsız sonuçlar da doğurabileceğinden bahseden Nye, bu durumu Vietnam Savaşı döneminde Amerikan popüler kültürünün meydana getirdiği çekimle örneklemiştir. Japonya kamu diplomasisinde de popüler kültürün sağladığı kültürel çekimin benzer ilerleme kaydetmekte olduğu tartışılabilir.

Japon drama dizisi Oshin'in Japonya Vakfı'nın kültürel değişim programı kapsamında Orta Doğu ve Güney Amerika'ya ücretsiz dağıtımının ardından dramanın yakaladığı popülerite, programın dağıtımıcısı NHK International'ı Oshin hakkında uluslararası bir konferans düzenlemeye itmiştir. 1991 yılında konferans bildirisinin yayınlanması ve Japonya Vakfı'nın aylık Kokusai Koryuu (Uluslararası Değişim) dergisinde Japonya'nın medya kültürünün Asya'yla kültürel alışverişine katkısının araştırılması ile Oshin dramasının Asya ülkelerindeki etkisinin ciddiye alınması gerekliliği öne sürülmüştür. Japonya bu döneme dek otomobil, tüketici teknolojileri ve animasyon gibi ürünlerle bilinmektedir ve bir televizyon draması yoluyla Japonların gerçek yüzlerinin tanıtılmasının tarihsel anıların sebep olduğu imajı değiştirmek ve bölgenin ekonomik sömürüsüne dair düşmanca algıyı kırmak için faydalı olacağı fikri gelişmeye başlamıştır. Oshin dramasında Japonlara dair sunulan özellikler, azimlilik, gayret, aileye bağlılık ve Batı dışı modernleşmenin zorlu deneyimleri gibi diğer Asya ülkelerinde ortak duygular geliştirebilecek temsillerdir³²⁶. Bu temsiller animelerde de sürdürülmüştür.

Japonya'nın kendine özgü sanat dalları Çay seremonisi, çiçek düzenleme, kısa şiir, kağıt katlama gibi aktiviteleri dünya genelinde Japon kültürünün tanıtımında önemli misyon üstlenmekte ve farklılığı ile ilgi uyandırmaktadır³²⁷. 1990'lı yıllardan itibaren Anime, J-pop müziği ve moda gibi Japon popüler kültür ürünlerine olan talebin dünyada artışıyla, bu çekimin yumuşak güç hedefleri doğrultusunda ülke imajını düzeltmek ve ekonomik avantaj elde etmek için kullanımına başlanmıştır³²⁸.

³²⁶ Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 421.

³²⁷ Meltem Bostancı, **Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü ve Önemi**, İstanbul, Anahtar Kitaplar, 2012, s. 81.

Otomobil ve elektronik gibi üretimlerinin ihracatı nedeniyle tek boyutlu sert güç olarak görülen Japonya, kültürel ürünleri aracılığıyla maddi unsurların yanında günlük kültürel hayata da yumuşak güç düzeyinde nüfuz etme şansını yakalamıştır³²⁹.

Animenin Japonya'nın ulusal hedefleri doğrultusunda taşıdığı görev, akademik çalışmalarda gördüğü ilgiyi yoğunlaştırmaktadır. Sumilang-Engracia çalışmasında, Pokemon dünyasının Japon halk hikayelerine dair izler taşımasını, Japon halk öykülerinin dijitalleştirilerek yeniden üretimini incelemiştir³³⁰. Sabre, Fransız anime hayranları üzerine yaptığı saha araştırmasında, hayranların daha önce hiç gitmemiş olsalar da Japonya'ya karşı bir tür nostalji hissiyle özlem duyduklarını ve animelerde yer alan popüler kültür ürünleriyle bağ kuran mekanları gezerken bir müze gezintisinde gibi davranışlar gösterdiklerini belirtir³³¹. Iwabuchi, Japon kültür diplomasisinin son dönemlerdeki ilerlemesini, yumuşak güç ve ulus markalamanın yönlendirdiği medya kültürünün kullanımıyla geniş bağlamda ele aldığı eleştirel çalışmasında, Japon kültür diplomasisinde kültürel değişim ve diyalogun teşvikine yapılan vurguya rağmen, uygulamaların tek yönlü bir projeksiyona işaret edişinden bahseder. Doğu Asya'da tarihsel olarak inşa edilmiş konular üzerinde sınır ötesi diyaloga teşvik edilmemekte, uluslararası alanda ilerletilen üniter bir ulus imajı ülke sınırları içerisindeki kültürel çeşitliliğe bağlı problemler taşıyabilmektedir³³². Kültürel diplomasi, içsel etkilerden bağımsız düşünülemez.

Japonya'nın hükümet politikalarında animeyi tanıtım ve desteklemeye yönelik adımların Cool Japonya kampanyasının ilanından sonra artış gösterdiği görülmektedir. Lam, Japonya'nın yumuşak güç politikalarına yönelmesinde ve bu alanda anime ve mangayı araç olarak kullanışında temel sebeplerden birinin Japonya'nın pasifist

³²⁸ Çağrı Güzel, "Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 30, No:2, 2016, s. 352, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/atauniiibd> 7 Eylül 2020.

³²⁹ Erika Ann Sumilang-Engracia, "Repackaging Japanese Culture: The Digitalisation of Folktales in the Pokémon Franchise", **Mutual Images**, C. IV, 2018, s. 24, (Çevrimiçi) <https://www.mutualimages-journal.org/index.php/mi/article/view/Vol5-2> 8 Şubat 2021.

³³⁰ Bkz: Sumilang-Engracia, "Repackaging Japanese Culture: The Digitalisation of Folktales in the Pokémon Franchise", **Mutual Images**, C. IV, 2018, s. 5-30, (Çevrimiçi) <https://www.mutualimages-journal.org/index.php/mi/article/view/Vol5-2> 8 Şubat 2021.

³³¹ Clothilde Sabre, "French Anime and Manga Fans in Japan : Pop culture tourism, media pilgrimage, imaginary", **International Journal of Contents Tourism**, 2016, s. 7, (Çevrimiçi) <http://hdl.handle.net/2115/64796> 6 Ocak 2021.

³³² Iwabuchi, **a.g.e.**, s. 420.

yöneliminden kaynaklandığını söyler. Manga ve anime üretim ve dağıtımını özel sektörlerle sağlamakta, piyasa güçleri ve tüketici zevkleri tarafından yönlendirilmektedir. Japon hükümetinin anime ve manga üzerindeki etkisi dolaylı şekilde, teşvik yoluyla gerçekleşmektedir ve bu popüler kültürü devletin sahip olduğu olumsuz anılardan sıyırmaktadır³³³. Japonya'nın kültür ürünlerinin gösterdiği başarının devlette değil, Japon sanatçıların yaratıcılığı ve pazar gücüne dayanmaktadır. Bu kültür ürünlerinin daha sonra önemli yumuşak güç araçları haline gelişleri, anime ve manga yapımcılarının temel kaygıları olmamıştır.

2006 yılında, Japonya Dışişleri Bakanı Aso Taro, anime ve manganın Çin dahil olmak üzere pek çok ülkenin gençlerini cezbediğini ileri sürmüştür. 2006 yılında, Japonya'nın artan anime ve manga popüleritesinden dış politikada faydalanması gerektiğini öne süren Aso'nun danışma konseyi The Council on the Movement of People Across Borders (Sınır Ötesi İnsan Hareketi Konseyi), Yabancı sanatçıları hedeflemek için “Japonya Manga Büyük Ödülü” verilmesini ve Japon pop kültürünü denizaşırı ülkelerde tanıtmak için anime elçileri atanmasını önermiştir³³⁴. Animasyon yapımlarının kamu diplomasisi uygulamalarında yerinin, teşvik etme düzeyinde ilerlediği dikkat çekmektedir. Hükümet, animasyon yapımlarının doğrudan bir propaganda aracı olarak algılanmasına izin vermemiştir.

ACA, animasyon filmlerin desteklenmesi ve tanıtımında; yeni yeteneklerin keşfi, yetiştirilmesi, yapımların tanıtımı ve filmlerin denizaşırı gösterimi aracılığıyla uluslararası kültür alışverişinin desteklenmesi gibi alanlardaki faaliyetleriyle rol oynamaktadır³³⁵. 2007'de MOFA tarafından Uluslararası Japonya Manga Ödülü başlatılmıştır. Ödüllerin amacı, manganın denizaşırı kültürlerde yayılmasına katkı sağlayan manga yapımcılarını ödüllendirmek olarak açıklanmaktadır³³⁶. 2018 yılında gerçekleştirilen 12. Uluslararası Manga Ödülü 68 ülke ve bölgeden 331 başvuru almış,

³³³ Peng Er Lam, “Japan’s Quest for Soft Power: Attraction and Limitation”, **East Asia**, No: 24, 2007, s. 350-351, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1007/s12140-007-9028-6> 23 Haziran 2020.

³³⁴ Lam, **a.g.e.**, s. 350-351.

³³⁵ Agency for Cultural Affairs, **FY 2018 Policy of Cultural Affairs in Japan**, Tokyo, Commissioner's Secretariat, 2018, s. 27, (Çevrimiçi) <https://www.bunka.go.jp/> 22 Kasım 2020.

³³⁶ Ministry of Foreign Affairs, Japan, **Diplomatic Bluebook 2019**, 2019, s. 299, (Çevrimiçi) <https://www.mofa.go.jp/index.html> 22 Kasım 2020.

ilk kez başvuran Arnavutluk, Angola, Irak, Uganda, Özbekistan, Umman ve Türkmenistan dahil olmak üzere katılım 2018'e kadarki en yüksek sayıda olmuştur³³⁷.

2007 yılında Aso, Diet konuşmasıyla Japon pop kültürünü diplomatik bir araç olarak benimsemiştir³³⁸. Manga ve animenin Japon uluslararası imajına katkısı, belirgin şekilde Japon tarzı taşımasına rağmen evrensel çekiciliği ve hedef kitlesinin gençler oluşuyla başlıca yumuşak güç sınırlılığı olan tarihsel düşmanlığı yoğun yaşamayan tüketicilere yönelmesidir.

Anime ve manga sanatsal kültürel bir öge olmanın ötesinde bir endüstri, ticari bir kültür formudur. Anime ve manga eserleri büyük bir endüstri oluşturmuş ve kendi alt kültürünü inşa etmiştir. The Association of Japanese Animations (Japon Animasyonları Derneği)'in verilerine göre 2016 yılında anime endüstrisindeki büyüme 17,5 Milyar Dolar ile 2015 yılına göre %9.9'luk bir artış göstermiştir³³⁹. Bu alt kültür, Japonya sınırları dışında geniş kitlelere yayılarak Japon kültürünün Batı'daki barışçıl ve birleştirici temsilcisi olmuştur.

Monocle'in 2018/2019 yılı için devletlerin yumuşak güç sıralamasına dair yaptığı araştırmaya göre Japonya 2017/2018 araştırmasına göre 4. sıradan 3. sıraya yükselmiştir. Yine Monocle verilerine göre Japonya'nın bu yükselişinde J-Pop (Japon popüler müziği) ve anime önemli etkenler arasındadır³⁴⁰. Batılılaşma çabalarına son yüz yıl içerisinde hız veren Japonya, tecrit içerisinde geçirdiği uzun yıllara rağmen kültürel alanda gerçekleşen etki yarışında rakiplerini hızla geride bırakmaya doğru yumuşak güç politikaları ile devam etmektedir.

Manga, anime, oyunlar gibi medya sanatlarının (Japonca'da Media Geijutsu) gerek Japonya gerek de uluslararası alanda gördüğü ilgi yoluyla Japonya'nın ilgi ve saygı görmesi ve bu ilginin Japon içerik endüstrisi ve turizm alanında önemli rol oynayabileceğini öngören³⁴¹ ACA, medya sanatlarını destekleyen projeler

³³⁷ Ministry of Foreign Affairs, Japan, **a.g.e.**, s. 301.

³³⁸ Lam, **a.g.e.**, s. 351.

³³⁹ Karen Ressler, "Japan's Animation Marketplace Hits Record High for 5th Consecutive Year", 2018-11-28 (Çevrimiçi) <https://www.animenewsnetwork.com/news/2018-11-28/japan-animation-marketplace-hits-record-high-for-5th-consecutive-year/140070> 5 Şubat 2019.

³⁴⁰ <https://monocle.com/film/affairs/soft-power-survey-2018-19/>

geliştirmektedir. ACA'nın yürüttüğü Medya Sanatları Veritabanı (Media Arts Database), 2018 Nisan itibarıyla yaklaşık 445.000 manga başlığı, 11.000 animasyon çalışması, 47.000 video oyunu başlığı ve medya sanatıyla ilgili 10.000 etkinlik listelemektedir. Bu veritabanı, içeriklerin depolanması, korunması ve erişimi için temel bir platform işlevi görmektedir³⁴².

Manga, anime, video oyunları gibi öğeler yoluyla Japonya, bu yapımların ithal edildiği ülke olmanın yanında içeriklerin üretildiği kültürel bağlam olarak da sunulmaktadır³⁴³. Pokemon'un başarısı Japonya'yı çocukların gözünde havalı ürünler veren havalı bir ülke olma algısıyla buluşturmuştur³⁴⁴. Japon popüler kültür içeriklerini takip eden kişiler, bu içeriklerin oluşturduğu çerçevede bir Japonya imajını benimseyecektir.

3.1.1. Animasyon Yapımlarının Japon Kültüründeki Yeri

Animenin uluslararası alandaki başarısı, anime yapımlarının denizaşırı ülkelere yayılımının başladığı dönemlerde hükümet desteği görmeden, kendiliğinden gelişmiştir. Japonya'da ilgi ve cazibe uyandıran yapımlar, yabancılar üzerinde de aynı etkiyi bırakmıştır. Anime endüstrisini ve marketini şekillendiren, öncelikle Japonya'ya dair koşullar ve Japon halkının tercihleri olmuştur. Bu nedenle anime endüstrisinin gelişimi Japon kültüründe animenin nasıl konumlandığıyla ilgilidir.

Sinemada olduğu gibi animeler de öncelikle ortaya çıktığı toplum ve sistem yapısını yansıtmakta, bu toplumun travmalarını yansıtan sembolik anlatıları bünyesinde barındırmaktadır. Tarihsel boyutta animelerde İkinci Dünya Savaşı ve nükleer felaketi sembolik olarak yer almaktadır. Kitlel yıkıma neden olan büyük bir düşman ve bu tehdidin karşısında çaresiz kalan insanlar Japon sinemasında Godzilla (Honda, 1954) örneği ile vücut bulmuştur. Radyasyon ile beslenen Godzilla için "Radyasyon Japonya'da canavar (Godzilla) yaratırken; ABD'de süper kahraman (Süpermen) yaratır" deyimini geliştirmiştir.

³⁴¹ Agency for Cultural Affairs, **a.g.e.**, s. 25.

³⁴² Agency for Cultural Affairs, **a.g.e.**, s. 26.

³⁴³ Sabre, **a.g.e.**, s. 6.

³⁴⁴ Sumilang-Engracia, **a.g.e.**, s. 7.

Travmatik bir deneyim olarak animede dikkat çeken bir diğer unsur ise doğal felaketlerdir. Deprem ve tsunami tehdidi ile iç içe yaşamını sürdürmüş olan Japonya’da, doğanın karşısındaki çaresizlik bir alt metin olarak animelerde sık sık kendini göstermektedir. Mermaid Melody Pitchi Picthi Pitch (Fujimoto, 2003) animesinde, Deniz kızı Sara’nın umutsuz aşkını koruma isteği nedeniyle yaşadığı bunalım, onun karaya yaklaşan dev tsunami dalgalarına karşı şarkı söyleyerek sevginin gücüyle tsunamiyi engellemesini sağlamıştır.

Animelerde sevginin gücü, dostluk, birlikte mücadele etmek ve grup halinde var olmak önemli unsurlardır. Yalnızlığın bir problem haline geldiği Japon toplumunda, animasyon yapımlarında mücadelelerin, yalnız savaşmak yerine güçlerini bir araya getirilmesiyle kazanılması sık rastlanılan bir durumdur. Ay Savaşçısı’nda (Sato, 1992) başkarakter Ay Savaşçısı Usagi, mücadelelere arkadaşları olan diğer gezegen savaşçılarıyla girmektedir. Kraliçe Beryl’e karşı yalnız başına zorla karşı koyabilen Usagi, Mars Savaşçısı, Merkür Savaşçısı, Jüpiter Savaşçısı ve Venüs Savaşçısı’nın ruhundan aldığı destekle düşmanı alt etmiştir. Sevgi ve arkadaşlığın gücü kötülükleri alt etmektedir.

Animelerde geniş karakter özellikleri ve yaratıcı konular Japon mitolojisinden beslenmektedir. Sayısız tanrıya sahip Şintoizm inancı ve bu inancın doğayla bağları animelerin konularına ilham kaynağı olmaktadır. Büyük başarı yakalayan Pokemon’da (Yuyama, 1997), pokemonlar hayvanlardan ve mitolojik yaratıklardan esinlenilerek dizayn edilmiştir. Tsubasa: Reservoir Chronicle (Clamp, 2003) ve XXXHolic (Clamp, 2003) animasyon dizilerinde ziyaret edilen dünyaların bir kısmı Japon mitolojisi unsurlarıyla şekillenmiş, karşılaşılan karakterler de yine mitolojilerden gelen karakterler baz alınarak oluşturulmuştur. Prenses Kaguya Masalı (Takahata, 2015) ve Natsume Yuujinchou (Omori, 2008) yapımlarında konu doğrudan Japon mitolojisinin gerçekliğinde şekillenmekte, bu unsurlar Japonları kültürlerine yakınlık yönünden cezbederken yabancılarda ise farklı bir kültürün çeşitliliğini görmek açısından ilginç gelebilmektedir.

Japon animasyonlarının konu ve üsluplarındaki çeşitlilik, tüketicilerin demografisini de çeşitlendirmektedir. Japonya’da, animeler öncelikli olarak çocuklar

ve gençlere yöneliktir ve yetişkinler ikinci plandadır³⁴⁵. Buna karşın; yetişkinler de anime için önemli bir izleyici kitlesi oluştururlar. Animeler, konu ve hedef kitlesine göre türlere ayrılmaktadır. Hedef kitlesi açısından sınıflandırma shojo, shonen, josei ve seinen'dir. 18 yaş altına yönelik olan animelerde, shojo animeler kız çocukları ve shonen erkek çocuklarına yöneliktir. Josei yetişkin kadınlara ve seinen yetişkin erkeklere yönelik animeler olarak ayrılmaktadır. Pazarda büyük yer tutan Pokemon (Yuyama, 1997), Doraemon (1973), Naruto (Date, 2002) ve One Piece (Uda, 1999) gibi animelerin ağırlıklı olarak çocuk ve ergenlik dönemindeki izleyiciye yönelik olduğu dikkat çekmektedir. Japonya'da düşük doğum oranları, çocuk nüfusunun oranını azaltmaktadır³⁴⁶. Azalan çocuk nüfusu ailelerin ve toplumun çocukları özel bir yere koymasına, maddi ve manevi açıdan memnuniyetlerinin temin edilmesine özen göstermesine neden olmaktadır. Taleplerinin kolayca yerine getirildiğini gören Japon çocukları, harcama yaparken çekinmemektedir. Bu durum Japonya'da kültür ürünlerinin pazarını de şekillendirmektedir. Animenin endüstri olarak gelişmesi ve animasyon ürünlerinin ötesinde, pek çok ek ürünle çeşitli tüketim nesnesi sunmasında Japon çocuklarının etkisi büyüktür. Cezbedici bu ürünler, animasyon yapımlarının denizaşırı ülkelere ihracıyla birlikte diğer ülkelerin gençlerinin de ilgisini çekmiştir. Japon animasyon yapımlarının yurt dışında özellikle 1980'lerin sonuna dikkat çekmeye başlaması da tarihsel ve sistemsal nedenlerden kaynaklanır.

Sistemsal boyutuyla ise, animelerde kapitalizme dair değerler barınmaktadır. Bu değerler animeyi bir endüstri haline getiren, bir film ve dizi yapımının ötesinde pek çok ürün ve etkinlikle desteklenen bir "alt kültür olarak anime"de gözlemlenmektedir. Japon toplumunun anime endüstrisini şekillendiren dinamiklerinden biri de ekonomidir. 1980'lerde görülen Japon ekonomi balonu ile artan alım gücü bir endüstri olarak animenin gelişmesinde önemli etkenlerdir. 1980'lerin iyi giden ekonomisi, Japon animasyon yapımlarının ve bu yapımlara dayalı ürünlerin finanse edilmesini kolaylaştırmıştır³⁴⁷. Ekonomik büyüme ile alım gücü artan Japonların hobi ürünlerine

³⁴⁵ Herlander Elias, **The Anime Galaxy: Japanese Animation as New Media**, Covilhã, LabCom Books, 2012, s. 20.

³⁴⁶ Douglas McGray, "Japan's Gross National Cool", **Foreign Policy**, 2002, s. 52, (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/> 8 Temmuz 2020.

bütçe ayırabilmeleri, markette talep doğurmuş ve bu ürünlerin artışına ve çeşitlenmesine neden olmuştur. Anime ile bağlantılı hobi ürünleri; karakter figürleri, konsol oyunları, afiş ve posterler, anime temalı giyim ürünleri gibi çeşitlenebilmektedir. Animelerin popüleritesinden beslenen diğer etkinlik ve endüstriler ise; anime temalı cafeler, karakter kostümleri üretimi ve bu kostümleri giyerek katılım gösterilen cosplay (costume-play) buluşmaları, anime soundtracklerinin dinlenilmesi ve bu müzisyenlerin konserlerine yoğun ilgi, hayranların bir araya geldiği konferans ve kongreler, animelerin geçtiği mekanların turistik ziyaretleri olarak çeşitlenmektedir.

Animasyon filmlerinin 1980’lerde yayılımı, “Asyalı Kapitalizmi”nin göstergesidir. Batı temelli kapitalist sistem, Asya’yı da kapsamına almaya başlamakta ve Asya ülkeleri kendi kültür endüstrilerini geliştirmektedir. “Pokemon kapitalizmi” olarak da anılan Japon kapitalizmi, teknoloji ve kültürel tüketim nesnelerinin ihracı üzerine kuruludur³⁴⁸. Cool Japonya bu paradigma üzerine kurulan kamu diplomasisi kampanyası olmuştur.

Lamerichs, Japonya’nın kültür ihracının dünya çapında gördüğü talebi anime fandomu üzerinden örneklendirmektedir. Anime fandom, anime ve manga hayranlarına verilen isimdir³⁴⁹. Anime fandomunda katılım yalnızca izleyici/tüketici bağlamında gerçekleştirilmez. Hayranlar kendi kostümlerini diker, fan-sub(hayran altyazı) grupları kurarak kendi dillerinde altyazı çevirileri hazırlar, doujinshi adı verilen ünlü manga serilerinden esinlenerek kendi çıkardıkları çizgi romanları paylaşırlar. Tüm bu aktivitelerin organizasyonunu çevrimiçi ortamlarda gerçekleştirebildikleri gibi, dünyanın farklı ülkelerinde sık sık büyük fan kongreleri düzenleyerek de bir araya gelirler. Bu yönüyle anime endüstrisi hükümet ve özel sektöre ek olarak tüketici tarafından da beslenmektedir.

³⁴⁷ Elias, **a.g.e.**, s. 38.

³⁴⁸ Elias, **a.g.e.**, s. 38.

³⁴⁹ Nicolle Lamerichs, “The cultural dynamic of doujinshi and cosplay: Local anime fandom in Japan, USA and Europe”, **Participations Journal of Audience and Reception Studies**, C. X, 2013, s. 156, (Çevrimiçi) <https://www.participations.org/Volume%2010/Issue%201/10%20Lamerichs%2010.1.pdf> 6 Kasım 2020.

İzleyicileri katılımcı haline getiren anime yapımları, animasyon yapımlarını bir boş zaman aktivitesi olmaktan öte, bir yaşam tarzı haline de getirmektedir. Japon animasyonunun fanatik takipçilerine otaku adı verilmektedir. Otaku kavramı, Japonya’da sapkın ve takıntılı bir hayran olarak patolojikleştirilirken, Batı’da Japon içeriğiyle ilgilenen kişi gibi daha olumlu bir kimliği ifade etmektedir³⁵⁰. Otakuların, Batı’da Japon içeriklerinin ulaşılabilir olmasında rolü önem taşımaktadır. Hayranlar resmi olarak ülke dışına çıkmamış içeriklerin dil ve erişim engelini aşmak amacıyla gönüllü olarak mangaların, animelerin veya oyunların çevirilerini yapmakta ve paylaşmaktadırlar.

Fanlar üretimlerini organize ettikleri fan buluşmalarıyla paylaşırlar. Comic Market olarak da bilinen Comiket, Tokyo’da yılda iki defa gerçekleşen hayran toplantıdır. İlk Comiket 1975 yılında yapılmış, kar amacı gütmeyen Comic Market Committee tarafından organize edilmektedir. Gönüllülük esası ile hazırlan bu toplantılar, her seferinde yaklaşık yarım milyon kişinin katılması, pek çok sanatçının çalışmalarını ilk kez burada tanıtmaya şansı yakalaması ile başarıya ulaşmış olsa da bir fan organizasyonu olma özelliğini korumaktadır³⁵¹. Japonya dışında ise ABD’de Anime Expo, Fransa’da Japan Expo, Hollanda’da Tomocon ve Avustralya’da AVCon gibi hemen her ülkede buluşmalar düzenlenmektedir. Türkiye’de üniversitelerin öğrenci toplulukları aracılığıyla öne çıkan Metucon ve Yıldızcon önemli etkinliklerdir.

Hayran buluşmalarına katılım gösterenlerin animasyon karakteri kostümleri taşıması ve cosplayerların (cosplay yapan kişi) hazırladıkları kostümleri tanıtmaları gelenek haline almıştır. Cosplay uygulamaları, Amerika’da 1960’larda bilim kurgu fan buluşmalarında karakterler gibi giyinmeleri ile başlamıştır. Kavramsal olarak Takahashi Nobuyuki tarafından, 1980’lerde Amerikan fanlarının bu kostüm pratiklerini gözlemlemesi ile icat edilmiştir³⁵². Cosplay animelerle beslenen bir alt kültür olarak, fanların anime karakterlerinin kostümlerini hazırlaması, satın alması

³⁵⁰ Lamerichs, **a.g.e.**, s. 156.

³⁵¹ Lamerichs, **a.g.e.**, s. 160.

³⁵² Lamerichs, **a.g.e.**, s. 167.

veya satması ve bu kostümlerin giyildiği etkinliklerin düzenlenmesi ile çeşitli sektörler arasında bağ kurarak anime endüstrisine katkı sağlamaktadır.

Hayran buluşmalarında doujinshiler, kart ve kutu oyunları, karakter figürleri ve animasyonlarla ilgili oyuncaklar sergilenmekte ve satışı yapılmaktadır. Bu ürünler aynı zamanda hobi dükkanlarında ve çevrimiçi alışveriş sitelerinde de yer alırlar. Japonya’da anime ile ilgili ürünlerin yaygın olarak satışının yapıldığı yer Tokyo’nun Akihabara semtidir. Akihabara anime fandomu için önemli bir çekim merkezidir.

Animenin fanlar tarafından Japonya’yı ziyaret edilmesi arzulanan bir yer haline getirmesi, Napier’in insanların kendi fantezi dünyalarını yaratmak için medya elementlerini kullanımı süreci olarak açıkladığı olguyla bağlantılıdır. Tokyo’nun Akihabara, Harajuku ve Shibuya gibi bölgeleri Japonya’nın otaku kültürünü ve gençliğini sembolize etmekte ve buralarda yabancı turistler için tur programları geliştirilmektedir³⁵³. Tokyo’nun anime fandomuna tanıdığı fırsatlar, cosplay uygulamaları için kostümlerin ve anime figürleri gibi çeşitli ürünlerin satıldığı mağazalar, manga cafeler, fan etkinlikleri ve konferanslar gibi çeşitlenmektedir.

Tokyo’nun şehir merkezinde bulunan ve elektronik ürünler satmasıyla bilinen mahallesi Akihabara, 1990’larda anime ve manga fanlarının toplandığı bir yer olmuş, 2000’lerde ise otaku yeri olarak anılmaya başlamıştır. Akihabara’nın popülerliğinin anime fanları arasında artışı fenomeni “Akiba Boom” olarak adlandırılmaktadır. Akiba Boom, Akihabara’da geçen ve mahallenin otaku kültürüne içeriğinde yer veren kitap, dizi, sinema ve manga eseri Densha Otoko’nun (Hitori, 2004) etkisiyle gerçekleşmiştir. Densha Otoko’ya olan ilginin artışıyla Akihabara’da önce Japonca daha sonra da İngilizce turlar düzenlenmeye başlamıştır. Akihabara, Cool Japonya kampanyasının vitrini olarak yeniden düzenlenmiş, bölgenin popüler kültürle bağlantılı yönleri turistik olarak inşa edilmiştir³⁵⁴. Animelerde mekanların gerçek mekanlardan seçilmesi sık rastlanılır bir durumdur. Bunun nedenleri arka plan dizaynında, yapımcılara kolaylık sağlaması ve turistik olarak ilgi çekmesi olarak özetlenebilir.

³⁵³ Sabre, **a.g.e.**, s. 6,10

³⁵⁴ Sabre, **a.g.e.**, s. 13-14.

Steins;Gate (Hamasaki, Sato, 2011) animasyon dizisi gerçek mekanların kullanımını bir üst noktaya taşıyarak, mekanların sokak ve bina konumlarını dahi Tokyo haritasında bulunabilir yerler olarak seçmiştir. Google Maps üzerinden³⁵⁵ de ulaşılabilen mekanlar, dizinin sıkı hayranları tarafından ziyaret edilmektedir.

Anime fandom buluşmalarının gerçekleştiği bir diğer mekan ise konserlerdir. Müzik, Japon animasyon yapımlarının hayranlarının lokomotif olduğu bir diğer popüler kültür kolu olarak öne çıkar. Film ve dizilerin jenerik müzikleri, fandom içerisinde popülerleşmekte ve şarkıları seslendiren müzisyenler fandomun sempatisini kazanmaktadırlar. Anime kültürünün popülerliğinden faydalanmak isteyen yapımcılar, anime karakterleri konseptinde müzik grupları oluşturmaktadır. Momoiro Clover Z, Sailor Moon Crystal (Tsuchiya, 2014) animasyon dizisinin müziklerini seslendirmiş ve konserlerinde animenin başrolleri olan gezegen savaşçıları kostümlerini andıran kıyafetlerle sahne almışlardır.

Anime müzik ilişkisinde önemli bir Japon yapımı da Vocaloid'tir. anime karakterleri gibi dizayn edilen, isim ve kişilik atfedilen sanal sanatçılar olan vokaloidler insan sesini taklit eden programlardır. Vokaloidler arasında Hatsune Miku, bir fenomen haline gelmiştir. Hatsune Miku, Japon enstrüman üreticisi Yamaha tarafından geliştirilen ve satılan ses sentezleyici teknolojisi kullanan bir vokaloide veya Masaüstü Müzik (Desktop Music) yazılımıdır³⁵⁶. Büyük üne kavuşan Hatsune Miku, hologram konserleriyle siber uzay ve fiziksel uzay ayrımını belirsizleştirmektedir.

Teknoloji ürünleriyle öne çıkan Japonya'nın anime endüstrisi ile desteklediği bir diğer sektör ise dijital oyunlardır. Japon konsol ve bilgisayar oyunları çizim tekniği ve olay örgüsüyle animeyi andırmaktadır. Popülerlik kazanan animelerin, hayranlarına anime evrenini deneyimle şansı vermesi için oyunları çıkabildiği gibi; popüler oyunların da anime serileri yapılabilmektedir.

³⁵⁵<https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?msa=0&mid=1PpebrIKsZ9cXi-nICFnGKxRxMic&ll=35.6966976839702%2C139.7763204905363&z=15> (Çevrimiçi) 29 Haziran 2021.

³⁵⁶ Kobayashi, Takashi Taguchi, "Virtual Idol Hatsune Miku: Case Study of New Production/Consumption Phenomena generated by Network Effects in Japan's Online Environment", **Markets, Globalization & Development Review**, C. III, NO. 4, 2018, s. 1, (Çevrimiçi) <https://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1068&context=mgdr> 6 Ocak 2021.

3.1.2. Japon Animasyon Yapımlarında Siber Ortam

Teknoloji ve inovasyon alanında öne çıkan Japonya, siber uzayda da yumuşak güç birikimine sahiptir. “Siber”, elektronik ve bilgisayarla ilgili aktiviteleri ifade etmektedir³⁵⁷. Siber uzay, bilgisayar teknolojilerinin meydana getirdiği ortamı ifade eder. Bilgi çağında siber uzay, fiziksel uzay kadar yaşamın içerisine girmiş ve devletlerin bu alanda var olmalarının önemi artmıştır. Japonya siber uzaydaki girişimlerini, kamu diplomasisi politikalarında da olduğu gibi proaktif yaklaşımla planlamaktadır.

Japonya’ya gelecekte siber anlamda önemli bir kazanım olması planlanan konsept, Toplum 5.0 (Society 5.0.) konseptidir. Japonya’da 2016 yılında gelişen Society 5.0. konsepti, bütün akıllı sistemlerin dijital teknolojilerle bir araya geldiği dijital toplumu ifade etmektedir. Super Smart Society (Süper Akıllı Toplum) olarak da adlandırılan Toplum 5.0, insanlık tarihinin Endüstri 4.0’dan sonra gelen beşinci aşaması olarak görülmektedir. Toplum 5.0’ın temeli siber ve fiziksel sistemlerin, büyük bilgi merkezleri ve yapay zekayla entegre olarak insan-merkezli bir toplum meydana getirmektir. Bu yeni toplum sisteminde fiziksel uzaydan toplanan çeşitli bilgiler siber uzayda bir araya getirilerek yapay zeka tarafından analiz edilecek, analizlerin sonucu geri bildirim olarak alınacaktır³⁵⁸. Japonya teknoloji ve inovasyonda önde gelen ülkelerden biri olarak, teknik birikimiyle kültürü de şekillendirmekte ve yeni bir paradigmanın doğuşuna önayak olmaktadır. Hem toplum yapısı hem de teknik olarak ilerlemenin ne yöne gideceğine dair araştırmalar yapılarak, bu araştırmaların sonucunda belirlenen beklentilere yönelik kurumlar hazırlanmaktadır.

³⁵⁷ Joseph S. Nye, **Cyber Power**, Belfer Center, 2010, s. 3, (Çevrimiçi) <https://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/files/cyber-power.pdf> 30 Mart 2021.

³⁵⁸ Martin Zák拉斯ník , Anna Putnová, “Digital Society – Opportunity or Threat? Case Studies of Japan and the Czech Republic”, **Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis**, C. LXVII, No: 4, 2019, s. 1085-1086, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.11118/actaun201967041085> 16 Aralık 2020.

2016 yılında Japonya kabinesi bu konsept için gerekli bilimsel araştırmaların yapılması ve endüstrilerin bu sürece uyum sağlaması üzerine program yapılmasını onaylamıştır³⁵⁹. Japonya aktif olarak takip ettiği programlarla değişime, henüz devrim gerçekleşmeden uyum sağlama şansını yakalamaktadır. Japonya'nın elektronik ve siber uzaya yönelik yatırımlarının başarıya ulaşabilmesi için bu alanlarda etkili kamu diplomasisi uygulamalarıyla desteklenmelidir.

Devletlerin siber uzaydaki gücü, hem sert hem de yumuşak güç unsurları barındıran siber güç kavramıyla açıklanmaktadır. Güç bağlama bağliken; siber güç ise siber uzayı karakterize eden kaynaklara bağlıdır. Bu kaynakları Nye, elektronik ve bilgisayar tabanlı bilgilerin oluşturulması, kontrolü ve iletişimi gibi konulara dayandırır. Siber güç davranışsal olarak, siber uzayın elektronik olarak birbiriyle bağlantı içerisindeki bilgi kaynaklarının kullanılmasıyla tercih edilen sonuçlara ulaşma yeteneğidir³⁶⁰. Siber güçte daha çok bilgi kaynağına sahip olmak, yeni teknolojileri takip etmek ve bunları geliştirmekle bağlantılıdır. Japonya'nın; teknoloji şirketleri, inovatif araştırmalar yürüten üniversiteleri ve bu çalışmalarını destekleyen hükümet politikalarıyla birlikte teknoloji ile iç içe yaşayan toplumuyla da siber uzayda lider konuma gelmek için gerekli kaynaklara sahip olduğu görülmektedir.

Siber güç, kaynaklarını teknik ve endüstriyel ilişkilerden de aldığı gibi, kamu diplomasisi faaliyetleriyle de desteklenmektedir. Nye, siber gücün dış siber uzaydaki hedeflerini, bilgi araçları açısından, yumuşak güç bağlamında başka bir ülkenin vatandaşlarının fikirlerini değiştirmek yoluyla yapılan kamu diplomasisi kampanyaları olarak belirlemiştir³⁶¹. Bilginin ve gücün dijitalleşme süreçlerine girmesiyle kamu diplomasisi politikalarında, siber uzayın da gözetilmesi ve siber uzaydaki hedeflere hizmet edecek kampanyaların şekillenmesi önem taşımaktadır.

Japonya'nın siber uzaya yönelik politikaları, yumuşak güç arayışında olan diğer devletlere de örnek oluşturmaktadır. Siber uzay; anonimlik ve düşük maliyet gibi avantajları ile geleneksel alanlara göre küçük aktörlere sert ve yumuşak güç kullanımı

³⁵⁹ Zákasník, Putnová, **a.g.e.**, s. 1088.

³⁶⁰ Nye, **a.g.e.**, s. 3.

³⁶¹ Nye, **a.g.e.**, s. 5.

için daha fazla kapasite sağlamaktadır³⁶². Öngörüyle hazırlanacak politikaların, siber güce yatırımını daha erken yapan devletlere gelecekte yararı olacaktır.

Son dönemlerde kamu diplomasisi politikalarını popüler kültür konularında yoğunlaştıran Japonya'nın, bu popüler kültür ürünleriyle tüketicilerin Japonya'nın siber gücüne dair algılamalarını şekillendirmesi şansı doğmaktadır. Siber kültürün önemli bir parçası olan dijital oyun pazarını, Sony Playstation ve Nintendo markalarıyla Japonya domine etmektedir. Japonya'nın, oyunlardan kazandığı ilgiyi animasyon yapımlarına aktarması ve vice versa tüketici seçimleri üzerinde etkili olacaktır. Oyunların yanında; hack faaliyetleri, yapay zeka karakterler, teknoloji ürünlerinin ulaşılabilir ve yaygın kullanımda olduğunun animasyon yapımlarında sunumu Japon kamu diplomasisi yaklaşımına uygun tanıtımlar olacaktır.

Oyunlar, otakuların animasyon yapımlarının evrenlerini deneyimlemesi şansını vermesi açısından, anime ile temel bir bağa sahiptir. Japon oyunlarında, animelerde kullanılan çizim teknikleri, seslendirme ve hikaye anlatımına sıkça yer verilir. Oyunlar, animelerden sonra yapımın devamlılığı ve izleyicinin katılımcı olabileceği bir platform olarak geliştirilebileceği gibi, popüler oyunların daha sonra animasyon film ve dizileri de tanıtımın bir parçası olarak yayınlanabilmektedir. Elektronik oyunların ve animenin birbirini destekler yönde tanıtımı, Japon markalarının tanıtımı kampanyasını destekleyecektir.

Steins;Gate ve Steins;Gate 0 (Kawamura, 2018) anime dizileri, aynı isimlerle çıkan bilim kurgu görsel roman oyunlarına dayanmaktadır. Animasyon diziler ve oyunlar ardı ardına çıkmış ve ortak tanıtım kampanyası içerisinde, birbirlerinin satışını destekleyerek geniş kitleye ulaşmıştır. Kahramanlardan üçü anime otakusudur ve olay örgüsü üniversite öğrencilerinin kurduğu Geleceğin Aletleri Laboratuvarı'nda geçmektedir. Olaylar Tokyo'nun elektronik ve anime endüstrisi ürünleri mağaza ve mekanlarıyla öne çıkan Akihabara semtini odağına almaktadır. Zaman makinesi ve teknoloji yarışından kaynaklı Üçüncü Dünya Savaşı konusunu içeren animede, zaman

³⁶² Nye, **a.g.e.**, s. 1.

makinesini icat eden ekip Japon, bu ekibin mücadele ettiği kötüler ise Avrupalı kuruluş SERN (CERN’e atıf yapılmıştır) olarak belirlenmiştir.

Anime ve oyunların aynı evreni temel alarak birbirini destekleyen ürünler olarak piyasaya sürülebileceği gibi, Japon oyun endüstrisini tanıtan bir diğer anime konusu ise karakterlerin öyküde oynadıkları oyunlardır. Sword Art Online (Ito, 2012) animasyon dizisinin konusu düşünce ve duyularını siber ortama aktarabilen bir aygıt yardımıyla, çevrimiçi ve çok oyunculu bir rol yapma oyununa giren karakterlerdir. Bu oyunun geliştiricisi Japon’dur ve oyun, Japon ileri teknolojisi ürünü olarak sunulmaktadır.

Elektroniğe, siber uzaya dair iletişim platformlarına ve popüler kültüre ilgi duyan anime otaku kültürü, Japon animasyonlarının siber uzaya dair ülke imajını şekillendirmesine yardımcı olabilmektedir. Animasyon yapımlarında devamlılık gösterecek şekilde, ikna edici ve cazip temsillerle Japon teknolojisi ve siber kültürünün verilmesi uzun vadede Japonya’nın yumuşak güç hedeflerine katkı sağlayacaktır.

3.2. Japonya’nın Animasyon Yapımlarında Siber Ortama Dair Eleştirel Söylem Analizi

Gün kaynakları içerisinde ekonomik gücü, üretim ve endüstrileriyle öne çıkan Japonya’nın, bir sert güç unsuru olan ekonomisini yumuşak güç kaynağı haline getirmesi de olanaklıdır. Bilim ve teknolojik gelişimi ile birlikte toplumun refahını kültürel ürünlerine konu yaparak, bu alanlarda kazanacağı güven, uzun vadede ülkeye dair cazibenin de gelişmesine yardımcı olabilecek niteliktedir. Bu nedenle, bir Japon animasyon yapımı üzerinde söylem analizi yapılarak, hedeflenen algıları oluşturmaya yönelik mesajların nasıl şekillendirildiğinin incelenmesi gerekli görülmüştür.

3.2.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmada, 2000’ler sonrası Japonya kamu diplomasisi yönelimleri ve Cool Japonya kampanyası göz önünde bulundurulduğunda, Japon animasyon yapımlarının

yumuşak güç aracı olarak kullanımı bir varsayım olarak kabul edilmiştir. Animasyon filmlerinin yumuşak güç aracı olarak kullanımın nasıl geliştiğine dair yanıtlara ulaşmak amaçlanmıştır.

Araştırmada; “Japonya kamu diplomasi uygulamalarında animeler ne şekilde bir yumuşak güç aracı olarak kullanılmaktadır?”, “Animasyon yapımlarında Japonya markası nasıl yansıtılmaktadır?”, “Japonya’ya ve Japonya’nın siber uzaydaki konumuna animenin sunduğu katkı hangi mesajlar çerçevesinde gelişmektedir?” sorularına cevap aranmaktadır.

Kültür endüstrisi içerisinde, anime bir eğlence tüketimi maddesi olmaktan çıkarak, yumuşak güç aracı haline gelmektedir. Bir yumuşak güç aracı olarak animenin Japonya markasına dair mesajlar barındırması kaçınılmazdır. Konuya dair mesajların hangi şekillerde açığa çıkabileceğini anlamak, anime üzerinde Japon kültürel birikiminin nasıl bir bağlamda ele alındığı görmek, Japonya’nın yumuşak gücünde animenin konumunu algılamak açısından önem taşımaktadır.

Japonya yumuşak gücü bağlamında anime üzerine Türkçe çalışmaların az olması dikkat çekicidir. Yumuşak güç alanında Japonya’nın konumu bölgesel güç konumu, emperyalist geçmişi ve Batı ile yakın ilişkilere rağmen kültürel anlamda farklılığı ve bu farklılığın oluşturabileceği yumuşak güç alanındaki dezavantaj, öz bakımından Türkiye ile benzerlikler taşımaktadır. Türk dizileri uluslararası alanda ilgi görmekte ve bu ilgiden kamu diplomasisi kapsamında faydalanılmaktadır³⁶³. Japon animasyon yapımlarının kamu diplomasisi politika uygulama aracına dönüşmesi bu anlamda Türkiye’ye örnek oluşturabilmektedir.

Tüketiciler için ise bu araştırma, medyada mesajların hangi bağlamlarda ortaya çıkabileceğine dair fikir vermesi açısından önemlidir. Tüm bunların yanında, araştırma akademik hedeflerle, akademik çevreye yönelik hazırlanmış, hükümetler ve tüketiciler

³⁶³ Faruk Yazar, “Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Türk Dizi Sektörünün Değerlendirilmesi”, **Stratejik ve sosyal araştırmalar Dergisi**, C. IV, No: 3, 2020, s. 535, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/sisad/issue/57883/778862> 4 Haziran 2021.

açısından yol göstericiliğinin ileri çalışmalarda faydalanılması yoluyla mümkün olabileceğinin altını çizmek gereklidir.

Örneklem amaçlı seçilen “Summer Wars” animasyon filmi ile sınırlandırılmıştır. Summer Wars filmi siber uzay, geleneksel Japonya, taşra, Japon aile yapısı ve Japon gençleri gibi konulara yer vermektedir. Film, Japon kültüründe geleneksel ve popüler kültürün bir araya geçtiği ikiliği yansıtabilmektedir. Filmin yapım yılı olan 2009, Cool Japonya kampanyasının kabul edildiği dönem içerisinde. Siber uzay, Japonya’da “Toplum 5.0” yaklaşımıyla da somut girişimler kazanmaktadır. Teknik ve sosyal bir alan olarak siber uzay, çalışmanın güncel gelişmelere temel oluşturması nedeniyle animasyon filminde incelenecek olgu olarak seçilmiştir.

Çalışmada amaçsal olarak seçilen Summer Wars animasyon filmi ile derinlemesine analiz yapılmıştır. Analiz edilecek sekanslar siber uzaya dair mesajlar içeren sahnelerle sınırlandırılmıştır. Araştırmanın yöntemi olan nitel araştırma, az örneklem üzerinde yürütülen derinlemesine incelemeler yoluyla araştırmacıya zaman ve maliyet açısından avantaj sağlayarak detaylı yorumlamalara olanak tanınmaktadır³⁶⁴.

Araştırmanın verileri toplanırken, Summer Wars filmi çevrimiçi ortamdan “Turkanime”³⁶⁵ platformundan izlenmiştir. Japon medya düzenlemelerinde korsan yayınların ve hayran altyazı gruplarının, hukuken açıklıklar bırakılarak bu hayran aktiviteleri ile Japon yapımlarının daha geniş kitlelere ulaşması hedeflenmektedir (He, 2014, 1013)³⁶⁶. Bu nedenle Summer Wars araştırma için, pek çok gönüllü hayran-altyazı gruplarına da ev sahipliği yapan Japon animasyonu izleme sitesi turkanime.net’de³⁶⁷ yayınlanan linkten izlenmiştir. Türkçe altyazı çevirisi “Musti (x)”

³⁶⁴ Ali Baltacı, “Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?”, **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. VI, No: 2, 2019, s. 372, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/898942> 7 Şubat 2021.

³⁶⁵ <https://www.turkanime.net/video/summer-wars> (Çevrimiçi) 20 Haziran 2021.

³⁶⁶ Tianxiang He, “What Can We Learn from Japanese Anime Industries? The Differences Between Domestic and Overseas Copyright Protection Strategies Towards Fan Activities”, **The American Journal of Comparative Law**, C. LXII, 2014, s. 1013, (Çevrimiçi) <http://dx.doi.org/10.5131/AJCL.2014.0029> 20 Mart 2021.

³⁶⁷ <https://www.turkanime.net/> (Çevrimiçi) 20 Haziran 2021.

fansub (hayran altyazı) tarafından yapılmıştır. Film araştırma için pek çok kere izlenmiş, notlar tutulmuş ve ekran görüntüleri alınmıştır.

Summer Wars filminin incelemesi, eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Eleştirel Söylem Analizi, söylemin sosyo-politik bağlamının aranmasına imkan tanıdığı, kamu diplomasisi ve yumuşak güç gibi disiplinler arası alanlarda çözümlemelere uygun olduğu için seçilmiştir. Araştırmada amaçlanan tüme varım değil, animasyon yapımları aracılığıyla Japon kamu diplomasisine yapılabilecek katkının, nasıl mesajlarla yumuşak güç kazanımı ve cazibe oluşturma yoluyla sağlanabileceğini sorgulamaktır.

3.2.1.1. Eleştirel Söylem Analizi

Eleştirel söylem analizi bir nitel araştırma yöntemidir. Yirmi birinci yüzyılın başlarından itibaren kullanım sıklığı artış gösteren nitel araştırmalar, sayılabilir ve genellenebilir analizleri ile öne çıkan nicel araştırmaların aksine, olay ve olguları yorumlama ve anlamaya odaklanmaktadır³⁶⁸. Söylem çalışmaları dilbilimin toplumsal boyutunun etkisi ile disiplinler arası alanda yaygın olarak kullanılmaktadır. Uluslararası ilişkilerde söylem çalışmaları, başat aktörlere söylemsel pratiklerle meşruluk ve anlam kazandırması, bilginin kurucu rolü ve bilgi-iktidar ilişkisi üzerinde yoğunlaşmaktadır³⁶⁹. Siyaset bilimi alanında söylem çalışmaları, siyaset biliminin önemli tartışma konusu ve problemi olan güç ilişkilerine değinmektedir. Foucault söylemi, bilgi ve iktidarın iç içe geçtiği, iktidarın ortaya çıkardığı bilginin, iktidarı güçlendirdiği döngü içerisinde tanımlamaktadır. Söylem bir iktidardır ve iktidar bireylere söylem olarak ulaşmaktadır³⁷⁰. Eleştirel söylem analizi kuramcısı van Dijk

³⁶⁸ Bilgen Kıral, “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, **Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. VIII, No: 15, 2020, s. 172, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbid/issue/54983/727462> 7 Şubat 2021.

³⁶⁹ Mustafa Yetim, Ramazan Erdağ, “Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Söylem Analizi: Revizyonist Söylemin Gelişimi”, **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. IV, 2018, s. 84-85, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/471998> 2 Şubat 2021.

³⁷⁰ Sibel Karaduman, “Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif”, **Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, C. IV, No: 2, 2017, s. 36, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/386936> 2 Şubat 2021.

gücü; eğer grup, üyelerinin davranış ve düşüncelerini kontrol edebiliyorsa gücü vardır şeklinde açıklamaktadır³⁷¹. Söylem ve güç ilişkileri içerisinde, politika, medya veya bilim gibi söylemler güç kaynağıdır. Van Dijk, söylem-güç ilişkisinde iktidara değinir, düşüncelerin etkilenmesi davranışların da kontrolü anlamına gelecektir. En etkili söylemi kontrol eden grubun, zihinlerin ve davranışların kontrolünde de şansı artacaktır³⁷².

Medya çalışmalarında, ideoloji kavramının yerini söylem kavramına bıraktığı görülmektedir. Söylem, ideolojinin dilsel pratiklerle analiz edilmesine olanak tanımakta, dil toplumsal yaşamın biçimlendiricisi olarak ele alınmaya başlanmıştır. Söylem, iktidar ve ideoloji ilişkileri, söylem analizi yaklaşımlarında önemli yer tutmaktadır. Eleştirel yaklaşımlar ideolojiyi ve anlam inşasında oynadığı rolü merkeze almakta ve toplumsal iktidarın dil içerisinde kodlandığını ileri sürmektedir³⁷³. Söylemleri meydana getiren dil, ortaya çıktığı sosyal grubun ideolojisi bağlamında şekillenir. Burada sosyal gruptan anlaşılan; kendini benzer tanımlamalarla ifade eden, benzer davranışlara yatkınlığı olan, olay ve kavramlara benzer –olumlu veya olumsuz- bakışla yaklaşan insanlardır. Söylemlerin analizi ise, grup içerisindeki sosyo-politik ilişkileri ortaya çıkararak ideolojiyi belirler.

Van Dijk, sosyo-politik söylem analizinin bir türü olan ideolojik söylem analizinin temel hedefinin, söylem yapıları ve ideoloji yapılarını sistematik olarak ilişkilendirmek olduğunu öne sürer³⁷⁴. İdeoloji ve söylemin iki yönlü ilişkisi, söylemin iktidar ilişkilerini kurmak ve temsil etmek vasıflarını ortaya çıkarmaktadır. İdeoloji söylemi çerçevelemektedir ve söylemler ideolojinin yeniden üretiminde rol oynamaktadır. Bu sürekli etkileşim içerisinde ideolojilerin toplumda taşınma ve yeniden üretilmesine yönelik araştırmalarda söylem önem kazanmaktadır. İdeoloji, devletin ideolojik aygıtlarının işleyişini belirlemekte ve iktidarın söylemi bu işleyiş sistemi içerisinde şekillenmektedir. İletiler ideolojinin çerçevelediği sistem içerisinde

³⁷¹ Teun van Dijk, “What is Critical Discourse Analysis”, **The Handbook of Discourse Analysis**, Ed: by Deborah Tannen, Heidi E. Hamilton, Deborah Schiffrin, Malden, John Wiley & Sons, Inc, 2001, s. 355.

³⁷² Van Dijk, **What is Critical...**, s. 355.

³⁷³ Karaduman, **a.g.e.**, s. 34.

³⁷⁴ Van Dijk, **Ideological Discourse Analysis**, 1995, s.143 , (Çevrimiçi) <http://www.discourses.org/OldArticles/Ideological%20discourse%20analysis.pdf> 6 Kasım 2021.

üretildiği için rızanın üretiminde etkin bir araç olarak da öne çıkmaktadır³⁷⁵. Söylemin altında gizli düşünce ve ideolojiye ulaşmak için metnin ötesine gitmek gereklidir³⁷⁶. İçeriklerin ortaya çıkarılması için analiz yöntemlerinden faydalanılmaktadır.

Söylem analizinde Hollanda okulu temsilcilerinden van Dijk’a göre söylemin açıklanması bilişsel süreçlerin ortaya konmasıyla olur. Toplum-bilişsel modele göre, söylemin niteliğinin çıkış noktası bireysel bilişsel düzeydedir. Bireyin ve dolayısıyla toplumun tutumları ideolojilerin oluşturduğu temsil şemalarına göre belirlenen normlarla şekillenmektedir³⁷⁷. Spesifik bir teorinin ötesinde bir ekol olan van Dijk’ın eleştirel söylem analizi, baskın gruplara ve ideolojilere odaklanabilmektedir³⁷⁸. Van Dijk, söylemin merkezinde grupların ve kurumların sosyal gücünün bulunduğuna değinir. Grupların gücünün az veya çok olması, grupların diğer grupların düşünce ve eylemlerini kontrol kabiliyetine bağlıdır³⁷⁹.

Eleştirel söylem analizi araştırmaları iktidar ve sosyal eşitsizlik problemleri ile ilgilendiği için, araştırmalara konu olan başlıca kavram ve olgular cinsiyet eşitsizliği, etnik merkezlik, antisemitizm, milliyetçilik, ırkçılık, medya söylemleri ve politik söylemlerdir³⁸⁰. Politik söylem, güç ve iktidarın meşrulaştırılması ve yeniden üretimindeki rolüyle eleştirel söylem analizi konuları arasında yer almaktadır³⁸¹.

Eleştirel söylem analizinin ilkeleri genel olarak özetlenmek gerekirse; öncelikle eleştirel söylem analizi ve araştırmacıları nesnel değil, eleştireldir. Eleştirel söylem analizi ve araştırmacıları, yaklaşımın görece yeni oluşunun da etkisiyle kuramsal ve pratik yönden çeşitli katkılara açıktır. Eleştirel söylem analizinde söylemin güç ve denetimle ilişkisi merkezi konumdadır. Güce sahip olanın statükoyu sürdürme hedefine karşı zayıftan yana mücadele vermek girişimi söz konusudur³⁸².

³⁷⁵ Karaduman, **a.g.e.**, s. 35-36.

³⁷⁶ Berkan Güngör, “Söylem Yaklaşımı Üzerine Bir Kavram Çalışması ve Eleştirel Söylem Analizi”, **Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi**, V. II, No: 2, 2020, s. 2, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/kritik/issue/57533/751198> 2 Şubat 2020.

³⁷⁷ Karaduman, **a.g.e.**, s. 40.

³⁷⁸ Güngör, **a.g.e.**, s. 7.

³⁷⁹ Karaduman, **a.g.e.**, s. 41.

³⁸⁰ Van Dijk, **What is Critical...**, s. 358-361.

³⁸¹ Van Dijk, **What is Critical...**, s. 60.

³⁸² Gülsüm Songül Ercan, Pınar Danış, “Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımları ve Kapsamları”, **DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C. VI, No: 2, 2019, s. 543, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/deuefad/issue/49601/596349> 2 Şubat 2021.

Eleştirel söylem analizi, gündelik paradigmlar ve modalar yerine sosyal problemler ve politik konulara odaklanır³⁸³.

Temel odaklarından biri gücün kötüye kullanımı olan eleştirel söylem analizi, güç ve iktidar söylemlerinin medya metinlerinde yeniden inşasını irdeler³⁸⁴. Van Dijk, haberi bir söylem olarak ele alarak, haberi egemen söylemlerden bağımsız olmayan, toplumdaki iktidar ilişkilerinden ayrı tutulamayacak ve içinde üretildiği toplumla ilgili bir bağlam içerisinde kabul etmektedir³⁸⁵.

Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi modelinde güç konusunda analizlerde öne çıkan üç soru; güçlü grupların kamu söyleminin metnini ve bağlamını nasıl kontrol ettiği, Güç söylemlerinin görece gücü daha az grupların eylemlerini kontrolü nasıldır ve böyle bir kontrolün sonuçları nelerdir, güçlü grupların söyleminin özellikleri nelerdir ve gücün kötüye kullanımı hangi özellikleri göstermektedir şeklinde özetlenmektedir³⁸⁶.

Eleştirel söylem analizi, teorik olarak makro ve mikro düzeyler arasında köprü kurmaktadır. Eleştirel söylem analizinde mikro düzeyde analizler; dilin kullanımı, söylem, söylü etkileşim ve iletişimi kapsar. Makro düzey ise; sosyal gruplar arasında güç, hakimiyet ve eşitsizliği olgularını konu alır³⁸⁷. Van Dijk, haber söylemlerinin çözümlenebilmesi için makro ve mikro düzeylerarasında köprü kuran bir model geliştirmiştir.

A) Makro Yapılar	B) Mikro Yapılar
------------------	------------------

³⁸³ Van Dijk, **What is Critical...**, s. 353.

³⁸⁴ Karaduman, **a.g.e.**, s. 42.

³⁸⁵ Karaduman, **a.g.e.**, s. 40.

³⁸⁶ Karaduman, **a.g.e.**, s. 42.

³⁸⁷ Van Dijk, **What is Critical...**, s. 354.

1. Tematik çözümleme a. Başlık/lar (Üst başlık, Başlık, Alt başlık) b. Haber Girişi 1. Spot/lar 2. Spot olmadığı zaman haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir. c. Fotoğraf 2. Şematik çözümleme a. Durum 1. Ana Olayın Sunumu 2. Sonuçlar 3. Ardalan Bilgisi 4. Bağlam Bilgisi b. Yorum 1. Haber Kaynakları 2. Olay Taraflarının Olaya Getirdikleri Yorumlar	1. Sentaktik Çözümleme a. Cümle Yapılarının Etken ya da Edilgen Olması b. Cümle Yapılarının Basit ya da Karmaşık Olması c. Cümle Yapılarının Uzun ya da Kısa Olması 2. Bölgesel Uyum a. Nedensel İlişki b. İşlevsel İlişki c. Referansal İlişki 3. Sözcük Seçimleri 4. Haber Retoriği a. Fotoğraf b. İnandırıcı Bilgiler c. Görgü Tanıklarının İfadeleri
---	--

Tablo 3.1.: van Dijk’ın Söylem Analizi Sistematiği ³⁸⁸

Van Dijk, haberlerin söylem analizi sistematiğinde haber söyleminin ideolojisini ortaya koymaya yönelik bir tümevarım yöntemi geliştirmiştir. Bu modelde haber metni parçalara ayrılarak incelenmektedir ³⁸⁹. Bu model daha sonra çeşitli medya metinlerine uyarlanmıştır. Ayvaz ve Livberber’in “van Dijk’ın

³⁸⁸ Süheyla Ayvaz, Tuba Livberber, “Reklamlarda Toplumsal Sınıf: Otomobil Reklamları Üzerinden Bir Söylem Analizi”, **Erciyes İletişim Dergisi**, C. VI, No: 2, 2019, s. 1147, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/erciyesiletisim/issue/47017/518553> 7 Şubat 2021.

³⁸⁹ Ayvaz ve Livberber, **a.g.e.**, s. 1147.

Söylem Analizi Modeli'nin Televizyon Reklam Filmine Uyarlanması” modelinde³⁹⁰ makro yapılar senaryo, slogan, mekân, karakterler ve toplumsal/kültürel/sınıfsal bağlam olarak uyarlanmıştır. Mikro yapılar; Cümle Yapıları ve Sözcük Seçimleri, çekim Tipi, Müzik/Jingle- Ses- Ses Efektleri olmak üzere belirlenmiştir. Irmak, van Dijk'ın modelini sinema için uyarlayarak makro yapıda öykü, olay örgüsü, karakterler ve mekan sunumunu; mikro yapıda ise filme ait görsel ve işitsel malzemeleri yorumlamıştır³⁹¹.

Araştırmada, van Dijk'ın modeli anime filmi analizi üzerine uyarlanarak makro yapılar arasında olay örgüsü, mekan sunumu ve kültürel bağlam; mikro yapılar olarak da filmin animasyonda kullanılan renkler ve çizim teknikleri gibi görsel malzemeler ve cümle yapıları, sözcük seçimleri, OST, seslendirme gibi işitsel malzemeler incelemeye alınmıştır.

3.2.2. Summer Wars Animasyon filmi ve Yumuşak Güç Kapsamında Analizi

Summer Wars animasyon filmi, bünyesinde siber uzaya dair unsurları barındırması, geleneksel Japon yaşayışı ve aile yapısı ve modern Japon teknolojisi ve bu teknolojiye erişimi olan gençlerin yaşam tarzının temsil edilmesi nedeniyle Japonya'da siber uzay olgusunun incelenmesi açısından kolaylık sağlamaktadır. Filmin analizinde van Dijk'ın eleştirel söylem analizi kullanılarak, filmdeki görsel ve işitsel malzemelerden yararlanılmış, mekan sunumu ve toplumsal bağlamı da ele alınmıştır.

³⁹⁰ Ayvaz ve Livberber, **a.g.e.**, s. 1147.

³⁹¹ Burak Irmak, “Avustralya Savaş Sineması'nda Türk ve Anzak Temsili”, **Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, No: 1, 2019, s. 109, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/933932> 8 Şubat 2021.

3.2.2.1. Filmin Künyesi

Alternatif İsimler: İngilizce: Summer Wars / Japonca: サマーウォーズ (Samâ uôzu)

Yönetmen: Mamoru Hosoda

Öykü: Mamoru Hosoda

Senaryo: Satoko Okudera

Prodüktör: VAP, Yomiuri Telecasting, Kadokawa Shoten, Nippon Television Network

Stüdyo: Madhouse

Dağıtımçı: Funimation, Warner Bros. Japan, GKIDS

Tür: Bilim kurgu, Komedi

Süre: 114 dakika

Rating: PG-13 – 13 yaş ve üzeri

Müzik: Akihiko Matsumoto

Sinematografi: Yukihiro Masumoto

Kurgu: Shigeru Nishiyama

Gösterim: Japonya: 1 Ağustos 2009 / Türkiye: 9 Mart 2013 (İstanbul Japon Filmleri Festivali)

Ülke: Japonya

Dil: Japonca

Bütçe: 18.4 milyon dolar

Seslendirme: Ryunosuke Kamiki, Nanami Sakuraba, Mitsuki Tanimura, Sumiko Fuji

3.2.2.2. Makro Yapı

Van Dijk, makro düzeyde analize güç, üstünlük, sosyal gruplar arasındaki eşitsizlik gibi konuları dahil etmektedir³⁹². Summer Wars filminin olay örgüsü, mekan sunumu, sosyal ve toplumsal bağlamı makro yapısı içerisinde ele alınmıştır.

3.2.2.2.1. Olay Örgüsü

OZ adındaki dijital oyun, dünya çapında büyük ilgi görmektedir ve bu oyun aracılığıyla fiziksel günlük hayata dair kurum ve kişilere erişim imkanı da sağlanmaktadır. Lise öğrencisi Kenji ve arkadaşı oyunda yarı zamanlı çalışmakta bir yandan da okulun fizik kulübü odasında bir araya gelmektedirler. Aynı lisenin öğrencisi Natsuki, onlara yeni bir iş teklifinde bulunur. Natsuki'nin büyük annesinin 90. yaş günü kutlamalarına katılacak ve Natsuki'nin erkek arkadaşı gibi davranılacaktır. Taş kağıt makas oyunuyla işi kazanan Kenji, Natsuki'nin Ueda'daki köklü ve geniş Japon ailesiyle tanışmak üzere yola koyulur. Bu sırada Arakawashi isimli Japon uydusu Dünya'ya geri dönmektedir. Jinnouchi ailesinni evindeyken bir gece telefonuna bir matematik problemi alan ve matematikteki başarısı onu neredeyse dünya çapında matematik olimpiyatlarında Japonya'yı temsil etmeye götürecek olan Kenji, problemi çözer ve bulduğu şifreyi gönderir. Sabah olduğunda haberlerde Oz'un hacklendiği ve bunu Kenji'nin yapmış olduğu vardır. Kenji'nin çözdüğü şifre ile oyundaki hesabı ele geçirilmiştir. Hesapları ele geçiren kişi, hesaplara erişimi yoluyla fiziksel hayatta pek çok sistemi çökertmektedir. Ailenin vefat etmiş büyük babasının metresinden olan oğlu, bunu yapanın kendi geliştirdiği "Aşk Makinesi" adlı yapay

³⁹² Van Dijk, *What is Critical...*, s. 354.

zeka olduğunu, ABD ordusunun bu yapay zekayı almak için teklif verdiğini ve Oz'un hacklenmesinin bir deney olduğunu açıklar. Aşk Makinesi, GPS, yardım hatları, itfaiye gibi pek çok alanda karmaşa yaratmanın yanında dünyaya yaklaşmakta olan Arakawashi uydusunun da koordinatlarını değiştirerek bir nükleer santrale yönlendirilmesine neden olmuştur. Ailenin doğum gününü kutlamak için bir araya geldiği büyükanne vefat eder ve aile büyük annenin onuruna savaşma kararı alır. Jinnouchi ailesinin dört jenerasyonu, bir arada bu yapay zekaya karşı mücadele edecektir. Ailenin her üyesi kendi uzmanlık alanına göre bu savaşa destek olmaktadır. Gelişmiş enerji üreticisi, soğutucular ve gelişmiş bilgisayar sistemi kurularak savaş stratejisi belirlenmeye başlar. Tarihi Ueda kuşatması'nda ailenin atalarının uyguladığı taktiklerden de fikir alarak oyun içerisinde yapay zeka Aşk Makinesi'ni hapsedmeyi başarırlar. Aşk Makinesi, ele geçirdiği bütün avatarları kullanarak devasa bir canavar şeklini alır ve hapsediği yerden çıkar. Jinnouchi ailesi ve Kenji mücadeleye devam eder ve Aşk Makinesi'ni bir geleneksel Japon kart oyununa davet ederek, yapay zekanın ele geçirdiği hesaplar üzerine düello yapmaya başlarlar. Dünyanın her yerinden milyonlarca fazla kullanıcı Jinnouchi ailesi ve Kenji'nin mücadelesine destek verir. Yapay zekanın oyunu kaybetmesiyle Wabisuke sisteme girer ve yaklaşan uydunun koordinatlarını değiştirirler. Birlikte savaşarak dünyayı kurtaran aile, büyükannenin cenaze törenini doğum günü kutlaması olarak düzenler ve Kenji aileye kabul edilir.

3.2.2.2.2. Mekan Sunumu

Summer Wars filminde mekan iki farklı uzayda geçmektedir. Fiziksel uzayda, lise fizik kulübü odası ve Jinnouchi ailesinin evi yer alırken dijital uzayda ise çevrimiçi Oz oyunu vardır. Film mekanları fiziksel/siber, gençler/yaşlılar ve geleneksel/modern ikiliği çatışma içerisinde vererek başlar.

Fiziksel uzayda, öykü bir lisenin fizik kulübü odasında başlamaktadır. Kenji ve arkadaşı bu odadaki bilgisayarları kullanarak Oz'a bağlanmaktadır. Oda modern bir Japon okulundaki sosyal aktivitelere ve bu öğrencilerin yaşayışına dair fikir

vermektedir. Odanın camından görülen yüksek yapılar, okulun şehir merkezinde olduğunu göstermektedir.

Şekil 3.1: Fizik Kulübü odası.

Natsuki'nin kulüp odasına girmesi ve Kenji'yi Ueda'daki aile evine davet etmesiyle, Kenji ve seyirci Japonya'nın taşrasına seyahat eder. Evin, dağlık ve yeşil büyük bir araziye kurulmuş, tarihi ve geleneksel Japon mimarisi dikkat çekmektedir. Mekanın değişmesi, öyküye Japonya'nın geleneksel öğelerinin girişinin habercisidir. Kenji'nin evi ilk gördüğü sahnede, büyük girişte kendi başına dikilerek karşısındaki yapıya şaşkınlıkla baktığı görülür. Şehirde büyümüş bir Japon genci olan Kenji, bu mekana yabancı kalmaktadır.

Şekil 3.2: Jinnouchi ailesinin evi.

Kültürel ikilik evin içerisindeki mekanlarda da gözlenmeye devam etmektedir. Evin içerisinde kaybolan Kenji, karanlık ve sessiz bir odadan gelen ışığı görür ve odaya yönelir. Evin ardiye veya depo odası olduğu anlaşılan odada bir çocuk kulaklık takmış, karanlıkta ve yalnız başına bilgisayarıyla ilgilenmektedir. Oyundaki avatarıyla Kral Kazma olarak adlandırılan Kazuma ve Kenji ev içerisinde yetişkinlerden tecrit bir şekilde Oz’a giriş yapmaktadır.

Şekil 3.3.: Kazuma’nın bilgisayarıyla vakit geçirdiği oda.

Yetişkinlerin sıklıkla bir araya geldiği mekan televizyon önündeki yer sofrasıdır. Kotatsu adı verilen bu Japon sofrası, ailenin bir arada vakit geçirdiği alanı temsil etmektedir. Ailenin haber ve beyzbol maçı seyrettiği görülen televizyon, geleneksel bir kitle iletişimi aracı olarak yetişkinlerin odağında görülmektedir.

Şekil 3.4.: Jinnouchi ailesinin evinin salonu.

Haber kaynağı olarak televizyonu takip eden yetişkinlerin siber uzayda, Oz oyununda olan gelişmelerden daha geç haberdar olduğu dikkat çeker. Siber uzayda herkes Oz'un hacklenmesi hakkında konuşurken televizyon hala beyzbol karşılaşmasını göstermektedir. Ailenin yetişkinlerinin Oz'a ve dolayısıyla siber uzaya aktif olarak girişi, Kazuma'nın bilgisayarını koyduğu odaya girmeleriyle başlar.

Şekil 3.5.: Jinnouchi ailesinin salonunda televizyon oyuna başlanmak için kullanılıyor.

Kazuma'nın büyük vaktini içerisine geçirdiği Oz dünyasından çıkışı ve ailenin geri kalanıyla salonda televizyon başında oyunu takip etmeye başlaması, jenerasyonların mücadelede bir arada yer alışının göstergesi olacaktır.

Oz oyununu, çok oyunculu rol yapma oyunu modelinde kurulmuştur. Bu siber dünyada marketler, iş yerleri ve devlet daireleri de sanal ofisler bulundurmaktadır. Oyuncular avatarlarıyla bu siber uzayda var olur. Oz evreni Japon animasyon unsurlarıyla tasarlanmış, renkli ve teknolojik görünümlüdür.

Şekil 3.6.: Oz oyununun merkezi.

Kenji ve Jinnouchi ailesi yapay zekaya açtığı savaşta Ueda kuşatmasının savaş taktiklerini kullanmaya karar verirler. Bu taktiklerin uygulandığı sahnede Kenji ve Jinnouchi ailesinin oyun evreninin dizaynını tarihi Japon mimarisi biçimine dönüşmesi dikkat çekmektedir. Köklü Japon ailesi bu oyunu ve yapay zekayı kuşatmaktadır.

Şekil 3.7.: Oyunun merkezi Japon mimarisine dönüşüyor.

3.2.2.2.3. Kültürel ve Toplumsal Bağlam

Van Dijk'ın “biz ve diğerleri” söylemi³⁹³ filmde farklı ortam, sosyal ve politik ilişkiler içerisinde ortaya çıkmaktadır. Animasyon filminin temelinde “biz” Jinnouchi

³⁹³ Van Dijk, **What is Critical...**, s. 362.

ailesi olarak yer almaktadır. Jinnouchi ailesi, gemişı Meiji dönemine dayanan, geçmişte askeri ve ticari anlamda önemli faaliyetlerde bulunmuş, geleneksel bir Japon ailesidir. Ailenin evi büyük bir arazi üzerine kurulu, ahşap ve kağıt kullanımı yaygın olan Japon mimarisi özelliklerini taşıyan bir yapıdır. Film içerisinde ailenin dört jenerasyonuna yer verilmekte, aile şehir merkezinden gelen Kenji'nin gözünden izleyiciye tanıtılmaktadır. Aile bireyleri içerisinde farklı jenerasyonların ve farklı uzmanlık alanlarının temsili barınmaktadır. Filmdeki aile, izleyiciye Japon toplumunun çeşitliliğini yansıtarak, Japon toplumunu sembolize etmektedir. Bu nedenle filmde genel anlamda “biz” Japonlar olarak kabul edilebilir.

Filmde “diğerleri”, öteki olan ve düşmanlaştırılan taraf öncelikle yapay zeka ile sembolize edilmiştir. Bu yapay zekanın geliştiricisi bir Japon olsa da, yapay zeka ABD’de geliştirilmiş ve ABD ordusunun testi kapsamında Oz’da hesapları ele geçirmiştir. “Onun için sadece bir oyun”, “ABD için sadece bir test” olarak başlayan kargaşa küresel bir güvenlik krizine dönüşmüştür. Filmde, insanların hayatlarını korumaya çalışan bir “biz” ve emperyalist hedefleri için teknolojiyi herhangi bir etik kaygı taşımadan kullanan “diğerleri” vardır.

Filmde üzerinde durulan karşıtlıklar yapay zeka/insan, siber uzay/fiziksel uzay, geleneksel/post-endüstriyel, emperyalist saldırı/savunma kavramları olmuştur. Bu karşıtlıklar, sınırları belirsizleştirilerek verilmekte, karakterlerin bakış açılarına göre olayları yorumlamaları ve algılayışları farklılaşmaktadır.

Yapay zeka ve insan ayrımı yapılırken, insanı bu yazılımdan ayıran şeyin oyun içerisindeki ilişkilere ve oyunun insanların hayatı üzerinde yaptığı etkiye önem vermek olduğu yaklaşımı vardır. Yapay zeka ise yalnızca öğrenme isteği ve oyun içerisinde eğlenmek motivasyonlarıyla hareket etmektedir. Siber uzay ve fiziksel uzay arasındaki sınırlar film ilerledikçe ortadan kalkmaya başlamaktadır. Siber uzaydaki gelişmelerin, dünyada doğrudan sonuçları meydana gelmekte ve Oz’u yalnızca bir oyun olarak görenlerin fikirleri değişmektedir.

Filmde, farklı jenerasyonların teknoloji ve siber uzaya bakış açıları Oz oyunu özelinde yansıtılmaktadır. Yetişkinlerin dünyada olup bitene ve televizyon medyasına daha fazla zaman ayırdığı ve gençlerin haberleri internet tartışmaları üzerinden takip

ettiği görülmektedir. Olaylar ilerlerken, yetişkinler de gençleri dinlemeye ve onların dünyasını anlamaya başlar. Yetişkinler, kendi yetenekleri dahilindeki her alanda gençlerin oyundaki mücadelesine destek verecek, soğutucu ve güç kaynağı dahil olmak üzere bir süper bilgisayar kurulumunu mümkün hale getirecektir. Yetişkinler ve gençlerin birlikte hareket etmeye başlayarak “biz” olduklarını, kendilerini bir grup olarak ifade ettiklerini görürüz.

Jenerasyonların teknolojiye yaklaşımı farklı olsa da, filmde teknoloji karşıtlığı söz konusu değildir. Kenji ve Jinnouchi ailesinin teknolojiden faydalanarak geliştirdiği bilgisayar, yapay zekanın durdurulması için hayati önem taşımaktadır. Filmde sorgulanan teknolojinin kullanımı değil, kullanımdaki motivasyonlardır. Fiziksel uzayda, insan ilişkileri içerisindeki değer ve normların siber uzayda da geçerli olması gerektiği fikri hakimdir.

3.2.2.3. Mikro Yapı

Van Dijk’a göre mikro seviyede sosyal düzeni dil kullanımı, söylem ve iletişim oluşturmaktadır³⁹⁴. Summer Wars animasyon filminin mikro düzeyde analizi için görsel alanda çizim ve çekim tekniklerinden faydalanılmıştır. Filmin işitsel malzemeleri içerisinde diyaloglar, müzikler ve seslendirme incelenmiştir.

3.2.2.3.1. Çizim ve Animasyon Teknikleri

Filmde 2D Japon animasyon biçimi uygulanmıştır. Film içerisindeki Oz oyunu ile fiziksel gerçeklik arasındaki ayrım yapılırken, Oz’da daha basite indirgenmiş ve hayvanları andıran fiziksel özelliklerin de bulunduğu avatarlar dizayn edilmiştir. Kenji’nin avatarı ve kendi resminin yan yana yer aldığı sahne, filmde 2D olarak

³⁹⁴ Van Dijk , **What is Critical...**, s. 354.

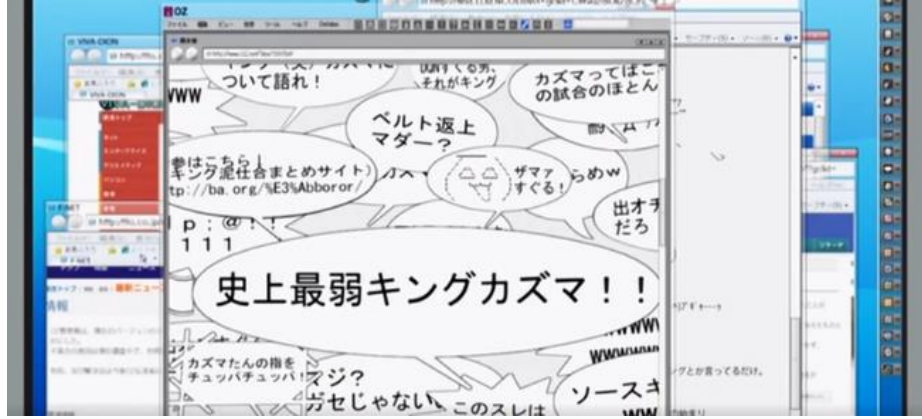
Çizilmiş olsa da iki evrende karakterlerin nasıl ayırt edilebildiği hakkında fikir vermektedir. Avatarda, Kenji'nin gerçek fotoğrafında yer alan gölge-işık ayrıntıları yoktur.

şekil 3.8.: Kenji'nin fotoğrafı ve avatarı televizyonda haberlerde yanyana verilmektedir. Kenji'nin avatarı (solda) ve fiziksel uzaydaki fotoğrafı (sağda).

Filmde seyirciye Oz oyunu da gerçek bir dünya hissi verilecek şekilde, aksiyon ve diyaloglara sahne olmuştur. Buna karşın Oz'da olanların diğital bir ekranda gerçekleşen gelişmeler olduğunu da yansıtmak için sık sık bilgisayar veya telefon ekran görüntüsüne başvurulmuştur.

şekil 3.9.: Oyunla ilgili evrimii yazışmalar bilgisayar ekranından veriliyor.

Zaman zaman Oz'da, avatarların fiziksel bir ortammışçasına yürüdüğü, dövüştüğü ve konuştuğu biçimde çizilirken, konuşmalar bazen konuşma balonu şeklinde verilerek kullanıcıların yazılı mesajlarla iletişim kurduğu gösterilmektedir.

Şekil 3.10.: Oyunun içerisindeki yazışmalar, oyun evreninde avatarların başında konuşma balonu içerisinde veriliyor.

Natsuki ve yapay zeka arasında gerçekleşen finaldeki düelloda, iki hesabın da avatari yeniden dizayn edilmiştir. Yapay zeka Aşk Makinesi, siyah, devasa kötücül bir canavar olarak çizilmiştir. Natsuki ise, tüm dünyanın izlediği ve milyonlarca insanın destek verdiği bu düelloda, Japon geleneksel sanatındaki ve Şinto kültüründeki

tasvirlerle uyum sağlayan bir avatara sahiptir. Kıyafet seçimi kimono üzerine yapılmış avatarın, kimono desenleri Japon kùltüründe büyük yeri olan kiraz çiçekleridir. Natsuki'nin düz, siyah ve toka ile tutturulmadan serbest bırakılmış sağları, şinto'ya dair dinsel öğelere işaret etmektedir. Kimono giyen geleneksel Japon kadını sağlarını toplar. Açık bırakılan sağlar ruhları (ayakashi) çağrıştırmaktadır.

şekil 3.11.: Natsuki'nin avatarı Japon mitolojisi ve geleneksel giyimi ile yeniden dizayn ediliyor.

şekil 3.12.: Natsuki'nin Aşk Makinesi'ne karşı düellosu.

3.2.2.3.2. Müzik ve Seslendirme

Filmin müzikleri Akihiko Matsumoto tarafından yapılmıştır. 2016 tarihli Summer Wars (Orijinal Soundtrack Album)'e Spotify üzerinden de erişilebilmektedir. Virtual City OZ parçasında dijital sayaç sesi devamlı olarak kullanılmıştır. Overture of the Summer Wars parçası militer marş havasında bestelenmiştir. Oz oyunu içerisindeki düellolarda sık sık yinelenen bu müzik, senaryonun militer söylemlerini desteklemektedir. 150 Million Miracles parçası, finalde Natsuki'nin Aşk Makinesi'ne karşı geleneksel Japon kart oyunu düzellosunda kullanılmıştır. Natsuki'ye karşılaşmada Jinnouchi ailesi ve Kazuma'nın yanında dünyanın her yerinden milyonlarca insan destek vermiş ve Natsuki'nin yapay zekayı yenmesine yardımcı olmuştur. Yumuşak bir koro halindeki bu müzik filmin bir ailenin verdiği mücadele olmaktan çıkıp dünyanın siber uzaydaki tehditle topkeyün savaştığı sahneyi sembolize etmektedir.

Japon animasyonlarında seslendirme sanatı önem taşımaktadır. Seiyuu adı verilen seslendirme sanatçıları, oyuncular gibi idolleştirilmektedir. Film içerisinde karakterlerin seslendirilme tarzı, karakterine dair bilgi vermektedir. Filme odasına kapanarak bilgisayarla ilgilenen bir otaku olarak giren Kazuma, sakin ve tek düze ses tonlamasıyla otaku karakter temsilini yapmaktadır. Otaku, fanatik, hayran anlamına gelmektedir³⁹⁵, Japonya'da siber uzayın da aktif kullanılmasıyla yaygınlaşmaya başlayan otakular genellikle animasyon yapımların ve oyunların 2D evrenini insanlarla fiziksel temasa tercih eden insanlardır. Kazuma'nın, sosyal yönden başarılı olmayan bir otaku olarak verilmesi, filmin hedef kitlesindeki gençlerle Kazuma üzerinden bağ kurulmasına yardımcı olmaktadır.

3.2.2.3.3. Diyaloglar

Sahne 1: (00:34:55)

Anonim: Kral Kazuma rezil oldu.

Kenji: Canını sıkma. Bu sadece bir oyun.

³⁹⁵ Elias, **a.g.e.**, s. 76.

Kazuma: Bu bir oyun değil, spor. Ben savaşma ve kazanma kısımlarını seviyorum, oyun kısmını değil.

Kenji: Anladım.

Kazuma: Ama o farklı. O oyun oynamayı seviyor. Belli oluyor.

Kenji: Peki amacı ne olabilir?

Kenji ve Kazuma, Kazuma'nın avatari Kral Kazma'nın yapay zeka Aşk Makinesi ile karşılaşması sonrasında yorumları okurlar. Lise öğrencisi Kenji Oz'u "sadece bir oyun" olarak görmektedir. Kazuma, yaşı Kenji'den daha küçük ve bilgisayar başında daha fazla vakit geçiren bir karakterdir. Kazuma'nın siber uzay ile fiziksel uzay ayırımına dair algılaması, Kenji'den farklıdır. Kazuma Oz'u önce "spor" olarak değerlendirmiş sonrasında ise "savaşma" ve "kazanma" kavramlarına vurgu yaparak oyuna militer bir açı da katmıştır. Militer alt metin anime boyunca sürecektir.

Kazuma'nın "o oyun oynamayı seviyor" derken kastettiği karakter yapay zekadır. Yapay zekanın bir karakteri ve amacı olduğu kabul edilmektedir. Yapay zekaya insana dair özellikler anime içerisinde atfedilmekle birlikte, insan olmadığı da vurgulanmaya devam edecektir. Yapay zeka bir tehdittir. İnsanlardan farklı motivasyonlarla ve değer yargılarıyla donatılmış, kontrol edilemez bir avatardır.

Yapay zekanın insanların hayatıyla oyun oynaması, Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası sinemasında tekrarlanan "kötü canavar düşman ve bu canavara karşı çaresiz insanlar" temasına da uyum sağlamaktadır. En bilinen temsilcisi Godzilla olan bu temsil, Summer Wars'ta yapay zeka Aşk Makinesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapay zeka, ABD ordusunun bir testi olarak Oz'a sızmıştır, nükleer felaket tehdidi salmaktadır ve insanların orantılı karşılıklı verebileceğinden daha fazla güce sahip bir varlıktır. Karakter tasarımı Hiroşima ve Nagazaki felaketlerini akıllara getirecek unsurlar bulunmaktadır.

Sahne 2: (00:43:22)

Büyükanne: Düşman istilası sanki

Küçük Çocuk: Düşman ne demek?

Büyükanne: İnsanların yaşamları tehlikede olabilir.

Militer algılamalar devam etmektedir. Bir Meiji kadını olarak yetişmiş ve muhtemelen İkinci Dünya Savaşı'nı deneyimlemiş olan büyükanne, ana erki olduğu Jinnouchi ailesinin savaş yıllarından kalma duruşunun da etkisiyle siber uzaydaki hack olayına bir istila olarak bakmaktadır. Çizim ve ses tonundan henüz okul çağında olmadığı anlaşılan küçük torunu büyükanneye düşmanın ne olduğunu sorar. Yapay zekanın sebep olduğu karmaşaları savaş koşullarına benzeten büyükannenin düşman tanımlaması “insanların yaşamlarını tehlikeye sokan varlık” yönelimindedir.

Sahne 3: (00:49:42)

Kazuma: Aşk Makinesi henüz yok edilmedi.

Kenji: Doğru.

Natsuki: Aşk Makinesi mi?

Orta yaşlı akrabalarından biri: O da ne? Sabah Çıtırları mı?

Kazuma: Hesapları çalan bir yapay zeka.

Akrabalar: Ne?

Akrabalar: Bir bakalım.

Akrabalar: Her yanında kötü adam yazıyor.

Akrabalar: Bugün olan her şeyin arkasında bu şey var demek.

Usta: Ama neden haberlerde bundan bahsedilmedi?

Kazuma: Sanırım açıklanması yakındır, Usta. Her yerde internet var. Ne olduğunu fark eden insanlar bunu konuşmaya başlarlar. Bilgimizi ve kaynaklarımızı birleştirirsek bu şeyi durdurabiliriz.

Wabisuke: Kusura bakmayın ama öyle bir şey olmayacak.

Kazuma: Nereden biliyorsun?

Wabisuke: Nereden mi biliyorum? Şey.. O şeyi geliştiren kişi benim.

Kazuma: Aşk Makinesi’ni sen mi geliştirdin?

Wabisuke: Evet. Benim tasarladığım korsan bir yapay zeka.

Kazuma ve Kenji’nin kendi aralarında geçen diyaloglarda yapay zekaya insansı özellikler atfederken, yetişkinlerin yapay zekadan “o şey” olarak bahsettiği görülmektedir. İsmi duyduklarında neyin kastedildiğini anlamayarak bir televizyon programını çağrıştırdığını düşünürler. Yetişkinlerin anime boyunca günlerini ağırlıklı olarak televizyon başında geçirdiğini hatırlamak gerekir. Genç ve çocuk karakterler filmde siber uzaya dair trendlere daha hakim yansıtılmaktadır.

Yetişkinlerden birinin yapay zekanın avatarına bakarak “her yanında kötü adam yazıyor” yorumu yapması, her kullanıcının hesabına dijital olarak tasarlanmış avatarlar seçtiği bir oyun için fazla anlamlı değildir. Karakterlerin algılamaları, temsil ettikleri toplumsal grubun perspektifine göre şekillendirilmiştir.

Filmin büyükanne karakterinin oğlu ve Kazuma’nın büyükbabası olan Usta’nın bilgi kaynakları olarak öncelikle televizyon haberlerine başvurduğu görülmektedir. Torunu Kazuma ise siber uzaydaki bilgi akışını takip etmekte ve “bilgi ve kaynaklarını birleştirirlerse” bu tehdidin üstesinden gelebileceklerini belirtmektedir. Filmdeki en genç baş karakter Kazuma’dır. Buna karşın; Kazuma Oz’a daha hakimdir ve avatırı Oz’da saygı duyulan güçlü bir hesaptır. Japon animasyonlarında çocuklara büyük önem verilmesinin nedeni savaş sonrası kuşağında, çocukların ülkenin geleceği olduğu

ve bu yeni jenerasyonun ülkeyi ayağa kaldırabileceği inancıdır. Kazuma, büyüklerini güncel gelişmelerden haberdar etmekte, onlara neyin ne olduğunu açıklamakta fakat bu mücadelede büyüklerin de bilgi ve kaynaklarının yardımına ihtiyacı olduğunu kabul etmektedir.

Wabisuke, Jinnouchi ailesinin vefat etmiş büyükbabasının metresinden sahip olduğu oğludur. Aşk Makinesi adlı yapay zekayı Wabisuke geliştirmiştir. Wabisuke Japonya’da doğmuş, önce Tokyo Üniversitesi’ne gitmiş ardından kariyerini ABD’de üniversitede ilerletmiş bir Japon’dur. Tehdit her ne kadar ABD ordusunun yapay zekaya ilgi duymasıyla başlasa da, yazılımın ardında bir Japon beyin bulunmaktadır. Aşk Makinesi’nin mucidinin Wabisuke oluşu, film içerisine yerleştirilen “Japonya’da gelişmiş teknoloji” anlatımını desteklemektedir.

Sahne 4: (01:02:05)

Usta: Biz, Jinnouchi’ler savaş bayraklarımızı çıkarıp, savaşmalıyız.

Usta’nın kızı: Neden bahsediyorsun baba? Önce büyük annemin cenaze törenini yapmalıyız.

Usta: Cenaze o kadar önemli değil. Savaşıp, onurunu kurtarmamızı istemez miydi sizce?

Kenji: Bence haklı. Şimdiye kadar, Oz’da olanların insanların gerçek yaşamını tehlikeye sokabileceğini fark etmemiştik. O şey tehlikeli. Burada olana benzer bir şey başka bir yerde de olabilir. Bu yüzden, onu durdurmak zorundayız.

Kazuma’nın büyük babası Usta, yapay zekaya karşı militer direnişçi bir tavır takınmaktadır. “Biz, Jinnouchi’ler” sözünün de geçtiği bu diyalog, film içerisinde van Dijk’ın “biz ve onlar” söylemini doğrudan inceleme şansı vermektedir. Filmde Jinnouchi ailesinin dört jenerasyonu, ailenin tarihi evinde bir araya gelmiştir. Bu ailede farklı yaş grupları ve bu yaş gruplarının benimsedikleri değerlerin yanında, polis,

sağlıkçı, öğrenci, asker, dövüş ustası gibi çeşitli meslek gruplarından insanlar bulunmaktadır. Aile, filmde Japonya toplumunu temsil etmekte, “biz” Japon halkı olmaktadır. Jinnouchi ailesi, geçmişiyle gurur duyan, direnişten kaçınmayan, kültürel çeşitliliği kabul eden ve tehditlere karşı birlik olarak mücadele veren bir topluluktur. Japon toplumunda, geleneksel aile yapısı profesyonel alanda iş modelleri içerisinde de temsillerini sürdürmektedir³⁹⁶. Bu nedenle ailenin, genel olarak Japon toplumunu temsil ettiğini kabul etmek yanlış olmayacaktır.

Usta, büyükanneyi kaybetmelerinde hack olayının etkisi nedeniyle (dijital tansiyon ve kalp atışı takibi uygulamasının çalışması Oz’un hacklenmesi nedeniyle durmuştu.) yapay zekayı resmen düşmanlaştırmakta ve mücadeleyi bir onur mücadelesine çevirmektedir. Ailenin bir ferdi olmayan genç Kenji, yapay zekanın daha başka sorunlara da neden oluşturabilecek bir tehdit olduğu için alt edilmesi gerektiğini düşünürken; aile büyüklerinden olan Usta durumu daha geleneksel bağlamda algılamaktadır. Usta, “savaş bayraklarını açmak” ve “savaşmak” gibi sert güce dair tabirleri kullanarak siber uzayı, fiziksel hayattaki militer çekişmeler düzlemine getirmektedir. Usta, Oz’u “sadece bir oyun” olarak görmemekte, bir güç çatışması ve onur mücadelesi bölgesi olarak kabul etmektedir.

Sahne 5: (01:20:36)

Akrabalar: Oyun mu? İnsanların hayatıyla oyun mu oynuyor?

Akrabalar: Olamaz.

Akrabalar: Şaka yapıyorsun herhalde.

Asker dayı: Onun için sadece bir oyun. Ne bir amacı, ne de bir kını var. Amerikalılar şu an çıldırmış durumda. Yaptıkları testin buna sebep olacağını düşünemediler. Saniyede 7 km hızla yere düşen 1 metre çapındaki bir nesne bir meteor

³⁹⁶ Zeynep Aca, “Düşey Toplum Kuramı Yaklaşımıyla Japon Çalışma Kültürünü Anlamak”, **Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi**, C.IV, No:2, 2012, s. 229.

veya balistik füze ile aynı etkiyi yapar. Bir enerji santralinin üzerine ve radyoaktif serpinti olursa hasarın boyutları tahmin bile edilemez.

Kazuma: Peki ne yapacağız?

Asker dayı: Şu an Oz'daki hesapların % 38'ini oluşturan 412 milyon hesabı çalmayı başarmış. Bunların arasından, Arawashi'nin koordinatlarını ayarlayabilen hesabı bulmalıyız. İki saat içinde.

Kazuma: 400 milyon hesabın arasından bir hesabı nasıl bulacağız?

Asker dayı: Ama başka yolu yok.

Kazuma'nın Annesi: Kazuma. Neler oluyor? Sadece bir oyundan bahsediyorsunuz değil mi?

Oz'un ne olduğu, siber uzayın sınırları film boyunca tekrarlanarak sorgulanmaktadır. Oz bir oyun, bir spor, bir savaş alanı, ofislerin ve mağazaların bulunduğu siber bir sosyal ağ olarak farklı yorumlamalara tabi tutulmaktadır. “Sadece bir oyun” tabiri, film içerisinde siber uzaya dair etik tartışmaların da temelidir. Siber uzayda, sadece eğlence amaçlı bir oyun olduğu düşünülerek her hareket yapılabilmesi midir? Siber uzaydaki gelişmeler fiziksel hayata yansiyabilir mi? Siber uzay, sert güç kaynağı olarak doğrudan çatışma alanı olabilir mi? Kazuma, siber kültür içerisinde büyümüş ve bu dünyada aktif bir çocuk olarak, Oz'un gerçek dünyaya dair etik ilkeler ve kazanımları da kapsadığı görüşündedir. Kazuma'nın asker olan dayısı olaya uluslararası bir güvenlik krizi olarak bakmaktadır. Kazuma'nın, siber kültürle içli dışlı olmayan annesi duyduklarını yalnızca oğlunun oynadığı bir oyuna dair yorumlar olarak algılamakta, fiziksel hayattaki etkilerini düşünmemektedir. Yapay zeka Aşk Makinesi ise Oz'u “sadece bir oyun” olarak görmekte, Oz içerisinde gerçekleştirdiği değişikliklerin insanların fiziksel hayatını alt üst ettiğini göz önünde bulundurmamaktadır.

Animasyon film boyunca gerçekliğin sınırları ve siber uzayın fiziksel olanla teması sorgulanmaktadır. Oz'un hacklenmesine neden olan yazılımı geliştiren

akademisyen bir Japon olduğu gibi, bu yapay zekaya karşı “savaş aan” aile ise çeşitliliği ve renkleriyle Japon toplumunu temsil etmektedir. Taşrada, tarihi bir evde bir araya gelen geleneksel ve geniş Japon ailesi, teknik bilgilerini ve kaynaklarını bir araya getirerek insanlığı nükleer felaketinden kurtaracaktır.

SONUÇ

Kültür endüstrisi bağlamında ele alındığında, bir aşağı kültür ürünü olarak nitelendirilebilecek animasyon filmleri üretildiği paradigmanın temsilcisidir. Asya kapitalizminin temsilcisi olarak da görülen anime, metalaşmış kültürün her ürünü gibi, ideolojiden ve politikadan bağımsız düşünülemez. Popüler kültür ürünlerinin taşıdığı kaçınılmaz politik mesajların, hükümet politikaları doğrultusunda programlı olarak düzenli kullanımı, uzun vadede bu ürünleri üreten ülkenin imajının şekillenmesinde de rol oynayacaktır.

Summer Wars filminde, eski ve yeni çeşitli temsiller aracılığıyla bir arada verilmiş, çatışma olarak başlayan bu ikilik film süresince bir arada var olma haline dönüşmüştür. Siber uzay özelinde, bu olgunun işleyişine daha hakim ve güncel bilgi akışıyla takipçisi olan gençler, siber uzayda gelişen problemlere karşı yetişkinlerin yeteneklerinin de desteğini alarak mücadele vermişlerdir. Birbirine destek olan, geniş, çeşitli ve çok renkli bir Japon ailesi filmde Japon toplumunu sembolize etmiş, Japon kültürünün tanıtımına imkan sağlamıştır. Filmde temsil edilen aile, çeşitliliklerin birbirini tamamladığı bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Ailenin milli duyguları ve ortak tehdide karşı kenetlenmesi, Japon toplumuna dair algıları şekillendirebileceği gibi, film boyunca Japonya’da günlük yaşamın taşra evinde dahi teknolojik aygıtlar ve ortamlarla yakın bağı da dikkat çekmektedir.

Summer Wars filminin söylem analizinde, makro yapı içerisinde; olay örgüsü, mekan sunumu, sosyal ve toplumsal bağlamda sosyal gruplar arası ilişkiler incelenmiştir. Mekanların kullanımının, ev içerisindeki sosyal sub-grupları ayırıştırdığı görülmüştür. Filmde, fiziksel uzay/siber uzay, gençler/yetişkinler, geleneksel/modern gibi farklılıklar, kişilerin hakimiyet kurduğu mekanlar yoluyla ortaya koyulmuştur.

Yetişkin karakterler daha çok fiziksel ortamında resmedilirken, gençler sık sık siber uzaydaki avatarlarıyla karşımıza çıkmıştır. Siber uzaya erişimde ise; gençler evin yetişkinlerden tecrit küçük bir odasında ve bilgisayar başında görülürken, yetişkinlerin oyuna aktif girişiyle evin salonundaki televizyon oyuna bağlanmak için kullanılmıştır. Olay örgüsü ilerlerken, karakterlerin birbirleriyle kurdukları bağın gelişmesiyle, mekanlar üzerindeki hakimiyet göstergeleri de belirsizleşmektedir. Bu durum, kültürel çeşitliliği vurgulanan bu hane halkının bir araya gelerek oluşturduğu “biz” söylemini desteklemektedir.

Van Dijk’ın “biz ve diğerleri” söylemi mekanla sınırlı kalmayarak, kültürel ve toplumsal bağlam içerisinde de verilmektedir. “biz ve diğerleri” retoriği, Jinnouchi ailesi-ABD ordusu temsiliyle görünür olsa da, film boyunca gruplaşmalar çeşitlenmektedir. Kişiler, gruplar ve kurumlar arası betimlenen sosyo-politik ilişkiler genel olarak; siber uzay/fiziksel uzay, yapay zeka/insan, post-endüstriyel/geleneksel, emperyalist/defansif tavır gibi ikilikler arasında çözölmektedir.

Summer Wars filminin, toplumsal bağlama dair söylemleri film ilerledikçe değişmekte, zıtlık olarak verilen nitelik ve koşullar arasında geçişkenlik göstermektedir. Bu durumun meydana getirdiği çok kültürlü, çok sesli ortam; animede Japon toplumunu temsil eden hane halkı üzerinden, Japon kamu diplomasisi kampanyalarına da konu olan “çeşitlilik” özelliğini çağrıştırmaktadır.

Filmin analizinde sosyal düzeni oluşturan dil, söylem ve iletişimi kapsayan mikro yapı, filmin görsel ve işitsel malzemelerinden faydalanılarak incelenmiştir. Filmde başvuru çizim ve animasyon tekniği Japon yapımı olduğu ayrımını kolaylaştıran anime teknikleridir. Film içerisinde siber uzay ve fiziksel uzay, çizim ve animasyonlarda verilen nüanslarla ayrıştırılmıştır. Siber uzayda yer alan mekan ve karakterlere Japon mitolojisi, tarihi ve mimarisi gibi yüksek kültür unsurlarına dair nitelikler verilmiştir. Filmin görsel söylemleri sembolik göndermelere başvurmadan kaçınmamıştır, sempati duyulan ve desteklenen kahramanlar ile Japon kültürü bağı kurulmuştur.

Filme dair işitsel malzemeleri müzik, seslendirme ve diyaloglar oluşturmaktadır. Film müziklerinde öne çıkan unsurlar, dijital sesler ve militer

ezgilerdir. Filmin temelindeki çatışmayı destekleyen müzik seçimi, filme konu olan dijital oyunu bir eğlence aracı olmaktan çıkarmakta, militer bir çatışma ve kahramanlık öyküsü algısını beslemektedir. Seslendirmede Japon animesi ile özdeşleşen seslendirme sanatçıları olan seiyuulara başvurulmuştur.

Diyaloglarda ise, müziklerde de karşılaşılan militer temalara yer verilmektedir. Dijital oyun içerisindeki gelişmeler üzerine yapılan anlatımlarda, kelime seçimleri politika ve savaşa dair terminolojiler içerisinde yapılmıştır. Çevirisi sırasında gücü ortadan kısmen kalkabilecek olsa da, özne seçimlerinde sosyal grupların, ideolojik yapıya yönelik ilişkileri de belirlenmektedir. Yapay zeka, kimi zaman bağlama göre adı olan “Aşk Makinesi” olarak anılsa da, sıklıkla “o şey” olarak bahsedilmektedir. Filmin söylemleri içerisinde karşıt ideolojiyi temsil eden yapay zekaya yaklaşım, olay örgüsünün merkezinde sunulan sosyal grubu diğerlerinden ayıştırmaktadır.

Summer Wars animasyon filmi, Japonya’nın imajının istenilen yönde şekillendirilmesinde destek sağlayacaktır. Genç nesillere yönelik bu yapım, izleyicinin Japonya tarihi ve toplum yapısıyla ilgili mesajlarla karşılaşmasını sağlayarak, izleyicide ülkede dair hayranlığın gelişmesinde etkili olacaktır. Popüler kültüre dair tüketim nesnelerinin, dış politika hedefleri doğrultusunda kullanımı, hedef kitlenin ilgisini aktif tutacağı için resmi aktörlerden yönlendirilen politik mesajlara göre daha yumuşak bir etkiyle itibar kazanımına yardımcı olacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

- Aca, Zeynep: “Düşey Toplum Kuramı Yaklaşımıyla Japon Çalışma Kültürünü Anlamak”, **Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi**, C.IV, No:2, 2012, s. 225-234.
- Agency for Cultural Affairs: **FY 2018 Policy of Cultural Affairs in Japan**, Tokyo, Commissioner's Secretariat, 2018, (Çevrimiçi) <https://www.bunka.go.jp/> 22 Kasım 2020.
- Agyeiwaah, Elizabeth, “‘Cool Japan’: Anime, soft power and Hong Kong generation Y travel to Japan”, **Journal of China Tourism Research**, C. XV, No. 2, 2019, s. 127-148, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/19388160.2018.1540373> 5 Haziran 2020.
- Akçadağ, Emine: “Yumuşak Güç Japonya’nın Sert Güç Arayışları”, **Bilge Strateji Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi**, C. II, No: 3, 2010, s. 1-28, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/bs> 19 Temmuz 2020.
- Ashitake, Hideaki: “Foreign Aid (ODA) as a Public Policy”, **Interdisciplinary Information Sciences**, C. XIII, 2007, s. 129-138, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.4036/iis.2007.129> 19 ağustos 2020.
- Ashizawa, Kuniko: “Japanese Assistance in Afghanistan: Helping the United States, Acting Globally, and Making a Friend”, **Asia Policy**, No:17, 2014, s. 59-65, (Çevrimiçi)

<https://doi.org/10.1353/asp.2014.0011> 19 Ağustos 2020.

Ayhan, Kadir Jun: “The Boundaries of Public Diplomacy and Nonstate Actors: A Taxonomy of Perspectives”, **International Studies Perspectives**, C. XX, 2019, s. 63–83. (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1093/isp/eky010> , 6 Haziran 2021.

Ayvaz, Süheyla, Tuba Livberber: “Reklamlarda Toplumsal Sınıf: Otomobil Reklamları Üzerinden Bir Söylem Analizi”, **Erciyes İletişim Dergisi**, C. VI, No: 2, 2019, s. 1141 - 1164, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/erciyesiletisim/issue/47017/518553> 7 Şubat 2021.

Bachrach, Peter, Morton s. Baratz: “Two Faces of Power”, **The American Political Science Review**, C. LVI, No: 4, Aralık 1962, s. 947-952. (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/1952796>, 17 Mayıs 2020.

Balcı, Ali, Murat Yeşiltaş: “Bir Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımların Kullanılması: Japonya Örneği”, **Uluslararası İlişkiler**, C. II, No: 8, 2005-2006, s. 167-198, (Çevrimiçi) <http://www.jstor.com/stable/43925982> 7 Eylül 2020.

Balcıoğlu, Merve: “Japonya’da Kamu Yönetimi ve Japon Siyasal Kültürünün Özgün Yanları”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.11, No:56, 2018, s. 709-719, (Çevrimiçi) <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185639042> 11 Ağustos 2020.

- Baltacı, Ali: “Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?”, **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. VI, No: 2, 2019, s. 368-388, (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/898942> 7 Şubat 2021.
- Best, Anthony v.d.: “Japonya, Çin ve Pasifik Savaşının Kökenleri 1914-41”, **Uluslararası Siyasi Tarih: 20. Yüzyıl**, Çev. Taciser Ulaş Belge, İstanbul, Yayın Odası, 2006.
- Binark, Mutlu: “Oryantalist Söylem ve Japonya: Meiji Dönemi (1868-1912) Japon Kadın Hareketi Tarihini Okumak”, **kültür ve iletişim**, 1998, s. 65-89, (Çevrimiçi)
https://www.academia.edu/36537991/Mutlu_Binark_Oryantalist_S%C3%B6ylem_ve_Japonya 24 Temmuz 2020.
- Black, Jeremy: **A History of Diplomacy**, Londra, Reaktion Books, 2011.
- Bostancı, Meltem, Yeşim Akmeraner: “Neoliberal Politikaların Tahribata Uğrattığı İletişim Arenasını Doğru Analiz Edebilmenin Yolu: Eleştirel Medya Okuryazarlığı”, **Eleştirel Medya Çalışmaları**, Ed. Meltem Bostancı, İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2016, s. 168-186.
- Bostancı, Meltem: “Soğuk Savaş’tan Günümüze Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Kültür Diplomasisi”, **Kamu**

Diplomasisinde Yeni Yönelimler, Ed. Oğuz Göksu, Konya, Literatürk Academia, 2019, s. 55-88.

Bostancı, Meltem: “Yeni Uluslararası İletişim Düzeni ve Kapitalizmin Yeniden Yapılanması Sürecinde Uluslararası İletişim Politikalarının Değişim ve Dönüşümü”, **Uluslararası İletişimin Ekonomi-Politigi**, Ed. Meltem Bostancı, İstanbul, Chiviyazıları Yayınevi, 2013, s. 67-107.

Bostancı, Meltem: **Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü ve Önemi**, İstanbul, Anahtar Kitaplar, 2012.

Bostancı, Meltem: **Uluslararası İletişim Uluslararası Politika**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2020.

Bucak, Turgay, Serkan Yiğit: “Gastromilliyetçilik ve Gastrodiplomasi Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme“, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Vol. XXI, No. 4, 2019, s. 1305 - 1320, (Çevrimiçi) <http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.570526> 10 Mayıs 2020.

Cabinet Office: **Annual Report on National Accounts for 2019 (Benchmark Year Revision of 2015) Summary (Flow Accounts)**, Department of National Accounts Economic and Social Research Institute, Government of Japan, 2020, (Çevrimiçi) https://www.esri.cao.go.jp/en/sna/data/kakuhou/files/2019/pdf/point_flow_en20201224.pdf , 29 aralık 2020.

- Cooper, Andrew F.: **Celebrity Diplomacy**, Londra, Taylor & Francis Ltd., 2016. (Çevrimiçi)
<https://www.jstor.org/stable/43133740>, 29 Ocak 2020.
- Çatal, Betül, Mustafa Doğan: “Yeni Diplomatik Yöntemler: Çevre Diplomasisi”, **Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Der.**, No: 40, 2018, s. 16-31, (Çevrimiçi)
<http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/1339> 10 Mayıs 2020.
- Daban, Cihan: “Uluslararası İlişkilerde Siyasal Aktörler, Bürokrasi ve Jeopolitik Bağlamında Diplomasi: Türkiye Cumhuriyeti Örneği”, **Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi**, Vol. II, No: 2, 2017, s. 22 - 50, (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/309703>, 24 Haziran 2020.
- Demir, Vedat: **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2012.
- Demirkıran, Pınar: **Hactivizm**, Hack Kültürü ve Hactivizm: Yeni bir Siyaset Biçimi, Alternatif Bilisim Derneği, 2013, s. 27-33, (Çevrimiçi)
<https://ekitap.alternatifbilisim.org/hack-kulturu-ve-hactivizm/>, 10 Mart 2020.
- Dijk, Teun van: “What is Critical Discourse Analyses”, **The Handbook of Discourse Analysis**, Ed: by Deborah Tannen, Heidi

E. Hamilton, Deborah Schiffrin, Malden, John Wiley & Sons, Inc, 2001, s. 352-371.

Ekşi, Muharrem: **Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2. Bs., 2018.

Elias, Herlander: **The Anime Galaxy: Japanese Animation as New Media**, Covilhã, LabCom Books, 2012.

Ercan, Gülsüm Songül, Pınar Danış: “Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımları ve Kapsamları”, **DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C. VI, No: 2, 2019, s. 527 - 552, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/deuefad/issue/49601/5963492> Şubat 2021.

Ertan, Ali Erhan, Tevfik Orçun Özgün: “1. Dünya Savaşı’nın Ardından Yeni Dünya Düzenine Doğru: 1919 Paris Barış Konferansı”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. XX, No. 3, 2016, s. 552-572. (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsadergisi/issue/31706/347467> , 5 Mayıs 2021.

Erzen, Meltem Ü.: **Kamu Diplomasisi**, İstanbul, Derin Yayınları, 2012.

Gönlübol, Mehmet: **Uluslararası Politika: İlkeler-Kavramlar-Kurumlar**, Ankara, Attila Kitabevi, 4. Bs., 1993.

Griset, Pascal: “Innovation Diplomacy: A New Concept for Ancient Practices?”, **The Hague Journal of Diplomacy**, C. XV, 2020, s. 383-397, (Çevrimiçi)

<https://doi.org/10.1163/1871191X-BJA10036> 13

Aralık 2020.

Güngör Berkan:

“Söylem Yaklaşımı Üzerine Bir Kavram Çalışması ve Eleştirel Söylem Analizi”, **Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi**, V. II, No: 2, 2020, s. 1-11, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/kritik/issue/57533/7511982> Şubat 2020.

Güzel, Süleyman Çağrı:

“Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 30, No:2, 2016, s. 343-359, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/atauniiibd> 7 Eylül 2020.

Hackerone:

“The 2018 Hacker Report”, (Online) <https://www.hackerone.com/resources/reporting>. t.y.

Hamada, Koichi:

“Japan 1968: A Reflection Point During the Era of the Economic Miracle”, **Center Discussion Paper**, No: 764, 1996, (Çevrimiçi) <http://hdl.handle.net/10419/160668> 25 Ağustos 2020.

He, Tianxiang:

“What Can We Learn from Japanese Anime Industries? The Differences Between Domestic and Overseas Copyright Protection Strategies Towards Fan Activities”, **The American Journal of Comparative Law**, C. LXII, 2014, s. 1009-1041, (Çevrimiçi) <http://dx.doi.org/10.5131/AJCL.2014.0029> 20 Mart 2021.

- Hocking, Brian, Jan Melissen: **Diplomacy in the Digital Age**, Clingendael, Netherlands Institute of International Relations, 2015, (Çevrimiçi)
<https://www.clingendael.org/publication/diplomacy-digital-age-0>, 5 Mayıs 2020.
- Hocking, Brian: “Rethinking the ‘New’ Public Diplomacy”, **New Public Diplomacy: Soft Power In International Relations**, Ed. Jan Melissen, New York, Palgrave Macmillan, 2005, s. 28-41, (Çevrimiçi)
<https://www.palgrave.com/gp/book/9781403945167>, 6 Ocak 2020.
- Irmak, Burak: “Avustralya Savaş Sineması’nda Türk ve Anzak Temsili”, **Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, No: 1, 2019, s. 101-128, (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/933932> 8 Şubat 2021.
- Iwabuchi, Koichi: “Pop-culture Diplomacy in Japan: Soft Power, Nation Branding and the Question of ‘International Cultural Exchange’”, **International Journal of Cultural Policy**, C. XXI, No: 4, 2015, s. 419-432, (Çevrimiçi)
<https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1042469> 23 Haziran 2020.
- Iwata, Takuo: “Japan’s Soft Power in Africa”, **The International Studies Association of Ritsumeikan University: Ritsumeikan Annual Review of International Studies**, C. XII, 2013, s. 103-114, (Çevrimiçi)

<http://www.ritsumei.ac.jp/ir/isaru/assets/file/raris/raris-12-Iwata.pdf> 23 Haziran 2020.

İnaç, Hüsamettin, Betül “Soğuk Savaş, Bölgesel Sorunlar Ve Türkiye-ABS İlişkileri”, **UPA Strategic Affairs**, C. II, 2021, s. 29 - 46. (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/en/pub/upa/issue/60728/89901>
6 , 13 Haziran 2021.

Jamrisko, Michelle, Wei Lu: Bloomberg Innovation Index, 23 Ocak 2018, (Çevrimiçi)
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-22/south-korea-tops-global-innovation-ranking-again-as-u-s-falls> , 18 Nisan 2019.

JAPANGOV: 2020, (Çevrimiçi) <https://www.japan.go.jp/japan/> , 29 Aralık 2020.

Jica Derneği: **Tüzük**, 2005, (Çevrimiçi)
<http://www.jicadernegi.org.tr/tr/sabitMetinler.aspx?kod=TZ> 1 Temmuz 2020.

Jönsson, Christer, Martin ***Essence of Diplomacy***, Basingstoke, Palgrave Hall: Macmillan, 2005, (Çevrimiçi)
https://www.researchgate.net/publication/268051590_The_Essence_of_Diplomacy, 29 Ocak 2020.

Kahraman, Nida, Melda “Kamu Diplomasinin Uygulama Alanı Olarak Sağlık Cinman: Diplomasisi”, **Muhakeme Dergisi**, Vol. II, 2019, s. 60-71, (Çevrimiçi) www.dergipark.gov.tr/muhakeme 5 Mayıs 2020.

Kamijo, Tetsuya, Guangwei Huang: “Improving the Quality of Environmental Impacts Assessment Reports: Effectiveness of Alternatives Analysis and Public Involvement in JICA Supported Projects”, **Impact Assessment and Project Appraisal**, C. XXXIV, No:2, 2016, s. 143-151, (Çevrimiçi)
<https://doi.org/10.1080/14615517.2016.1176402> 18 Ağustos 2020.

Karabulut, Bilal: **Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek**, Ankara, Barış Kitap, 2015.

Karadağ, Haluk: **Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi**, 2. Bs, Ankara, Nobel Yayın, 2020.

Karaduman, Sibel: “Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif”, **Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, C. IV, No: 2, 2017, s. 31-46, (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/386936> 2 Şubat 2021.

Kaya, Metin: “Eğitim Diplomasisi: Kavramsal Bir Çerçeve”, **Türkiye Eğitim Dergisi**, Vol. IV, 2019, s. 1-12.

Kıral, Bilgen: “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, **Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. VIII, No: 15, 2020, s. 170 - 189, (Çevrimiçi)

<https://dergipark.org.tr/en/pub/susbid/issue/54983/727>
462 7 Şubat 2021.

Kinsella, Sharon: **Adult Manga: Culture and Power in Contemporary Japanese Society**, Honolulu, University of Hawai'i Press, 2000, s. 1.

Kissinger, Henry: **Diplomasi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Bs, 2000.

Kobayashi, Hajime, Takashi Taguchi: "Virtual Idol Hatsune Miku: Case Study of New Production/Consumption Phenomena generated by Network Effects in Japan's Online Environment", **Markets, Globalization & Development Review**, C. III, NO. 4, 2018, s. 1-17, (Çevrimiçi) <https://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1068&context=mgdr> 6 Ocak 2021.

Kocabıyık, Hasan: "Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye", **Avrasya Etüdleri**, Vol: XXV, No: 55, 2019, s. 163-196, (Çevrimiçi) <http://www.avrasyaetudleri.com/> 13 Mayıs 2020.

Korhan, Sevda: "Dijital Diplomasi Aracılığıyla Tanınma Çabası: Kosova Örneği", **Cyberpolitik Journal**, Vol. III, No:6, 2018, s. 83-96, (Çevrimiçi) <http://cyberpolitikjournal.org/index.php/main/issue/view/4/4>, 10 Nisan 2020.

Koyuncu, Serhan: "Temel Dinamikleri Bakımından Kamu Diplomasisi Yaklaşımları: Türkiye ve ABD", **Harsiyât - İlmî, Harsî ve İctimaî Araştırmalar Dergisi**, Vol. II, No: 3,

2018, s. 12-30, (Çevrimiçi)
<https://gazi.academia.edu/SerhanKoyuncu>, 4 Haziran
2020.

Kurt, Gözde: **Dijital Diplomasi**, Ankara, Akademisyen Kitabevi,
2018.

Kürkçüoğlu, Ömer: “"Dış Politika" Nedir? Türkiye'deki Dünü ve Bugünü”,
Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Vol. XXXV, No:
1, 1980, s. 309-335, (Çevrimiçi)
https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001394, 15
Mayıs 2020.

Lam, Peng Er: “Japan’s Quest for Soft Power: Attraction and
Limitation”, **East Asia**, No: 24, 2007, s. 349–363,
(Çevrimiçi) [https://doi.org/10.1007/s12140-007-9028-](https://doi.org/10.1007/s12140-007-9028-6)
6 23 Haziran 2020.

Lamerichs, Nicolle: “The cultural dynamic of doujinshi and cosplay: Local
anime fandom in Japan, USA and Europe”,
**Participations Journal of Audience and Reception
Studies**, C. X, 2013, s. 154-176, (Çevrimiçi)
[https://www.participations.org/Volume%2010/Issue%](https://www.participations.org/Volume%2010/Issue%201/10%20Lamerichs%2010.1.pdf)
201/10%20Lamerichs%2010.1.pdf 6 Kasım 2020.

Lenin, Vladimir İ.: **Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması**,
Çev.: Cemal Süreya, 9. bs, Ankara, Sol Yayınları, 2013.

Machiavelli, Niccolo: **Hükümdar**, Çev.: Mehmet Özay, 4. Bs, İstanbul, Şule
Yayınları, 2005.

- McGray, Douglas: “Japan s Gross National Cool”, **Foreign Policy**, 2002, s. 44-54, (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/> 8 Temmuz 2020.
- Melissen, Jan: “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”, **New Public Diplomacy: Soft Power In International Relations**, Ed. Jan Melissen, New York, Palgrave Macmillan, 2005, s. 3-27, (Çevrimiçi) <https://www.palgrave.com/gp/book/9781403945167>, 6 Ocak 2020.
- Ministry of Foreign Affairs, Japan: **Diplomatic Bluebook 2018**, 2018, (Çevrimiçi) <https://www.mofa.go.jp/index.html> 22 Kasım 2020.
- Ministry of Foreign Affairs, Japan: **Diplomatic Bluebook 2019**, 2019, (Çevrimiçi) <https://www.mofa.go.jp/index.html> 22 Kasım 2020.
- Ministry of Foreign Affairs, Japan: **Diplomatic Bluebook 2020**, 2020, (Çevrimiçi) <https://www.mofa.go.jp/index.html> 8 Kasım 2020.
- Nye, Joseph: **Cyber Power**, Harvard Kennedy School Belfer Center for Science and International Affairs, 2010. (Çevrimiçi) <https://www.belfercenter.org/publication/cyber-power>, 25 Haziran 2020.
- Nye, Joseph: **The Future of Power**, New York, Public Affairs, 2011.
- Nye, Joseph: **Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları**, Ankara, BB101 Yayınları, 2017.

- Okada, Chiaki: Twenty Years of “Sport for Development and Peace” in International Society: Towards the Development of “Sport for Tomorrow” in Japan”, **Human Sciences**, C.II, 2016, s. 85-102. (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.18910/56904> 2 Ekim 2020.
- Otmazgin, Nissim Kadosh: “Japan Imagined: Popular Culture, Soft Power, and Japan’s Changing Image in Northeast and Southeast Asia”, **Contemporary Japan**, C. XXIV, 2012, s. 1-19. (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1515/cj-2012-0001> 16 Temmuz 2020.
- Önder, Tuncay: **Ekoloji, Toplum ve Siyaset**, Ankara, Odak Yayın Evi Tic. Ltd. Şti., 2003.
- Özşen, Tolga: “Robot Krallığı Japonya’nın Görünmeyen Yüzü: Dünden Bugüne Japon Kırsalı”, **Sosyoloji Derneği Türkiye Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, C. XIV, No. 2, 2011, s. 60-93, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/sosars/issue/11400/136> 120 5 Eylül 2020.
- Ressler, Karen: “Japan's Animation Marketplace Hits Record High for 5th Consecutive Year”, 2018-11-28 (Çevrimiçi) <https://www.animenewsnetwork.com/news/2018-11-28/japan-animation-marketplace-hits-record-high-for-5th-consecutive-year/.140070> 5 Şubat 2019.
- Sabre, Clothilde: “French Anime and Manga Fans in Japan : Pop culture tourism, media pilgrimage, imaginary”, **International Journal of Contents Tourism**, 2016, s. 1-19.

(Çevrimiçi) <http://hdl.handle.net/2115/64796> 6 Ocak 2021.

Sancar, Gaye A.: “Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler”, **Yeni Kamu Diplomasisi**, Ed. Gaye A. Sancar, İstanbul, Beta, 2016.

Sato, Shintaro v.d.: “The COVID-19 Outbreak and Public Perceptions of Sport Events in Japan”, **Managing Sport and Leisure**, 2020. (Çevrimiçi)
<https://doi.org/10.1080/23750472.2020.1773301> 21 Kasım 2020.

Shervani, Zameer, Intazam Khan, Umair Yaqub Qazi: “SARS-Cov-2 Delayed Tokyo 2020 Olympics: Very Recent Advances in COVID-19 Detection, Treatment, and Vaccine Development Useful Conducting the Games in 2021”, **Advances in Infectious Diseases**, C. X, 2020, s. 56–66, (Çevrimiçi)
<https://doi.org/10.4236/aid.2020.103007> 1 Aralık 2020.

Sumilang-Engracia, Erika Ann: “Repackaging Japanese Culture: The Digitalisation of Folktales in the Pokémon Franchise”, **Mutual Images**, C. IV, 2018, s. 5-30, (Çevrimiçi)
<https://www.mutualimages-journal.org/index.php/mi/article/view/Vol5-2> 8 Şubat 2021.

Szondi, Gyorgy: **Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences**, Clingendael, 2008. (Çevrimiçi)

<http://www.jstor.com/stable/resrep05374> 7 Mayıs 2020.

The Japan Foundation: **The Japan Foundation Annual Report 2018 – 2019,** (Çevrimiçi)

<https://www.jpf.go.jp/e/about/index.html> 29 aralık 2020.

Thorsten, Marie: “Soft–Hard Power Convergence and Democracy in Abe’s Japan”, **Power in Contemporary Japan**, Ed. Gill Steel, Palgrave Macmillan, New-York, 2016, s. 239-255. (Çevrimiçi) <https://www.researchgate.net/> 10 Eylül 2020.

Tokgöz, Erdinç: “Birinci dünya savaşı Sonrasında Dünya Ekonomisinde Değişen Dengeler”, **Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. VII, No. 13, 2018, s. 7-28. (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/ufuksbedergi/issue/57468/815044> , 20 Mayıs 2021.

Touraine, Alain: **The Post-Industrial Society**, New York, Random House, 1971, s. 25-43. (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/23261574>, 19 Haziran 2020.

Üste, Ahmet Nazmi: “Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Avrupa’da Güç Dengesi ve Hitler’in Güç Dengesi Politikası”, **Aydın İktisat Fakültesi Dergisi**, C. III, 2018, s. 68 - 82. (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/aifd/issue/42001/497909> , 1 Haziran 2021.

- Valaskivi, Katja: “A Brand New Future? Cool Japan and the Social Imaginary of the Branded Nation”, **Japan Forum**, C. XXV, No: 4, 2013, s. 485-504, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/09555803.2012.756538> 23 Haziran 2020.
- Van Dijk, Teun A.: Van Dijk, **Ideological Discourse Analysis**, 1995, s. 135-162.
- William M. Tsutsui, Stefano Mazzotta: “The Bubble Economy and the Lost Decade: Learning from the Japanese Economic Experience”, **Journal of Global Initiatives: Policy, Pedagogy, Perspective**, C. IX, 2015, s. 57-74.
- Wolf, Charles Jr., Brian Rose: **Public Diplomacy: How to Think About and Improve It**, Santa Monica, RAND Corporation, 2004, (Çevrimiçi) https://www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP134.html , 2 Haziran 2021.
- Yakushiji, Taizo: “Why Japan Needs Science and Technology Diplomacy”, **AJISS-Commentary The Association of Japanese Institutes of Strategic Studies**, No: 70, 2009, (Çevrimiçi) <http://www.iips.org/en/publications/2009/06/30145349.html> 13 Aralık 2020.
- Yazar, Faruk: “Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Türk Dizi Sektörünün Değerlendirilmesi”, **Stratejik ve sosyal araştırmalar Dergisi**, C. IV, No: 3, 2020, s. 530-541,

(Çevrimiçi)

<https://dergipark.org.tr/en/pub/sisad/issue/57883/7788>

62 4 Haziran 2021.

Yetim, Mustafa, Ramazan Erdağ: “Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Söylem Analizi: Revizyonist Söylemin Gelişimi”, **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. IV, 2018, s. 79-100, (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/471998>
2 Şubat 2021.

Yücel, Gökhan: “Dijital Diploması”, **TRT Akademi**, No:2, 2016, s. 748 - 760 (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/en/pub/trta/issue/23620/25217>
9, 5 Şubat 2020.

Yüksel, Ufuk S., Ahmet E. Ateş: “Nietzsche ve Realizm: Nietzsche’de Güç İstenci Kavramı ve Realist Paradigma”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Vol XXI, Ek Sayı, 2019, s. 215-130.

Základník, Martin, Anna Putnová: “Digital Society – Opportunity or Threat? Case Studies of Japan and the Czech Republic”, **Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis**, C. LXVII, No: 4, 2019, s. 1085-1095, (Çevrimiçi)
<https://doi.org/10.11118/actaun201967041085> 16
Aralık 2020.

Zeybek, Burcu: “Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Ülke Markalama”, **Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler**, Ed. Oğuz Göksu, Konya, Literatürk Academia, 2019, s. 73-108.

Zykas, Aurelijus: “Traditional and Popular Cultural Discourses Within the Post-War Development of Japan’s Cultural Diplomacy”, **Acta Orientalia Vilnensia**, V. XII, No: 1, 2011, s. 105-119, (Çevrimiçi) <https://www.journals.vu.lt/> 23 Haziran 2020.